

Vatra veche

8

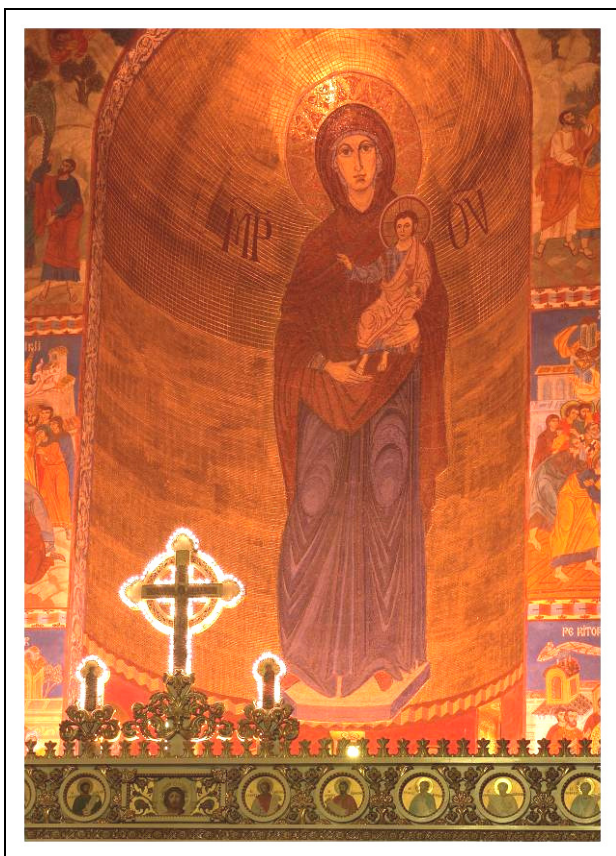
Lunar de cultură * Serie veche nouă* Anul IV, nr. 8(44), august 2012 *ISSN 2066-0952

VATRA, Foaie ilustrată pentru familie (1894) *Fondatori I. Slavici, I. L. Caragiale, G. Coșbuc
VATRA, 1971 *Redactor-șef fondator Romulus Guga* VATRA VECHE, 2009, Redactor-șef Nicolae Băciut

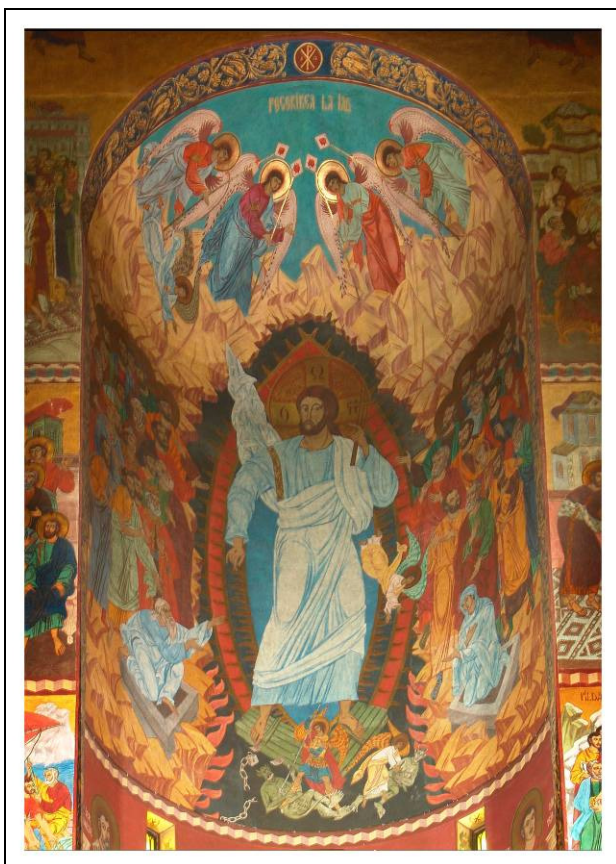

Catedrala Ortodoxă „Înălțarea Domnului”, Târgu-Mureș

Vatra veche dialog cu Î.P.S. Ioan Selejan

Catedrala Mare Târgu-Mureș, altar, frescă

Ilustrația numărului cu imagini ale Catedralei „Înălțarea Domnului” din Târgu-Mureș. Colecțiile Nicolae Băciut și Nicolae Gheorghe Șincan

SUMAR

Scrisori de vară, de Ana Blandiana/ 3
 Cuvinte îngerești, de Miruna Ioana Miron/3
 Vatra veche dialog cu I.P.S. Selejan, de Luminița Cornea/4
 Despre comuniunea cu Dumnezeu (Emil Bartoș), de Constantin Stancu/5
 Vatra veche dialog cu Matei Vișniec, de Cătălina Popa/7
 Vatra veche dialog cu Ion Cristofor, de Alexandru Petria/9
 Poeme de Ion Cristofor/11
 Centenar N. Steinhardt. În trezvia ideii..., de Valentin Marica/13
 Răsucirea, de A.I. Brumaru/15
 N. Steinhardt și ecumenismul, de Claudia Vașloban/16
 Fascinație „Între lumi”, de Nicolae Băciut/17
 Amintiri despre N. Steinhardt, de Veronica Pavel Lerner/18
 Al. Paleologu despre N. Steinhardt/18
 Alte convorbiri... cu Nicolae Steinhardt, de Valentin Marica/19
 Ochiul Rohiei, de Valentin Marica/19
 Sub semnul Timpului, de Ecaterina Țarălungă/20
 Rugăciuni, de Petru Dumitriu/21
 Eseu. Destinul valorilor în lumea contemporană, de George Popa/22
 Dumnezeu nu scrie romane (Ernesto Sabato), de Dumitru Velea/25
 Teoria subsistenței (Alexandru Surdu), de Iulian Chivu/26
 Radu Gyr, un destin poetic frânt de politică, de Traian Lazăr/28
 Theodor Codreanu despre Mihail Diaconescu/30
 Eseu. Și încă mai pustiu cu tine însuși (Vasile Sav), de Ioan Negru/32
 Literatura, stilul și gândirea, de Daniel Mureșan/35
 Cronica ideilor. Turgheniev și ubicuitatea lui artistică, de George Petrovai/36
 Poeme de Ștefan Veșcari/37
 Arta înghițului în sec în fața unei pagini de carte, de Rodica Lăzărescu/38
 Poemul într-un vers, de Jules Cohn Botea/39
 Scandal literar pe Facebook, de Alexandru Petria/40
 Cronica literară. O poetică a ontosului (Corneliu Ostahie), de Paul Dugneanu/42
 Oamenii din Lande (George Dan), de Mihaela Malea Stroe/43
 Balade și poeme (George Dan), de Daniel Drăgan/45
 Privighetarea umple vidul (Dorina Brândușa Landen), de Constantin Stancu/46
 Monorimurile și indiferența (Sorin basangiac), de A.I. Brumaru/47
 Paradisul terestru (Mircea Petean), de Lucian Gruia/48
 Între adevăr și aparențe (Livia Fumurescu), de Maria Vaida-Voevod/49
 Cititorul de iluzii (Dumitru Hurubă), de Constantin Stancu/50
 Stăruire în lucruri duhovnicești (Emil Pop, Valeria Pop), de Monica Grosu/51
 Poem de Dumitru Ichim/51
 Castele de nisip (Ion Catrina), de Teodor Firescu/52
 Dialogurile lui Gheorghe Bălăceanu, de Călin Ciobotari/53
 Cronică de cititor. „Codul Da Vinci” și „Înelul pierdut” (Virgil Răzeșu), de Leonid Gheorghian/54
 Poeme de Aurora Ștef/55
 Vatra veche dialog cu Ion Onuc Nemeș, de Liliana Moldovan/55
 Poeme de Adrian Botez, Nicolae Nicoară, Adrian Munteanu/58
 Documentele continuității. Catedrala „Înălțarea Domnului”, din Târgu-Mureș, de Nicolae Băciut și Nicolae Gheorghe Șincan/59
 File de istorie. Sfințirea Catedralei Ortodoxe Române, 1934, de Mihail Demetrescu/61
 Aș râde, dar nu pot de plâns (Gheorghe Șincan), de Iosif Zoica/63
 Vechile biserici de lemn mureșene (Ioan Eugen Man), de Gheorghe Șincan/63
 Metamorfoze arhetipale în imaginarul tradițional, de Luminița Țăran/65
 Un amvon al spiritualității românești (Maria Borzan, Roxana Maria Man), de Valentin Marica/66
 Vatra – semnificație și simbol, de Lina Codreanu/67
 Poeme de Mariana Păndaru/69
 Excelsior. Amurg, de Ioana Ecaterina Talancă/69
 Biblioteca Babel. Gunnar Ekelöf, de Dorina Brândușa Landen/70
 Poeme de Andrei Fischhof/71
 Poeme de Jack Kerouak, de Ion Roșioru/71
 Biblioteca Babel. Maria Capp, de Flavia Cosma/72
 Eseu. Fernando Arrabal, de Geo Constantinescu/73
 Călătoria muritorilor, de Suzana Fântănar/75
 Poeme de George Băci/75
 Un român în India, de Ovidiu Ivancu/76
 Poem de Maria Belean/77
 Literatură și film. Divizii blindate de paznici de noapte, de Alexandru Jurcan/78
 The Dreamers, de Mădălina Pojoga/78
 Poem de Alexandru Cazacu/78
 Pamflet, de Hydra N.T./79
 În vara aceasta se poartă alba-neagra, de Iulian Dămăcuș/80
 Poem de Ovidiu Bajan/80
 Epigrame de Vasile Larco și Mugurel Sasu/81
 Curier/82
 Centenar Nicolae Steinhardt la poalele Tâmpiei, de Maria Stoica/85
 Ocean întors. Sfințirea Catedralei „Înălțarea Domnului” (1990), de M. A./87
 Bunicul și caii..., de Adalbert Gyuris/ 88

SCRISORI DE VARĂ

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Am primit ultimul număr din „Vatra Veche” și, ca de obicei, m-a uimit complexitatea revistei pe care o scoateți, cu încăpățănare și succes, de unul singur. De data aceasta însă, aprecierile mele nu pot să fie întru totul obiective, pentru simplul motiv că am fost profund emoționată de căldura cu care ați scris despre tot ce s-a petrecut la Brăila în jurul numelui meu.

Știu că v-ați aflat la originea acelei întâlniri sub semnul poeziei și acesta a fost unul dintre motivele pentru care m-am aflat acolo, dar trebuie să mărturisesc că - deși mi se întâmplă adesea să fiu invitată în școli și să mă întâlnesc cu profesori și elevi - nicio clipă n-am putut bănuî - înainte de a descoperi pe Gabriela, Cristina și Cristi Vasiliu, prietenii dvs. care au devenit și prietenii noștri - că în România de azi mai poate fi organizat un asemenea triumf al ideii de poezie. Am petrecut zilele de la Brăila cu sentimentul că am fost pe alt tărâm și cu teama ca ființele descoperite acolo ar putea dispărea la terminarea visului. Nu s-a întâmplat așa și, de altfel, cărțile pe care le-ați editat cu lucrările elevilor, „Diploma de copilărie” care mi s-a decernat și care mi-a făcut imensă plăcere, rămân martori că n-am visat.

Vă mulțumesc pentru faptul că ați scris în „Vatra Veche” despre toate acestea, nu numai pentru că ceea ce au făcut profesorii și elevii de la Brăila nu trebuie să rămână secret, dacă vrem să poată fi transformat într-un model, dar și pentru că profesori asemenea Gabrielei Vasiliu trebuie să devină cunoscuți și transformați în simboluri ale dăruirii, cu inteligență și sensibilitate.

Vă sunt recunoscătoare pentru tot ce ați făcut și ați scris în acest context, cu atât mai mult cu cât eu nu puteam s-o fac, fiind vorba de faptul că totul se desfășurase pe marginea paginilor mele, deși știu că asta a avut mai puțină importanță decât felul în care, astfel, educația însăși a fost adusă pe tărâmul poeziei, spre folosul amândurora.

Vă dorim amândoi o vară frumoasă,

ANA BLANDIANA

„...Cât timp vorbesc cu tine,
Ești” (Ana Blandiana – *Cât timp vorbesc*)

M-am trezit deodată, înconjurată de cuvinte. Ni se spunea că avem îngeri păzitori. Dar nu îi vedeam. Și atunci rosteam cuvintele, cu majuscule în mintea noastră și îngerii păzitori ne falfăiau aripile prin gând, liniștindu-ne de spaime. Uneori, era toamnă, cu un cer negru, găurit de stelele desenate pe el, cu o lună, ca o mamă de stele, galbenă și tăcută. Și atunci ne gândeam la îngerii păzitori. Tot cuvântând cuvinte.

Am descoperit și niște depozite de cuvinte numite „dicționare”. Acolo, literele se așează cum vor ele și dacă sună plăcut, se mai scrie un cuvânt. Negru pe alb. Și dicționarele devin un fel de depozite de îngeri păzitori, care, atunci când ce ni s-a dat s-a consumat, sar repede în ajutor și ne bine-cuvântă cuvinte îngerești. Puțin cam straniu.

Cuvinte stau ascunse și după secunde din ceas. Noi știam cu toții că ceasul consumă secunde. Ale cui se află prin preajmă, bineînțeles. Adică un ceas poate muri dacă e lăsat singur, cui să îi bată Timpul? Dar când ne consumă pe noi, ne consumă rostirile. Gândurile, bune sau rele. În final, cuvintele care rostesc acele cuvinte. Și uite așa, cuvintele sunt un înger păzitor și pentru timp. Secunde îngerești, în care se topesc cuvinte îngerești.

Nici nu pot fi cuvintele altfel decât îngerești. Învățăm întâi „mama”, pe urmă învățăm altele, legate de noi, de voi. Dar nu cuvinte grele. Cuvintele grele au doar înțeles greu și ele se poartă ca o povară printre celelalte, ducând cu ele înțelesuri aspre, pentru a le lăsa pe cele cu înțelesuri frumoase să ne fie la vedere. Și ele, săracele, cuvintele grele, sunt în final tot cuvinte îngerești. Se consumă pentru a ne proteja de poveri. Există doar pentru a clădi o punte luminoasă între spațiile libere. Da?, de ce să nu fie luminoasă? Totul s-a ivit în soare, ele de ce ar sta în umbra? Totuși, le folosim. Ele nu sunt grele, doar înțelesul lor este.

Când am învățat să citim, ne-am luminat de forma cuvintelor: cuvântul inimă era o linie.

Însă inima bate în el. Cuvântul vis, altă linie. Dar se aduna în el tot ce nu puteam să spunem cu voce tare. Și ne purta peste tot pe unde nu puteam merge pe picioare. Cuvântul noapte era negru pe alb, însă înțelesul lui era înstelat, de cele mai multe ori. Un cuvânt înseamna tot ce vrem, depinde doar de felul în care noi îl folosim.

CUVINTE ÎNGEREȘTI

Când înveți și auzi și rostești și visezi cuvintele astea, timpul nu mai pare necruțător. El devine la rândul lui un tată de îngeri de cuvinte. Zgomotul lui, nerostit, prin care își aruncă secunde dinspre noi spre lumină este zgomot de aripă de înger, ușor rănit în suflet de bălălia cu noaptea din jurul nostru.

Constat că obosesc repede când vorbesc numai cuvinte. Atât doar că nu e dureros, e chiar plăcut, un fel de oboseală ce te împacă cu tine însuși. Rostirea în sine e ca și cum ai primi o respirație în plus, tot de la îngeri. E ca o slujbă de călugări ascunși, care murmură numai pentru auzul celorlalți ceea ce ei simt profund în interiorul lor.

Probabil că am putea vorbi așa la nesfârșit, învărtindu-ne în jurul Timpului, care trece plăcut și rapid. Și tot nu am termina cuvintele, fiindcă urechea ce le aude, le ține în gând un timp, pe urmă le rostește mai departe, în alt timp, ținând îngerii în zbor permanent.

Și uite că ne încăpățănăm să nu murim odată cu secunde trecute, ci mai degrabă călătorim, purtați și ghidați de cuvinte îngerești și de îngeri de cuvinte. Aproape sigur, nu ne vom învăța minte să tăcem, nici măcar în gând.

Nu pot încheia prin tăcere. Închei, pur și simplu, alegând un cuvânt să tac. Și fără să uit că la început a fost Cuvântul.

MIRUNA-IOANA MIRON

L.C.: De multe ori, comportarea animalelor e asemenea oamenilor, cu bune și cu rele. Mă gândesc la un scriitor, Emil Gârleanu, care, în volumul său *Din lumea celor care nu cuvântă*, înfățișează, în scurte povestiri, întâmplări din lumea viețuitoarelor. Acestea erau citite, sper că și acum sunt citite, cu mare plăcere de copiii din clasele I-IV. Finalul uneia dintre acestea, *Vulturul*, trezește în inima cititorului sentimente controversate, de revoltă față de vulturul, care, în ultimele clipe ale vieții, face o faptă rea, și sentimente de milă față de căpriorul rănit:

Vulturul „luă munții în lung. Nicio boare de vânt, niciun murmur de ape care să străbată atât de sus. (...) Adieri de vânt îl înfășoară în vâlul lor. Aproape se trezește; prin pleoapa închisă încă parcă zărește un foc grozav, a cărui flacără incinge tot cuprinsul zării. Se ridică. Departe, în nori de sânge, soarele apune. Munții parcă-s aprinși, cerul arde.

Își ia zborul, grăbind spre cuib.

Se apropie, se lasă tot mai jos, deasupra muntelui, deasupra pădurii de brazi. Aceeași liniște în tot cuprinsul firii. Mai are puțin; zărește prăpastie spre care avea să se scoboare, când, deodată, în tăcerea neclintită, răzbuibue, până-n depărtări adânci, un tunet, și aripa, amorțită, îi cade în jos. Se rostogolește de câteva ori prin aer, simte fierbințeala glonțului, ca a unui cărbune ce-i arde carnea, își încordează puterile, caută să mai plutească sus, dar dedesubtul lui munții parcă se prăbușesc. Aripa îi mai stă puțin întinsă, apoi i se frânge lângă trup, udă de sânge. Lunecă printre brazi. Răcoarea îl mai înviorază o clipă; iarăși caută să-și întindă aripile; se anină de o ramură. Se uită în jos. Drept dedesubt, la rădăcina bradului, un căprior stă liniștit, privind înainte.

Iar vulturul simte că-i pierdut, că puterile îl părăsesc. O ură strașnică îl cuprinde; parcă ar dori să se stingă toată lumea odată cu dânsul. Se lasă să pice drept peste căprior și, cu cea din urmă putere, îi înfige gheara în ochiul curat și umed.

În vreme ce căpriorul se scutură și fuge, năuc de spaimă și durere, pasărea cade moartă, cu ghearele

Vatra veche dialog

Î.P.S. Arhiepiscop Ioan Seiejan
al Episcopiei Covasnei și Harghitei

„Nu cred că sunt pe pământ oameni răi, ci doar oameni care au căzut sub povara păcatelor”

strânse, cu ochii deschiși”.

A fost un citat mai lung, dar aş vrea să se înţeleagă zbuciumul vulturului, mai ales răutatea (s-o numesc în alt fel?) sau invidia, simţindu-şi sfârşitul. Teama de moarte? A făcut o faptă rea înainte de a muri. Oare sunt oameni care procedează aşa? Ştiu că adevăraţii creştini, în clipa sfârşitului, nu se comportă în acest fel. Vă rog, Înaltpreasfinţia Voastră, să vă spuneţi părerea având în vedere acest context.

Î.P.S. Ioan: Autorul acestei scrieri cred că s-a inspirat dintr-o întâmplare petrecută în lumea noastră, a celor care **cuvântăm**. Deşi el, iată, transpune în lumea necuvântătoarelor această întâmplare, această acţiune, totuşi eu cred că s-a inspirat din viaţa noastră, a oamenilor şi a vrut, cred, să arate cum reacţionează unii oameni în faţa morţii. Şi bunînţeles că, din nefericire, cei care nu-l cunosc pe Dumnezeu, din viaţa lor, atunci **când vine ceasul plecării sunt cuprinşi de teamă**, deoarece ei totuşi simt, văd că se vor întâlni cu Creatorul lor. Atunci îi cuprinde teama, îi cuprinde frica. Mai vedem că unii oameni sunt atât de mult legaţi de viaţa aceasta pământească, încât n-ar pleca, nu s-ar despărţi de cei cu care au trăit o viaţă

întreagă. Atunci aproape că apare acest egoism: de ce eu să intru în mormânt, să nu mă mai bucur de cele de care m-am bucurat până astăzi pe pământ, iar voi să rămâneţi şi să vă bucuraţi de truda vieţii mele? Eu am muncit o viaţă întreagă, am ridicat un palat, o casă şi, iată, eu n-am parte de ele. De ce să vi le las vouă? Atunci să muriţi şi voi odată cu mine.

Apare acest egoism, această putere de a nu înţelege care este rostul omului pe pământ. Să ne aducem aminte, făcând o incursiune în istoria culturii şi civilizaţiilor, cum erau împăraţi, mari domnitori, care, atunci când mureau, o bună parte din curteni erau ucişi şi ei, erau înmormântaţi, împreună cu el, soţia, slugile, deoarece – crezând în nemurire – considerau că vor fi tot în aceeaşi poziţie socială în care au fost aici pe pământ, că şi acolo va trebui să aibă servitori, slugi, oameni care să-i slujească.

Iată cum reacţionează unii în faţa morţii! Sunt foarte multe categorii de oameni care au diferite poziţii în faţa morţii, de la... vultur şi până la împărat. Însă credinciosul, cel ce crede cu adevărat în Dumnezeu, are o altă atitudine. De exemplu, cum se despărteau părinţii de copii? Părinţii care erau mereu prezenţi la sfânta biserică, la Sfânta Liturghie, iubitori de Dumnezeu, când plecau din lumea aceasta, îşi simţeau sfârşitul. Nu erau medici care să le ia pulsul, tensiunea şi să spună: „ştii, mai ai de trăit... atât”. Nu, ei îşi simţeau plecarea. Pe patul de purcedere din lumea aceasta îşi aduna lângă el fiii şi le spunea: „Lui Grigore îi las pământul de pe deal, de lângă pădure, Mariei îi las pământul din cutare loc, de la Răscruce”, celuilalt îi lăsa cutare loc ş.a.m.d. Deci, întâi de toate, creştinul nostru îi lăsa pe fiecare împăcaţi. Apoi le spunea: „să aveţi grijă de mama voastră!” Fiecare îşi spunea cele de folos familiei şi apoi orice părinte, bun creştin, cam cu acestea încheia. Însă ultimul cuvânt pe care îl spune un părinte copiilor este: „să vă iubiţi unul pe altul”. Deci nu egoism, nu răzbunare, pentru că avem atâtea cazuri în literatura universală, cazuri de oameni cu poziţii cu totul deosebite în faţa morţii.

L.C.: Înaltpreasfinţite Părinte, în continuare, doresc să vă →

LUMINIŢA CORNEA

DESPRE COMUNIUNEA CU DUMNEZEU

O carte mai puțin obișnuită în cultura română: **CONCEPTUL DE ÎNDUMNEZEIRE ÎN TEOLOGIA LUI DUMITRU STĂNILOAE**¹. Emil Bartoș, autorul cărții, a avut curajul să plonjeze într-o problemă teologică delicată, el e un evanghelic și a ținut să-și definitiveze doctoratul cu această temă la Universitatea Țara Galilor în anul 1997, după ce a luat legătura la Oxford cu profesorul Kallistos Ware, teolog ortodox apusean și dr. Oliver Davies de la Universitatea din Țara Galilor, teolog catolic. Iată că dialogul creștin se poate armoniza la nivel academic, deoarece un teolog protestant evanghelic a studiat conceptul ortodox de îndumnezeire sub coordonarea a doi teologi contemporani, unul ortodox, altul catolic.

Ideea a devenit realitate deoarece efortul a plecat de la cunoașterea lui Hristos Iisus, de la cunoașterea lui Dumnezeu și atunci apropierea de divinitate face posibilă armonia creștină pentru ca mesajul să fie unul despre adevăr și dragoste, cei doi stâlpi din Biserica lui Hristos, cea invizibilă mai ales.

Decizia aceasta a plecat de la studierea operei lui Dumitru Stăniloae și de la relația personală cu marele teolog și profesor român din Biserica Ortodoxă. Uneori, ne întrebăm dacă Dumnezeu face minuni și chiar face, există o legătură desăvârșită în creștinism care duce la realizarea oricărei posibilități: dragostea!

Sunt câteva aspecte de remarcat:

- doctrina despre îndumnezeire e una integratoare în teologia ortodoxă răsăriteană, ceea ce influențează întreaga zonă, pe principul vaselor comunicante, care funcționează și la nivel spiritual. Nu poți face abstracție de puterea lui Dumnezeu, în final, asupra oamenilor.

- Dumitru Stăniloae este unul dintre cei mai importanți teologi ortodocși români, acest lucru pune în valoare cultura română în ansamblu și radiază în arealul creștin universal. Mai mult cunoscut sau mai puțin

cunoscut, marele teolog este apreciat și în apus ca o personalitate ce pune amprenta asupra credinței creștine.

- Opera lui Dumitru Stăniloae face legături multiple cu estul și vestul, acceptă valorile reale care au marcat și marchează lumea spirituală, duhovnicească. Sunt integrate într-o viziune unică de natură creștină vechile scrieri românești cu marile tipare filozofice (Buber, Ebner, Heidegger, Jaspers, G. Marcel), cu teologia profundă universală (Barth, Brunner, Bultmann). Astfel aceste modele i-au oferit sistemul de valori pentru a exprima existența concretă a ființei umane în univers.

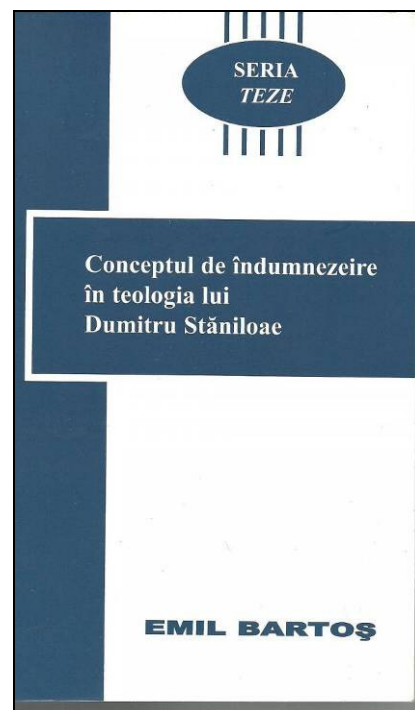
- Teologia lui Stăniloae a pus în lumină necesitate unei teologii existențiale, mai aproape de trăire, adică trăirea cu Dumnezeu, depășind nivelul cunoașterii prin aparatul teologic. Acest lucru a permis preluarea învățăturii Sfinților Părinți (Clement, Origen, Dionisie, Ioan Damaschin, etc.) și integrarea ei în sistemul vizionar al doctrinei creștine, în general.

- Aplecarea spre patristică a fost dublată de o vastă operă de articole dogmatice care stau la baza teologiei sistematice proprie lui Dumitru Stăniloae.

- Opera marelui teolog trădează în mod evident o erudiție ieșită din comun care l-a făcut remarcat ca apologet al creștinismului de natură ortodoxă, istoric, filozof, dogmatician, scriitor... Prin Dumitru Stăniloae, cultura română poate sta la *cina cea de taină* a marilor personalități universale, prin opera sa solidă de teologia patristică, teologie modernă, a altor sisteme de gândire

Catedrala Mare, iconostas, detaliu

contemporană, bazate pe o structură organizatorică riguroasă, aproape matematic exactă...

- Putem puncta câteva date: rugăciunea curată, viziunea lumii divine, problema vederii lui Dumnezeu, influența patristică, energiile divine necreate, teologia luminii, lumea ca dar, omul ca mediator, suflet și trup, suflet și minte, caracterul comunitar al chipului, natura umană, unirea lui Dumnezeu și a omului în Cristos, planul mântuirii, Cristos ca împărat, natura progresivă a răscumpărării, Sfânta Treime ca model al Bisericii, transparența Duhului sfânt în revelație și Biserică, lucrarea harului, libertate și har, sfințirea...

- Dumitru Stăniloae a pus în evidență paradoxul cunoașterii în viziunea creștină, lămurind în interiorul acestui sistem posibilitatea de a accede prin paradox la divinitate, ca sistem de lucru cu viața proprie în revelație și acțiune.

Emil Bartoș prezintă pe scurt viața și opera celui care a fost Dumitru Stăniloae, apoi, prin temele abordate în interiorul conceptului de îndumnezeire, pătrunde în esența fenomenului, unul tulburător, ca adept al teologiei experienței, nu al teologiei abstracte. E relevant misterul întrupării lui Hristos, depășind limitele evidente ale limbajului și pătrunderea puterii divine în umanitate la nivel individual și al comuniunii. Stăniloae combină modelul etic cu cel realist, →

CONSTANTIN STANCU

¹ Emil Bartoș, *Conceptul de îndumnezeire în teologia lui Dumitru Stăniloae*, Editura „Cartea Creștină”, Oradea – 2002, 469 pagini. Seria TEZE. Consilier editorial: Agnes Dragomir. Traducerea: Corneliu Simuț. Editarea: Anca Curpaș. Coperta și tehnoredactarea: Marcel Eugen Budea.

Despre comuniunea cu Dumnezeu

→depășind modelele patristice, dar plecând de la ele, pentru a se putea «realiza comuniunea omului cu Dumnezeu și participarea dinamică la viața lui Dumnezeu, prin renunțarea la tot ce nu este Dumnezeu – un proces de urcare și de comuniune prin care omul poate să atingă „asemănarea divină”».

Analiza lui Emil Bartoș este făcută și din perspectivă evanghelică, acest lucru poate aduce beneficii spirituale evidente, dialogul interconfesional având de câștigat, iar creștinismul reflectând lumina lui Dumnezeu într-o vreme în care lumea cade de la credință, conform profețiilor din Noul Testament.

Teza aceasta ne arată direcția în teologia mistică a lui Dumitru Stăniloae, face o sinteză apofatic-catafatic și deosebirea dintre esență și energii în procesul de îndumnezeire, atinge problema comuniunii omului cu Dumnezeu, bazată pe impulsul și dinamica Duhului Sfânt, cu legăturile din Biserică.

E o lucrare academică, dar lectura ei atentă poate da satisfacții extraordinare, revelația personală poate fi pusă în mișcare în lăuntrul ființei, slujitorii reali ai lui Hristos vor descoperi esența creștinismului și posibilitățile sale în lumea contemporană

măcinată de prea multe sisteme de cunoaștere, dar limitat umane...

Este nevoie de a depune un efort real în studierea cărții, dar efortul va aduce satisfacții spirituale evidente. Stilul lui Dumitru Stăniloae este unul dificil, acesta folosea frazele lungi, propoziții intercalate, remarci în paranteză, referințe aluzive la perioade istorice distincte, la autori diverși. Emil Bartoș a depășit limitele acestui limbaj și a evidențiat stâlpii de rezistență ai gândirii marelui teolog român.

Cartea a apărut în seria TEZE la Editura Cartea Creștină este dedicată soției și copiilor lui Emil Bartoș, se bazează pe o bibliografie masivă specifică, autorul având meritul de a pune concluzii, evaluări după fiecare temă abordată, limpezind mesajul fundamental al scrierilor lui Dumitru Stăniloae.

Autorul subliniază: „Revendicând un mod aparte de cunoaștere a lui Dumnezeu, teologia mistică a lui Stăniloae promovează ideea experienței și a transformării personale, a mișcării și a progresului înspre deplina unire cu Dumnezeu. Potrivit lui Stăniloae, teologia e un instrument spre îndumnezeire, legat mai degrabă de contemplare decât de conceptualizare, dar care nu ignoră niciodată strânsa lui relație cu filozofia.

Catedrala „Înălțarea Domnului”,
Târgu-Mureș

Acesta garantează, în întreg sistemul teologic al lui Stăniloae, legătura dintre rațiune și revelație, natură și har, umanitate și divinitate și îl echeipează cu o metodologie mai echilibrată.”

Dumitru Stăniloae a interacționat evident în cultura română cu Iorga, Pârvan, Blaga, Eliade, astfel că avem, prin cartea explicitară și evocatorie de față, o imagine mai completă despre sistemul de gândire românesc, unic la nivel universal, special în actuala conjunctură europeană.

Vatra veche dialog

→propun altceva. M-am gândit mult la proverbul următor: „Albina culege polen și de pe florile otrăvitoare, pentru a face miere”. Oare „florile otrăvitoare” pot fi oamenii răi, aceia pe care noi îi considerăm dușmani. Și atunci să înțelegem că dușmanii ne pot ajuta?

Î.P.S. Ioan: Eu, în privința categorisirii oamenilor, buni sau răi, n-aș fi atât de ferm, pentru că **nu cred că sunt pe pământ oameni răi, ci doar oameni care au căzut sub povara păcatelor**, deoarece Dumnezeu l-a creat pe om bun. Deci, nu cred că eu am dreptul să spun despre cineva că omul acela este rău, dar, având minte, înțelepciune, poți să discerni că un om cultivă, trăiește o viață în Hristos, iar altul a căzut sub povara patimilor. Putem spune despre un om, care a căzut într-un anumit păcat, că este rău? Putem

spune că, eventual, i-au slăbit puterile duhovnicești, spirituale, care îl trag în jos. De aceea, zic eu, că putem învăța, precum albina care adună polen din atâtea și atâtea flori, pe care noi nici nu le-am mirosi, nu le-am pune într-o vază, nu le-am cultiva. Ele sunt creaturi ale lui Dumnezeu.

Au o frumusețe deosebită, care, în primul rând, le atrag pe albine spre ele. Dacă eu aș avea un dialog cu o albină, să-i spun: Nu te apropia de floarea cutare, ce mi-ar zice acea albină? Și o albină mi-ar spune că nu am dreptate, pentru că ea de acolo își extrage cel mai bun polen.

Din nefericire, și noi, în viața aceasta, învățăm, și trebuie să învățăm din greșelile altora, numai rugându-L pe Dumnezeu să ne lumineze, să vedem acele greșeli, ca văzându-le să ne păzim de ele.

Deci, în sensul acesta, cred că am putea să facem o analogie, o comparație, o anumită caracterizare a unor oameni și apoi, creștini buni de-am fi, ne-am pune în genunchi pentru cei care vedem că vor cădea sub povara greșelilor, nu judecându-i, ci rugându-ne pentru ei. **A noastră este rugăciunea, a lui Dumnezeu, judecata.**

Vatra veche dialog

MATEI VIȘNIEC

Într-un fel, ești mai înfricoșat în Occident să nu perturb formele de presiune de natură să te marginalizeze decât în sistemul totalitar

– Recuperează acum, se pare...

– Da, ultima piesă pe care mi-a montat-o într-un mic teatru de la București, de 30 de locuri, este *Istoria urșilor panda povestită de un saxofonist care avea o iubită la Frankfurt*.

– Am ajuns la momentul plecării dumneavoastră din țară... Îmi amintesc de un autointerviu al lui Philip Roth, care observa că mulți scriitori din Occident invidiază persecuțiile de care suferă confrății lor din Est, ca și cum, în absența unui context autoritar, imaginația ar fi limitată, iar valoarea operei ar fi contestabilă. Ați avut senzația asta odată ajuns la Paris?

– Da...

– Ați simțit că ați pierdut ceva, pe acest plan, odată cu plecarea din România?

– Da. Ceea ce am simțit eu în Occident a fost următorul lucru: în țările totalitare era mult mai ușor de identificat răul, prostia, imbecilitatea, manipularea... Intelectualul avea un dușman atât de evident, atât de ușor de recunoscut, încât era foarte simplu să te situezi pe partea cea bună. 2-3 poezioare contestatate și erai deja un erou. Ori, în Occident sunt două lucruri care se bat cap în cap... Pe de o parte, răul care există nu e așa de ușor de identificat pentru că manipularile sunt de alt tip: prin societatea de consum, prin informație, prin alte forme de presiune ideologică, prin gândire politică corectă. Într-un fel, ești mai înfricoșat în Occident să nu perturb formele de presiune de natură să te marginalizeze, decât în

sistemul totalitar. Când eram în România nu mă gândeam o singură secundă dacă textele mele sunt sau nu corecte din punct de vedere politic și dacă nu cumva risc să fiu marginalizat sau pus pe tușă. Eram într-o ofensivă devoratoare, totală. Ori, în Occident, îți dai seama că poți face niște greșeli de tip ofensator sau să fii înțeles prost și să fii pus la index, nu pentru că n-ai scris bine sau că ți-ar lipsi curajul estetic, ci pentru că ai făcut o greșeală politică... să zicem că ai comis o ofensă față de memoria... știu eu... a unei comunități etnice sau de alt tip, ai jignit comunitatea homosexualilor sau ai jignit comunitatea țiganilor sau ai jignit comunitatea evreiască. Cineva se poate simți mai repede jignit în Occident de ceea ce scrii tu și atunci intervin niște sancțiuni care te pot destabiliza. Uneori te gândești la toate aceste lucruri și îți impui o autocenzură, sau îți impui o formă de atenție, pe care pe vremea comunismului nu o aveam. Eu încerc în continuare să fiu, în ceea ce scriu, incorect din punct de vedere politic. Și am reușit să lansez câteva provocări de genul acesta în câteva dintre piesele mele. Una dintre cele mai provocatoare este, de pildă, *Cuvântul progres spus de mama sună teribil de fals*. Acolo există undeva, nu spun unde, o provocare de care sunt mândru, ca să zic așa.

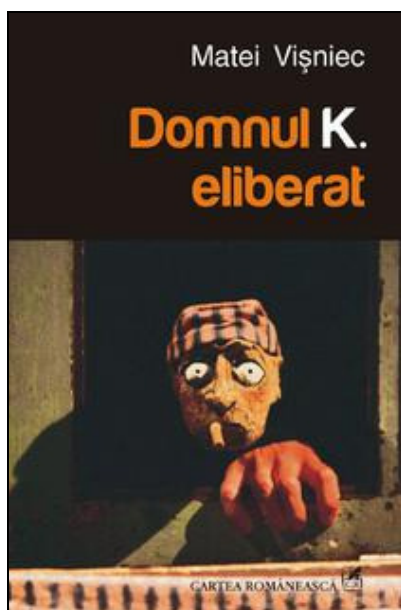
– Și în *Femeia ca un câmp de luptă* aveți câteva provocări de acest gen...

– Și acolo, sigur că da, și acolo. Deci, într-un fel eu am rămas uluit să

Văd aceste noi forme de dictatură care există în Occident, în lumea liberă. Precum și noi forme de manipulare. Manipularea e mult mai subtilă. De pildă, termin acum un roman care se numește *Dezordinea preventivă*, în care vorbesc despre modul în care societatea de consum îl transformă pe cetățeanul care gândește în consumatorul care se îndatorează și joacă jocul societății de consum, joacă jocul gândirii economice unice, modul în care se lasă imbecilizat ușor-ușor cetățeanul de industrie de divertisment. Pentru industria de divertisment mondială, pentru mediile de informare care transmit știri 24 de ore din 24, un om care ia și citește o carte, să zicem *Muntele vrăjit* de Thomas Mann, este un dușman pentru o parte din industria de imagini, de idei, de povești și de informații a societății globalizate. Pentru că, în timp ce citește 800 de pagini, ceea ce îi ia două săptămâni, el ar fi putut vedea 3000 de clipuri publicitare, ar fi putut vedea în același timp 100 sau să zicem 50 de filme *horror*, ar fi putut vedea 30 de filme de serie B, *soap opera*, și ar fi putut citi mai degrabă *Harry Potter* sau alte cărți mondializate, globalizante. Deci, un om care se duce la cultura de tip clasic este dușmanul societății actuale, pentru că nu mai consumă ceea ce oferă industria actuală. Ori, aceste lucruri sunt evidente... când începi să-ți dai seama ce avalanșă de propuneri e pe capul bietului cetățean sau pe capul bietului adolescent, înțelegi în ce extraordinară mutație am intrat: spălare de creier cu iluzia libertății și a alegerii pe care o ai în orice... Sigur, bineînțeles că te poți duce la bibliotecă să-ți iei Thomas Mann sau Dostoievski, numai că nu te mai duci, nu mai ai timp pentru că între tine și bibliotecă sunt mai multe baricade. E televizorul, e internetul, este telefonul mobil, sunt modelele, sunt programele de televiziune, sunt aceste cărți nefaste pe care eu le numesc mondializate, sunt programele de știri, în buclă, care te amețesc, deși ele nu îți aduc nimic nou. Toată această societate de creat subcultură e pentru mine o caracatiță care trebuie dezmembrată, denunțată. Și e mult mai greu să o denunți pe ea decât sistemul comunist.

– E un demers donquijotesco...→

CĂTĂLINA POPA

– Da, da, da. Dar în același timp, artistul trebuie să rămână lucid și să o facă. Trăim într-o epocă în care un om care nu mai consumă ceea ce oferă establishmentul devine un mutant.

Acum există ceva foarte subtil: marile medii de informare care transmit, să zicem, știri sub formă de spectacol emoțional, nu sunt singure, ele sunt aliate cu marile case de film care produc filme de mare spectacol, care se adresează simțurilor și nu creierului, sunt aliate cu editurile care produc literatură de mână a doua, sunt aliate cu posturi de radio care difuzează la nesfârșit muzica ce se adresează substructurii noastre primitive și așa mai departe. Adică există o alianță, dovadă că marile grupuri de presă nu funcționează singure. Murdoch, spre exemplu, produce informație, produce filme, produce serie B, produce emisiuni de sport ca să țină planul, are edituri și presă de scandal. Deci, există o alianță a tot ceea ce e serie B, subcultură, informații în buclă de tip excitant și așa mai departe, ca să-l formateze pe om. Ei, în aceste condiții, se pune întrebarea: cum denunți toate aceste lucruri? Aceste forme de spălare pe creier sunt de o mare subtilitate. Eu am scris deja din 1993, în Franța, un text care se numește *Teatru descompus sau Omul-ladă-de-gunoi*, întrucât am receptat, am simțit aceste instrumente care îți umblă prin creier, te transformă, te robotizează.

– În ce măsură ați resimțit vreodată limba și, implicit, literatura română ca fiind una mică, periferică, provincială?

– Când eram la București student și apoi tânăr scriitor, eu și colegii mei eram toți convinși că suntem geniali și că tot ce creăm ar trebui tradus rapid în toate limbile de circulație internațională. Ni se părea că sunt lucruri formidabile. Dar traducătorii nu veneau. Deci sunt alte jocuri care transformă literatura interesantă în literatură recunoscută.

– Trebuie să admitem că nici contextul politic nu era favorabil.

– Da, sigur, nu era favorabil, dar noi nu ne simțeam din punctul acesta al valorii marginalizați sau handi-capăți, ci lipsiți de libertate. Și atunci am luat eu decizia de a mă traduce singur: adică, în loc să aștept tradu-cătorii, m-am decis să învăț o limbă străină, să plec, să scriu în altă

limbă, să mă autotraduc, să-mi pun în circu-lație eu însumi textele. În același timp, pe nedrept după părerea mea, literatura română nu-și are locul cu-venit în Europa, pe criterii care nu mai țin de valoare, pe criterii care țin de spațiul geopolitic, pe criterii extrem de subtile și în același timp confuze, imposibil aproape de definit, care țin de o anumită fascinație pe care o are Occidentul pentru diverse zone ale lumii și disprețul pe care îl are, sau indiferența pe care o are, față de alte zone ale lumii. Iar

noi picăm în zona indiferenței. Orice ai face aproape în zona asta, nu ești luat în serios... sau nu fascinezi. Nu e o zonă de incendiere a imaginarului occidental.

Occidentul a fost fascinat de America, e fascinat de Africa, este fascinat de Orientul apropiat, este fascinat de romanul latino-american, este fascinat de Rusia, mai puțin de Balcani. Ușor, ușor încep să se impună țările nordice. Dar sunt alte spații care tot așa, nu au fost recunoscute ca spații literare. Bun, suntem într-o logică unde notele se dau în Occident și această logică este absolut insuportabilă. Trebuie să o comparăm cu ceea ce se întâmplă pe plan economic acum, unde trei agenții de notație sunt stăpânele economiei.

Știți bine că acum este un mare scandal pentru că Americii i s-a scăzut puțin nota. Ei, sunt trei agenții de notație care decid care sunt țările solvabile și care sunt țările insolabile și ele dau note: 3 de A, 2

de A și un B, 3 de B, 2 de B și un C... când primești D, ești falimentar. Ori, agențiile de notație literară i-au dat întotdeauna României, sau spațiului din Balcani, note foarte mici. Oricum, în ultimii 10-15 ani, încep să fie cât de cât recunoscuți în Occident niște autori care n-au mai fost obligați să plece fizic din România. E cazul unor Mircea Cărtărescu, Dan Lungu sau Gabriela Adameșteanu, fără să avem încă o recunoaștere a lor masivă. Deci, tema este tulburătoare. Cioran o dezvoltă și o abordează cu mare curaj. De ce spațiul balcanic, de ce spațiul românesc, de ce această parte a Europei de răsărit nu a excitat imaginarul occidental?!

Bun, acum eu sper ca descentralizarea culturală să se realizeze cât mai riguros și să nu mai conteze notele care se dau la centru, dar în continuare suntem obsedați, noi, scriitorii români, de a fi traduși în limbile occidentale. Puțin scriitori visează în România să fie traduși în bulgară, ucraineană sau în sârbocroată. Există acest complex în care noi suntem de fapt colonizați, subconștientul nostru este colonizat de Occident. Credem că dacă suntem traduși în engleză, germană, franceză avem o șansă la universalitate. În mare parte e și adevărat. Până la urmă un sud american a triumfat pe planetă după ce a fost tradus în franceză, deși limba spaniolă are o circulație extrem de importantă. După ce a fost însă tradus și evaluat și apreciat în Franța... Deci nu, nu, nu știu ce se întâmplă exact. Există însă o ecuație culturală, sociologică, istorică, psihologică foarte complicată când e vorba de micile culturi și de ce nu sunt ele recunoscute mai repede, cu mai multă vigoare.

După cum știți, majoritatea scriitorilor români care s-au realizat au plecat fizic. Norman Manea, care este foarte recunoscut acum, a trebuit să plece fizic de aici ca să-și câștige acest statut.

Există un blestem al circulației literare pe planetă și o luptă dinspre periferie spre centru. Eu însumi am părăsit orașul Rădăuți, ca să mă duc la București.

Am simțit că trebuie să plec de aici ca să pot să mă realizez. Mai târziu, am plecat de la București la Paris. Nu știu, sunt lucruri simple și în același timp complicate...

Vatra veche dialog

Ion Cristofor

„Să nu uităm că trăim într-o țară
în care urechile au ziduri, iar
zidurile au urechi”

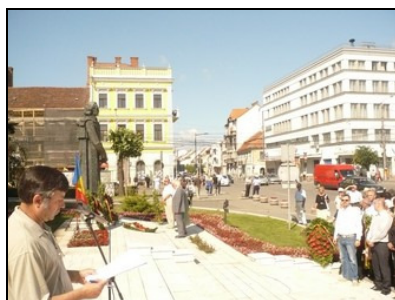
– Ne cunoaștem de dinainte de 1989, eram un puțoi de liceu, tu un bărbat cu prestață, un poet deja afirmat. Cred că am băut sute de litri de cafea împreună la cafeneaua „Arizona” din Cluj, local care acum nu mai există. Mi-ar face plăcere să povestești despre perioada respectivă, Ion Cristofor.

– Apropo de faptul că „Arizona” nu mai există, asta e rău. Dar putea să fie și mai rău, căci între timp au dispărut mulți dintre cei cu care ne întâlneam la cafea. Nu mai există bizoni și nici cei care văzură bizoni, cum spunea faimosul poet american. Parafralez un vers pe care l-am auzit ca elev de liceu, rostit în englezește, de un anticar pe nume Alexandru Vlad, admirabilul prozator care lucra pe atunci în anticariatul din centrul Clujului, nu departe de faimoasa cafenea „Arizona”.

Nu mai știu ce diferență de ani e între noi, dar îmi aduc aminte că aveai, ca elev de liceu, aceeași vervă, același simț al umorului de acum, dar și un puternic sentiment al camaraderiei – tot mai rar în ziua de azi. Întrebarea ta îmi aduce aminte de vremurile în care eram tineri și când ne dureau în cot de faptul că fabuloasa „Arizona” era înțesată de turnători, de tot soiul de inși dispuși să te tragă de limbă. Ne bucuram că ne întâlneam acolo cu scriitori ca Victor Felea, Ion Oarcăsu, Domițian Cesereanu, Tudor Dumitru Savu, Ioan Viorel Bădică, Negoită Irime, Alexandru Vlad, Ion Mureșan, Dan Damaschin, Radu Mareș, Vasile Sălăjan, Diana Adamek, Mariana Bojan, Virgil Stanciu, Constantin Zărnescu, Vasile Crișan, Teofil Răchițeanu, Ion Antoniu și mulți, mulți alții.

„Arizona” nu era frecventată doar de scriitori și de numeroși

delatori. Veneau și mulți artiști plastici sau actori. Cu o oră înainte de a fi împușcați, am stat cu Călin Nemeș și cu Lucian Mătiș la aceeași masă. Am băut o cafea. L-am ascultat pe Călin Nemeș recitând, splendid, *Doina* lui Mihai Eminescu. M-a întrebat, foarte politicos, dacă nu dau un cognac la un restaurant din apropierea cofetăriei „Carpați”. Nu sunt un zgârcit, dar atunci, doar Dumnezeu știe de ce, am refuzat să fac cinste. Dacă mergeam, eram cu ei în bătaia puștii. I-am părăsit la colțul Bibliotecii Universității. Simțeam ceva plutind în aer, deși trupele încă nu se instalaseră lângă restaurantul „Continental”. Ajuns acasă, am dat un telefon la redacția revistei *Tribuna*. Mi-a răspuns, foarte agitat, poetul Ion Arcaș, care mi-a spus în două cuvinte ce se întâmplase jos în stradă. Între timp, a lăsat telefonul din mână pentru a o înjura de mamă pe o celebră activistă locală de partid, care se agita de soarta odraslei sale. Cred că fiul tovarășei și tovarășa sunt bine mersi. Nu m-aș mira să fi ajuns mari liberali sau democrați, oricum capitaliști autentici... Între timp, poetul Ion Arcaș s-a urcat la ceruri, cum stă bine unui poet. Dacă aș fi fost patron sau aș fi avut puterea să fac așa ceva, aș fi scris pe peretele din dreapta al cafenelei, următoarele: Aici a băut o cafea și a recitat *Doina*, de Mihai Eminescu, actorul Călin Nemeș, înainte de a le striga idioților, îmbrăcați în haină militară, „Trageți, am o singură inimă!” „Arizona” era un fel de sediu secundar al revistei *Tribuna*, după cum, într-o vreme, a fost al *Echinoului*. Îmi amintesc cum, după ședințele de redacție de la *Echinoului*, veneam la cafea cu Ioan Moldovan, Virgil Podoabă, Ștefan Borbely, Ion Simuț, Radu G. Țeposu, Ioan Groșan, Ion Vartic, Marian Papahagi, Al. Cistelean, Nicolae Oprea, Gheorghe Perian, Aurel Pantea, Mircea Petean și alții. Uneori, mai rar, eram însoțiți

Poetul, Clujul și sărbătoarea poeziei

de magistrul și directorul nostru, tânărul erudit Ion Pop, un om care a fost providențial pentru generația noastră. În vremurile pe care le evoci, „Arizona” a fost o școală mai puțin convențională, în care elevii și studenții se întâlneau cu colegii lor (uneori chiulind de la cursuri) pentru a discuta, la o cafea și la o țigară, despre tot ce mișcă-n lună și-n stele. De la filosofie, poezie sau politică la bancuri cu Bulă sau cu nea Nicu, orice subiect era potrivit pentru această mică, neconvențională Acropole a tinereții noastre. Ioan Alexandru și Ion Papuc au trecut și ei prin „Arizona”, erau prezenți în memoria nescrisă a cafenelei. La un moment dat, am vrut să alcătuiesc o antologie cu poemele, eseurile și prozele ce evocă viața acestei fabuloase cafenele, pe care Clujul nu a știut să o conserve, să o ocrotească. Nu e singurul lucru care se duce de răpă în acest oraș în care dispar statui și plăci comemorative. Sculptorul Ilarion Voinea, unul din studenții acestei școli de hoinăreală care a fost „Arizona”, mi-a semnalat deunăzi faptul că din Cimitirul Central s-au furat busturile de bronz ale lui Marian Papahagi și C. Daicoviciu. Tot din acel loc, o eroină ca Smaranda Brăescu (una din mândriile neamului românesc) e scoasă afară din groapă. Din Israel, mi se semnalează că și monumentul funerar al lui Henri Jacquier a făcut pași. Sigur, unii dintre noi nici măcar nu au auzit de Henri Jacquier, iar pe alții nu-i doare de acest franțuz care a venit la Cluj să educe atâtea și atâtea generații de dascăli, sfârșind prin a scrie românește. E limpede, românii nu știu să se îngrijească de memoria lor culturală. Mai nou, Casa de Cultură e scoasă afară, în stradă, de o fantomatică asociație a patronilor, calfelor și meseriașilor, care se declară a descinde direct din Burebista, Traian și Attila. Iar scriitorii tac, iar justiția e oarbă... Așa că dispariția unei cafenele nu mai îndoliază pe nimeni în lumea celor porniți să facă avere cu orice preț, dintre care prețul demagogiei politice e cel mai inocent.

– Ceva inevitabil – de ce scrii?

– Ce dracu' aș putea face în schimb? Dacă nu aș scrie, aș trage cu pușca și nu știu pe cine aș nimeri. Folosesc cuvinte cum alții folosesc gloanțe sau grenade. Ținta sunt eu însumi sau umbra mea. →

ALEXANDRU PETRIA

La bordel nu mă duc, la restaurant nu mă duc, „Arizona” s-a desființat. Nevastă nu am, iar muzele sunt în putere și se descurcă singure. Trebuie să-mi umplu timpul liber cu ceva. Scriu, altfel aş apuca-o razna. Dacă aş avea o grădină cu melci, ca tine, probabil că aş scrie și eu poeme erotice.

– *Personal, nu empatizez cu scriitorii care fac urechea șută la ce se întâmplă în societate...*

– Să nu uităm, dragă prietene, că trăim într-o țară în care urechile au ziduri, iar zidurile au urechi. Pe de altă parte, numărul turnătorilor a crescut mult față de vremurile în care ne beam noi cafeaua la „Arizona”, uneori la o masă cu securiști și turnătorii. Am scris de altfel un poem pe această temă, tradus în 1989 în *La Nouvelle Revue Française*. Atunci se turna la Securitate, acum se toarnă la partid. Astăzi, acești mâncători de rahat, aceste lepre trec de la un partid la altul, cu o frenezie și o viteză pe care le depășesc doar cameleonii doctrinari, traseiști politici. În paranteză fie spus, cred că nu există o țară în care să prolifereze atâția urechiști ca la noi, capabili să toarne în schimbul unei cepe degerate. Motivul e simplu: psihologia românului e atavic marcată de sindromul „să moară și capra vecinului”. Turnătoria a ajuns la noi un veritabil drog național, un specific folcloric. Urechiștii de azi au ajuns să concureze microfoanele lui nea Nicușor cu mult succes. Ca pe vremea lui Caligula, rămâne să mai dotăm statuile cu ochi care să spioneze.

Sigur, scriitorul român a rămas cu frica în oase încă din vremea diktaturii comuniste. El este mereu pe linie, portocaliu când puterea e portocalie, roșu ca focul când puterea e roșie. Apoi, să nu uităm că bietul scriitor român e de cele mai multe ori bugetar. Or, ca funcționar al statului trebuie să-ți ții capul la cutie și să votezi întotdeauna, plin de entuziasm, cu partidul aflat la putere, cu oamenii instalați în fruntea bucatelor. Când ești poet și moșier, da, atunci poți roști, cu oarecare curaj, adevărul. Nu e sigur că așa se va întâmpla în cazul moșierului căci în toate epocile adevărul a fost o marfă proastă. Spune adevărul și adevărul te va face liber, susține Biblia. Atâta doar că la noi dacă spui adevărul, șeful te va pune pe liber. Vezi cazul unui Liviu Ioan

Stoiciu, unul dintre puținii scriitori de atitudine de la noi. Când ești redactor la o revistă literară care depinde de stipendiile unui minister sau ale unei primării, ești, omenește, tentat să te ascunzi după cireș. Chiar dacă în lume se petrec lucruri sinistre, scriitorul român nu coboară din balonul său (vopsit mereu în culoarea politică la modă). Pe vremea comunismului erau încurajate, printr-o perfectă tehnică a manipulării, onirismele, textualismele etc. Orice curent artistic era bun, cu excepția realismului și a unei literaturi a prezentului. Atunci ți se băga pumnul în gură, acum ești încurajat să vorbești și să scrii tot timpul, pe Facebook, pe mail, pe telefon, în presa electronică. Rezultatul este același. Suntem în etapa posttheliadescă a culturii române: „Scrieți, băieți, scrieți orice! Noi furăm liniștiți”. Prin mijloace mult mai puternice decât altădată, scriitorul e marginalizat sistematic. El nu a fost redus cu totul la tăcere, căci nici un regim democratic nu-și permite o asemenea eroare, să renunțe la un element decorativ important. Nu dă bine să spui că sufoci cultura. Din păcate, scriitorul de azi, ca tot românul în general, nu are dezvoltat un simț comunitar prea puternic. Egoist, preferă să-și vadă de poeziile lui chiar dacă îi fuge pământul de sub picioare. Un sfert din pământul României nu mai e deja românesc, dar nu am văzut încă scriitori (că agronomii și veterinarii au intrat în politică, li se aduc pepenii acasă...) care să reacționeze în fața acestei situații tragice. Românii își iau lumea în cap, visează să emigreze în masă,

iar unele animale politice văd în această tragedie un semn al libertății și democrației. Toată afacerea de la Roșia Montană e o crimă la scară națională. Cu excepția unora, puțini, scriitorii tac ca rahatul în iarbă, își văd de poemele lor erotice, de bursele lor, de slujba lor de bugetari. Constat că unii dintre confrați sunt entuziaști propagandiști ai acestui jaf fără pereche în toată istoria modernă a României. E o dramă națională, iar scriitorii ignoră că sunt personaje, ei și urmașii lor, într-o piesă în care se taie capete. Asistăm impasibili cum în fața noastră se desfășoară o „noapte a cuțitelor lungi”, într-o epocă a răzbunării, a reglării de conturi, ca în filmele cu mafioți. Scriitorii tac mâlc sau practică partizane oportuniste. Să fie acesta un semn de înțelepciune? Am îndoielile mele.

– *Ai împlinit anul acesta 60 de ani. Nu știu cum să spun, ca să nu repet chestia cu „ora bilanțului”, care mă exasperează, dar acolo vreau să bat. Ești mulțumit? Vorbește-mi și despre tine ca om.*

– Vrei, nu vrei, când ajungi la o vârstă rotundă îți faci un bilanț. Rezultatul e îngrozitor. Am scris prea mult, am publicat prea mult. Sunt, indiscutabil, un ratat destul de reușit, căruia, vorba lui Ioanichie Olteanu, tânărul baladist din Cercul Literar de la Sibiu, *în nicio branșă nu (m)i-a mers cu spor / nici în poezie, nici în amor*. Sunt versuri din *Balada ratatului*, pe care le recitam adeseori în compania poetului Vasile Crișan, pe vremea în care ne beam cafeaua la „Arizona”. O, anotimpuri, o castele... Acum, să-ți răspund și la întrebare. Dacă la 60 de ani ești sănătos, dacă neamțul ăla pe nume Alzheimer nu-ți dă târcoale, dacă oasele îți mai permit să-ți întorci capul după femei (care, culmea, sunt tot mai tinere și tot mai frumoase), de ce să fii trist? Viața e un provizorat frumos, iar Dumnezeu ne-a hărăzit vremuri în care nu avem timp să ne plictisim.

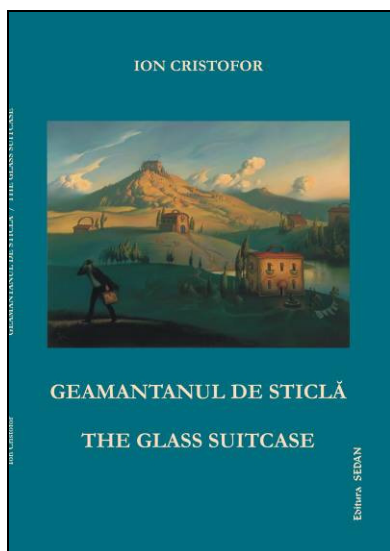
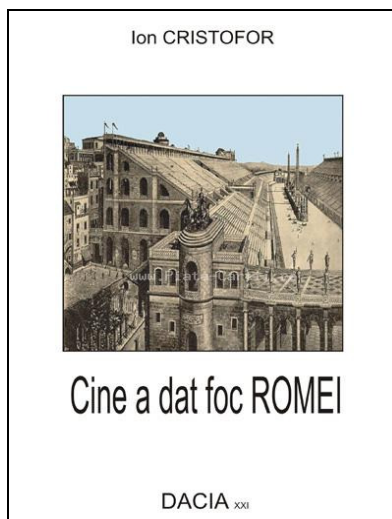
– *În muzică au fost și sunt în vogă topurile. Fiindcă nu e o limitare de spațiu, te rog să propui un TOP 10 al poemelor tale. Ai de unde...*

– Nu prea cred în topuri, nu mai sunt la vârsta când ascultam cu prietenii din liceu topurile muzicale de la Europa Liberă. Era o muzică intens bruiată, vocea lui Cornel Chiriac abia se mai auzea dintre țiuiturile și zgomotele bruiajului, dar noi →

exultam ca și cum l-am fi auzit în direct pe Mozart sau Beethoven. Nu cred prea mult nici în juri, nici în instituția premiilor literare. Juriile stabilesc clasamente într-un domeniu în care clasamentele nu-și au locul. Căci Eminescu nu se compară cu Bacovia sau cu Minulescu, au fiecare locul lor în „tabloul” elementelor artistice. Topurile sunt, desigur, utile, cartea e și ea o marfă ce trebuie promovată și vândută, dar asta nu are de-a face neapărat cu valoarea. Oricum, în prea mică măsură. Apoi, la vârsta mea nu mă mai îmbăt cu apă rece. Nu sunt nici atât de ipocrit încât să refuz premii, cum văd că se practică. În fond, și refuzul face parte dintr-o tehnică a publicității. Nu aș fi capabil acum să fac o listă cu cele mai bune zece poeme ale mele. Mă întreb, sincer, dacă am scris zece poeme excepționale, căci unii au rămas în istoria literaturii doar datorită unui sonet. Mi-ar fi mult mai ușor să fac una cu cele mai slabe. Dacă aș face totuși o ierarhie, aș ține cont de părerea unor critici precum Nicolae Steinhardt care, comentând un poem al meu, a pronunțat cuvântul „capodoperă”. E un verdict strivitor, cum aș putea să nu țin cont de opinia marelui critic și monah de la Rohia? Și totuși, nu cred că poemul lăudat de N. Steinhardt, *Poem de dragoste*, ar fi selectat printre primele zece poeme scrise de mine. Ar fi greu să aleg din cărțile mele mai vechi, însă mi-ar fi mult mai ușor să aleg din volumul aflat în pregătire, *Flautul și pălăria*. Știi prea bine, ultima femeie de care te îndrăgostești e cea mai frumoasă. După cum cel mai bun poem e cel pe care-l vei scrie mâine.

– *Încă o provocare – ce ai vrea să apară în dicționarele literare despre scriitorul Ion Cristofor? Nu fi mo-des...! Știi că ai lucrat la „Dicționarul scriitorilor români” coordonat de Mircea Zăciu, așa că te pricepi...*

– Dacă n-aș fi modest, ți-aș răspunde cam așa. Aș dori ca în dreptul numelui meu să se scrie: Ion Cristofor, laureat al Premiului Nobel pentru Poezie. Dacă aș fi modest aș adăuga, la cele de mai sus, și următoarele: „atribuirea premiului a fost contestată mai ales de confracții români”. După câte vezi, căldura e mare, iar imaginația lucrează din plin. De ce să nu visăm, de ce să nu glumim? Parafrazându-l pe Caragiale, te-aș întreba dacă ți se pare prea mult,

căci mie nu mi se pare.

Dar dacă tot îmi pui o astfel de întrebare, neașteptată, îți spun sincer că nu-mi doresc nimic de la dicționare, eventual să-mi înregistreze moartea cât mai târziu. Până atunci, mă rog la Dumnezeu literaturii să-mi dea mai mult talent, mai multă sănătate, mai multă bunăvoință, mai multă înțelegere și fraternitate față de colegii de condei, mai multă încredere în puterea poeziei de a convinge și de a ne face mai buni. Inclusiv pe poetul care sunt. În ce mă privește, indiferent la ce vor scrie dicționarele, mă străduiesc, zi de zi, să devin Ion Cristofor. Din păcate, nu reușesc întotdeauna.

Tocmai constatasem

verde și drept? ce vrea să însemne asta mă întrebam
când tocmai constatasem că tristețea
și-a înălțat
ultimul ei arbore de sequoia în
grădina mea.

cloceam un poem sau cam așa ceva
tocmai când băieții de la fisc mi-au
bătut energic în ușă
firește am urinat calm pe chitanțele
lor.

mă liniștisem când luna se ivi opacă
în dreptunghiul ferestrei
cineva scotea cu penseta strigătele
încecărilor din ocean
cineva plutea calm pe valurile mării.

Înșirați ca popicele

să nu te sperie aceste jupoane roz de
târfă trecută de amiază
tocmai intrăm într-un anotimp
sclerozat ca un bătrân libidinos

privește înainte sunt vremuri în care
ochelarii de cal sunt un semn al
curajului
sărută mâna acestei hoaste
îngrozitoare fă plecăciuni
procuriștilor
căci viața e uneori ca o goană de
copoi pe câmpul înghețat
cineva ne-a șoptit dintre arbori ne
face semne cu pălăria
era ceață în jur o fântână secată
năvală și chiote
fanatici care-și atârnavă cuțite inele și
embleme în piele

cine sunt cei ce se îndreaptă spre noi
să fie directorul de ocol popa
vânzătorul de portocale goparul
știm doar că un om îngrozitor stă
ascuns în alt om
și acesta la rândul lui stă pitit în alt
om

înșirați ca popicele pe o câmpie pustie
ca niște păpuși rusești aliniate frumos
pe un pian ce fumegă în ceața tot mai
compactă

Fluturile

un pod aruncat între două neliniști
printre lucruri nepăsătoare
plictisite de așteptarea morții

pe chipul meu nemișcat
ca marmura
sfinte sisoie
palpită fluturile cap de mort

Un arbore

ca un cârd nevăzut de piranha
ca un milion de termite
bronzul posterității
devorează încet încet ființa poetului

pe nevăzute
un arbore încărcat de cuvinte
îi ia locul

Poem cu pitici

deasupra casei mele se întinde
un tăpșan cu pitici
aliniați ca la paradă

ca la un semn
dintr-un pitic întunecat
iese un pitic mai întunecat

din cel de-al doilea
iese al treilea pitic
un pitic mai negru ca smoala

și asta aprinde răbdător o lumânare
ferind-o cu palma de palele vântului

apoi face o plecăciune ceremonioasă
nu se știe prea bine cui
și pleacă

Coșmar

mulți ar dori să te vadă
printre viermii striviți
printre oameni prinși într-un insectar
cu ace de gămălie ca fluturii

și arborii în vânt
măturând umbrele lunii
mă întreabă printre boturi murdare

mai e mult până când și de ce

gâlgăire de putreziciune de mlaștini și
noroaie
aici e atâta retorică goală

un fluture provoacă acum un
cutremur
din degetul meu arătător curge
năvalnic
un fluviu de cerneală

Lumină

lumină de maci înfloriți
lumină de piatră de păsări și de nisip
lumină primăvărată în care pe o
plajă pustie
femeia aceea se deschidea ca o scoică
oasele ei străluceau ca perlele

eram tânăr
purtam marea
în buzunarul de la piept

O pendulă uriașă

omul acela tăcut avea un braț de fier
părul ușor ruginit îi atârna
ca un ghem de sârme peste grilajul
zidului.

bătea un vânt sărat și trupurile se
umpleau de ploaie
de zgomote și zvonuri
ceva ca o pendulă uriașă se balansa
între nori.

eram tot mai singuri tot mai părăsiți
cu scrisoarea sinucigașului în față
și nimeni nu îndrăznește să o deschidă.

O grădină înflorită în cer

cineva a vrut să-mi împrumute vocea
lui
oasele lui îngălbenite când deodată
și-a scos mâna de sub pământ și
degetele sale dăduseră muguri.

nu mulțumesc le-am spus păsărilor
care m-au invitat să zbor cu ele
nu bogdaproste părinte i-am răspuns
preotului
care mi-a propus să-mi vândă o
grădină înflorită în cer.

în ochii mei s-a lăsat deodată seara
și umbrele din jurul meu aveau vocea
fără speranță
a părinților și rudelor mele
deportate-n siberia.

Era o ceață atât de compactă

era o ceață atât de compactă
groasă ca smântâna
prin întuneric un fetus cu mâinile
pâlnie la gură
îmi strigă ceva neînțeles
e o ceață atât de deasă că nu mai aud
strigătul lui îngrozitor.

poate că nu vorbea cu mine
ci cu superba femeie cu care tocmai
visam
o femeie ce plutea într-un nor.

Uneori din lungile mele călătorii

uneori din lungile mele călătorii mă
întorc în oraș
cu o pădure de mesteceni în brațe
cu stoluri de păsări pe umeri

dar ce ciudățenie sfinte sisoie ca unui
ciumat
nicio poartă nicio fereastră măcar
nu mi se deschide

nimeni nici măcar măturătorii
străzilor nu-mi mai răspund la salut
mă așez stânjenit lângă rugul din
piața centrală a orașului
vorbesc toți deodată ca apucații într-o
limbă metalică

vorbesc într-o neînțeleasă limbă
păsărească
limbi pe care nici lemnele nici
pietrele
nici păsările nu le mai înțeleg

iată un oraș în care nicio femeie
nu mai vrea să mă nască
în care niciun staul nu vrea să-mi dea
găzduire

ION CRISTOFOR

Centenar N. Steinhardt În trezvia ideii...

O nouă privire asupra eseisticii lui Nicolae Steinhardt, prin ceea ce Eugen Simion numea, în *Sfidarea retoricii*, „ochiul textual”, descoperă o permanentă stare de elevație. Energia textelor, coeziunea lor, acoperind „reguli” ale persuasivității, țin de spiritul învățat. Exercițiul de asimilare a unui fond cultural esențial era pentru Nicolae Steinhardt un continuu al edificării spirituale a ființei; cea care îndrăznește să caute („a nu îndrăzni e un păcat”) cu „privirea cuprinzătoare” și „pasul sigur”. *Sunt oameni care trăiesc la întâmplare* – scria Ernest Bernea în **Crist și condiția umană** – și alții care cercetează să descopere sămburele de lumină care întreține lumea și viața. Aceștia din urmă au privirea cuprinzătoare și pasul sigur; călători prin vremuri, ei străbat încrezători minunata operă a creației dăruită nouă de Dumnezeu.

Într-un interviu din 1987 – dintr-o serie de interviuri realizate de scriitorul Nicolae Băciut – Steinhardt își mărturisește apetitul pentru *sfințenia îndrăzelii*, abordând apogee ale spiritualității lumii: „Trebuie, totuși, să citesc, să mă veselesc, să nu mă dau bătut, să mă port astfel încât să nu se observe de către ceilalți că am necazuri trupești ori angoase mintale, să înfrunt neantul lui Heidegger și al lui Jaspers, să opun găurii negre din centrul Căii Lactee credința mea creștină a veșniciei Duhului.” *Sfințenia îndrăzelii*, accesul la filoane adânci de zestre culturală, tot una cu o „ordonare a trezviei” (vezi N. Steinhardt, *Primejdii mărturisirii. Convorbiri cu Ioan Pinteș*, Ed. Dacia, 1993, p. 7), aparține *spiritului învățat* și sentimentului apartenenței la familia marilor intelectuali români, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, Emil Cioran, Constantin Noica, Mircea Vulcănescu. Și prin biografiile acestora, alăturându-le fluxuri din opere fundamentale ale universalității, Nicolae Steinhardt reia, în *formă nouă*, întrebările lui Simeon Noul Teolog despre putința de a cuprinde în *grăirea limbii* pe cel care „lumea nu-l cuprinde”; pentru Nicolae Steinhardt, *grăirea limbii*, viața și cultura fiind „entități” afine. Vorbind despre Sergiu Al-Gorge, în convorbirile cu Ioan Pinteș, îi aprecia două adevăruri esențiale: *curajul*, fără de care „toate sunt sortite unei pieiri leucemice”, și *cultura*, care nu poate fi valabilă decât izvorând din cercetarea vieții: „Cultura nu poate fi numai răceală și e-

rudă, ea trebuie neapărat – dacă nu vrea să riște a rămâne simplă treabă de scrib – să ia asupra-și toate problemele vieții și pe de-a-ntregul acel suflu năvalnic, specific ființei gânditoare și înduhovnicite.”

Pentru a nu rămâne „simplă treabă de scrib”, Nicolae Steinhardt își vertebrază, cu „suflu năvalnic”, cuvântul de învățătură – pericopa – eseul, reflecția, într-un relevant sincretism cultural. Textului biblic, invocat de teolog și eseist înspre noi interpretări, i se asociază evantaie ideatice, argumentative, din literatura artistică, filozofie, arta plastică. În textul *Încrederea*, din volumul *Dăruind vei dobândi*, Editura Dacia, 1994, p.110-114, cu mottoul *De la „credere Deum esse” la „credere in Deum”*, prezintă pericopa potolirii furtunii pe mare prin termenul de *încredere*, simțindu-l mai adecvat decât cel de *credință* din *referatele* lui Matei, Marcu sau Luca: „În asemenea cazuri de pericol real și iminent, poate că nu de frică trebuie să fie vorba, ci de alarmă legitimă. Și, tot astfel, poate că în loc de substantivul credință este mai adecvat, mai oportun, acel de încredere. De aceasta, gândesc, au dat mai ales dovadă că sunt lipsiți apostolii. N-au pus temei pe actualitatea prezenței în corabie a Învățătorului lor...” Simțământul, intuiția, relatarea, cu vădite accente de originalitate, sunt probate, acum, într-un dens registru bibliografic, menit să-i dea textului plinătate, persuasiune și frumusețe. Astfel, eseistul încadrează textul evanghelic într-un tumult al analogiilor, susținut de imaginea lui Cezar trecând din Galia în Bretania, scenele dramatice din tablourile lui Géricault ori Delacroix, scrierile lui Heidegger, Hölderlin, Dostoievski, siluetele apostolilor „șovăitori și temători” de pe Marea Ghenizaret, aidoma figurilor *sfios-plăpânde*, cum le-ar numi Goethe. Avem dovada felului în care eseistul, cu luciditate și bucurie intelectuală, surprinzător și riguros, face ca motivul textului evanghelic să călătorească, în *crescendo*, prin marea cultură; de fiecare dată, textul evanghelic amintind „de ceva”, din câmpul erudit al eseistului, care

inițiază dezbateră. Eseul enunță – generic – *tipicul bisericesc*, după care autorul se desprinde de *locul comun*, de discursul retoric, tern, nesemnificativ, aplicând unghiul viu, original, de interpretare. *Predica la Duminică a 4-a din Postul Mare* (vezi volumul citat, p. 115-119) face referire la rânduiala bisericească de a fi citite pericopele de la Matei IV, 25 – V și Marcu IX, 17-23, introducând, sugestiv, elementul de captatio benevolentiae: „*Cer voie să mă opresc în acest scurt cuvânt de învățătură asupra referatului din Evanghelia Sfântului Marcu, depășind (subl.n.) însă textul prescripției încă un verset, al 24-lea. Pentru că tocmai el mi se pare esențial și de natură a ne permite să dezvăluim în parte misterul credinței, care va constitui însăși tema vorbirii noastre de azi.*” Înfățișând actul de credință *ca pe un mister și ca pe un paradox*, Nicolae Steinhardt își decantează strategia argumentelor, apelând la scrierile logicianului Anton Dumitriu, la existențialiștii din Școala lui Jean Paul Sartre, la reflecțiile lui Blaise Pascal sau la „mari artiști și gânditori biruiți de Hristos: Dostoievski, Claudel, J.K. Huysmans, Bergson, Peruy, Werfel, Papini, Chesterton”. Fiecare dintre garanții ideilor eseistului, disprețuind falsitatea, nădăjduind și suferind, au răspunsuri tămăduitoare, fiecare „în felul său”, la strigătul: „*Cred, Doamne, ajută biete mele necredințe omenești.*” Cei invocați reprezintă, fiecare după *matrița talentului și tonalitățile trăirilor afective*, „graiul intelectualității”, indispensabil pentru ca ființa umană să poată ieși „din paradoxalitate, dispersiune și fluctuație.”

În *Falsul idealism*, preluând semnificațiile pericopei bunului samarinean, „care este a milei și grijii de nevoile și necazurile semenului”, instituind că pâinea și vinul alcătuiesc „cumpăna vieții noastre, o metaforizează și totodată o explică, o condiționează”, asociază ideea cu trama romanului scriitorului Ignazio Silone, *Pâinea și vinul* sau cu poemul lui Trakl, în care fiului rătăcitor înapoiat acasă i se arată, mai întâi de toate, pâinea și vinul, *strălucind în curată lumină (da erglanzt in reiner Helle)*. Din nou, eseistul își verifică discursul pe o scală a valorilor lumii, îmbogățindu-l cu relevante puncte de vedere din consubstanțialitatea teologie – viață – cultură.

Titluri literare, istorice, filozofice inspiră secvențe eseistice, amprentând, uneori, reverberant, incipitul: „*Cred că bun lucru fac, în această Duminică a Ortodoxiei, încercând să rezum și să →*

VALENTIN MARICA

comentez pentru dumneavoastră o nuvelă fantastică a ilustrului nostru compatriot Mircea Eliade, nuvelă intitulată **O fotografie veche de 14 ani și care de fapt reprezintă un document de deosebită valoare și importanță pentru teologia ortodoxă și pentru gândirea românească.**” (Vezi *Predica la Duminica Ortodoxiei*, volumul *Dăruind...*, p. 133). Apelul la nuvela lui Eliade îi deschide eseistului, prin expansiune, investigația asupra omului „cu mintea întreagă”, care înfruntă „subrezirea temeiurilor dreptei judecăți și haosul mintal.” Dumitru, personaj al nuvelei, simbol al românului ortodox, crede în Dumnezeu, har și minuni, nu se lasă descumpănit, crede în putința de mântuire, pe când Dugay-Martin se chinuie în remușcări și exasperare, perorând despre Dumnezeu că „e ca și mort”. De la individualizarea personajelor, Steinhardt conturează un plan generic al mărturisirii ortodoxiei, fondul psihic al unui popor pentru care creștinismul și ortodoxia sunt „adevărate reflexe ale minții și simțirii”.

Correspondențele textului evanghelic cu reflexe din eminente opere culturale devin laitmotiv în eseistica lui Nicolae Steinhardt. Tragedia lui Iuda i-a inspirat pe literați și filozofi, în încercarea de a-l dezvinovăți, sub raționamentul că nepredându-l pe Iisus „saducheilor” nu s-ar fi realizat planul divin. Eseistul, în *Tragedia lui Iuda*, dezvăluie, cu subtilitate, erorile piesei de teatru a lui Paul Raynal, *A pățimit sub Pontiu Pilat*, jucată pe scena Comediei Franceze în 1938, raliindu-se recunoașterii vinovăției lui Iuda.

Propensiunea lui Steinhardt spre impresionante arhive culturale, spre ceea ce numea Monahul „graiul intelectualilor”, e act al deslușirii, mai ales când subiectul evanghelic e uluitor de fragil. Când subiectul se plasează într-o asemenea dimensiune, a fragilității, eseistul își exprimă umilința, neliștea cuvântului, revigorându-și starea de exeget prin semnalul bibliografic: „Orb, neghiob și strâmt la minte, cum mă aflu, n-am fost atât de stupid și de neștiutor încât să cred că Hristos ne cere să dăm din prisosul nostru: asta o fac și păgânii. Am fost însă îndeajuns de nepriceput și rățacit în beznă spre a cugeta – ceea ce pare într-un totu con-form cu învățătura creștină – că ni se cere să dăm din puținul nostru, de nu și din prea puținul nostru (...)

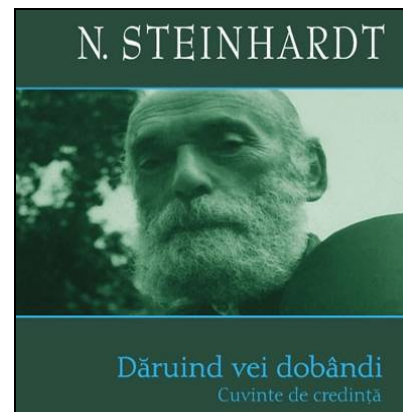
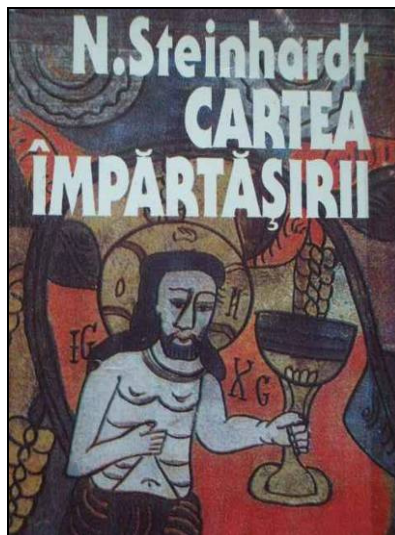
A fost nevoie să nimeresc a citi, acum câțva timp, un text al poetului francez Henri Michaux (1899-1988) pentru a înțelege, cutremurându-mă, înfiorându-mă, că Hristos ne cere cu

totul altceva. Și anume: să dăm ce nu avem.” (Vezi volumul *Dobândind...*, p. 83)

Fonduri culturale fundamentale iau chipul martorului, însoțindu-i eseistului demersul, prin clarificări și revelații. Pentru Nicolae Steinhardt, opera culturală, în esența ei, e investită cu sacralitate, cu inefabilul creației divine, cu forță mărturisitoare. Ne încumetăm să apreciem că Steinhardt invocă opera culturală, cea a profunzimilor, oracular, cu sublimul recapitulării lecturilor esențiale. Felul în care se reactualizează și se întrepătrund, ca *tâlcuire*, limbajul teologic propriu-zis și limbajul cultural, filozofic, istoric, literar, asigură unicitatea eseului și „folosul” lui: „Să ne fie și nouă tuturor de folos cele ce – poate în mod prea personal și dezlănat – am tâlcuit și povestit.”

Eseurile teologice (în accepțiunea Înalțului Bartolomeu Anania) sau filozofice, predicile *dăruirii*, pledoariile pentru aflarea căii smereniei (*rugăciune + lacrimi + „strigare”*), omiliile la *tragedia lui Iuda*, timpul *smochinelor*, *mărinimia Domnului*, *Sfânta mânie*, crezurile despre *Femeia samarineancă*, *Zaheu*, *Cana Galileii*, *Duminica Tomei*, *Praznicul Sfântului Antonie cel Mare*, *pilda magilor și nepilda lui Irod*, *înfricoșătoarea Judecată*, ieșind din „somnolența” tiparelor și *cuvioșia fățarnică*, sunt lucrătoare prin „trezvia ideii”, aducătoare de elogi echilibrului istoriei culturii și civilizației universale. Scrierile lui Nicolae Steinhardt sunt și compendiu al acestei istorii, un dicționar explicativ al numelor care o populează, împotriva *uscăciunii inimii* și într-o înțelegere adecvată a *crezului ortodox*.

Cartea steinhardtiană de învățătură se naște pe temeinicii ale vieții și ale culturii, pe alese profesii de credință, apărute de vârste, conștiințe și

timpuri. Eseistul le citează la tot pasul, de unde noblețea, acuratețea, elevația, franchețea, înmiresmarea, sinceritatea, frumusețea și prestanța cuvintelor sale: „Cred în minuni (ca și eroul lui Mircea Eliade în *O fotografie veche de 14 ani*) și că Iisus Hristos, cu instinct de vânător, se va milui de mine, deși mă las atât de greu răpus de nesfârșita Lui iubire.” (vezi volumul *Dăruind...*, p. 139). Sau: „Așa se confirmă, se clarifică, se întăresc din belșug spusele Sfântului Apostol Pavel (I Cor., 13), cum că dintre toate câte sunt, cea mai mare și mai trainică este dragostea. Și de ce, la sfârșit, după dispariția nădejdi și a credinței, va rămâne doar ea? Pentru că semnificații, inutili, pier ca fumul, se topesc ca ceara în fața focului. Pentru că nu mai e nevoie, atunci, de semne comune, de un limbaj, pentru că s-a intrat în faza comunicării directe – fără oglinzi, fără ghicitoră, fără coduri, fără posibile de nu și inevitabile erori de transmisie – la nivel de semnificat. Cosmosul acum inundat (potrivit teoriei lui Ștefan Lupașcu) exclusiv de fotoni se află curățit de semne.

Iar semnificatul, tâlcul întregii acțiuni (sau tragedii), de la iesle la cruce, de la Viflaim la Golgota, îl rezumă numai cuvântul acesta de dragoste, mai tainic, mai fascinant, mai intraductibil (simțămintelor noastre păcătoase, cugetului nostru corupt, imaginației noastre mărginite) decât oricare altul.” (vezi volumul citat, *Dăruind...*, p. 163).

Conspectul nostru de lectură a avut și va avea, pe mai departe, exigența și bucuria pretinse de Nicolae Steinhardt. Îl aprecia pe Al. Paleologu pentru felul în care îi parcurgea opera, „ca un adevărat prieten, adică în mod mai mult decât exigent, necruțător, ca un belfer acru și cu dușmănie”. Îl întâmpina cu generozitate pe cel care îl citea „cu folos, curiozitate și intensitate participatorie. Poate fi o bucurie mai mare?” (Nicolae Steinhardt, *Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciuf*, Editura Nico, ediția a IV-a, 2009, p. 80-81).

Răsucirea

Centenarul N. Steinhardt a fost marcat la Galeriile brașovene Kron-Art, la inițiativa USR, Filiala Brașov, și a Direcției de Cultură Mureș, de lansarea volumelor **Cu timp și fără de timp. Lecturi critice, evocări** (ediție îngrijită de Nicolae Băciut) și **N. Steinhardt. Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciut**. Au comentat, într-o redevabilă echipă, acad. Alexandru Surdu, membru al USR, Filiala Brașov, scriitorii Doru Munteanu și Nicolae Băciut, pictorul și scriitorul Gabriel Stan. S-a conturat, din evocări și dialoguri, din interpretări și comentarii critice, un portret vibrant, expresiv, plurivalent al părintelui Nicolae. Imobilizat de o vicleană răceală în plină caniculă, am absentat de la fericitul eveniment, un simposion la care aș fi rostit următoarele.

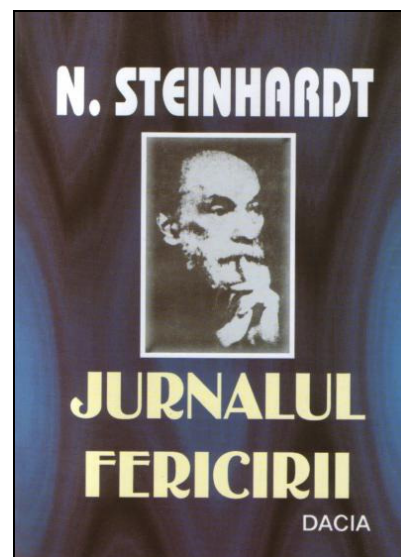
Sub mâna așezată pe creștet a preotului Mina Dobzeu se va fi întâmplat în duhul evreului întemnițat N. Steinhardt ceva ca o *răsucire* (sau *Kehre*, cum ar zice Heidegger, o răsturnare adică în care, în interpretarea lui G. Liiceanu, gândirea termenului care gândește ființa): prin botez și creștinare lumea interdicțiilor, negativă deci a **Vechiului Testament**, ia acum chipul *fericirilor* din **Cuvântarea de pe Munte**. Dacă *poruncile Decalogului* sunt excluziuni, opreliști tăioase, cuvintele christice sunt îndemnuri, poate chiar recomandări prietenoase, familiare. În **Matei 5**, pericopele 1-11, Iisus adresează aceste învățături: „Ferice de cei săraci cu duhul, căci a lor va fi împărăția cerurilor!”, „Ferice de cei care plâng, căci ei vor fi mângâiați!”, „Ferice de cei blânzi, căci ei vor moșteni pământul!”, „Ferice de cei care flămânzesc și însetează după dreptate, căci ei vor fi săturați!” etc... Sunt 11 povețe, ele încheindu-se, cum se știe, cu îndrumarea la bucurie, „bucurați-vă și săltați de veselie”, le zice Mântuitorul trimișilor (5.12). Din *ordinea iubirii*, de înfrățire cu semenii Iisus îndeamnă aci la *ordinea bucuriei* (*ordo gaudii*, ca să folosească termenul lui C. Noica din cunoscuta *scrisoare* către fiul său Rafail, aflat atunci în pragul călugăririi). Se petrece cumva o minune? Răsucirea uriașă, virajul

universal de la obstacol și prohibiție din lumea veterotestamentară la afirmare și deschidere, la năzuința eudemonică din învățătura chistică are loc acum în planul individual; o repetare – păstrând firește proporțiile – în planul insului a răsucirii divine din Tatăl în Fiul. Botezul chiar tardiv, după trecerea prin păcat și nevoițe, va schimba deja în spiritul părintelui Nicolae încercările și pătimirile, penitențele, chiar nemeritate, din lagărele comuniste, în momente binecuvântate. Creștinul N. Steinhardt își rememorează acum asupririle îndurate ca un *jurnal de fericire*. Deodată cu coreligionarul cunoscut, ar putea rosti și el *Fii binecuvântată, închisoare!*

*

Am nimerit peste cartea de debut (semnată Antisthius) a lui N. Steinhardt, **În genul tinerilor...**, în vreun pod tainic, ispititor printr-o singurătate mare, neumblat, tot astfel ajungându-mi la îndemână o **Kabbala**, adoptată, după Eliphas Levi, și adnotată (falsificată) de Cotinel Fărcășanu și, apoi, **Pomul vieții** de Petre Pandrea. **În genul tinerilor...**, un soi de parodii foarte inteligente, m-au fascinat și intrigat, m-au scandalizat: cine era acel Antisthius, evident un pseudonim (cules, dacă nu mă înșel, din Montaigne)? Îi găseam de pe atunci autorului o libertate logopoietică fără de pereche, o virtuozitate deosebită în invențiunea lexicală. Volumul mă așeza, ca adolescent, la dezlegări seducătoare și-mi amintesc ce mulțumit voi fi fost când, trecând cu dicționarul latinesc prin cuvântul *polutio*, am descoperit că *ideile nepolute* (sintagmă pe care Antisthius o pune, pare-mi-se, în gura lui M. Eliade) sunt doar *ideile pure* (voi folosi apoi, fără de rușine, expresia în tentativele mele eseistice din epocă).

Fusesem gata, mai târziu, să-mi sting obsesia deconspirării numelui adevărat al autorului, dar am ratat ocazia. Ieșeam, după o nocturnă bachică de pomină, de la grădina bar de noapte „Monjarden” de pe Dorobanți, cu pictorul și poetul Mihai Olos („nebulul de Olos”, îi spunea, însă cu prețuire, C. Noica), tocmai aterizat în București de la Baia Mare. Se ivise problema locului de dormit, eu locuiam atunci într-o familie pe lângă Piața 1 Mai. Mihai a încercat în caz un telefon la Petru Comarnescu,

criticul de artă, eseistul, marele om de cultură; stătea, după cum mi-am dat seama, undeva mai aproape, prin Grădina Icoanei. Acela, mi-am amintit, era parodiat de Antisthius cu **Kalokogathon**-ul său, cu americanismele (criticul făcând un doctorat adevărat în SUA). Un prilej cât se poate de potrivit, mi-am zis, să-l determin pe maestru să-mi dezvăluie, sub pseudonim, numele real al autorului. N-am ajuns la niciun rezultat, maestrul fiind indispus, deja nervos, mitraliind-ne, când afară se făcuse ziuă, cu vorbirea lui repezită. M-am dumirit mai târziu, când ieșind cu Mihai Olos să ne dregem cu o bere, l-am întrebat dacă nu cumva voi fi gafat cerându-i relații despre homosexualitatea lui Comarnescu. Bineînțeles, m-a aprobat: te-a auzit, camera în care maestrul ne găzduise, era separată de odaia lui de un stelaj de cărți, așadar nu ne despărțise niciun perete.

Am aflat mai târziu, ca toată lumea, că Antisthius, spre surprinderea tuturor, era monahul Nicolae de la Rohia. S-a înfățișat singur: va scrie adică un mic studiu monografic despre Geo Bogza ca tribut pentru ce-i făcuse aceluia în **În genul tinerilor...** Îi parodiase **Poemul-invectivă**, dur, însă în stilul caracteristic al nonconformistului poet al mirolantei avangarde românești interbelice (în interpretarea lui Antisthius, poetul în confesiunea-i lirică trăia, dacă-mi amintesc bine, cu „șobolani pederasti pasivi” și mânca „muște violente în fragedă copilărie” etc.).

Răsucirea lui N. Steinhardt în Părintele Nicolae a fost cu adevărat miraculoasă.

A.I. BRUMARU

Nicolae Steinhardt și ecumenismul

„Cred din inimă și cuget în ecumenism”². Aceasta e mărturisirea pe care părintele Nicolae o face referitor la ecumenism.

Nu e ceva foarte obișnuit ca un monah să fie de acord cu această mișcare ecumenică, datorită faptului că, în general, ecumenismul e văzut ca o erezie. Această situație este posibilă, în primul rând, pentru făgăduința pe care acesta o face la botez: „Lecțiile de catechizare merg foarte repede; părintele Mina e îngăduitor și nepre-tențios, și e drept că și eu mă dovedesc a cunoaște destul de multe. Cei trei preoți se sfătuiesc între ei, apoi vin să mă întrebe: ce vreau să fiu, catolic sau ortodox? Le răspund fără șovăială că ortodox. Foarte bine. Mă va boteza călugărul. Dar cei doi greco-catolici vor asista la botez și ca un omagiu pentru credința lor și ca o dovadă că înțelegem cu toții a da viață ecumenismului într-o vreme în care Ioan al XXIII-lea e pe tronul pontifical, voi rosti crezul în fața preoților catolici. Toți trei îmi cer să mă consider botezat în numele ecumenismului și să făgăduiesc a lupta-dacă-mi va fi dat să ies din închisoare – pentru cauza ecumenismului, mereu. Ceea ce făgăduiesc din toată inima”³, în al doilea rând pentru că, pe durata șederii sale în închisoare, are colegi de celulă ce aparțin diferitelor confesiuni: catolici, uniți, protestanți, iehoviști etc. Ecumenismul face parte din viața lui, în timpul închisorii. Practicarea lui semnifică înțelegerea deplină a sensului pe care îl are ecumenismul: „În celula 88 (dacă nu mă înșel) de la Gherla, mare și ticsită, sunt mulți preoți de toate confesiunile. Ecumenismul e pus în practică. În fiecare dimineață, din inițiativa unui preot dârz și a unor mireni inimoși, se organizează o slujbă interconfesională. Stau laolaltă preoți romano-catolici, uniți, ortodocși, pastori luterani și calviniști. Unul din luterani e partizan al mișcării liturgice (Berneuchner Bewegung) din cadrul protestantismului.

Cățiva predicatori sectanți se țin la început deoparte. Apoi unii dintre ei (și tolerantul Traian Crăcea, băiat excelent) ni se asociază”⁴.

Bucuria și frumusețea acestor slujbe ne este descrisă mai departe: „Nimic nu poate reda splendoarea acestei slujbe lipsită de altar, odăjdii, icoane, tămâie, orgă și obiecte de cult. Siluete slabe îmbrăcate în zeghe, capete tunse, fețe palide, cuvintele și cântecele murmurate (să nu audă caralii) făuresc o atmosferă care rivalizează prin intensitate și energie creatoare de entuziasm cu cele mai fastuoase ceremonii din cele mai mărețe catedrale ale lumii”⁵.

Comparațiile pe care Nicolae Steinhardt le face dintre închisoare și locuri reprezentative ale creștinătății sunt, la o primă lectură, incredibile, însă dacă ne gândim bine, aceste slujbe și discuții pe care autorul și le amintește în intercalările numite BUGHI MAMBO RAG sunt adevăratele clipe de libertate pe care și le permit după gratii: „locurile magice ale creștinătății – Capela Sixtină, catedrala din Chartes, Sfânta Sofia, Athosul din Wartburg, mănăstirile Zagorsk și Optino – par a fi toate aici, în duh și *in principio*”⁶. Această libertate își întinde brațele dincolo de locurile pline de mizerie în care viețuiau, iar puterea, curajul care îi cuprindea le dădea la toți forța de a merge înainte: „Ne simțim ca în catacombe, dacă ar veni peste noi primejdiile și năprasnele sunt sigur că toți le-am fi înfruntat. Cuvintele Domnului: unde sunt doi adunați în numele Meu voi fi și Eu își află

aplicarea. Nu, nimic nu poate reda, explica, transmite incomparabila frumusețe a slujbelor acestora de înfrățire ecumenică”⁷.

De remarcat, în aceste rânduri, unul dintre sensurile ecumenismului: încercarea tuturor confesiunilor creștine de a colabora pentru învățarea cuvântului Evangheliei. Singura deosebire între ceea ce vrea ecumenismul și ceea ce a trăit Nicolae Steinhardt e faptul că, toți cei care participau la acele slujbe au încercat, dar au și reușit să transmită învățăturile lui Iisus Hristos.

Dacă ne referim la problema ecumenismului din punctul de vedere al monahului de la Rohia, acesta menționa: „...tare mă tem că nu va putea fi rezolvat ușor sau curând. Bine că s-a renunțat în sfârșit la anateme și gâlcevi. Dar asta nu ajunge”⁸.

Am arătat în capitolul anterior care era și e țelul ecumenismului, acela de UNITATE. Regăsim printre răspunsurile date preotului Ioan Pinte, în *Primejdia mărturisirii* următorul fragment: „Unitatea Bisericii cred că va putea fi realizată numai prin acțiune directă a Duhului Sfânt și poate nu atât prin conferințele teologilor, cât mai ales prin cuvântul noroadelor”⁹. Accentul se pune pe dorința și acțiunile oamenilor de rând, ca forță declanșatoare a reușitei de realizare a scopului ecumenismului, dar nu în ultimul rând pe lucrarea Duhului Sfânt. Din punct de vedere al dogmaticii, Nicolae Steinhardt face referire la Pavel Evdokimov: „nu cumva, zice el, unitatea treimică a dumnezeirii poate fi realizată și în eclesiologie? Nu cumva ortodoxia, catolicismul și protestantismul reprezintă cele trei ipostaze ale unei aceleiași credințe? Nu cumva e bine să dăinuie ca atare, exprimând fiecare și accentuând fiecare o anumită trăsătură a credinței unice?

În concepția aceasta, catolicismul ar reprezenta mai degrabă organizarea și orânduirea, rânduiala; protestantismul, harul și credința personală; ortodoxia, duhovnicia și cumpănită soluție a mântuirii prin har, credință și fapte bune”¹⁰.

PROF. CLAUDIA VAȘLOBAN

² Nicolae, Steinhardt, Ioan Pinte, *Primejdia mărturisirii*, Editura Humanitas, București, 2006, pag. 118.

³ Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 80-81.

⁴ Ibidem, pag. 315.

⁵ Ibidem, pag. 315.

⁶ Ibidem, pag. 315.

⁷ Ibidem, pag. 315

⁸ Nicolae, Steinhardt, Ioan Pinte, *Primejdia mărturisirii*, Editura Humanitas, București, 2006, pag. 118.

⁹ Ibidem, pag. 118.

¹⁰ Ibidem, pag. 118.

FASCINAȚIE „ÎN TRE LUMI”

„Chiar l-ați cunoscut pe Nicu? I-ați luat interviuri? Nu-i așa că era un tip fantastic?” – îmi scria cu câteva zile în urmă, din Canada, Veronica Pavel Lerner, cea care l-a cunoscut îndeaproape pe N. Steinhardt. „Nicu era absolut fantastic... un veșnic exaltat și fericit...” insistă cea căreia în 1978, N. Steinhardt i se adresa cu „Iubită Brandy”.

N. Steinhardt era, într-adevăr fantastic. Fascinant. Adică, după Dicționar, vrăjea, subjugă, fermeca, seducea, încânta, fără a face să nu mai vezi lucrurile cum nu sunt, ci făcând să vezi mai bine, cum sunt!

Și nu mi-a trebuit foarte mult ca să am o astfel de percepție, fără a avea șansă să-i fiu prea mult în apropiere, dar având privilegiul de a avea un schimb epistolar, care avea forța graiului viu.

Îi știam inflexiunile vocii, îl auzeam atunci când îi citeam scrisorile pe care mi le trimitea și pe care nu m-am gândit că

voi reuși vreodată să le adun într-o carte, mai ales că și ce publicam era ciopârțit cu barda de cerberii de la Consiliul Culturii, care făceau „lectură de îndrumare și control”, mai pe românește spus cenzură.

Îl amărau foarte mult acele imixtiuni, mai ales că făcea eforturi să se autocenzureze, știa ce se putea și ce nu se putea tipări, dar cenzorii erau foarte zeloși, se întreceau de multe ori pe ei înșiși în a hăcu textele lui N. Steinhardt.

După 1990, am realizat, când și N. Steinhardt plecase deja dintre noi, ce mărturii teribile se adunaseră, celor care, alături de cărțile lui N. Steinhardt mi-au marcat devenirea, definirea.

Era o carte recuperată, pentru că, fără insistențele și indiscrețiile mele, „N. Steinhardt. Între lumi. Dialoguri cu Nicolae Băciut, n-ar fi existat. M-am pus cu numele meu dedesubtul cărții, teluric, iar pe N. Steinhardt, deasupra, celest. Eram două lumi, iar ce cuprindea cartea era „Între lumi”. Acesta e și tâlcul titlului cărții care s-a tipărit în multe mii de exemplare, călătorind în lumea mare.

„Sigur, o cunosc (N. Steinhardt. *Între lumi, convorbiri cu Nicolae Băciut*, Ed. Dacia, 2009 n.m., N.B.) s-a vorbit mult despre cartea asta. N-am făcut legătura de nume. O recitesc cu mare emoție”, îmi mai scrie Veronica Pavel Lerner, cea apropiată de N. Steinhardt, de Andrei Pleșu, de Mihai Șora, pe care-i evocă într-o carte nouă, dedicată lui N. Steinhardt, la centenar, și care adună lecturi critice, evocări ale unor apropiați ai Monahului de la Rohia.

E o carte ca un Jurnal al bucuriei, ca o odă a bucuriei, fascinație continuă a celor care-l descoperă, redescoperă pe părintele Nicolae, eseistul, gânditorul, omul, monahul...

„Sigur, era un erudit și ideile lui pot fi citite și recitite, le recitesc acum și mă regalez” insistă Veronica Pavel Lerner, bătând la uși deschise, ale celui care, la rândul lui continuă să ia lumină din lumina lui N. Steinhardt, prin care am descoperit alte sensuri ale lui a fi/a avea, ale lui a dăru/a dobândi!

NICOLAE BĂCIUT

→Pentru cei care sunt de partea ecumenismului, această variantă ar fi una acceptabilă, pentru că astfel s-ar rezolva frumos și repede toate problemele, însă eclesiologia nu permite să se treacă atât de ușor și atât de simplu peste probleme, să le spunem delicate.

În *Jurnalul fericirii*, Nicolae Steinhardt ne readuce aminte una din diferențele majore care îi desparte pe catolici de ortodocși, cu referire la Sergiu Bulgacov: „În legătură cu problemele ecumenismului află una din cele mai însemnate în ruptura dintre catolicism și ortodoxie – a lui *filioque* – nu constituie pentru marele teolog Sergiu Bulgacov un temei dogmatic. Nu există vreo dogmă asupra relației dintre Duhul Sfânt și Fiul și, prin urmare, opiniile asupra acestui punct nu constituie erezii, ci doar ipoteze teologice transformate în erezii de mentalitate panbănuitoare de schisme încuibată în biserici”¹¹.

Acest lucru dovedește că fiecare parte înțelege textul biblic cum vrea, și anume: „Iar când va veni Mângâietorul, pe care Eu Îl voi trimite vouă de la Tatăl, Duhul adevărului, care din Tatăl purcede, acela va mărturisi pentru Mine” (Ioan, 15, 26). Datorită faptului că în text se folosește persoana I pentru Fiul: «pe care Eu îl

voi trimite», catolicii sau Biserica Apuseană interpretează cuvintele Mântuitorului cum că Duhul Sfânt ar purcede și de la Tatăl și de la Fiul, deoarece tot la Ioan, 10, 30, Mântuitorul spune: «Eu și Tatăl una suntem». Astfel catolicii conchid că, dacă Tatăl și Fiul sunt de o ființă, atunci Duhul Sfânt trebuie să purceadă și de la Fiul.

Ortodocșii sunt de părere că nicidecum Duhul Sfânt purcede și de la Tatăl, pentru că prin aceste cuvinte, Mântuitorul vorbește despre trimiterea Duhului Sfânt în ziua Cincizecimii, adică în viitor și nu despre provenirea Duhului Sfânt și de la Fiul.

Dacă suntem imparțiali, atunci ar trebui să acceptăm fiecare dintre păreri, cum spunea Nicolae Steinhardt: „Fiecare își manifestă credința potrivit cu *personalitatea* sa”¹².

Ceea ce este important, pentru noi, oamenii de rând, este să fim creștini, deosebirile care există între religiile creștine se pot rezolva doar la nivelul înaltelor fețe bisericești, care au puterea de a schimba totul astfel încât să se poată ajunge la ceea ce înțelege Nicolae Steinhardt prin ecumenism: „cred că ecumenismul nu poate însemna altceva decât o revenire la creștinismul inițial, așa cum ne este el redat de Sfânta Scriptură, Sfânta Predanie și Sfinții

Părinți, fără adaosuri sau modificări ulterioare. De altfel, poate e mai bine să concepem ecumenismul ca o lucrare a inimilor creștine decât ca o tranzacție realizată de exegeți profesioniști”¹³.

De aici se ridică o întrebare: oare la ce se referea Nicolae Steinhardt când vorbea despre creștinism? Creștinismul, pentru părintele Nicolae, este „învățătura lui Hristos, adică a dragostei și a salvatoarei putinții de a ierta”¹⁴, dar și „dogmă, e morală, e de toate, dar e în special un mod de a trăi și o soluție și e rețeta fericirii”¹⁵. Creștinismul e cel care „ne cheamă nu numai la oarbă supunere, ci și la toleranță, înțelepciune, dreptă socotință și inteligență”¹⁶, ghidându-se după o doctrină creștină: „să fii iubit de Dumnezeu și să iubești pe Dumnezeu înseamnă a suferi”¹⁷. Există în *Jurnalul Fericirii* multe pagini în care ne vorbește despre creștinism și nu de puține ori ne vorbește despre suferința care, până la urmă, îl ajută să descopere ceea ce l-a marcat toată viața sa următoare, și anume bucuria de a fi creștin și mai ales ortodox.

¹¹ Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 322

¹² Ibidem, pag. 187.

¹³ Nicolae, Steinhardt, Ioan Pinte, *Primejdia mărturisirii*, Editura Humanitas, București, 2006, pag. 119.

¹⁴ Nicolae, Steinhardt, *Jurnalul fericirii*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1991, pag. 158.

¹⁵ Ibidem, pag. 170.

¹⁶ Ibidem, pag. 187.

¹⁷ Ibidem, pag. 275.

Amintiri despre N. Steinhardt

Presa din România sărbătorește anul acesta centenarul nașterii lui Nicu Steinhardt. S-a născut pe 29 iulie 1912 și era cu trei ani mai mare decât mama. Prietenia dintre părinții mei și Nicu a fost foarte strânsă și așa am avut ocazia de a-l cunoaște de când eram copil.

Uneori era invitat la noi la masă. De cum intra, pătrundea în casă bucurie și exuberanță. Avea întotdeauna o carte în mână. Odată l-am întrebat: „Nicule, de ce ai mereu cărți cu tine?” „Ca să citesc în tramvai”, mi-a răspuns. „Cum, tu nu te uiți pe geam?” m-am mirat eu. „Mă uit și pe geam, dar îmi place să și citesc!”

Pe mama, Nicu o striga „Juna”, iar pe mine, „Cântăreța”. La prânz, tata stătea în capul mesei, iar Nicu, atunci când venea, avea locul lângă Toma, fratele meu. Eu, cea mai mică, nu mă băgam în conversație. Fratele meu, pasionat de literatură, intervenea, discuțiile fiind de obicei despre cărți. Mama spunea: „Nicu e livresc”. „Ce înseamnă livresc?”, am întrebat. „Livresc e cineva care trăiește în universul cărților”, mi-a explicat mama. Poate că de asta Nicu nu se uita pe geam când mergea cu tramvaiul, m-am gândit eu.

Cu o zi înainte de a fi fost arestat, mi-aduc aminte că a venit la noi la masă, tata fiind avocatul lui, dar noi, copiii, nu știam nimica despre procesul în care era implicat și, după ce s-a terminat masa, tata cu Nicu s-au retras să discute. Am aflat despre chinurile îndurate de Nicu mult mai târziu.

Când a ieșit din închisoare, m-am întâlnit odată cu el într-un parc. Era palid și obosit, dar la fel de exaltat ca întotdeauna. Lucra la o fabrică de cartoane, unde, mi-a explicat, trebuia să facă ghiozdane pentru copii, ceea ce îl amuza. Nu se plângea, spunea tot timpul: „Sunt fericit și recunoscător lui Dumnezeu pentru tot ce mi-a dat”.

Fiul meu s-a născut în 1977 și, la câteva luni după naștere, Nicu a venit să vadă copilul. A apărut cu nelipsita lui barbă și cu o beretă pe cap. Era tot numai zâmbet. L-am condus la camera copilului și fiul meu, un bebeluș de obicei vesel și liniștit, când l-a văzut pe Nicu a izbucnit în urlete. L-a speariat barba lui, nu mai văzuse așa ceva. Nicu s-a îndepărtat de copil și i-a

spus de la distanță: „Mamă dragă, ce băiat frumos ești! Ai văzut? Numai pe copii reușesc eu să-i speriu, pe securiști n-am reușit niciodată”.

În 1981, când mă pregăteam de plecarea din țară, i-am dus acasă, ca amintire, discul cu cantata „Magnificat” de Bach. Era bolnav și avea o femeie care-l îngrijea. Bea ceaiuri. „Ce ai, Nicule?” l-am întrebat. „Sufăr cu mâțele care nu-mi dau pace”, mi-a spus el zâmbind. „Noroc că am așa o femeie minunată care are grijă de păcătosul de mine”, a adăugat. Suferea de stomac iar boala lui s-a agravat după anii de închisoare. Am aflat, după ce a murit și cineva i-a lichidat garsoniera, că discul meu a fost găsit cu un bilețel atașat pe care scria: „De la Cântăreța”.

Avea o mare pasiune pentru pisici. Spunea foarte mândru: „Iubesc mâțele”. Nu avea nicio pisică, în schimb eram trei prietene ale lui, verișoara mea, Sanda Șora și eu, care ne ocupam de „aprovizionarea” lui cu poze și calendare cu pisici.

Știam încă atunci, de când l-am cunoscut, că, de fapt, cel pe care l-am întâlnit nu mai era acela pe care-l cunoșteam din lecturi și din evocările altora, ci era unul care întâlnise primele texte care l-au zguduit, adică texte teologice și mistere ortodoxe, nu știu care. Atunci mă interesam și eu cam puțin de sectorul ăsta. Prin el am găsit și eu direcția aceasta dar, evident, nu cu aceeași hotărâre și nici cu același spor cu care a făcut-o el. El avea niște prieteni, între care Virgil Cândea, Paul Simionescu, Alexandru Duțu, dar în special Cândea și Simionescu, care erau mai avansați decât el în lecturile și preocupările acestea, și care i-au furnizat de la început textele fundamentale pe care le-a parcurs, apoi s-a descurcat singur. Nu se mulțumea, sigur, cu literatura ortodoxă și mergea la o literatură și la o doctrină mai largă, adică și catolică și chiar protestantă. Lectura sa mergea din ce în ce mai în adâncime și mai în extindere pe teme creștine, ceea ce nu-i modifica nici conduita, nici forma de expresie, nici aparenta lui linie de gândire. Eram de acord, asta însă e sigur, că cea mai modernă, mai ultimativă formă de aprehendare a lumii, a vieții și a marilor întrebări, cea mai eficace, sigură formă de angajare în real, de decizie, de morală, prin urmare, este cea creștină. Comentând pe Dostoievski, în principal, spunea: „Uită-te, e ceva ce ne obligă să ieșim din amorteala noastră atât de dulce și de franțuzească și să ne asumăm niște intervenții abrupte, fulgerătoare, în existență, de tipul celor pe care ni le sugerează Dostoievski”.

AL. PALEOLOGU
(din volumul **N. Steinhardt. Între lumi, dialoguri cu Nicolae Băciut**, 2012)

Până în 1982, când am părăsit România, l-am avut pe Nicu prieten apropiat, deși era de vârsta părinților.

Am ajuns mult mai târziu să citesc „Jurnalul fericirii”, volumul „Dumnezeu în care spui că nu crezi – scrisori către Virgil Ierunca” și alte lucrări ale lui. Citindu-l, l-am recunoscut pe Nicu cel exaltat, pe care atâta l-am iubit! Am găsit în scrisorile lui referiri la părinții mei, la fratele meu. A scris un pic și despre mine, verișoara mea și Sanda Șora, prietenele lui „întru mâte”. Când am citit dosarele lui de la Securitate, am aflat lucruri dureroase, pe care nu le știusem.

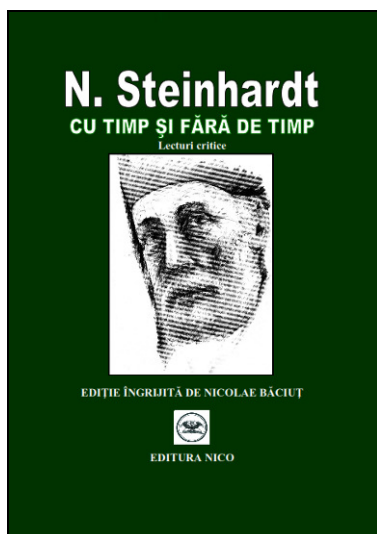
În 2009, a apărut la editura Humanitas o excelentă monografie „N. Steinhardt și paradoxurile libertății” scrisă de George Ardeleanu. Autorul, născut în 1961, nu l-a cunoscut personal pe Nicu Steinhardt, decedat în martie 1989, dar a făcut o lucrare de doctorat despre el. Cartea are peste 500 de pagini și este o lucrare valoroasă, premiată în România și despre care s-a vorbit mult anul acesta cu ocazia centenarului. L-am regăsit, în carte, pe Nicu, așa cum l-am cunoscut și iubit, dar l-am descoperit în ea și pe Nicu criticul literar și de artă pe care, copil fiind, nu l-am putut aprecia.

Nicu a fost un om ieșit din comun, exuberanța și bucuria lui de a trăi erau molipsitoare, iar felul în care a rezistat anchetelor pentru a nu-și trăda nici prietenii, nici convingerile lui morale, sunt de admirat. N-am reușit să-l vizitez la mănăstirea Rohia, unde se retrăsese ca monah, dar știu că a fost iubit și admirat de toți cei de acolo.

Un gând pios în amintirea unui mare om de cultură, prietenul meu, Nicu.

VERONICA PAVEL LERNER

Alte Convorbiri... CU NICOLAE STEINHARDT

S-ar zice că trăim astăzi, în lumea literară, sub întreitul semn al însingurării, al fricii și găștilor sordide. Scriitorii ar trebui să-și dea seama – lucru mai mult decât elementar – că pentru ei mai ales solidaritatea și frăția sunt condiția existenței și libertății lor.

(Nicolae Steinhardt – *Între lumi. Convorbiri cu Nicolae Băciut, ediția a IV-a, Editura Nico, 2009, p. 37*)

Când le scria celor cărora le respecta valoarea literară, Nicolae Steinhardt își semna textul epistolar „cu sinceră afecțiune și alese simțăminte”. În tonurile acestea de *captatio benevolentiae* sunt scrise paginile volumului **Nicolae Steinhardt – Cu timp și fără de timp**, apărut la Editura „Nico” din Târgu-Mureș, în coordonarea scriitorului Nicolae Băciut, în opinia noastră un fel de convorbiri (dacă nu chiar epistole!) cu Nicolae Steinhardt.

Publică, în volum, nume noi în exegeza steinhardtiană (Cezar Boghici, Sorina Mirela Hanceariuc, Monica Began, Lăcrămioara Solomon, Aurora Iuga, Loredana Tuchilă, Anda Laura Silea, Ana-Maria Radoveanu, Cătălina Gheorghe, Geo Constantinescu), cu precădere profesori de limba și literatura română din învățământul liceal, cei în măsură să-i deschidă cititorului tânăr apetitul pentru profunzimile scrisului Monahului de la Rohia. Comentariile suplă, ale mai tinerilor exegeți, coexistă cu lecturile

critice ale unor nume consacrate, citându-i, aici, pe Cristian Stamatoiu, Mircea Moț, Nicolae Munteanu sau Daniel Mureșan. Și unii și alții vin să răspundă la întrebarea: Cum să-l citim astăzi pe Nicolae Steinhardt?

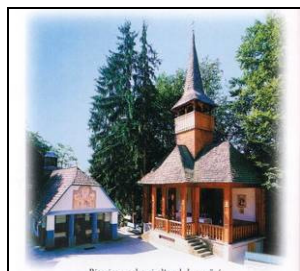
Cele mai multe *lecturi critice* privesc ideatica și stilistica *Jurnalului fericirii*, intimitatea acestei opere capitale a literaturii noastre: *Jurnalul ca mărturisire, Jurnalul fericirii sau despre confesiunea esențială, Nicolae Steinhardt și drumul spinos către fericire, Corespondențe antagonice din aureola Jurnalului fericirii*.

Volumul cuprinde și incursiunile teologului **Stelian Gomboș** în gândirea creștină a Părintelui Nicolae Steinhardt, de asemenea „amintiri cu Nicolae Steinhardt”, în elevate și emoționante transcrieri de jurnal. Excelează, la acest capitol, **Ecaterina Țarălungă, Dumitru Velea, Cornel**

OCHIUL ROHIEI...

Sub ochiul Rohiei
E reavăn pământul din mine.
Mustește firul de apă...
Păcatul rămâne.

Ochiul icoanei,
Astru îmi cade în mâini.
Pământul din mine e reavăn,
Cămașa-i cu spini.

Suflarea, văpaia,
Pe creștet, pe dinte de vânt,
Sunt două dăre de cer,
Limbă și gură de sfânt.

Taina frunzei bate
În crucile toate, frământ.
Depărtarea e crinul...
Pleoapă de mormânt.

Veste e ochiul, în seară.
Ieslea abur roiește.
Valul setei taie din lan...
Ochiul veșnicește.

VALENTIN MARICA

Cotuțiu, Marcel Lupșe, Alexa Gavril Băle, Veronica Pavel Lerner.

Textele au fost mai întâi publicate, în serial, în revista *Vatra veche*, fiecare constituindu-se – îmi părea mie – într-o convorbire cu Nicolae Steinhardt, cu savoarea spirituală în care s-au născut *convorbirile* scriitorului Nicolae Băciut cu Nicolae Steinhardt. Cititorul îl intervieveză pe Cel care și-a lămurit Sinele și i se mărturisește, actul lecturii atribuindu-și inefabilul spovedaniei. Desigur, Monahul de la Rohia continuă să fascineze, să facă din litera scrierilor sale argument al „isprăvilor de caracter”, al ținutei de „etică artistică și umană”, de responsabilitate, demnitate, suferință și sfințenie. Dacă dialogurile lui Nicolae Băciut, cele cuprinse în volumul *Între lumi*, sunt „gestul unui tânăr scriitor care l-a iubit și prețuit pe Nicolae Steinhardt, pe cel care a trăit voluptatea vieții prin voluptatea lecturii, voluptatea trăirii prin voluptatea credinței” (*Op.cit.*, p. 7), paginile din *Nicolae Steinhardt – Cu timp și fără de timp* sunt, la fel, exercițiile de iubire și prețuire, de temeinicie, ale celor care, solidari (vezi mottoul consemnărilor noastre), au știut să intre în ingeniozitatea proiectului literar propus de *Vatra veche* la Centenarul nașterii Monahului de la Rohia. Lor, acum, Nicolae Steinhardt le-ar scrie ceea ce-i scria lui Băciut în 26 mai 1987 (vezi *Scrisoare către un tânăr poet*): „Nu fi grăbit! Și din întrebările d-tale deduc: ești acasă în domeniul gândirii și artei. Nu te lăsa prins în capcană de modă, zor, mediu, exemple, clișee (voluntare ori involuntare), fii mereu în stare de alertă, trează, de veghe!...”

Lângă Nicolae Steinhardt, spun cei care i-au stat aproape, erai fericit. Cei care-i citește opera, cei care continuă *convorbirile* cu Nicolae Steinhardt, sugerează volumul *Cu timp și fără timp*, sunt fericți; făcându-i Monahului postumitatea cuviincioasă, primind dinspre spiritul operei grație.

Spunea Nicolae Steinhardt:
„... ba s-au mai și găsit câțiva care să scrie despre mine! Așa fiind, nu le pot purta alte simțăminte decât uimirea și grațitudinea.”

VALENTIN MARICA

Sub semnul Timpului

Motto

Deci pomii se cunosc după rod. De aeea ce vă zic vouă, zic tuturor: vegheați.

Petru Dumitriu

Pe când mă ocupam de ediția Petru Dumitriu de *Opere alese* (numai din creația sa din România), am avut prilejul să studiez dosarele scoase de la Securitate (ridicate în 1960, data fugii autorului din țară) și ajunse la Biblioteca Academiei. Am făcut numeroase descoperiri, mai toate publicate ori menționate în respectiva ediție... Revin acum la rugăciunile pe care autorul și le crea lui însuși, atunci când se apuca de o lucrare nouă, pe de o parte ca să reziste urii și mișeliei confrăților lui sau forurilor de partid, pe de alta, pentru ca vederea să nu i se întunece și să poată judeca fără părtinire faptele. Fiindcă Petru Dumitriu n-a fost un autor de beletristică în sens inventiv, ci un prezentator literar al istoriei neamului, așa cum a văzut el cursul evoluției vreme de două veacuri. În acest sens, cu două lucrări – *Cronică de familie* și *Colecția de biografii, autobiografii și memorii contemporane*, care aduc istoria românească din veacul al XVIII-lea până în 1956, romane însumând peste 4000 de pagini și aproape o mie de personaje, Petru Dumitriu, un om care nu împlinise 40 de ani atunci când le-a scris, rămâne, în ciuda tuturor contestărilor, cel mai puternic prozator pe care l-a avut cultura română vreodată. Tocmai conștiința acestui fapt trezește – cum se spune astăzi pe la noi dinspre partea drepte ideologice – suspiciuni. Fiindcă Petru Dumitriu a fost un antifascist, un om de stânga și pe care regimul l-a favorizat până în clipa când, și el și regimul, au realizat că sunt incompatibili. Pe de o parte, stânga lui Dumitriu era una intelectuală, mergea în continuarea demosului grec ca opțiune de civilizație (vezi *Euridice*, volumul de debut), iar pe de alta, regimul de stânga din România se închidea între hotare din ce în ce mai înguste. Iar barierele nu erau date de granița de sistem față de lumea capitalistă, ci era un hotar interior.

Cum ar fi zis George Orwell, era o graniță între „partidul interior” și restul propriei națiuni.

Ceea ce și-a propus și a reușit Petru Dumitriu a fost să asigure o coloană verticală a literaturii perioadei socialiste, un standard identitar al sufletului românesc aflat – pe de o parte – la confruntarea cu evoluția stângii românești, iar – pe de altă parte – la confruntarea dintre ansamblul sistemului (care nu se numea întâmplător lagăr) socialist cu restul lumii civilizate. Nu este întâmplător faptul că Marin Preda s-a considerat totdeauna un urmaș al lui Petru Dumitriu cel din *Răscruce și drum*, eseu definitoriu despre ce era de făcut în anii aceia pentru supraviețuirea prin cultură a spiritului românesc.

Să ne amintim că Petru Dumitriu a făcut parte din primul mare val al migrației dinspre „lagăr” spre restul lumii, alături de regizorul Andrzej Wajda din Polonia, de Ion Miloș din Iugoslavia...

Nici nu se construise încă Zidul Berlinului, dar la Canal erau deja încarcerați opozanții regimului din România, după cum în URSS Siberia devenea mereu mai populată cu viitorii lui contestatari...

În ce mă privește, nu pot să nu mi amintesc că Herodot, un grec din Caria, s-a format ca om exact în perioada în care țara lui, aflată la răscrucea de vânturi a țărmului răsăritean al Mediteranei, dispărea de pe harta lumii vechi.

De aceea a și fost el interesat să interogheze și să pună cap la cap scrierile tuturor celor care-și dăduseră măsura spiritului în Mediterana de Est, cu toate conexiunile posibile.

Astfel a apărut istoria ca domeniu. Poate că, la nivelul zilelor noastre, când marile migrații sunt ale forței de muncă, ar trebui să nu ignorăm nici unul din mesajele care ne spune ceva despre ființa noastră așezată pe răzorul Timpului.

Ei bine, citesc rugăciunile lui Petru Dumitriu ca pe tentativa unui om singur de a-și păstra cumpătul raportându-se pe sine la Dumnezeu și nu la semenii, așezându-și demersul în mâinile divinității și ale Timpului. Un mesaj implicit răzbate și din ele, ca și din restul creației sale.

Atunci când l-am cunoscut, în 2000, Petru Dumitriu lucra la ultimul lui mare proiect (o trilogie, firește, spiritul său era balzacian): *Non credo, oro* (Nu cred, mă rog). Mi-a dăruit o primă versiune a acelei lucrări, în engleză, care are motto-ul: *To my country...*

Dincolo de absolut orice, a trebuit să înțeleg că rămăsese egal lui însuși. Fie cât de mulți contestatarii și cât de mulți admiratorii, nimeni nu mai poate interveni asupra trecutului. Veacul XX a produs, pentru identitatea românească, două mari răsuciri: 1945 și 1989. Elite formate în zeci de ani și care considerau că direcția pe care s-au format era cea bună, au plătit pentru imaginea de orizont deschis și drum liniar pe care o aveau despre lume și viață. După toate aceste pierderi, continui să cred că puterea spiritului românesc de a se regenera nu se poate face în absența valorilor pe care fiecare dintre părți le-a dat întregului.

Aceste valori (toți pomii care se cunosc după rod!), așa cum le-au permis condițiile vremii pe care o traversau, au păstrat viu numele de român în această parte de lume.

Și dacă ne gândim că populația acestei țări a scăzut cu 5 milioane în ultimele două decenii, iar întreg holocaustul a adus 6 milioane de victime, mai cred că e vremea să pricepem ceva: în fața noastră se află chiar imperativul existenței identitare.

Vă propun deci rugăciunile lui Petru Dumitriu ca pe mesajul unui om care se gândea la sine ca parte a lumii lui și la lumea lui ca parte a existenței omenești...

ECATERINA ȚARĂLUNGĂ

Petru Dumitriu - Rugăciuni (I)

1

Amen, amen dico vobis, quia qui verbum meum audit, et credit ei, et misit me, habet vitam aeternam, et te iudicium non venit, et¹⁸ transit a morte in vitam.

Quid enim proderit hominis, si lucretur meumdom totum, et detrimentum animae suae faciat?

Et dicebat quia sic est regnum Dei¹⁹, quemadmodum si homo iaciat sementem in terram, et dormiat, et exurgat, nocte et die, et semen germinet et increseat, dum nescit ille.²⁰

Dicebat, illis²¹, quoniam quae de homine exeunt, illa comunicant hominem. Ab intus enim de cordibus hominum, malae cogitationes procedunt, adulteria²², homicidia, furta, fornicationes²³, dolus, avaritia, nequitia, impudicitiae, oculus malus, superbia, blasphemia, stultitia. Ominae haec mala ab intus de corde hominum procedunt et²⁴ comunicant hominem.

Iam enim securit ab radicem arborum posita est. Omnis ergo²⁵ arbor quae non facit fructum bonum, excidetur et in ignem mittetur.²⁶

Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos.

Quod dico vobis, omnibus dico: vigilate.

Orate, et debetur vobis; querite, et invenietis; pulsate, et aperietur vobis.

Cum videntis abominationem desolationis sedentem ubi non debet,

¹⁸ În a doua transcriere, *sed* în loc de *et*.

¹⁹ În a doua transcriere *Coelorum* în loc de *Dei*.

²⁰ În a doua transcriere apare în continuare acest text, inexistent în prima: *Quid enim produit homini, si lucretur mundum totus, et detrimentum animae suae faciat?*

²¹ În a treia transcriere lipsește cuvântul *ille*.

²² În a doua transcriere există altă ordine a cuvintelor: *adulteria, fornicationes, avaritia, nequitia, homicidia, furta, impudicitiae, dolus, oculus malus, blasphemia, superbia, stultitia*.

²³ Acest cuvânt lipsește în a treia transcriere.

²⁴ În a doua transcriere lipsește *procedunt et*.

²⁵ În a treia transcriere *Ergo omnis...*

²⁶ Restul textului, până la sfârșit, sună astfel în a doua transcriere: *Orate, ut hieme non fiant... Cum videntis abominationem desolationis sedentem ubi non debet, qui erunt in Iudaea, fugiant in montes. Petite, et dabitur vobis; querite, et invenietis pulsate, et aperietur vobis. Igitur ex fructibus eorum cognoscetis eos. In a treia transcriere, după *fugiant in montes*, urmează *Quod dico vobis, omnibus dico: vigilate*.*

omnes qui erunt in Iudeea, fugiant in montes.

Orate, ut hieme non fiant.

Quid retribuam Domine, pro omnibus quae retribuit mihi? Vota mea Domine reddam, coram omni populo eius.²⁷

2

15 Aprilie 1952

Doamne Dumnezeul meu, îți mulțumesc pentru putere și liniște. Doamne Dumnezeul meu, îți mulțumesc pentru liniștea pe care mi-ai dat-o. Îți mulțumesc pentru că mi-ai ascultat rugăciunile. Îți mulțumesc că mi-ai dat să mă pot ruga.

Doamne Dumnezeul meu, stăpânul meu, dă-mi putere și liniște. Luminează-mi mintea, curăță-mi inima. Vino în inima mea.

Doamne Dumnezeul meu, nu-mi da după cum merit; ai milă de mine; iartă-mi păcatele. Fă-mă mai bun, ajută-mă să fac binele.

Doamne Dumnezeul meu, stăpânul meu, ajută-mă; trezește-te în inima mea și ajută-mă să fiu vrednic să fii în mine.

Doamne Dumnezeul meu, vino în inima mea, luminează-mi mintea, curăță-mi inima. Vino în inima mea.

πρωτον ορανι κυα ρενο putere

φινε μενσω αυγυστω 1951²⁸

²⁷ Traducerea acestei parabole despre sămânța pusă în pământ și al cărei rod trebuie vegheat este aceasta: *Amin, amin zic vouă celor care auziți vorba mea, și o credeți și mă urmați, fie viața fără de moarte, căci judecata ta n-a venit, să treacă moartea spre viață. Ce răsare deci din om, atâta vreme cât toată ființa mea e lucrată în detrimentul sufletului? Și zicea deci că aceea este împărăția Domnului, în care, dacă omul împrășteie sămânța în pământ, și doarme (pe câmp), și asudă zi și noapte, și sămânța încolțește și crește, astfel se naște rodul. Îi spuneau aceia care din om se nascuse, să împărțășească aceasta omului. Dinăuntrul inimii omului apar relele gânduri, adulterul, crima, hoția, pornirile rele, înșelătoria, lăcomia, desfrânarea, nerușinarea, pizma, mândria, huliarea, prostia. Toate acestea purced din inima omului și omului îi sunt date. Iată deci că pomul trebuie păzit încă de la clădirea rădăcinii. Prin urmare, pomul care nu este bun și nu face rod bun, scoateți-l și aruncați-l în foc. Deci pomii se cunosc după rod. De aceea ce vă zic vouă, zic tuturor: vegheați. Rugați-vă, căci pentru voi o faceți: puteți și dați la iveală; bateți și vi se va deschide. Cei ce vedeau că disperarea se așternea în așezările lor, acolo unde nu trebuia, toți cei din Iudeea, fugiră în munți. Rugați-vă să nu mai fie nenorociți. Ce să le dau, Doamne, celor ce-mi dau asta? Rugăciunea mea, Doamne, o strig poporului acela.*

²⁸ Data menționată este 5 august 1951, luna și ziua fiind scrise în grecește.

3

Dumnezeul meu, stăpânul meu, pedeapsa pe care mi-o dai este dreaptă. Doamne, Dumnezeul meu, fără dragostea ta eu nu sunt nimic; iartă-mi păcatele, iartă-mi împietrirea inimii, minciuna și vorbele goale. Păzește-ți, Doamne, minunile pe care le-ai făcut în mine. Nu mă părăsi. Dumnezeul meu, ajută-mă în primejdie, scapă-mă de tulburare. Dumnezeul meu, Dumnezeul meu, pedeapsa pe care mi-o dai este dreaptă.

Iartă-mă, înalță-mă, luminează-mă. Doamne, Dumnezeul meu, ridică-mă deasupra dușmanilor tăi. Sunt păcătos și slab, dar sunt robul tău. Ridică-mă deasupra dușmanilor tăi, Doamne, Dumnezeul meu. Nu-mi lua darul rugăciunii, Doamne, nu mă părăsi.

Dumnezeul meu, vino în inima mea. Doamne, îți mulțumesc pentru pedeapsă, căci ea mi-a adus aminte de tine. Doamne, Dumnezeul meu, vino în inima mea.

Jeremia VIII, XI, XII

Et sonabant contritionem filiae populi mei ad ignominiam dicentes: Pax, pax cum non esset pax.

Confusi sunt quia abominationem fecerunt quinimo confusione non sunt confuse et erubescere nescierunt; idei reo cadent inter corruentes, in tempore visitationis suae corrurent, dicit Dominus.

Leagă în chip ușuratic rana... Vor fi dați de rușine, căci săvârșesc astfel de urăciuni; nu roșesc și nu știu de rușine; de aceea, vor cădea împreună cu cei ce cad; și vor fi răsturnați când îi voiu pedepsi, zice Domnul.

Eseu DESTINUL VALORILOR ÎN LUMEA CONTEMPORANĂ (I)

I. Religia și morala

Spiritualitatea europeană a funcționat până în pragul secolului trecut pe sistemul de valori întemeiat de cultura vechilor greci, sistem care era bazat pe ideea că lumea este un tot organic armonios și că omul posedă o facultate prin care poate cunoaște, înțelege și guverna lumea: *rațiunea*. Sistemul axiologic elen pune în centrul universului măsura umană. „Omul este măsura tuturor lucrurilor”, afirma Protagoras, și anume, omul văzut în idealitatea sa, care însemnează modelarea vieții sufletești și spirituale în jurul conceptelor de *Adevăr, Bine, Frumos*. În mod miraculos, 40.000 de atenieni au creat instrumentarul de gândire și principiile morale pe care le folosim noi astăzi. S-a spus că în cazul când grecii nu ar fi existat, noi ne-am afla în urmă cu două mii de ani.

Spiritualitatea Eladei a imaginat toate genurile literare: poezia epică, poezia lirică, tragedia, comedia, fabula. Sculptura greacă și Iliada au rămas modele neîntrecute și până astăzi. Iar viziunea despre lume, viață și om a gânditorilor greci, concentrată în *Dialogurile* lui Platon, vor predomină întreaga cugetare europeană ulterioară, ceea ce l-a făcut pe Alfred Whitehead să afirme că sistemele filozofice de peste două milenii încoace nu sunt decât note de subsol la opera platoniciană.

Dar la interferența veacurilor XIX și XX apar profeții ale apusului, urmate de artizani negatori ai acestui sistem valoric. Pe una din gravurile sale, intitulată *Capricii*, Francisco Goya scria: „*Somnul rațiunii naște monștri*”. Astfel, după ce Hegel afirmase că arta va muri, fiindcă a devenit inutilă, Nietzsche constata că Dumnezeu a murit („*Gott ist tot*”) și că trebuie să depășim noțiunile perimate de bine și rău. Eminescu, de asemenea, în *Memento mori* profetiza declinul sentimentului religios și al marilor sisteme filozofice: „*E apus de zeitate ș'asfințire de idei*”. Baudelaire, apoi Rilke, alături de mulți alții, atrag atenția asupra viitoarei ucideri a spiritului de către mașinism.

Dar una din cele mai sugestive și adecvate caracterizări ale lumii ce se năștea a dat-o Eminescu: „*Frenzie și dezgust, dezgust și frenzie, iată schimbările perpetui din sufletul modern*”. În numele unei voințe de radicală reînnoire a viziunii și a stilului de comportare ale omului, a urmat o înverșunată și perseverentă demolare – o „*veritabilă Hiroșimă*” a tuturor valorilor tradiționale. Iar pentru tot acest cataclism spiritual, politic, moral, Eminescu a imaginat un cuvânt sever – *pornocrație*, care revine în trei rânduri în scrierile sale politice.

*

Dumnezeu, religia, transcendentul au luat naștere odată cu omul. Care au fost mobilurile acestei nașteri și care au fost aporturile sale în plan individual și social?

Fiind o alcătuire materială – mărginită, trecătoare și imperfectă, în conceptul de divinitate, omul și-a investit complementaritățile care îi lipseau, și anume, imaginând o *ființă spirituală, nemărginită, eternă și perfectă*. Ideea de Dumnezeu a luat astfel naștere în mod firesc din necesitatea valorizării cosmice a ființei omenești prin intermediul unui Principiu Suprem de model absolut, care ne veghează și fructifică la modul ideal viața, destinul, actele de fiecare zi; era necesitatea eliberării de materialitate, de carnalul menit putreziciunii, pentru a ne purifica într-o spiritualitate incoruptibilă; era necesitatea înălțării printr-un model și control moral superior; necesitatea depășirii existenței pământești printr-o neoexistență superioară; necesitatea unei lumi a dreptății, unde răul inherent lumii de jos să fie înlocuit cu armonie; era, de asemenea, nevoia de mister și de revelație, de mântuire; în fine, era nevoia de adorare, așa cum afirma Johann Sebastian Bach.

Religia a întemeiat primul sistem de valori – bine, frumos, sublim, dreptate – și astfel, a fost energia cea mai puternică în impulsivitatea creării operelor de artă. Cele mai impresionante dintre acestea, de la piramidele și templele egiptene, la *Requiemul* lui Mozart și *Missa solemnă* beethoveniană, s-au făcut sub imboldul sentimentului religios.

În rezumat, divinității i s-a conferit rolul de purificator spiritual prin aspirația către un model suprem al tuturor valorilor; un centru de

atracție și impuls către idealitatea onto-axiologică ultimă.

Pe de altă parte, religia a jucat rol de liant, – asigură coeziunea și controlul moral al unui grup social, al statului. Exemplu de excepție – religia vechiului Egipt; consecința coeziunii sociale de origine religioasă a fost longevitatea excepțională – cinci mii de ani, a civilizației egiptene – și calitatea de asemeni excepțională, neîntrecută, a creațiilor în arhitectură și sculptură.

Totuși, religiile nu au avut viață veșnică. Nenumărați zei au murit rând pe rând, înlocuiți de alții. Nietzsche afirma: „*Nu există mai mare dușmănie pe pământ decât dușmănia dintre zei*”. Care sunt cauzele decăderii religiilor?

- de întotdeauna: deziluzia unei Ființe supreme care să facă dreptate în lume și să promoveze Binele; în lume domnește răul, nedreptatea, iar binele este învins; ceea ce e foarte grav: religia a fost nu rareori un pericol vital pentru om: dovadă războaiele religioase, crimele făcute în numele lui Dumnezeu; toate acestea au zdruncinat profund încrederea în existența unei justiții divine;

- contradicțiile flagrante ale dogmelor, ale miturilor religioase sunt dificil de acceptat de rațiunea omenească; incredulitatea s-a accentuat și a ajuns la paroxism în lumea modernă și contemporană prin încrederea crescândă a omului în capacitatea sa de a domina și exploata natura; spiritul științific, – progresele uimitoare ale tehnicii discreditează spiritul teologic; omul crede că poate domina totul și poate face totul ;

- „politizarea” bisericii, implicarea religiei în viața laică, sociopolitică, este considerată de Henri de La Bastide o cauză principală gravă de decădere a religiilor;

- un alt factor deosebit de eroziv pentru încrederea în religie constă în faptul că moralitatea corpului →

GEORGE POPA

sacerdotal este nu rareori discordantă cu vocația preotului de a acționa în conștiința că el este *ambasadorul lui Dumnezeu pe pământ*.

În jurul lui Dumnezeu, gravitează istoria spirituală a omului, fie că-l adoră, fie că-l neagă, fie că-l iubește, fie că-l blestemă, fie că-l invocă, fie că-l acuză, fie că vrea să se confunde cu El, fie că îl revoltă absența Sa (Jean-Marie Domenach – *Enquête sur les idées contemporaines*, Éd. du Seuil, 1981). Omul nu poate trăi decât dacă își poate întemeia ființarea pe altcineva decât pe el însuși, pe care să-l venereze, dar mai ales pe divinitate. Omul are nevoie de un TU în care să-și investească simțirea, gândirea, viața și de la care așteaptă să-i justifice existența, să-i dea certitudine. *Fără iubirea unui Tu existăm, dar nu trăim*; iar supremul TU a fost de întotdeauna Dumnezeu. Dezastrul social și spiritual al epocii actuale pleacă de la afirmația lui Karl Marx: „Religia e opiu pentru popor”.

Astfel a urmat actul cel mai tragic din istoria omului: *proclamația morții lui Dumnezeu*. Or, secularizarea Cerului a avut drept urmare **criza de sacru**, *aceasta fiind cauza primă de la care pleacă drama spirituală a omului actual*. Nietzsche a prevăzut acest dezastru: „Dumnezeu a murit în conștiința oamenilor din Europa. Trebuie să ne așteptăm la o lungă suită de demolări, distrugeri, ruine și bulversări”. În adevăr, care au fost consecințele crizei religioase, a „morții” lui Dumnezeu?

- pierderea controlului moral; Dostoevski afirma: „dacă Dumnezeu nu există, totul este permis”; de aici, pe de o parte, violența care a existat de întotdeauna, dar care acum s-a extins la nivel planetar, căpătând forme tot mai crude, mai sadice; până și ateistul Voltaire recunoștea necesitatea controlului divin, afirmând: „Dacă Dumnezeu nu ar exista, ar trebui să-l inventăm”;

- pierderea sentimentului sacralității: nimic sfânt, – prietenie, dragoste, relații intrafamiliale; totul poate fi profanat, poate fi înnat; pierderea năzuinței de elevație, cu idolatrizarea telurului, invazia josnicului;

- încetșarea noțiunilor de suflet, de spirit, a unor simțiri și gânduri superioare; lipsa oricărui catarg, rătăcirea buimacă, confuză într-un univers pustiu în care omul nu se mai

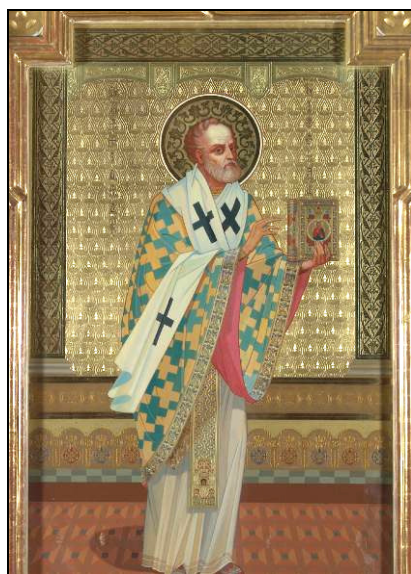
recunoaște ca om decât în trăirea unor satisfacții despiritualizate și efemere; într-un cuvânt, degradarea multiplă a omului, desumanizarea, mersul retrograd către *hominizare* ;

- demolarea religiei a eliberat instinctualul, tot ce are omul mai necontrolat, mai obscur, mai abject. Căci repetăm, *religia a asigurat echilibrul interior și cel exterior, social al oamenilor*.

Doi gânditori au influențat decisiv pe plan mortal epoca noastră: Karl Marx și Sigmund Freud. „*Două moline*” - *marxismul și psihanaliza - au făcut ravagii în spiritualitatea contemporană*”, afirmă Jean-Marie Domenach. Ambii au contribuit esențial la faptul că s-a ajuns actualmente ca atât în viață, cât și în romane, filme să domine setea de violență sub forma crimei sau a erotismului aberant.

Marxismul a dat naștere la state ale marasmului intelectual și moral datorită actelor coercitive anticultură; state ale mizeriei și disperării zilnice prin ineficiența economică; state ale imperialismului militar criminal.

La rândul ei, psihanaliza, care a vrut să fie o terapie a nevrozelor, a devenit o maladie creată artificial de către medici. Bazată pe câteva noțiuni elementare, primitive: libid, refulare, defulare, narcisism, pansexualism, teoria autoerotismului la copil, stadiul suptului, – teoria freudiană consideră că toată lumea este bolnavă sexual: „*Este grea sarcina să ai drept pacient întreg genul uman*”, se plângea părintele psihanalizei. El a ajuns până la aberația de a considera că

Catedrala Mare, iconostas, detaliu

Catedrala Mare, iconostas, detaliu

Leonardo da Vinci suferea de așa zisul „complex Oedip”, astfel că a creat galeria de cea mai pură elevație a madonelor și îngerilor săi, ca expresie a defulării iubirii incestuoase față de mama sa...

Freudismul a contribuit decisiv la demitizarea și depoetizarea dragostei, la transformarea ei într-un consum hedonist imediat și rutinier, pur fiziologic. Succesul fulgerător al teoriilor lui Freud se datorește pe de o parte, eliberării zonei psihice celei mai de jos, instinctualul, iar pe de altă parte, caracterului de mister indus de ideea de inconștient, acesta acționând subversiv, incontrollabil; este „mafiotul lăuntric”, inatacabil al fiecărui om în parte.

Laxitatea etică promovată și propulsată de freudism a dus la apariția unor fenomene sociale aberante, afirmă Domenach, și anume, „s-a ajuns ca părinților să le fie rușine de autoritatea lor și fetelor de virginitatea lor”, apărând expresii precum „handicap himenal”. André Malraux afirma: „O mică grămăjoară de secrete rău mirositoare au devenit centru dinamic al individului și al universului”. „O filozofie rușinoasă și nerușinată care-și bate joc de filozofie”, adaugă Domenach, dar de o insolentă mergând până la a se erija în supremă filozofie.

La greci, Eros era conceput drept un principiu spiritual care unifică sufletul omului cu sfera divină. La romani, Eros devine Cupidon, ghidușul care se amuză râbind cu săgețile sale nu numai pe oameni, dar și pe zei. A urmat apoi o lungă perioadă sentimentală și pasională a →

a trubadurilor și a poezilor cu celebrele legende de dragoste, care înalță pe om până la sacrificiul de sine: Romeo și Julieta, Tristan și Isolda, Paul și Virginia. Apare mitul iubitei zeificate: Beatrice a lui Dante, Laura lui Petrarca. Romanele erau pline de Ofelii, povești despre prințese care așteaptă să fie salvate de cavaleri. Iar secolul al XIX-lea a vărsat lacrimi până și pentru a deplânge soarta unor femei ușoare ca Dama cu camelii. Dar acest Eros, – transcendental la început, apoi liric și romantic, a fost alungat și înlocuit actualmente cu ceea ce filozoful belgian Leopold Flamm a numit *Eros tehnician*” (*La philosophie au tournant de notre temps*, Press. Univ. de Bruxelles, 1970).

Astfel, odată cu Dumnezeu a murit și dragostea. Consecința faptului că aceasta din urmă a devenit vulgară, este *scăderea nivelului intelectual și a capacității de a vibra*, de a fi impresionat, de a trăi la un nivel elevat viața. Iar aceasta, tocmai când accesibilitatea la muzică, literatură, artă a devenit foarte largă.

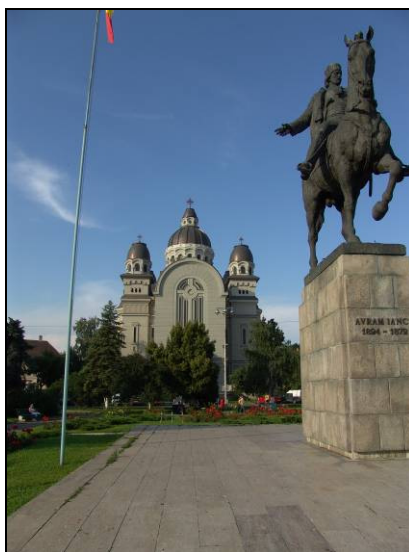
Este un efort să-l înțelegi pe celălalt, să comunici cu el, iar să te identifice este și mai greu. Hölderlin afirma că „*pentru a ajunge la cel care se află lângă noi, este nevoie de aripă*”. Este mult mai simplu să-l consideri doar ocazia unui instrument al unei exploatare instinctuale de moment. Un bărbat și o femeie nu se mai unesc pentru că între ei există un fluid indefinibil, acel desuet „farmec sfânt”, evocat de Eminescu, acele „afinități electice”, de care vorbea Goethe, ci pentru că au anatomii diferite. Raport între doi roboți sexuați, dotați cu butoanele corespunzătoare eliberând defulările lui Freud și declanșând „mecanica erotică” pe care o înfiera Arthur Rimbaud.

Se scurtcircuitează orice istorie a sufletului în dragoste. Este foarte semnificativ faptul că în limbajul curent cuvântul dragoste a fost înlocuit cu cel de sex: „să facem sex”, și nu dragoste, deci nu o experiență sufletească, ci un automatism fiziologic. Se pierde una din cele mai eficiente senzații de apărare și de evaluare morală și spirituală: *greața*.

S-a spus că pornocrația ne poartă în derivă către o zonă crepusculară, către un timp agonice al insensibilității, al neantului, acel zero

absolut prevestit de Nietzsche. Este una din deschiderile cele mai periculoase către o evoluție infernală, imprevizibilă a omului. Nu se acordă premii, de la cele naționale până la premiul Nobel, pentru cărți obscene, cu insuportabile scene pornoobsesive? Altădată se căutau autorii geniali, acum se caută autorii geniali.

Întrebarea se pune: invazia tot mai agresivă a celor trei cavaleri ai apocalipsei contemporane – banul, sexul, pistolul, vor reuși să scoată din propriile lor rădăcini spirituale popoarele? Intrarea în contextul planitar se

va face cu ștergerea la nivel zero a oricărei identități culturale? Se va arunca la pubelă istoria milenară a creațiilor sensibilității și cugetului diverselor culturi, precum cea a noastră având prin excelență vocația spiritualității? În cele ce urmează, vom discuta probleme moralei și a religiei la poporul nostru, deoarece aici aflăm trăsăturile sufletești ale omului acestui meleag, văzute în perspectiva valorilor pe care unii le mai considerăm încă durabile.

Nuanțele pe care le îmbracă la un popor credința religioasă reflectă în bună măsură structura psihologică a acelui popor. Astfel, creștinismul a luat înfățișări în funcție de psihologiile care le-au adoptat. Catolicismul s-a potrivit Romei: absolutismul imperial a fost preluat sub forma tendințelor expansioniste prin misionarism în diferitele colțuri ale globului și sub forma intoleranței, manifestată prin repetatele acțiuni de a elimina orice nesupunere tronului papal și dogmelor centralizate: amintim închișiția, masacrarea

hughenoților, a templierilor, arderea pe rug a lui Giordano Bruno, Ioanei d'Arc etc. S-au adăugat fastul, aurul și purpura – extrovertia care se potriveau cu moștenitul spirit imperial.

În schimb, Germanii, neam introvert și individualist, care a creat cea mai profundă filozofie modernă, precum și cea mai elevată muzică, s-a desprins de centralismul papal redând omului demnitatea spirituală de a se apropia direct de Dumnezeu și nu prin intermediu clerical și al unor formalități rituale.

Să nu uităm că muzica religioasă de cea mai sublimă inspirație o datorăm germanilor: Bach, Händel, Haydn, Mozart, Beethoven, Schubert etc. Iar muzica este experiența umană cea mai lăuntrică.

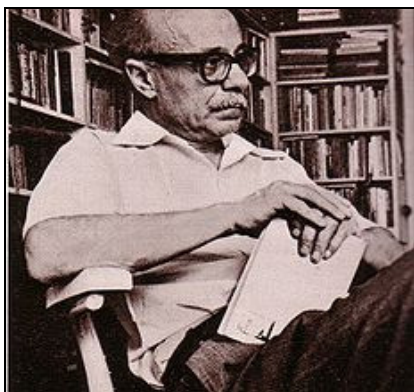
Pe de altă parte, grecii se află în centrul ortodoxiei, creștinismul în forma lui dintâi, cea mai pură, a comuniunii nemijlocite, în înaltă curăție a inimii, a spiritului. Pentru că aici credința creștină a fost grefată de Sfinții Părinți – precum Vasile cel Mare, Atanasie, Ioan Teologul, Ioan Gură-de-Aur ș.a., – pe gândirea antică. Adevărata pietate creștină se poate afla în bisericile grecești, unde vechea muzică bizantină păstrează extraordinara ei putere transfiguratoare.

Liturgia ortodoxă este – atât în structurile și modulațiile melodice, cât și prin cuvintele care au o mare încărcătură filozofică, un inductor al pietății, al emoției religioase în forma ei cea mai autentică, mai plină de fior sacru și interiorizare mistică. O expresie precum cea din Vinerea Mare: „*Cu moartea pre moarte călcând*”, exprimă esența metafizică a jertfei lui Iisus și a oricărei jertfe spirituale: și anume, *a ucide moartea prin moartea sacrificială pentru a ajunge la renașterea nemuritoare*; aceasta este o idee care străbate întreaga istorie a unor mari mituri – Osiris-Isis, Zamołxis, Orfeu, Dionysos, – balada *Miorița*, legenda Meșterului Manole – și care revine ca un leitmotiv la diverși gânditori, rezumată în aforismul eminescian: „*În piele și renaștere este eternitatea*”.

Catedrala „Înălțarea Domnului” și Statuia lui Avram Iancu, Târgu-Mureș

"DUMNEZEU NU SCRIE ROMANE"

(fragment dintr-o epistolă către Odette)

Romanul **Abaddón, exterminatorul** (Ed. Univers, Buc., 1986, trad. Darie Novăceanu) se naște din nevoia de a depăși o *opozitie abstractă*, aceea dintre naționaliștii *de dreapta* (post-conservatorismul), care vor o țară „pură”, instituită pe o acceptată înghețată și moartă *tradiție*, cu folclorici *gauchos* nemuritori, și cei *de stânga*, care consideră că „metafizica” este o maladie eurooccidentală, proprie unei civilizații caduce și unei arte decadente.

Depășind acești termeni unilaterali, Sabato vede „*răul metafizic*” ca determinat de *finitudinea* vieții omului; caracterul vremelnic al formelor de existență umană alimentează sentimentul *metafizicului*. Acest caracter este accentuat de acea opoziție ideologică abstractă care, firește, este chipul neliniștii prilejuite de rapidele rupturi și răsturnări axiologice. O neliniște trăită de oricare ins (un *solidad*) al celui mai umil cartier din tumultosul oraș, crescut vertiginos în ultima jumătate de veac, Buenos Aires, datorită faptului că fragilitatea conglomeratului a sporit frustrația, a răsturnat sistemul de valori și a generat un sentiment nostalgic după acea patrie care era nemărginita câmpie, cu absolutul, ființa și neantul ei. Fiecare personaj al lui Sabato, inclusiv autorul, își poartă în spate, prin încercările infernului, ca o dominare sau salvare, propria câmpie, din care, în cele din urmă, își vor găsi *pacea*. O acaparatoare *tristețe metafizică* le poartă pașii și se degajă din fiecare gând și urmă ale lor. Și în mijlocul *carnavalului* formelor existenței omenеști nimeni nu râde. Rar când în colțul gurii apare un zâmbet, și acela nostalgic și

înfricoșător de meditativ prin prevestirea inevitabilelor rupturi și prăbușiri ale neîncetatei lupte interioare din fiecare participant la marele *Carnaval al vieții și morții*.

Sabato își curbează întregul „poem metafizic” pe dimensiunea *timp*. Sensul „curgerii” inexorabile a acestuia nu se relevă la nivelul *izolat* sau *întreg* al omului (dincolo de omul angajat), ci al *speciei ca totalitate*.

Timpul rănește, dar și el este rănit. Realitatea inconsistentă din zodia finitului se neagă, salvându-se, poate, ca *vis al infinitului*. Realitatea socială nu este rațională, ci *subrațională*; fantasticul cu „iraționalitatea” sa este chemat ca, prin revelarea metafizicului, să pună în lumină raționalitatea ascunsă a lumii. Un joc paradoxal. Realitatea rațională – cu sensuri de la Platon până la Hegel – nu generează artă, și, în special, romane. „*Dumnezeu nu scrie romane*”, zice Sabato. Ci regiunea confuză, subrațională și obsesională este proprie artei, îndeosebi, romanului. Firește, ca exorcizare. Arta și visul, consideră Sabato, sunt opuse vieții cotidiene. Apar ca un refugiu, un refugiu cu ele cu tot: rumoarea *finitului* sfășie tăcerea *infinitului*. Personajele acestei lumi aproape că nu se întâlnesc, dar își ating sau își intersectează totdeauna traiectoriile: se vede după dăra luminoasă pe care o lasă în „acceleratorul” autorului, surprinse din trei puncte de observare: al autorului-Sabato, al personajului-autor Sabato și al lui Bruno cu experiența sa scriitoricească. O lume

privită întru descifrare parcă printr-un micro-cosmos, al particulelor elementare.

Un univers contradictoriu pe care sufletul, din închisoarea sa corporală, în sensul mitului din Fedon al lui Platon, îl percepe ca iluzoriu, față de un altul: al adevărului și perfecțiunii. După experiența primului și la intrarea în cel de-al doilea, omul poate să obțină *pacea*. Iar sensul acesta în romanul lui Sabato nu este altul decât cel pe care Pavel îl transmite Efesenilor:

„*Căci El este pacea noastră, care din doi a făcut unul, și a surpat zidul de la mijloc care-l despărțea, / Și, în trupul Lui, a înlăturat vrăj-mășia dintre ei, Legea poruncilor, în orânduiriile ei, ca să facă pe cei doi să fie în El însuși un singur om nou, făcând astfel pace; / și a împăcat pe cei doi cu Dumnezeu într-un singur trup, pe cruce, prin care a nimicit vrăj-mășia*” (2.14.15-16).

Dacă pentru Borges, cel de-al doilea numinos, al spiritului pur, și în sens platonian era spațiul artei, pentru Sabato tocmai cel contradictoriu, heraclitian, al spiritului impur, al confuziei, al materiei și de ce nu? măreției umane, al tensiunilor dramatice este *regatul romanului*. Această „*amfibie*”, cum zisese Hegel despre om, se desfășoară în spațiul intermediar: sufletul se mișcă aici între speranță și disperare, între lumină și întuneric, între rațiune și senzorialitatea pasională, între muritor și etern, între diabolic și divin, între relativ și absolut. Acest suflet sau spirit, „*spinul din carne*”, pentru a folosi o metaforă a lui Mircea Ciobanu, este pentru Sabato „*spinul făcut carne*”!, iar imaginea acestei „*faceri*” de durere infernală, o instituie și o transmite romanul **Abaddón, exterminatorul**.

După periplul prin bolgiile acestei realități subraționale, Sabato se întâlnește cu sine și revine la ceea ce am putea numi *lumea de după a doua naștere*, pe poarta căreia el așează inscripția:

„*Ernesto Sabato*

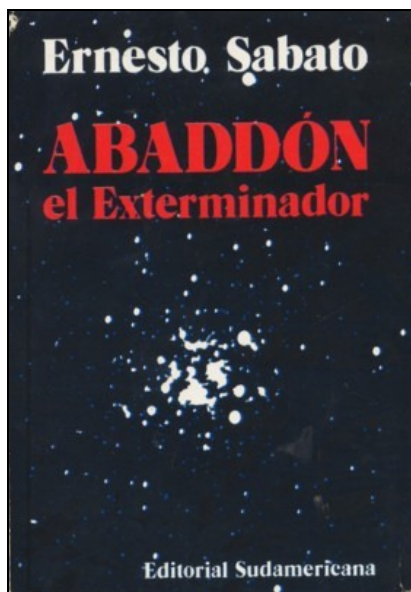
A dorit să fie îngropat în pământul acesta

cu un singur cuvânt pe mormântul său:

PACE.”

Și în această adevărată naștere el crede.

DUMITRU VELEA

TEORIA SUBSISTENȚEI

Între lectura pe orizontală a cărților și cea pe verticală, adică între cititul de însumare și cel de subsumare nu există decât o problemă de scop; acesta însă decurge din scriitură – o decizie în primul rând a autorului și mai apoi a cititorului, precum în raportul dintre oficiu și ofician. Cititul unei cărți de filosofie, asemenea celui al uneia de știință, se face mai întâi pe verticală, pentru a atinge toate profunzimile, și mai apoi, dacă nu totodată, pe orizontală, pentru farmecul conexiunilor. La o astfel de dublă plăcere ne invită și recenta lucrare a academicianului Alexandru Surdu, *Filosofia pentadică II. Teoria subsistenței*, Ed. Academiei Române, București, & Editura Ardealul, Tg. Mureș, 2012. Autorul ne invită cu această carte la o reaşezare peste timp a unor probleme categoricale care au străbătut istoria filosofiei de la pitagoreici și scolastici până la existențialiști secolului trecut, fără a fi încetat, după cum se vede, să ispitească spiritualitatea în genere și întotdeauna.

Supercategoriile Subsistenței, *Unul*, *Totul*, *Infinitul*, *Eternitatea* și *Absolutul*, fac obiectul metafizic al unei filosofii pentadice, cu raportări categoricale și supra-categoriale în diacronia ideilor, ceea ce oferă simultan noi profunzimi, dar și noi conexiuni. Autologia Supercategoriilor este depășită odată cu observația că aceste cinci categorii superioare se conțin, în sensul că *Unul* este *Unul*, dar este și *Totul* și *Infinitul* și *Eternitatea* și *Absolutul*. Ele consistă și subsistă într-o determinare logică, ontologică, gnoseologică, psihologică și lingvistică – o altă pentadă prospectată de autor cu argumente numeroase din istoria ideilor filosofice, însă cu trimiteri predilecte la gândirea greacă, sursă și resursă a gândirii filosofice occidentale moderne. Atracția spre abordarea pentadică este, de altfel, recurentă la Al. Surdu. El o reține și din *Metafizica* lui Aristotel (Primul mișcător sau Mișcătorul nemișcat; Principiul; Gândirea în sine; Divinitatea; Substanța eternă), dar și din ipostazele Subsistenței (Transcendența, Transcendentalitatea, Supersistența, Protosistența, Episistența). Înainte de a ajunge la ceea ce este și

cum se manifestă Subsistența²⁹, Al. Surdu reconstituie filosofia pentadică pe multiplele aspecte ale acestor supercategorii și recurge inclusiv la argumentul filosofiilor orientale³⁰, la transcendența și variantele sale³¹, în care Apocalipsa, în accepția creștinească de biruință finală asupra Răului, devine însăși episistență. *Unul* este protosistență și episistență totodată pentru că este *Totul*, iar Lumea este neapărat eternă. Religiile orientale, prin Brahman, fac și ele legătura Subsistenței *Unului* în *Totul* prin om în accepția de *purusha*. Platonice, autorul face o însumare categorială a *Unului* și a *Totului* în ispitele Supersistenței³², o idee veche, cam de când Lumea, dar acceptată ca nevoie de legătură, o *religare*, cum se spune spre final.

²⁹ „Subsistența înseamnă Unul, Totul, Infinitul, Eternitatea și Absolutul. Toate acestea fiind autologice, se exprimă pe Sine și, speculative fiind, se și identifică unele cu altele, fără a fi însă indistincte”, p. 195.

³⁰ „Gândind speculativ, vechii indieni considerau că Universalul, care este Unul și Totul, adică Subsistența (infinită, eternă și absolută), este totodată și Suflet universal – Brahman, un fel de vietate care se creează pe Sine din Sine prin speculativare, prin reproducere, fiind la rândul Său, produs catoptronic, în mic, cum era și monada lui Leibniz, de sufletul individual – Atman”, p. 187.

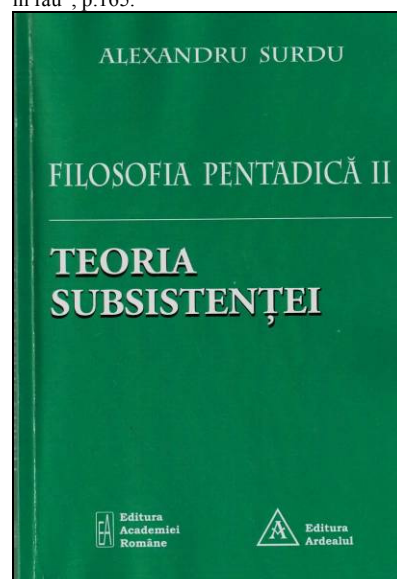
³¹ „...nu ne mai putem permite să zicem, de exemplu, că Dumnezeu, când a creat Lumea, era transcendent față de aceasta, cum se spune, ci, transcendent fiind, era protosistent (...), iar viii și morții care au mers pe Calea Divină, chiar dacă este transcendentă, îi vom zice episistentă, căci va fi abia după judecata finală”, p. 183.

³² „Oricum am considera Lumea, chiar într-un viitor edenic, în care nu mai crede aproape nimeni, ne putem imagina ceva superior acesteia, de care ar putea să depindă în bine sau în rău”, p. 165.

Originalitatea filosofiei pentadice constă în aceea că aceste supercategorii nu au fost niciodată interpretate în contextul Subsistenței și nici în conexiunile propuse de autor. Perenitatea acestor categorii filosofice le dă caracterul fundamental nu pentru că sunt subordonate Transcendenței, ci pentru că prin și cu ele speculația poate parcurge drumul spre Existență și înapoi. Celor cinci supercategorii, așa cum precizează încă din prefață, Alexandru Surdu le relevă convergențele în Dumnezeu, fără predicții gnomice, dându-I ceea ce I se cuvine; adică *Totul*. De la definirea apofatică a Subsistenței ca *hypokeimenon* (la Aristotel), la inefabilul ei³³ și mai apoi la *coincidentia oppositorum*³⁴, când nu are determinații și proprietăți enunțabile ca predicativitate, fiindcă din punct de vedere logic, supercategoriile nu au raporturi predicative (admițând și că, în planul Subsistenței, principiul noncontradicției și al terțului exclus nu au aplicativitate³⁵), predicția se manifestă doar între gen și specie; orice subsistență presupune Existența ca gen. Gândirea *Unului* ca supercategorie, problemă esențială cu care își începe de fapt filosofia pentadică Al. Surdu, merge dinspre identitatea acestuia cu *Totul* spre Subsistență fie și pe criteriul pluralității, al diferențierii de tip unic/multiplu, spre deosebire de gândirea matematică; dar irepetabilul, infinitul și eternul *Unul* nu este același lucru cu finitul cantitativ și repetabilul *unu*. Prefigurând triada creștină, *Unul* se conturează și el pe trei planuri: „al *Unului*, ca supercategorie a Subsistenței; al *Unului* și multiplului, ca genuri supreme →

IULIAN CHIVU

³³ p. 37

³⁴ ibidem

³⁵ p. 140

contrare ale *lumii ideale* de forme-prototipuri și al Existenței, compusă din obiecte sensibile care sunt unice (fiecare în parte) și multiple”.³⁶ Aristotel enumera și interpreta patru accepții principale ale *Unului*: conținutul simplu, întregul, indivizibilul și specia. Noica ordona dinspre forma degradată spre cea desăvârșită o pentadă postulată în cinci moduri, astfel: unu și multiplul lui prin repetiție, unul și multiplul realizat prin variația sa, unu și identificarea lui în multiplu, unu și multiplul, unu multiplu³⁷. Cea de a doua supercategorie este *Totul*, întregul și totalitățile, în care Aëtios vedea însuși Cosmosul, confundând astfel Subsistența cu Existența, iar existențialii germani vedeau *totalitatea* aproape holistic, ca sumă. *Totul* subsistă însă în *Eternitate*, *Infinit* și *Absolut*, dimpreună consistând *Unului*. Cea de a treia supercategorie este cea a *Infinitului* și infinităților, care trimit la Existență – de la *proto-* la *epi-existență*. *Infinitul* este o autologie fiindcă se referă numai la sine și nu are atribute. El se manifestă în *proto-*, dar și în *epi-existență* ca însumare și sens; *Eternitatea*-infinită devine astfel la Theophrast o sintagmă inversă decât *Infinitul*-etern (*to aionion apeiron*). El nu face antinomie cu *finitul*, cum observa Platon, și nu este nici transcendent, nici *proto-*, nici *epi-sistent*, ci numai ideal-existent, după Hegel³⁸. Rămân totuși numeroase prilejuri de reflecție: Se mai poate vorbi despre *Infinit* în afara Existenței? Este totuna Existența cu *Eternitatea*? Sau sunt ele doar planuri în care se proiectează și se intersectează subcategoriile *Unului*? După cum am văzut, în *epi-sistență* și *sfârșitul lumii*, Al. Surdu ipostaziază *epi-sistența* din perspectivă supercategorială alături de *proto-sistență* și o reflectă în sens până converg în *Supersistență*. Reducerea *Infinității* la finitate este o trecere în *subsistent* și totodată o punere sub judecata finită în determinațiile finitudinii (în afara reflecțiilor speculative, operații logice și matematice în planul Supercategoriilor nu sunt posibile). *Eternitatea* și *temporalitatea* rămân și ele în contextul categorial și subsisten-

țial, altfel decât la Heidegger (temporalitate și ființă, ființă și ființare, temporalitate și obiectualizare a ființării, respectiv știință pozitivă și filosofie). Fenomenologul german pune sub rațiune însăși înțelegerea – o *determinație originară a existenței Dasein-ului, indiferent dacă Daseinul practică o știință ce pune în joc explicația sau înțelegerea*³⁹. Al. Surdu merge însă în planul subsistenței la Parmenide și la identificarea Ființei absolute cu *Unul* și, implicit, cu *Totul* spre a elucida durata-continuu (*syneches*), ceea ce în gândirea germană este *Zusammenhängendes*, un mod de exprimare a prezentului continuu (temporalitate și actualitate în simultaneitate) și un continuu spațial. Conștiința vremelniciei umane are tendința să împingă *Eternitatea* dincolo de Ființă și îi place să o însoțească cu *ființarea*, în al cărei sens vine însăși ideea de mântuire prin Apocalipsă, nu prin Apokatas-tasis. Apofantic, Subsistentul și Suprasistentul pot fi ori în contiguitate, ori în congruență; relația este de tipul sau/sau, nu sau/și, fiindcă Timpul este o dimensiune fizică așezată de Plotin printre planurile *Eternității* în legătură cu Subsistența și în raport de *Unul* și *Totul*. Lucrurile devin și mai interesante în ce privește Existența. Ea începe în *proto-sistență* care este, în fond, *non-existență*, fiindcă nici în Geneza nu se precizează din ce substanță au fost făcute cerul și pământul: *La început a făcut Dumnezeu cerul și pământul. Și pământul era netocmit și gol*.

*Întineric era deasupra adâncului și Duhul lui Dumnezeu Se purta pe deasupra apelor (...) A făcut Dumnezeu tăria și a despărțit Dumnezeu apele cele de sub tărie de apele cele de deasupra tăriei. Tăria a numit-o Dumnezeu cer. Așadar, misterul este esența, tăria. Proto-sistența începe deci dinaintea tăriei, din *Unul*. Eternitatea este atunci o chestiune de Subsistență, nu de devenire. Cu alte cuvinte, în Supersistență totul este static; este, nu devine. În Subsistență lucrurile țin de *Totul* prin *totalități* și se subsumează supercategorialității *Unului*, supercategorialitatea *Infinitului* este perceptibilă prin *infinități*, *Eternitatea* prin *temporalități*, iar *Absolutul* readuce lucrurile la *Unul*. La Platon, ne amintește autorul, unul în sine nu este identic cu *Unul*, fiindcă unul ca idee nu este *Absolutul*, chiar dacă este absolut. E totuna cu „mișcătorul nemișcat” din filosofia lui Hegel. Ideile, nu și gândurile, sunt prin excelență absolute, ne lasă să înțelegem Al. Surdu⁴⁰, doar pentru că ar fi perfecte, eterne și nenăscute. Și totuși, în reconversia *Absolut* ↔ relativ, făcută în condiții de spațiu și timp, apar degradări și atunci Subsistentul acestei supercategorii rămâne o existență fizică sub gândire și continuă *re-gândire*, cum ar spune Noica.*

De fapt, discuțiile despre *Absolut* mi se par a străbate celelalte patru supercategorii pentru a le reuni în definirea lui Dumnezeu ca atare, nu și în sine, dar și ca dumnezeire autologică, comprehensibilă, un Dumnezeu înțeles de Max Scheler a nu fi atât de gol și rigid, ca în metafizică, dar nici atât de strâmt cât să fie reductibil la intuițiile simplei credințe.

Catedrala Mare, iconostas, detalii

³⁶ p.46

³⁷ p.49

³⁸ p.63

³⁹ Heidegger, M., *Problemele fundamentale ale fenomenologiei*, Buc., Ed. Humanitas, 2006, p. 443

⁴⁰ p. 81

RADU GYR. UN DESTIN POETIC FRÂNT ÎN POLITICĂ

(IV)

După declanșarea războiului contra URSS – 22 iunie 1941, legionarii au fost îndemnați să plece pe front să participe la cruciada contra comunismului pentru a se reabilita. A plecat și Radu Gyr. A luat parte la câteva lupte și a scris câteva reportaje laudând o serie de ofițeri superiori, publicate în „Porunca Vremii”. Rezultatul? Autoritățile au apreciat că Radu Gyr s-a reabilitat și a fost demobilizat. Poetul va publica o carte de poeme în care cânta cruciada contra comunismului, iar ziarele se vor întrece în a sublinia ce mare poet și mare naționalist era autorul.(1). În acest reviriment, a existat însă un hiatus (decembrie 1942 – februarie 1943) provocat de acutizarea neîncrederii autorităților în „liniștirea” legionarilor. În ajunul Crăciunului 1942, Horia Sima a fugit din lagărul de la Berkenbrück și se credea că se îndreaptă spre țară. Pe fondul amenințărilor germane de a-l înlocui pe mareșalul Antonescu, formând un guvern din elemente pur naționaliste din țară și elemente legionare din Germania, autoritățile au apreciat că legionarii din țară au devenit periculoși. Un număr de 1500 legionari au fost arestați și internați în lagărul de la Tg. Jiu. Printre cei arestați și internați s-au aflat: Traian Brăileanu, fost ministru al Educației Naționale, P.P. Panaitescu, fost director al ziarului „Cuvântul” și fost rector al Universității București, Jean Victor Vojen, fost ministru al României la Roma, Ernest Barnea, ideolog legionar, Radu Gyr, fost director al Direcției Generale a Teatrelor. După Crăciunul 1942, Gyr a apărut în lagărul de la Tg. Jiu îmbrăcat cu palton, căciulă și purtând ca de obicei ochelari. Evreii din lagăr se temeau că vor fi atacați de legionari în timpul nopții, temere ce nu s-a adeverit. Dimpotrivă, unii legionari au ajuns să fie cazați în aceeași cabană cu evreii, să stea la aceeași masă în cantină (Tr. Brăileanu cu Weiss-Albescu, Toivi Zalmanovici ș.a.) și să-și petreacă timpul liber ca parteneri de pocher. (Vojen și Mayer cu monoclu). Gyr nu juca pocher, el era doar chibit.(2)

După aproape jumătate de an, Siguranța a obținut informații că legionarii au folosit prilejul pentru a se reorganiza după înfrângerea rebeliunii. „Radu Gyr, teoretician și Comandant al Bunei Vestiri... alături de Vojen a făcut pregătirea sufletească”.(3)

Dintre legionari, Gyr era mai apro-

apropiat de Jean Victor Vojen, care ținea șefia mișcării legionare și făcea demersuri la Killinger și Bova Scopa, ambasadorii Germaniei și Italiei la București, pentru a fi eliberat. La sfârșitul lunii februarie 1943, în lagărul Tg. Jiu a venit o comisie prezidată de colonelul de jandarmi C-tin Tobescu, având misiunea de a tria pe legionarii arestați. „Adus în spate, cu ochelarii de baga prinși după urechi și căciula mare oltenească înfundată pe cap”, a intrat la comisie și poetul Radu Gyr.(4) În fața comisiei Gyr „vorbește și se tânguie. A intrat în mișcarea legionară din idealism, din naivitate. El nu e om politic, n-a fost vreodată om politic. Un seraf rătăcit pe pământ. Este adevărat că a greșit. dar pentru greșeala lui a suferit destul. A fost și pe front, s-a luptat cu bolșevicii, și a cântat ca nimeni altul acest război. Chiar acum de curând i-a apărut volumul de *Poeme de război*. Scoate volumul din buzunar și citește din el. Comisia se emoționează și îl compară pe Gyr cu Alecsandri. Poetul amintește de fițița lui care îl așteaptă acasă. Colonelul Tobescu l-a luat pe Gyr sub garanția sa și a decis eliberarea lui imediată. Poetul a căzut în genunchi spunând: Vă mulțumesc, domnule colonel, după care a ieșit plângând de la comisie. Ajuns în cabană a pufnit în râs: L-am dus și pe asta!. A doua zi a părăsit lagărul”.(5) Era un cinism real ori unul de paradă menit să mascheze sensibilitatea rănită a poetului ajuns în situația de a implora clemență puternicilor zilei? Subiectivismul lui Zaharia Stancu în relatarea acestei scene este pus în evidență de faptul că adevărata cauză a eliberării poetului Radu Gyr a fost clarificarea situației lui H. Sima. Fiind descoperit în Italia, H. Sima fusese readus în captivitate în Germania, ceea ce diminuă considerabil pericolul reprezentat de legionari pentru autoritățile antonesciene. Aceste

autorități au apreciat corect că teoreticienii de felul lui Radu Gyr și Ernest Barnea nu constituie un pericol pentru ordinea existentă și i-au eliberat. În schimb, oamenii de acțiune, precum J. Victor Vojen, Tr. Brăileanu, au rămas în lagăr în pofida intervențiilor sus-puse în favoarea lor. Ambasadorul Germaniei la București făcea demersuri, în iunie 1943, pentru a se ajunge la o apropiere între mișcarea legionară și guvern. El sugera guvernului să colaboreze cu câțiva legionari precum Alexandru Constand, R. Budișteanu și Radu Gyr.(6)

Fiind eliberat, poetul „cumințit” își va folosi talentul creând pentru o lume mai puțin minată de pericolele interpretării politice, lumea copiilor. În anii 1942-1944, poetul a scris și publicat 14 cărți pentru copii („Bimbirică în lună”, „Pinochio automobilist”, „Darurile lui Moș Crăciun” etc.).

Memoriile contemporanilor nu dau detalii despre poziția și acțiunile lui Radu Gyr sub impactul evenimentelor de la 23 august 1944 și după, când o parte din legionari a rămas atașată Germaniei naziste, iar altă parte a urmat poziția forțelor democratice grupate în BND și a regelui. Noua orientare politică a autorităților române privind pedepsirea criminalilor de război, defascizarea și democratizarea, asumate prin convenția de armistițiu, a avut consecințe asupra lui Radu Gyr. Poetul a încercat să se sinucidă, apoi și-a petrecut convalescența la Râmnicul Vâlcea, orașul soției.(7)

În martie 1945, Radu Gyr era arestat și supus judecății Tribunalului Poporului din București. El a fost anchetat de fostul său prieten și coleg de liceu Mihail de Mayo, devenit acuzator public. Mayo i-a cerut să facă delațiuni împotriva blândului filosof Vasile Băncilă. Radu Gyr „l-a sictirit oleacă pe Mișulică... în timpul anchetei.”(8) Această informație i-a fost furnizată lui P. Pandrea chiar de către Gyr, după ieșirea din închisoare. Zaharia Stancu scrie că în fața Tribunalului Poporului (1946), Gyr a adoptat aceeași tactică de văicăreală ca și în timpul regimului antonescian (februarie 1943), susținând că „n-a fost vreodată legionar. A fost numai simpatizant legionar... Un poet naiv, un visător rătăcit în politică etc., etc.”(9) În ultimul său cuvânt în fața Tribunalului Poporului, Gyr a negat că a fost antisemit – în timpul directoratului său fusese înființat Teatrul Barașeum – și a adus martori în acest sens.(10)

Radu Gyr a fost condamnat la 8 →

TRAIAN LAZĂR

ani de închisoare fiind socotit „vinovat de dezastrul țării”, dar, de fapt, pentru că „a scris niște cântece patriotice devenite populare în anul grupării politice *Totul pentru țară* grefată pe nucleul terorist al Gărzii de fier”,⁽¹¹⁾ aprecia avocatul și fostul său coleg de clasă din liceu, Petre Pandrea. Obținerea pedepsei minime prevăzute de lege s-a datorat nu tacticii de văicăreală adoptate de Gyr, cum susține Z. Stancu, ci influențării factorilor decizionali de către Petre Pandrea. „M-am certat cu Mihail de Mayo (colegul meu și al lui de liceu), cu Avram Bunaciu (șeful acuzatorilor publici și fostul meu secretar), cu Lucrețiu Pătrășcanu (ministrul justiției și cumnatul meu) ca să pot obține minimum de pedeapsă”⁽¹²⁾, scrie P. Pandrea.

Concomitent judecării și condamnării poetului, noile autorități au adoptat măsuri pentru scoaterea din circuitul public, din conștiința publică, a operei poetului. În iulie 1945, comisia pentru aplicarea armistițiului adopta și publica lista „publicațiilor ce urmează a fi retrase din circulație, din cauza cuprinsului lor dăunător bunelor raporturi dintre România și Națiunile Unite”. Pe listă figura și cartea lui Radu Gyr, „Poeme de război”, apărută în 1942 la Editura Gorjan.⁽¹³⁾

În 1948, Pandrea, condamnat și el în cadrul lotului Pătrășcanu, l-a întâlnit și a stat în aceeași celulă cu Gyr la închisoarea Aiud. „Ne sculam și ne culcam în versuri puse pe muzică de Radu Gyr, rapsodul popular al pușcărilor”, își amintea P. Pandrea după eliberare.⁽¹⁴⁾ Din „poet al florilor”, Gyr a devenit „poetul suferințelor cumplite ale poporului său pe ultimele decenii (1938-1956)”, preciza P. Pandrea, atribuindu-i poetului, din simpatie pentru detenția lor comună în închisorile comuniste, propriile concepții democratice, antidictatoriale și anticomuniste.

Condamnarea poetului de Tribunalul Poporului a avut consecințe asupra familiei: soția nu a putut ocupa un loc de muncă potrivit pregătirii sale și a fost nevoită să-și câștige existența confecționând nasturi de lemn, iar fiica sa „a fost persecutată de comuniști și nu i s-a dat acces la Universitate”. Ea a devenit studentă abia după ieșirea tatălui său din închisoare.⁽¹⁵⁾

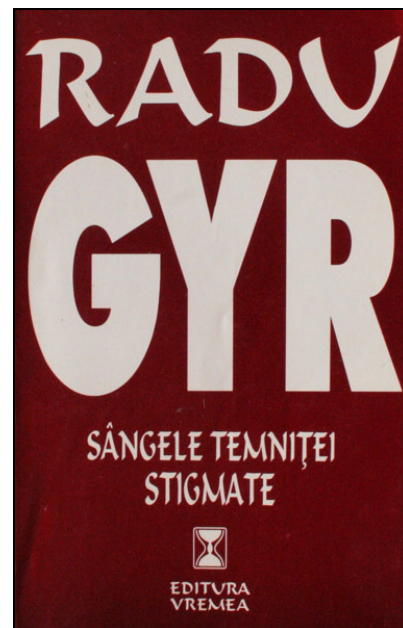
După executarea celor 8 ani de detenție, Radu Gyr a mai fost reținut încă 2 ani și a fost eliberat în iulie 1956. Întâlnindu-l pe Gyr imediat după eliberare, Petre Pandrea constata că pușcăriia nu a afectat semnificativ starea fizică și spirituală a poetului. „Poetul a

ieșit după 18 ani de pânaie, alert, lucid, politicos, dărz și fin ca o sabie de Toledo, cavaler și mandarin deschis geniului binelui, gata de a înfrunta geniul răului, în continuare. Nu l-a intimidat nimic. E gata s-o ia d'a capo.”⁽¹⁶⁾ În concepția lui Pandrea, orice boală, orice suferință te călește psihic, te înobilează, iar detenția a jucat acest rol pentru poet. Noile sale creații literare – poemul „Ridică-te Gheorghe, ridică-te Ioane!” – atestă dârzenia și combativitatea poetului sesizată de avocatul oltean Pandrea, hârșit de înfruntările la bară.

Impactul politic anticomunist al acestor creații literare, dar și tensiunile internaționale (revoluția din Ungaria – 1956) au decis, ca și altădată, soarta poetului. A fost din nou arestat, judecat și condamnat, de astă dată, la moarte. A mai stat în temniță încă 6 ani⁽¹⁷⁾, până la eliberarea tuturor deținuților politici din România. Vârsta, uzura detenției, absența unor semnale internaționale favorabile schimbării l-au marcat pe poet. La ieșirea din închisoare, faptele ni-l arată pe Gyr ca pe un om resemnat de tragismul existenței, susținut numai de filonul poeziei.

Între anii 1963 și 1975 (anul decedului), Radu Gyr a fost redactor la revista „Glasul patriei”. Revista, editată de Ministerul de Interne, era destinată emigrației și exilului românesc și nu se difuza în interiorul țării. Printre colegii de redacție ai lui Radu Gyr s-au numărat: Nichifor Crainic, Nedic Lemnaru, P.P. Panaitescu, Radu Budișteanu, C. Noica, C.C. Giurescu, I. Vineanu, H.Y. Stahl, Păstorel Teodorescu, Șerban Cioculescu, Romulus Dianu, Vladimir Streinu, Neagu Rădulescu, Mircea Grigorescu, Al. Hodoș, Petre Gheță, Gh. Tătărescu. Membrii redacției erau deci foști deținuți ori intelectuali cărora li se luase dreptul de semnătură (de a semna ceea ce publicau). Publicația fusese întemeiată de George Ivașcu, el însuși fost deținut.

„Redacția arăta ca o curte de anchetă, după eliberarea condiționată a deținuților. Aceștia lepădaseră – la ordin – hainele vărgate și trecuseră la ținută civilă, la costumele din garderoba antebelică de care mai dispuneau. Ei încercau să-și revină, să se destindă după regimul de carceră, să respire, să fumeze, să recapete uzul condeiului. Aproape toți se cunoșteau între ei, deși aparțineau unor generații diferite sau făcuseră închisori diferite, aproape toți, în chip spontan, cu impulsul primului pas liber au încercat să participe la crearea unei atmosfere de colegialitate

sau de salon literar. Nu era simplu, condiția era stânjenitoare, traumele erau prea vii, purtate de fiecare în parte, dar cei în cauză se respectau, se regăseau, oricât de diferite fuseseră simpatiile sau opțiunile literare de odinioară.”⁽¹⁸⁾ Ca redactor la revista „Glasul Patriei”, Radu Gyr devenise „crainicul unei ideologii pe care o combătuse o viață întreagă.”⁽¹⁹⁾

Dar în timp ce unii dintre foștii deținuți, membri ai redacției, reîntraseră ori vor reîntra pe scena literar-științifică, publicau, erau reeditați fie și într-o formă cenzurată, lui Radu Gyr nu i s-a dat această posibilitate. „Ultimele poeme” i-au fost publicate abia în anul 1993, la Editura Vredea.

1) Z. Stancu, op. cit., pp. 351, 352.

2) Ibidem, pp. 243, 247.

3) Direcția Județeană a Arhivelor Statului Prahova, Fond Inspectoratul Județean al Ministerului de Interne, dosar nr. 66/1943, f. 37.

4) Z. Stancu, op. cit., p. 341.

5) Ibidem, pp. 341, 352, 353.

6) DJANPh, Fond Insp. Jud. MI, dosar 66/1943, f. 69.

7) Ștefan Baciu, op. cit., pp. 501, 502.

8) P. Pandrea, op. cit., p. 101.

9) Z. Stancu, op. cit., p. 414.

10) Gh. Buzatu ș.a., Radiografia dreptei românești (1927-1941), Ed. FF Press, Buc., 1996, p. 318.

11) P. Pandrea, op. cit., p. 100.

12) Ibidem, p. 104.

13) Monitorul Oficial, nr. 153/10 iulie 1945, partea I-a, p. 5945.

14) P. Pandrea, op. cit., p. 100.

15) Idem.

16) Idem.

17) Gh. Buzatu ș.a., Radiografia dreptei românești (1927-1941), Ed. FF Press, Buc., 1996, p. 107, 108. Vezi și Intelectualii și mișcarea legionară, pp. 145-146.

18) Nedic Lemnaru, în N. Crainic, Zile albe, zile negre. Memorii, vol. I, Casa editorială Gândirea, 1991, pp. XXII-XXIII.

19) Ștefan Baciu, op. cit., p. 503.

UN CĂRTURAR DESPRE
OPERA ALTUI CĂRTURAR :
**THEODOR CODREANU,
MIHAIL DIACONESCU,
FENOMENOLOGIA EPICĂ
A ISTORIEI ROMANEȘTI**

(II)

Doar prin această lepădare de sine, autorul poate spera să se apropie de arhetipal; doar prin descrierea fenomenelor, așa cum sunt ele cunoscute, poate el să ajungă la *esențe*, care în cazul propriului demers artistic, înseamnă să ajungă la trăsăturile definitorii ale ființei românești. Înainte de a le enumera, nu putem să nu observăm că cele mai multe dintre ele apar și în recenta lucrare a lui Mircea Malița, *Cumințenia pământului. Strategii de supraviețuire în istoria poporului român*, ca să cităm doar un singur autor contemporan de mare autoritate – dovadă că Mihail Diaconescu nu este o voce singulară.

Astfel, în conformitate cu convingerile lui Mihail Diaconescu, cele șase esențe ale matricei spirituale românești ar fi: 1. spiritul eroic orientat spre rezistență și dăinuire; 2. pasiunea creației cu corelata ei, puterea de sacrificiu; 3. stăruința tragicului în relație cu un optimism lucid și prudent; 4. cultul vechimii, în mod paradoxal corelat cu inovația, cum ar fi de pildă creația lui Brâncuși, în care „*re-formele îndrăznețe... sunt, de fapt, întoarceri la lumea tradițiilor, a esențelor ancestrale*“, după cum succint definește romancierul opera sculptorului, definiție valabilă, după cum subliniază Theodor Codreanu, și pentru creația lui Eminescu, Țuculescu sau Mircea Eliade; 5. cultul omeniei asociat cu un profund sentiment al naturii; 6. „*aspirația către solar*“. Alături de acestea, în romanele lui Mihail Diaconescu mai apar și alte esențe, fiecare având contra-esența ei, așa încât, spune criticul, cărțile lui nu sunt „*scăldate doar în splendorile sărbătorești ale esențelor*“, ci și în înfruntările înverșunate, de multe ori sub semnul tragicului, cu contra-esențele, și aici este o altă delimitare a scriitorului de romanul istoric tradițional axat doar pe latura eroică.

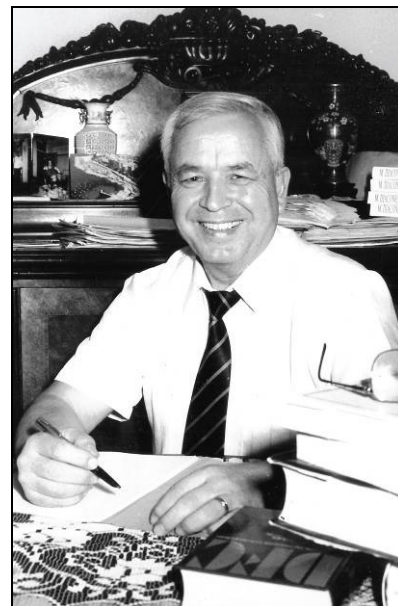
Subliniind faptul că există numeroase doctrine estetice, Mihail Diaconescu consideră că nici una nu are generalitatea Ortodoxiei și își

subsumează romanele acestei doctrine despre frumos, ceea ce face ca formula „*roman istoric diaconic*“ să fie cu atât mai potrivită. Slujirea se realizează și prin intermediul limbii folosite în romane, de fiecare dată potrivită cu epoca la care se referă acțiunea, dar și inteligibilă cititorului contemporan, ceea ce face din Mihail Diaconescu un creator de stil de o mare bogăție a vocabularului și a formelor expresive, dar și de o mare iscusință în a articula, în fond, un limbaj pentru epoci foarte vechi din care nu totdeauna au supraviețuit prea multe texte în limba română. Această trăsătură a creației lui Mihail Diaconescu, analizată pertinent de marele lingvist Gheorghe Bulgar, după cum amintește Theodor Codreanu, izvorăște din admirația scriitorului față de limba română.

Romancierul nu ostenește să-i mulțumească mamei sale, care l-a învățat românește, și limbii române, susținătorul lui în actul elaborărilor epice. Este o limbă de „*o infinită varietate de posibilități de comunicare, cu orizonturi de cultură, simțire și civilizație milenare spre care mă simt atras nespus de puternic, cu tezaure neprețuite de subtilități expresive de o varietate fascinantă*“.

Iată cum criticul, folosindu-se și de mărturiile scriitorului, dezvăluie complexa elaborare teoretică, construcția axiologică și estetică a romanului istoric diaconescian.

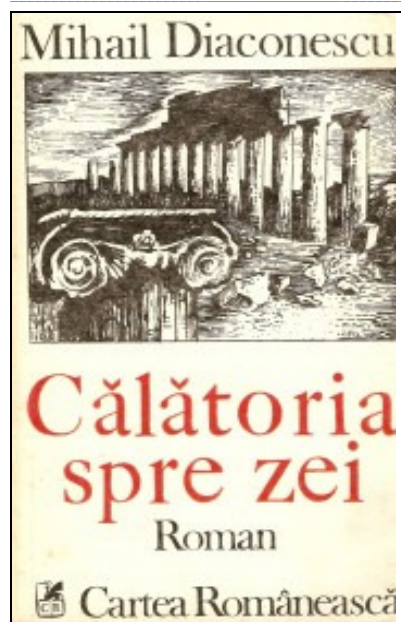
Theodor Codreanu amintește avertismentul filozofului german Ernst Cassirer, după care dacă faptele trecutului nu sunt restaurate emoțional

de către contemporani, ele riscă să se erodeze, să-și piardă înțelesurile și chiar să fie uitate. Își pierde astfel „*dimensiunea mitică*“, mitul nefiind „*istorie, ci istorisire*“. Tendința actuală de demitizare devine astfel și o gravă agresiune la adresa istoriei. Erudiția îi permite criticului să facă și o altă trimiteră, perfect adecvată demonstrațiilor, de data aceasta la o scriere mai recentă a unuia dintre cei mai străluciți cercetători ai structurilor mitice ale imaginarului colectiv. Gilbert Durand în *Figuri mitice și chipurile operei* avertizează și el asupra efectelor dezastruoase pe care le poate avea pe termen lung demitizarea. S-ar putea adăuga că oricum omul mitizează și, dacă elitele nu îi oferă creații elaborate și atente față de valorile morale promovate implicit, nevoia de mit se va hrăni din ceea ce oferă cu atâta larghețe mass media de consum.

Urmând *logica interioară* a operei lui Mihail Diaconescu și nu ordinea apariției romanelor, Theodor Codreanu preia, după cum o mărturișește, linia altui istoric și critic literar, Paul Dugneanu. De fapt, analiza romanelor sale pe linia dezvoltării istorice a spiritualității românești se impune de la sine. Astfel, romanul *Călătoria spre zei* (apărut în 1982) este „*cap de serie*“, acțiunea lui petrecându-se în perioada cea mai veche a istoriei noastre. Criticul îl apropie de *Creanga de aur* al lui Sadoveanu, ambele romane fiind cărți ale inițierii și apreciază că în acest roman există „*mai multă poezie și meditație*“, bazată și pentru această perioadă pentru care există puțină informație, pe o →

MIHAELA VARGA

documentație meticuloasă. Eroul citadin și intelectual este în acest caz înțeleptul Arhidamos din Apolonia, „tămăduitorul de boli, filozoful și neguțătorul de mirodenii“, care primește o dificilă misiune diplomatică. Această misiune îl face să cunoască tainele marilor puteri ale vremii: Dacia lui Burebista și Roma lui Caesar. E, spune Theodor Codreanu, o dublă călătorie inițiată: spre Dacia spirituală și spre sine însuși. Un „*bun gust al aventurii și al suspansului*“ caracterizează acest roman, arată Theodor Codreanu, afirmând că ar fi putut deveni și un scenariu de succes pentru o superproducție cinematografică. Pe de altă parte, romanul are straturile lui profunde, printre care criticul enumără „*veritabilul duh diplomatic, în veșnică dispută cu brutalitatea oarbă*“, o caracteristică a tuturor romanelor lui Mihail Diaconescu.

Theodor Codreanu apreciază și modul cum scriitorul abordează dificila temă a sacrificiului uman, atât de străină spiritului contemporan: „*filozofia morții și a nemuririi prin sacrificiul pe deplin liber al celui mai bun se constituie într-o narațiune-eseu de cea mai bună calitate*“.

Sacrificiul – ca sentiment al sacralului – este „*axa fenomenologiei epice românești*“ în viziunea romancierului și această temă va reveni în toate romanele sale.

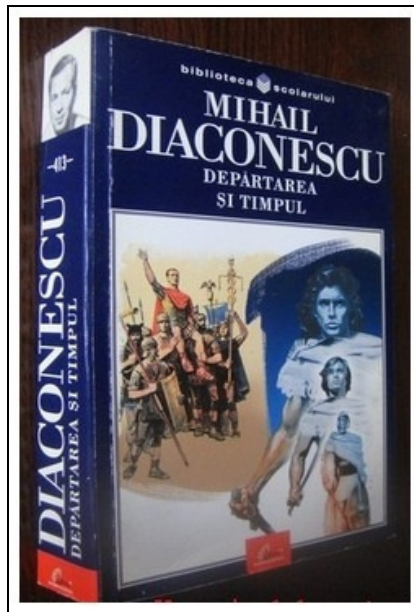
O altă trăsătură comună, de data aceasta de construcție, este încheierea romanului printr-un capitol intitulat „*epilog*“ care, observă criticul, „*rezumă detașat* (subl. n.) *consecința marilor evenimente istorice din substanța cărților sale*“.

Amintind de distincția lui Albert Camus între romancierii „*filozofi*“ și „*romancierii cu teză*“, criticul subliniază construcția spirituală explicită a romancierului, „*desele lui precizări*“ în această privință, afirmând că românismul acestuia „*e de o largă cuprindere de la vremurile arhaice până la epopeea Marii Uniri*“.

„*Adevărul e că națiunile se încăpățânează să nu piară*“, observă Theodor Codreanu, și că istoria continuă a fi a diferențelor naționale, diferențe fecunde în fenomenologia spirituală. Criticul ne demonstrează astfel că împărtășește aceleași concepții cu autorul și că este adeptul evidențelor și nu al ideologiilor.

Penultimul roman publicat de Mihail Diaconescu, *Depărtarea și*

timpul (apărut în 1986) este apreciat de critic drept cel mai „*filozofic*“ dintre romanele sale, în care scriitorul demonstrează „*aceeași mână sigură, aceeași cadență, aceeași preocupare insistentă pentru simboluri, aceeași frazare, aceeași paradigmă compozițională*“. El mai remarcă la romancier, un „*balzacianism*“ raționalizat, în sensul că nu are nevoie de numărul uriaș de romane și caractere pentru a acoperi o frescă socială și istorică mult mai vastă.

Pe de altă parte, *Depărtarea și timpul* este un roman vizionar, apreciază criticul, în sensul că poate fi citit din perspectiva zilei de astăzi, când se trăiește din nou utopia instaurării unei noi ere. Eroul romanului este un sfânt din Dobrogea, Dionisie Smeritul, cel mai strălucit reprezentant al Școlii Literare de la Tomis din secolele V-VI, care a întemeiat criteriul creștin în cronologia istoriei, adoptat de Împăratul Justinian în 529 și răspândit treptat, treptat, la nivel planetar.

Acțiunea romanului se petrece în anii de formare a eruditului, care-l poartă din anticul oraș danubiano-pontic, spre Constantinopole, apoi la Ravenna și la Roma. „*Spațiul-matrice*“ este însă cel tomitan, rolul învățătorului – în acest caz egumenul Petru – esențial, iar fondul istoric este „*complicat și impvizibil, ca de altfel în toate cărțile lui Mihail Diaconescu*“, cum spune criticul, și cum este însăși cadrul istoric real, am spune, dacă nu este simplificat din diverse rațiuni.

Un alt roman, *Adevărul retorului Lucaci*, este „*o parabolă epică despre justiție*“, observă Theodor Codreanu.

În Moldova celei de-a doua jumătăți a secolului al XVI-lea, vasală a Imperiului Otoman în plină forță expansionistă, fără a spera nimic de la o Europă slăbită și sfâșiată de războaie religioase, apar domnitori de confesiune luterană, Despot Vodă și Iancu Sasu, care-și propun să treacă întreaga populație la protestantism.

Un alt cărturar, retorul și scolasticul Lucaci de la Academia Domnească de la Putna, va reprezenta rezistența țării la importuri spirituale forțate. Deși sfârșitul său este tragic, mesajul ar putea fi considerat optimist întrucât arată criticul, „*ideea-forță pe care o întrupează retorul*“ e cea a „*domniei legii într-o lume dezechilibrată*“. Astfel, concluzionează el, „*e cea de-a doua mare miză de importanță universală pe care o pune, sub dictatura comunistă, Mihail Diaconescu, în afară de cea a criteriului istoriei, pe care o căuta tânărul erou din Depărtarea și timpul*“.

Raportul dintre creator și putere este tema romanului *Marele cântec*, a cărui acțiune se petrece în veacul al XVII-lea, într-o Transilvanie sfâșiată de luptele politice și religioase ale elitelor ei. Este epoca istorică în care se impune stilul artistului baroc. Eroul e un învățat și sensibil *magister musicae*, pater Ioan Căianu-Valachus, un strălucit reprezentant al istoriei noastre culturale, pierdut pentru conștiința contemporană și pe care, cu e-norma sa erudiție, Mihail Diaconescu îl prezintă cititorilor de astăzi.

Marele cântec e văzut de Theodor Codreanu drept „*unul dintre cele mai complexe romane diaconesciene*“, „*chiar romanul prototip al autorului*“, întrucât problema puterii este „*coroborată cu voința muzicală a lumii ca reprezentare*“, prin raportare la ontologia lui Schopenhauer. „*Impresionanta acoperire documentară*“ e topită de prozator într-o „*fascinantă plasmă epică*“, în care muzica – pasiunea vieții lui Ioan Căianu-Valachus – plutește parcă peste întregul roman. Slava nu este legată de putere pentru eroul romanului, ci de arta muzicii, pentru că așa cum acesta o mărturisește „*slava înseamnă înainte de toate frumusețe și adevăr*“. Și totuși, muzicianul va renunța la muzică în favoarea puterii, „*sunetul*“ se prefăce în „*jilț*“, după cum observă Theodor Codreanu, opțiune ce-l va conduce pe erou înspre un tragic eșec.

Eseu

ȘI ÎNCĂ MAI PUSTIU CU TINE ÎNSUȚI

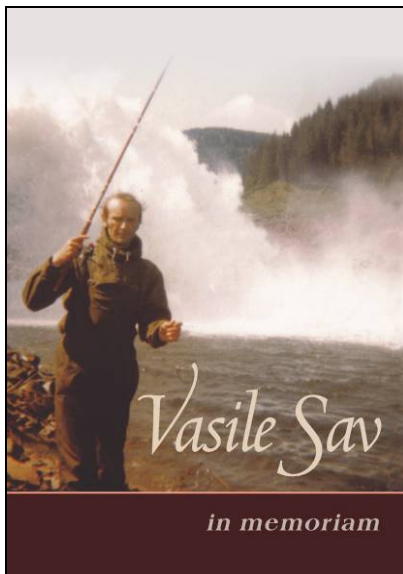
Întotdeauna când îți aduci aminte cu bucurie și, în cazul de față, cu tristețe de un om, poate că ai avut ocazia să intri pentru câteva clipe în ființa sa mai adâncă, în bucuria sa mai adâncă și în tristețea sa nespusă, nevăzută. Dacă n-ai făcut-o, fie nu l-ai înțeles, fie n-ai avut răbdare să vezi și să fii mai aproape și să te vezi și pe tine, mic și tălâmb, generos și cinic, visător și histriion, călugăr și îndrăgostit de fiecare zâmbet, de fiecare sân, de fiecare coapsă, rău și spurcat la gură, creștin și păgân deopotrivă, înmiresmat de poezie și revoltat de neputință, de bătaia de joc, de blasfemia căzută asupra poeziei și omului, asupra limbii tale și neamului tău, de urgia mării și automării cu orice preț, de lipsa de cultură, de analfabetism sufletesc, poetic, religios, politic, cultural.

Și dacă-ți aduci aminte cu dispreț, ori poate cu ură, înseamnă nu numai că n-ai avut răbdare, ci și faptul că, bun cum te crezi și ești, te-ai închis în tine într-o asceză cu monștrii, nu cu zeii. A nu vedea bunătatea și bucuria din om, din semenul tău, înseamnă autoflagelare spre nimic, spre un real gol și sterp, către un cosmos pustiu. Și încă și mai pustiu cu tine însuși.

Toate i-au fost date și lui Vasile Sav: din naștere, de către societate, de către sine, de către Dumnezeu: cuminte, politicos și timid, neobrăzat și vulgar; generos până la ultimul leu, dar mai ales generos cu cei care îi solicitau părerea, competența, asupra propriilor producții poetice; nu pățimăș în credință, dar iubitor de Dumnezeu până aproape de blasfemie; prieten aproape desăvârșit; teolog al Binelui, denunțând cu fermitate, cu patimă adeseori, impostura, minciuna, ignoranța, lipsa de talent, de smerenie, de bun-simț. Tăcut uneori, dar și incomod până la exasperare. Ascet luni întregi și boem o zi sau două sau trei. Flămând și cerșetor, nobil și rege.

Pescar și poet

„Ființa se poate spune în mai multe feluri”, asemenea ei, și poezia se poate spune în mai multe feluri.

Ființa și poezia sunt frați. Sunt surori. Deși nu există decât una Aceeși. Unul Același. Dacă ființa nu are început și sfârșit, nici poezia nu are. Ceea ce nu are început și sfârșit nu poate fi gândit. Deși este. La începutul gândirii stă Multiplul, nu Unu. Începutul ființei este dat de gândire, începutul poeziei este dat de gândire. Începutul este același, unic pentru ambele. Gândirea pune un început, pentru ca ea să poată fi. Gândirea nu poate avea loc dacă nu-și dă sieși un început și dacă nu dă, prin aceasta, ființei un început. Începutul ființei este înțelesul. Nu există ființă, și nici poezie, în afara înțelesului. Omul, prin gândire, dă înțelesul, dar el, omul, nu există în afara acestuia, ci în lăuntrul lui. A fi înăuntrul înțelesului înseamnă a fi înțelesul însuși. A fi înăuntrul poeziei înseamnă a fi poezia însăși. Așa cum gândirea nu poate fi în afara limbii (limbajului), nici ființa, nici poezia nu pot fi în afara acestuia. Și ființa și poezia pot fi considerate ca fiind *a priori* ontologic, dar ele, cu adevărat, nu sunt decât în măsura în care au un înțeles. Nu există înțeles în afara omului, deci nici ființă și nici poezie nu există în afară de om. Ființa și poezia stau înăuntrul omului, ca înțeles al său. Înțelesul nu dă cunoaștere, ci ființă. Înțelesul nu este unic, așadar, nici Zeul nu este unic. Zeul este un concret al gândirii, ființa este un concret al gândirii, poezia este un concret al gândirii. Gândirea nu se pune pe sine ca început al existenței, ci ca început al înțelesului. Înțelesul este întotdeauna concret. Gândirea nu poate avea loc în afara lui *este*, iar

ceea ce este e într-atât cât înțeles are. Nimic din ceea ce există nu are ființă decât înăuntrul înțelesului. Înțelesul omului e însuși omul. Înțelesul zeului este însuși omul. Înțelesul teoriei Big-Bang-ului este însuși omul. Înțelesul teoriei unificate a Universului este însuși omul. La fel poezia.

Poezia își are lumea sa în măsura în care ea dă un început, o facere, în măsura în care ea dă un înțeles. Poezia nu este exterioară omului, ea este unul dintre înțelesurile sale. Este înțelesul omului ca poezie, așa cum ontologia este înțelesul omului ca ființă. Așa cum muzica este înțelesul omului ca sunet, ca armonie.

Poezia îi țese omului o mantie de purpură, de rege, de împărat; poezia dă omului un giulgiu să-și acopere, să-și înfășeze moartea; poezia sapă chilii în munții de piatră ai cerului și-i pune acolo, fiecăruia, eternitatea. Atâta câtă o are. Omul are atâta eternitate câtă ființă are, câtă poezie are. Cât înțeles are. Înțelesul e concret. Eternitatea e concretă. Eternitatea, ținând de înțeles, are început și sfârșit. A fi etern înseamnă a-ți asuma concretul cel mai dureros. Concretul cel mai dureros al omului nu este moartea, ci statisticul, anonimul, inautenticul. Cantitativul. Concretul cel mai dureros al omului este Celălalt. Celălalt ca fiind tu însuși al tău.

*

O încercare de hermeneutică asupra poeziei lui Vasile Sav ne-ar dezvălui nu *cum* este, ci *ce* este aceasta. Nu o fenomenologie a faptelor, trăirilor, personajelor, tropilor, spațiilor, cutumelor, miturilor poetice și culturale, ci una a înțelegerii poeziei care își dă ei înseși înțeles.

Până la un timp, Vasile Sav a scris pentru sine prea puțin, apoi a scris, altfel, prea mult. Până la o vreme, a crezut că el este stăpânul discursului poetic (Elogii, Solilocvii), apoi, acesta, textul poetic (Catulliene), s-a făcut stăpân peste poet și peste sine însuși. Și s-a făcut singur. În fapt, cele două, prime, volume, pot fi considerate unul singur. Mai departe nu se putea merge fără riscul de a deveni steril, fără riscul de a repeta ceea ce se spusese. Puiul din ou, gălbenușul adică, își epuizase toate cerurile până la giulgiul, până la sfera de calciu. Cerul acela, ca să nu devină pustiu, trebuia părăsit. În ultima sa—

IOAN NEGRU

carte (ultima, din păcate), a ales pentru limbă, pentru discursul poetic câțiva pași, câteva cadențe prin care să se poată singur rosti. Aparent, acești pași i-a împrumutat din Catullus, din anticii greci și latini, dar, în act, n-a făcut altceva decât să ne reamintească faptul că, într-un înțeles mai adânc, suntem contemporani nu numai cu noi înșine, ci și cu cei care-au fost dar și cu cei care încă nu sunt. Că poezia, atunci când este, este, în toate timpurile și vremurile, contemporană cu sineși. Mergând spre/ la origini, greci și latini, Vasile Sav ne arată originarul discursului poetic, adică oralitatea poetică a limbii. Și când traduce (Tibul, Propertiu, Catul, Sf. Augustin), aduce în limba română, din ea însăși, cuvinte nedescăpătate cu totul din originarul care îi este temelie, limba latină. A fi român înseamnă și faptul că la temelia facerii tale, a limbii tale stă romanitatea, latinitatea. Imperiul. Imperiul limbii române este mult mai întins decât îl vedem și îl folosim astăzi. El trebuie recuperat, iar Vasile Sav, fie în textele sale poetice, fie în traduceri, ne poartă de mână până aproape de marginile acestuia. Citim cuvintele cu care s-a vorbit și s-a înțeles altă dată în limba română și nu le înțelegem. Față de cele de-acum ni se par barbare, sunt barbare, pentru că, uitându-le, le-am retras cetățenia limbii române, deși ele au fost și sunt mai aproape de matcă. Așa cum fosilele de dinozauri aparțin altui veac, dar, iată, ne sunt contemporane, așa și aceste cuvinte ale limbii noastre, par a fi fosile acoperite de măr și de iarbă, încremenite în chilii de piatră, și totuși, stau alături de noi, în noi înșine, vorbindu-ne cu înțeles despre uitata noastră întemeiere. Din acest temei își are originile strădania sa de poet și traducător (mai ales aici), dar și scrierile sale polemice și o bună parte din publicistică (needitată încă), de nestăvilit uneori.

L-aș asemăna pe Vasile Sav cu Don Quijote. Un hidalgo scăpătat. Un hidalgo șomer. Dar un „Cavaler răătăcitor” și un „Cavaler al tristei figuri”. Don Quijote a devenit un mit cultural, dar și un mit explicativ care dă, în adânc, modelul oricărui intelectual. Închis în bibliotecă, studiind; însușindu-și cele citite, înțelegându-le; apoi luptându-se să impună lumii propriul înțeles. Asemenea și Vasile

Sav: citind și studiind din cărți vechi, legate în piele, în scoarțe, traducând din ele, ajungând la ferme convingeri, încercând mai apoi să-și impună înțelesul propriu ca fiind universal al limbii române. De aici polemicile, luările de atitudine culturală, politică, morală etc. În loc de Rocinante un baston cu vârf din os de cerb, iar în loc de armură o pălărie cu boruri mari. În loc de scutier, vorbe, propoziții, efemeride. Pornit să slujească Binele, să curețe limba, cultura și societatea de „monștri”, Vasile Sav se lupta, oral sau în scris, cu toți aceia în care vedea o absență a Binelui. Absența Binelui este Răul. Răul nu are statul ontologic, căci Dumnezeu, Bun fiind, nu poate face Răul, ceea ce ar însemna sinucidere divină. Răul este o absență a Binelui, proprie omului, având la temelie *propriul arbitru*. Acolo unde nu s-a tradus corect, acolo unde Blaga, Eliade, Cioran, Ionescu sunt acuzați de mari fărâdelegi, acolo unde limbii române i se spune limbă moldovenească, acolo unde politicul umilește, morale dezumanizează, iar intelectualii sunt calpi, acolo s-a produs Răul, care trebuie arătat, (chiar cu violență de limbaj, pe care limba ne-o pune la îndemână), plivit, stârpit și întronat Binele.

Polemicile lui Vasile Sav au ceva baroc în miezul lor. Chiar dacă „răul” este bine determinat, textul spus sau scris într-o stârpire sa este lăsat să crească precum vița-de-vie sălbatică, acoperind până la urmă ceea ce trebuia scos în lumină. Textul este lăsat în voia sa, iar cel care scrie nu se mai poate opri, nu i se dă voie. Și autorul și textul lăsat să se spună pe

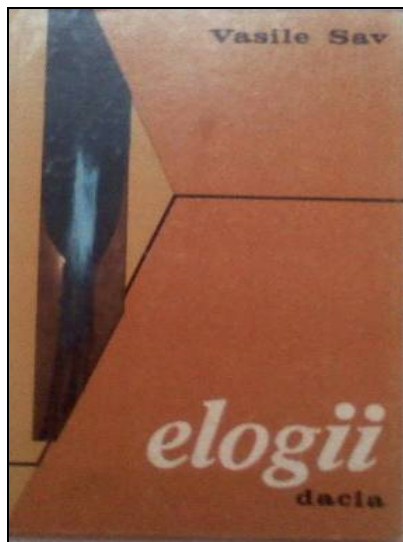
sine cad în narcisim. De aici întinsele multe pagini, de aici, uneori, redundanța de nestăvilit. Ființa „Catullienelor”, dar și a unei bune părți din publicistică, e una barocă. Ea ascunde o dublă ruptură interioară: una a autorului, cealaltă a limbii. Întâi este neputința autorului de a îndrepta răul, dar și orgoliul acestuia de a-l transpune singur, integral, pe sf. Augustin în limba română; ruptura între umilința la care, în social, este supus și har. Sau responsabilitate. Mai apoi este ruptura limbii între arhaic și modern, dar mai ales aceea dată de o prea îndelungă supunere la convenții, de dictatura Supra-Eului. Lăsată liberă în endecasilab, limba își scoate din adânc icrele și lapții somonilor morți, iar florilor le spune pe nume: organe genitale ale plantei. Limba, spunându-se pe sine, cade în narcisim, privindu-și nu numai fața, ci descărând-o până la os și îndrăgostindu-se și astfel de sine.

În limbă nu-i loc de pudibonderie. Ea, chiar convenție fiind, ține de existență, de existența concretă, ține de ființă și înțeles. Mai apoi vin convențiile și restricțiile și dictaturile sociale, morale asupra ei. Asupra omului. Personajele, „provinciale” – cum spune un domn editor, sunt mai mult pretexte folosite de limbă pentru a se arăta cum este ea când este lăsată să se bucure de sine însăși, să-și acopere partea de diamant închis în inelul de humă și umbră al convențiilor morale. Să nu fie oare limba română un Bine până la capăt? Să aibă oare în Sinea sa, în ființa sa, un neajuns, o absență în care stă și sălășluiește Răul? Dar cum să gândim Binele și Răul fără de ea, în afara, nu în Sinea ei? Cum altfel decât înăuntrul ei, noi înșine fiind acesta, să găsim un înțeles în care să fim?

Și, totuși, poezia... Iată poezia!

(elogii) XXIV

„O clipă te-am întrezărit pe când nu erai decât gând/ risipit în ivoriu și vis înălțat înspre formă.// Câte milenii s-au scurs și câte împărății zac sub mun-/ ții de scrum? // Poate încă n-a încolțit sămânța îngropată în ța-rini și/ ciutele mai poartă poverile toamnei.// Acum te cuprind în priviri și din făptura ta străbate-n / mine fri-gul.// Din moarte te-am chemat ca dintr-o răcoroasă stea / înnegurată, dar tu nu ești făptura mea. // Prin goluri →

de-ntuneric s-a-nstrăinat o rază, iar tu / te-ai întrupat și-mi stăru în simțuri și-n cuget ca o prea / mare tăgăduire”.

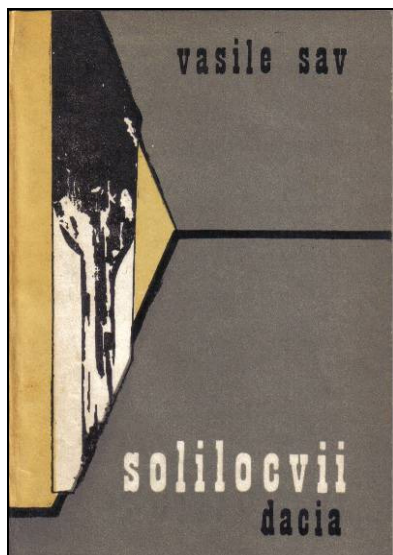
(solilocvii) 6

Mi-a bătut cu degetu-n geam. Și afară era ceață. // Se-nnopta. N-am vrut să-i deschid. A intrat c-un șpe-raciu. // Arogantă, amușinând izul de tutun și cafea. // S-a așezat în fotoliu. Și faldurile rochiei curgeau peste / brațe. Era sfrijită. Cu laba gâștii la ochi și cu pungi. Ridată. // Cu buzele supte de viciu. Purta spelcă-mperlată. Mirosea / a luxurie. Și venele de pe mâini îi erau umflate. Avea ochi/ mici de șopârlă. // O hârcă. // Mi-a vorbit de tunsouă ficele sale. Cu patimă. Întâia/ ar fi concubina tiranului. A doua, drogată. A treia, / circară. A patra-i de mult împăiată. A cincea, perversă, / persă. A șasea, cea pe care voia să mi-o dea de / mireasă, oho, știam, i-am răs în nas, m-a pălmuit, lesbiană. / A șaptea-i retrasă-n ospi-ciu. A opta a fost condamnată / La moarte. A noua e hoată. Cu chipul pe garduri. // „Ca buna lor mamă”, i-am răs în nas, „mai bune, / oho, mult mai bune decât preabuna lor mamă.” // Și-a scos peruca și obrăzarul. Și Vinerea păgână apăru / în superbia liniștii sale. / Dimineața, o roză de purpură mustea pe cearceafuri. / Și-n piept îmi bătea, îmi bătea cu un deget de ceață.

*

Dacă gândim poezia ca fiind exterioară, în afara omului, atunci pe om trebuie să-l gândim ca fiindu-și sieși exterior. Un lucru, un obiect, un ustensil. „Un ciocan”, cum a spus Heidegger. Adică un statistic. Putem gândi omul pornind de la moarte, dar îl putem gândi, înțelege și plecând de la poezie. Poezia nu stă în om altfel decât însăși moartea lui stă. În timpul în care omul este o ființă spre moarte, este și o ființă spre poezie. Întru moarte și întru poezie, deopotrivă. O devenire întru ființă, cum s-a spus. Întru înțeles, am spune noi, căci nu ființa dă ființă, ci înțelesul.

Am putea spune: înțelesul omului e de dinainte de om, dar vine după el odată cu limba. La fel poezia. Ea e de dinainte de om, dar vine după el, odată cu limba. Nașterea și moartea; iubirea și uitarea; dorința și dorul; împe-recherea și suferința, și crima; smere-nia și credința, și blasfemia; păcatul, judecarea și mântuirea etc., nu pot ține de înțeles dacă nu au ajuns în limbă. Dinăuntru ei gândim, vorbim,

scriem. În limbă, lumina nu vine de la soare, ci din ea însăși, nici vâlvătaia de muguri copti ai iubirii nu vine de la iubită, ci din lăuntru limbii, nici cuțitul cu care-ți tai venele și scrii. Cuvintele scrise nu ale sângele tău sunt, ci ale limbii tale, ale morții tale care, dacă nu are un înțeles, nu există. Nu e cumplit să mori, cumplit este să nu ai moartea ta. Să ai o moarte statistică. Bolnavă, inautentică. O moarte ca un obiect, ca un ustensil, ca un „ciocan” pe care ai uitat la ce-ți folosește. Ai uitat că, deși făcut de alții, îți aparține. Când pentru tine însuși devii un obiect, ai ratat accesul la ființă, la poezie. Nimeni nu poate scoate degetul în afara universului și să-l pipăie ca pe un obiect, nimeni nu poate scoate degetul în afara sa și să se pipăie, spunând că, astfel, se cunoaște. Cunoașterea este în afara omului, înțelesul este el însuși. În înțeles, omul se unește cu sine însuși într-un act mistic. Actul mistic poate fi gândit ca *iluminare*.

„O clipă te-am întrezărit pe când nu erai decât gând / risipit în ivoriu și vis înălțat înspre formă.” Dacă gândim că în poezie stă omul cu toate-ale sale (cu carne și oase, cu dorințe, cu tristeți, cu iubiri, cu disperări. Cu pădării, cu ape și munți și păduri), suntem pe calea experimentului, a observației, a științei, nu a poeziei. Suntem pe calea *obiectului*. A înstrăinării. Or, poezia, atunci când este, ne duce pe calea *iluminării* la unirea cu noi înșine. De aici tensiunea sa. Bucuria sa. Frumusețea sa. Binele său. „Și Dumnezeu a văzut că era bine.” Așa cum Zeul nu poate crea în afara sa, nici poezia nu poate altfel. „O clipă te-am întrezărit pe când nu erai decât

gând/ risipit în ivoriu și vis înălțat înspre formă.” Am putea spune că poetul este cel care „întrezărește” poezia. Numai că, în interpretarea noastră, nu poetul este cel care sălășluiește înăuntrul limbii, ci poezia. Ei îi aparține „întrezărirea”. *Elegii*-le și *Solilocvii*-le au temeiul în „mitul poetic” pus în cultura europeană de către Dante prin *Divina comedie*. Acolo, poetul, călăuzit de Virgiliu, în căutarea Beatricei, coboară în Infern, poposește în Purgatoriu, stă pentru o clipă în Paradis. Altfel spus: poetul „este luat de mână de poezie” și dus prin ea însăși până la „capătul” său. La „capătul” său, acolo unde ea însăși *este*, este însuși Zeul. Facerea și înțelesul lumii. Un mit mai îndepărtat decât cel pus de Dante este cel al lui Orfeu. Lira și cântecul ei îl poartă cu succes în tărâmul lui Hades și al Persefonei, (poezia în cazul nostru, adică al lui Vasile Sav), numai că el uită că nu el este cel care contează cu adevărat, ci cântecul. În Hades doar cântecul o poate privi la față pe Euridice. Cântecul, nu omul tâmp. Ajuns la capătul călătoriei, Dante nu poate privi Zeul în față. Îl „întrezărește” doar.

Dacă am gândi plecând de la obiectele însele, am putea spune că atât poezia cât și poetul sunt obiecte. Separate. Monade care se „întrezăresc” reciproc. De fapt, în limbă, poezia este cea care îl ia „de mână” pe poet și-l poartă prin sine, până acolo unde, pentru o clipă, poezie și poet, sunt Unul-Același. „Din moarte te-am chemat ca dintr-o răcoroasă stea/ înnegurată, dar tu nu ești făptura mea.” „Dimineața, o roză de purpură mustea pe cearceafuri.” Din moarte, adică din *Mnemosine* (memorie), din uitare. Din „memoria” culturală, ancestrală, originară a limbii. Din însăși facerea și desfăcerea ei. Până acolo unde poezia devine poetul însuși ca înțeles. Înțelesul poetului este poezia care-l poartă prin sine însuși, prin sine însăși de mână, până însuși și însăși sunt unul-aceiași.

Textele din aceste două volume ne „descriu” un drum, văzut și nevăzut, știut și neștiut. De aceea acestea sunt, aproape în întregime, imagini. Am fost în poezie, de mână cu poezia însăși, și am văzut. L-am purtat pe poet prin mine însămi ca să mă vadă, ca să se vadă. Ca să fie.

LITERATURA, STILUL ȘI GÂNDIREA

Viața cu peripețiile ei, cu ce poate transmite arta, literatura își prelungește zi de zi limitele. limite. VIAȚA înseamnă istorie acumulată, dragoste, dreptate, fericire, voință, luptă pentru accedea, pentru supraviețuire, pentru averea care niciodată nu ajunge celui care s-a îmbolnăvit de această patimă, teama de moarte, ură... Niciodată nu poate fi complet tabloul legăturilor umane. Trăirile, sentimentele de admirație, bucurie, de încredere, neîncredere etc.

Tudor Vianu spunea: „Gândirea e cimentul ce fixează pulberea ideilor”, iar pulberea ideilor se dovedește în nuanțele sale fără de sfârșit. Artistul vrea să le încorporeze, exprime, armonizeze, poate exagera.

Fiecare stil își consumă resursele programatice și din acest loc reiese că alte creații construite după aceleași norme nu mai pot arăta suficientă originalitate. Nu-i niciun pericol fiindcă operele noi vor impune note la care nu s-au gândit programatorii inițiali, șefii de școală ori pe care nu le-au putut realiza pe deplin.

Se pare că este de preferat să nu ai în față descoperirea unui stil atât de greu de găsit, de practicat, de individualizat, ci mai degrabă vestirea unei creații care să-și arate valoarea prin inteligibilitate, prin măsura adecvată talentului, omului. O creație care să nu reprezinte obsesia căutării unei originalități care să trezească repulsie, în caz bun neîncredere. (Situția are ca primă constatare o forțare a semnelor dincolo de limitele esteticului. Și în prezent evaluarea stilurilor este mai mult o operă de strictă specialitate, încercare de a clasa operele după criterii...).

O reflecție a genialului Albert Einstein dă dreptul oricărei producții la inteligibilitate: „Cel mai neinteligibil lucru despre lume este că e inteligibil”. Este oare suficient acest grad de înțelegere a cunoașterii, ne întrebăm, ca lucrul să poată face parte și din reflectarea artistică. ?

S-a scris mult despre felul cum se dezvăluie arta prin diferitele lucrări, prin artist, prin destinatarul creației. (Azi lumea îi poate cunoaște cu mai multă ușurință pe primii doi).

(Vârsta la care este lecturată opera rămâne un termen de referință. Sunt cunoscute cuvintele criticului

Garabet Ibrăileanu care mărturisea cât de diferit a primit opera „Anna Karenina” la 20, 40, 60 de ani), dar câte alte diferențe există pot exista?

Henri Bergson observă o punte de legătură între artist și oricare dintre noi, zicând “Dacă spusa vreunui mare mistic sau a unuia dintre imitatorii lui își are un ecou în unul dintre noi, înseamnă că există și în noi un mistic care somnolează așteptând doar ocazia pentru a se deștepta”. Celebra presupunere poate fi extinsă prin analogii...am întâlnit-o în practică, spre exemplu, puțini oameni pot fi atât de lipsiți de sensibilitate încât să nu lăcrimeze în fața unor scene de supărare, bucurie, de admirație. Este potrivită pentru a ne deștepta asupra izvoarelor comune de la care pleacă artiștii, operele acestora, e găsită și-n analogiile mai des folosite de scriitori decât demonstrațiile... (Așa sunt înclinațiile mai mult spre raționalitate, cugetare, la alții spre sensibilitate, metaforă ș.a.m.d., remarcă subînținde și categoriile de primitori ai actului artistic.)

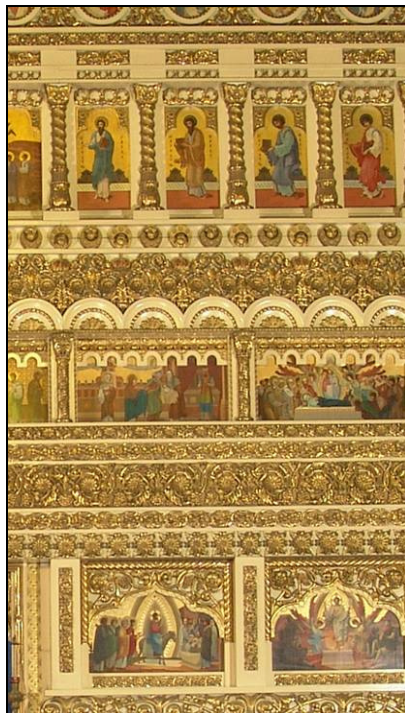
Transmiterea ideilor îmbracă multe forme pe care le oferă talentul, uneori se vorbește și despre creațiile științifice că ar avea și valențele artistice, ar fi posesoarele unei naturi duble. Altele, artiștii nu-și găsesc exprimări notabile și conținuturi proprii și nu vor să renunțe la „mândria de a le fi avut”, aleg calea

plagierii, se apără în procese, dar ce-a fost rămâne ca un document la vedere. Pentru a-și transmite trăirile, după cum zicea G. Călinescu: „Ca să se facă înțeleși, poezii se joacă, făcând ca nebunii gestul comunicării fără să comunice, în fond nimic decât nevoia fundamentală a sufletului uman de a prinde sensul lumii”. Sensul lumii, acest relief la îndemână, cu implicarea discernă-mântului este prezent peste tot. De atâtea ori sub nivelul cerințelor artistice, mai cu seamă pentru a arăta dezordinea, urâtul suntem puși în fața prezentării unor obiecte uzuale, în fața unor „artiști” ce se expun dezbrăcați... cine știe, poate sunt frumoși, ar trebui, cel puțin, să se gândească la cât de mulți îi imită, că ar fi mai meritori dacă ar rămâne îmbrăcați, că ar fi mai bine dacă ar rămâne la concurența loială....

Cât este de bine exprimat sufletul scriitorului, cât poate fi împrumutat din experiența sa doritorului de a fi în compania genului artistic, cât din ideile în imagini transmit destinele neamului, cât, așa cum spunea Barbu Ștefănescu Delavrancea „Arta, adevărata artă este țărnută în granițele etnice ale unui popor și este unica graniță a sufletului unui popor”, apoi cât din creațiile noastre ne stau în față ca niște oglinzi pentru a ne prelungi visele și a ni le restitui înălțate? Poate că aceste întrebări își găsesc în parte răspunsul în cuvintele marelui scriitor rus Cehov: „Orice operă de artă trebuie să aibă o idee clară, bine definită. Trebuie să știi pentru ce scrii. Dacă însă pășești pe acest drum fără să ai vreo țintă hotărâtă, te rătăcești și talentul dumitale se rătăcește”. Tot ce exprimă arta poate fi considerat ca lucrare încheiată, dar și ca o eboșă.

DANIEL MUREȘAN

Catedrala Mare, iconostas, detaliu

Cronica ideilor

Ivan Sergheevici Turgheniev și ubicuitatea lui artistică

(II)

Ah, iubitul meu interlocutor, văd prea bine că ești sătul până peste cap de trâncăneala mea. Însă fă-mi, te rog, hatărul și mai ascultă-mă nițel. Timp avem berechet amândoi, căci ce influență mai poate să aibă timpul asupra acelor ce cu voie sau fără de voie i-au scăpat din mână necruțătoare? Oricât ți s-ar părea de paradoxal, îți mărturisesc cu toată sinceritatea de care sunt capabil că știam dinainte că mă voi simți strașnic stând împreună la taclale, motiv pentru care am admis să-mi iau o scurtă vacanță pentru a ședea în tihnă de vorbă. Că mă crezi au ba, adevărul este că am obosit alergând de-atâtea eternități pe întregul rotund al Pământului și, așa cum just afirmă Lermontov, m-am cam scârbit de-atâta rău. Gândește-te numai, mereu același și același lucru: ici o crimă, dincolo o hoție de rang ministerial, într-un loc o minciună cât roata carului, în altă parte o încăierare pe viață și pe moarte! Pfui, ce scârboșenii! Dar asta-mi este meseria, și oricât m-am zbatut, încă n-am putut găsi nici măcar niște ajutoare mai acătării, necum un înlocuitor pe care să mă pot bizui ca pe mine însumi. Ba nu, făcând această afirmație m-am pripit. Fiecare secol mi-a dăruit câte ceva. Dar de la secolul 20 am obținut recolta cea mai bogată. Mă rog, este și acesta un indiciu al evoluției omului...

(Deodată cade pe gânduri și dacă ar fi singur, pesemne că ar și ofta).

Și când te gândești că dacă te iei după cuvântul Bibliei, zilele mele sunt numărate. Ei, ce să-i faci? Mă împac cu gândul că mai am de trăit un fleac de câteva cvadrilioane de ani, după care mort-copt va veni mult-așteptatul sfârșit, iar eu mă voi putea odihni pe săturate.

Sincer să fiu, în lunga și anevoioasa mea lucrătură n-am avut parte doar de plictiseală și monotonie, ci s-au ivit ba întâlniri memorabile, precum cea cu Iov, cu El în pustie și cu Faust, ba interesante divertismente, așa ca întâlnirea mea cu Ivan Karamazov, întâlnire închipuită și găzduită de confratele

tău F.M. Dostoievski în paginile celebrului său roman „Frații Karamazov”.

Dar iată, am încheiat-o cu confesiunile. Mă simt acum mult mai în formă ca la începutul întâlnirii noastre, așa că după acest intermezzo, cu voia ta, scumpe maestre, putem să ne întoarcem la firul agreabilului nostru dialog.

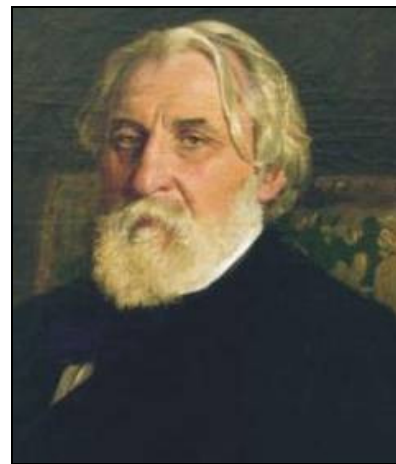
I.S.Turgheniev: La presupusa ta sinceritate voi răspunde cu întreaga mea sinceritate: Ai venit aici fără ca măcar să-mi treacă prin minte să te invit. Cu toate astea, considerându-mă ca întotdeauna o gazdă bună, nu ți voi întoarce spatele și nu te voi pofti afară. Ar fi, de altminteri, complet inutil, dat fiind faptul că te situezi în fruntea acelor creaturi pe care le dai afară pe ușă, iar ele îți intră pe fereastră. Iată de ce promit să te ascult în continuare și să-ți răspund într-un mod politicos, cu toate că, după vechiul tău obicei, mi te-ai vârat în suflet și mi-ai ucis bucuria dialogului intim cu amintirile.

Daimonul: Și eu care credeam că te voi flata cu încrederea degajată de confesiunile mele! Ei, nu-i nimic, oricum m-am obișnuit cu neîncrederea și nerecunoștința, nu doar a oamenilor, ci a tot ce există și are vreodată șansa să mă scuipe în față. Mă rog, fie și așa...

Iubite maestre, după concesiia admisă în raport cu cărțile ticluite, sunt curios să știu dacă în mulțimea personajelor plătuite, ai măcar unul care se bucură de un spor de afecțiune din partea ta.

I.S. Turgheniev: În linii generale, comentariile făcute în legătură cu cărțile sunt valabile și pentru personaje. Spun „în linii generale”, întrucât majoritatea personajelor, cu deosebire cele pozitive, nu sunt decât multiplicări ale eu-lui autorului, respectiv extrapolări ale unor cazuri luate din realitate, care, după înveșmântarea lor cu însușiri împrumutate foarte adesea din propria panoplie moral-spirituală, sunt puse în mișcare pe calea regală a tipizării lor artistice.

Daimonul: Ce te face să crezi că lucrurile nu stau la fel și în ceea ce privește creionarea personajelor negative, când știut este că în orice om stăruie atât piscuri ale elevației, cât și hăuri ale abjecției umane? Deoarece sunt înzestrați peste medie,

artiștii n-au cum să facă excepție de la regulă. Exemplul cel mai frapant în acest sens îl constituie Dostoievski, cu memorabilele lui personaje ce-și pendulează însușirile și defectele între elevație și abjecție.

I.S. Turgheniev: Rămân la părerea mea dintâi, cum că un creator de ma-re forță artistică este un demiurg în afirmare, care cu uneltele sale speci-fice, caută să recreeze lumea în sen-sul perfecționării ei. Ori, e clar că mesajul moral-spiritual al unei opere valoroase nu poate fi orientat decât pe direcția dinspre rău spre bine, dinspre păcat spre virtute, chiar atunci când autorul apelează la mijloace artistice din gama oribilului și hidosului, care par să acrediteze ideea că năzuințele sale se îndreaptă în sens opus. Sunt absolut convins că indiferent de mijloacele întrebuintate, scopul culturii și al adevăratului om de cultură nu poate să vizeze decât valorile cardinale: binele, adevărul, frumosul, justul și sacralul, – mulțumită cărora atât făuritorul culturii cât și consumatorul ei au șansa unică de-a deveni din buni mai buni, din săraci – posesorii unor bogății „pe care nu le mănâncă moliile și nu le fură furii”, din nefericiții efemerului – preafericiții cunoscători ai atotumanului îndrăgit de Absolut.

Iar acum să-ți răspund la întrebare. Da, am vreo câteva personaje, nu doar mai bine conturate decât altele în virtutea poziției lor de personaje centrale, ci chiar reprezentative prin sarcinile cu care le-am investit în marea dezbatere de idei dintre intelectualii reformatori și raznocinți, privind schimbarea vechilor rânduieli și triumful democratismului asupra aristocrației, respectiv nevoia →

GEORGE PETROVAI

presantă de orientare a Rusiei pe calea progresului inspirat de modelul occidental.

Fac precizarea că sunt întru totul de acord cu afirmația distinsului meu prieten Gustave Flaubert: „Eu sunt doamna Bovary!” Da, un personaj feminin poate să-l reprezinte pe autor la fel de bine ca unul masculin... Dintre toate personajele mele feminine, cea mai aproape de năzuințele mele conceptuale și artistice se situează Elena. Asta nu o spun prin prisma popularității de care s-a bucurat romanul „În ajun”, publicat în anul 1860, ci datorită frumoaselor însușiri cu care mi-am înzestrat eroina: curajul femeii neînfricate de a-și alege propriul drum în viață alături de cel pe care-l iubește și-l urmează fără umbră de șovăială, ceea ce – desigur – a făcut ca Elena să devină prototipul personalității eroice, atât de necesar pentru societate în acel moment.

Tot curajoasă și iubitoare se arată și Liza din romanul „Un cuib de nobili”, însă curajul ei se manifestă în sens invers, înspre înăbușirea definitivă a dragostei de-abia înmugurite între ea și Lavrețki, atunci când află că fosta soție a acestuia n-a murit. Dintre personajele masculine, figura cea mai reprezentativă este aceea a medicului nihilist Bazarov din romanul „Părinți și copii” (1862), copilul meu preferat care reproduce trăsăturile lui Dimitriev, un tânăr medic de provincie cunoscut de mine.

Daimonul: Din romanul „Deștelenire” (1877) nu incluzi pe nimeni în categoria personajelor reprezentative?

I.S. Turgheniev: Dintre toate personajele acestui ultim roman al meu în două părți, Solomin se apropie cel mai mult de ceea ce consider eu a fi un personaj reprezentativ...

Daimonul: Romanul „Fum” (1867) a generat nenumărate discuții îndată după apariția sa. Lev Tostoi și Dostoievski, Goncarov și Tiutcev au respins romanul de pe poziții diferite: unii pentru tendința lui politică, alții pentru lipsurile sale artistice. În schimb, Pisemski și Pleșceev au apreciat romanul cu mult entuziasm. Te-au afectat opiniile acelor care au găsit că cugetările lui Potughin jignesc sentimentele patriotice ale unora dintre cititori?

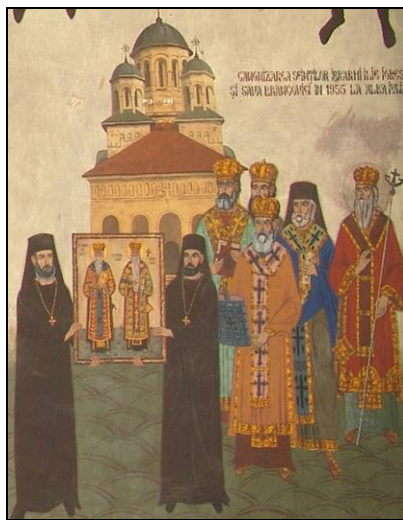
I.S. Turgheniev: Nu poți să le faci tuturor pe plac. Dar chiar dacă unii

dintre cititori s-au simțit ofensați, nu retractez nimic din cele scrise. De altminteri, am prevăzut o atare reacție, motiv pentru care am pus în gura lui Potughin următoarele cuvinte: „Slavofilii m-ar spânzura cu plăcere pentru asemenea erezie, dacă n-ar avea inima așa de gingașă”.

Daimonul: Multe aș mai avea să te întreb, iubite maestre. Dar iată că se face de îndată ziuă și eu mă grăbesc la treburile mele. Ne vom despărți după ce-ți voi cunoaște părerea în delicata chestiune a iubirii, temă prezentă, dacă nu mă înșel, în cam tot ce ai conceput și scris. Ba una din scrierile tale chiar a-i botezat-o „Prima iubire”.

În romanul „În ajun”, faci referire la cele două tipuri de dragoste, despre care Schopenhauer vorbește adeseori: dragostea desfătare și dragostea jertfă. După lunga discuție avută și din mesajul întregii tale opere, de asemenea orientându-mă după marea dragoste a vieții tale, cunosc dinainte răspunsul la această ultimă întrebare: Dintre cel două tipuri de dragoste, care trebuie să dețină întâietatea în orice împrejurare a vieții omului?

I.S. Turgheniev: Firește, dragostea jertfă. În clipa aceea, undeva departe se auzi cucurigatul unui cocoș, și Daimonul dispăru de pe terasă ca luat de adierea dimineții. „Se face ziuă”, murmură Tugheniev după ce rămase singur. Apoi se adânci în binecunoscuta-i melancolie și, odată cu roua florilor, el se lăsă absorbit de primele raze ale soarelui de vară.

**Catedrala Mare Tg. Mureș,
(canonizarea sfinților ardeleni)
detalii pictură**

Rugăciune

șterg
amintirea zilei
trecute.
iarna îmi intră în oase
ca un fierăstrău știrb.
macii din vene
devin furnici
care se târăsc
peste pieptul meu,
într-o durere surdă.
în ochii femeilor.
într-o zi de miercuri
încerc să mă rog.
noaptea trece prin hainele
mele.

Liniște

par ciudate
aripile păsărilor
pansate,
balerine șchioape
jucării stricate,
păpuși de paie
dansând
în frig.

Umbra

plouă peste tine,
sărmană umbră.
bălțile din drum
reci pentru corbii desculți.
mi-am băgat mâna în nisip
ca-ntr-un sân,
întrând cu bocancii în casă
ca să-ți cer iertare.
acoperă-mă cu pietre,
interiorul meu se dilată
când mi-e dor de iriși.

Un om

un om
ca un psalm
pierdut într-o biserică
veche,
plecare și vis
cântec...
pădure tăiată
pentru o singură vioară
nu va cânta niciodată
la nunta unui cuc
sau a miresei flori.

ȘTEFAN VEȘCARI

ARTA ÎNGHIȚITULUI ÎN SEC ÎN FAȚA UNEI PAGINI DE CARTE

(I)

...scriitorii ăștia tineri, alde
Cărtărescu și alții,
nu prea știu să mănânce. ăștia-s
scriitori de McDonald's.
(Mircea Dinescu)

Sunt cărți a căror lectură îndeamnă la reverie, altele iscă întrebări esențiale, unele îți alină sufletul, altele te invită în necunoscut, altele te calcă pe nervi ori, măcar, îi pun la grea încercare... Pe nervi! Sunt, din fericire (sau nu!), cărți care te marchează pentru toată viața! Dar sunt și cărți, sau cel puțin pagini, pasaje, a căror lectură îți umple gura de... apă și te face să înghiți în sec! Nu neapărat cărțile de bucate, ci acelea în care apar secvențe **despre** bucate, în care autorul descrie, uneori cu lux de amănunte, ospete panta-gruelice sau mai frugale, personaje înfulecând lacom ori fini cunoscători încântându-și papilele gustative cu deliciile așternute în față de priceperea și cunoștințele... autorului.

Delicii gustative și olfactive încearcă multe dintre personajele literare românești. Încă din zorii literaturii naționale, scriitorii sunt în căutarea raiului gastronomic, mulți dintre ei chiar transpunându-și în practică și transmițând și altora mulțimea cunoștințelor în materie, îmbogățind astfel colecția de cărți de bucate, *Căci și bucătăria e o artă, / Atunci când bucătarul e artist*, după cum ne asigură poate cel mai cunoscut scriitor-bucătar (sau invers), cu siguranță cel mai asiduu băutor – Păstorel Teodoreanu.

Cel mai adesea, scriitorii înșiși sunt „personaje” în propria construcție gastronomică, fiind unanim recunoscuți drept niște „mâncăi”, „gurmanzi” ori „gourmet” – distincție bine definită de cunoscători, în vreme ce alții, cei care *nu știu să mănânce*, sunt catalogați, ironic-disprețuitor, drept *scriitori de McDonald's*.

Lăsând deoparte cărțile celebre de bucate (începând cu aceea a lui Negruzzi și Kogălniceanu, din 1841, și până la relativ recenta *Carte regală de bucate*, trecând, cu mult regret chiar, și peste rețetele lui Păstorel), vă

propun să (re)citim fragmente din câteva opere literare, în versuri ori proză, începând cu o epopee și culminând cu o geneză... gastronomică, în încercarea de a demonstra justetea afirmației lui Alexandru Odobescu, care scria despre *poezia foamei*: ...oare nu e una din cele mai fericite însușiri ale spiritului omenesc de a **poetiza** orice lucru după placul său? În orice faptă, în orice stare a sa, omul poate găsi comori de încântare pentru imaginațiunea și gusturile sale [s.n.]. (*Câteva ore la Snagov*). Și ce dacă *poetizăm* mămăliga? Și ce dacă ne încântăm burdihanul? Tot artă se cheamă!

La început de veac al XIX-lea, prin pana lui **Ion Budai-Deleanu** și prin „vocea” lui Parpangel, eroul *Țiganiadei* lui, cel care își povestește călătoria în iad și apoi în rai, sunt trasate coordonatele (culinare) ale paradisului. Și, lucru de înțeles, cum altfel își putea imagina un țigan flămând raiul decât sub forma unei abundențe gastronomice: *Râuri dă lapte dulce pă vale / Curg acolo și dă unt păraie, / Țărmuri-s dă mămăligă moale, / Dă pogăci, dă pite și mălaie!...* // *Colea vezi un șipot dă rachie, / Ici dă proaspătă mursă-un izvor, / Dincoale balta dă vin tembie, (...) // Dealurile și coastele toate / Sunt dă caș, dă brânză, dă slănină, / Iar' munții și stânce gurguiate, / Tot dă zahăr, stafide, smochine!...* / *De pe ramurile dă copaci, / Spânzură covrigi, turte, colaci. // Gardurile-acolo-s împletite / Tot cu fripți cărnăciori lungi, aioși, / Cu plăcinte streșinite, / Iar' în loc dă pari tot cârtaboși...*

Să fie acesta un semn premonitoriu al faptului că mâncarea va ajunge alături de umor, cum observa cineva, refugiu, colac de salvare, mod de supraviețuire al românilor de-a lungul existenței lor adesea

neprielnice? Ori abundența culinară este visul cel mai frumos și adesea imposibil de atins al omului aflat sub vreme? Sau poate „spațiul sacru”, în care se retrage spre reculegere, așa cum s-ar părea a sugera, peste ani, „geneza” voiculesciană? Sau, pur și simplu, o confirmare a zicerii lui Păstorel conform căreia la început n-a fost cuvântul, ci foamea!? (Aha, foamea, intuia bine Odobescu!)

Pentru **Anton Pann** (un precursor al înghițitului în sec), diversele delicatесе pomenite în „poezele” au bine stabilitul rol de a deschide drum... băuturii (căci el e *Cântătorul beției* și elogiază *Triumful beției*): *Ghiudenul, pastramele, / Mușchiul, zălhănalele, / Urzile și brânzile, / Toate cășăriile, / Bețivii luat-le-au, / Cu preț cumpărat-le-au / Pentru pofia vinului / Și dorul pelinului. Simpatice „personaje”!!*

Unul dintre avizații în ale gastronomiei, și practician pe măsură, **Nicolae Filimon** își desfășoară cunoștințele în materie în ampla descriere, în paralel, a celor două ospete din casa lui Andronache: a boierilor și a ciocoilor (*Ciocoii vechi și noi*).

Astfel, pe la ora două a amiezii, se derulează *ceremonialul cafelei*. Andronache își tratează musafirii cu *dulcețe de tot felul, cu păhăruțe cu vutcă de ismă și câteva farfurii cu migdale curățite și cu năut prăjit, cafea de Arabia spumoasă și parfumată, ciubuce de antep și de iasomie*. La masa care abia acum urmează, sunt etalate *bucatele cele delicate ale grecului și vinurile cele mai alese ale țării*. Tot ai țării sunt și lăutarii care își încep tânguiriile la *friptură și poame*. Dar, mai ales, *al țării este vinul cel tămâios de Cernătești*, la mare cinste și în casa ciocoiiului. În competiție directă, din perspectiva cititorului, Dinu Păturică pune în față oaspeților, mai întâi, *mezelicuri de tot felul: marinată de stacoji, farfurioare mai mici cu icre proaspete de morun, licurini jupuiți, sardele muiate în untdelemn de Mitilene, amestecat cu piper și zeamă de lămâi de Messina, măsline dulci de Tessalia (...), icre tari de chefal, smochine de Santorini, halva de Adrianopole*. Așadar, *nimic din delicatesele gastronomice ale Orientului nu lipsea pe masa lui...*

Urmează un castron colosal, →
RODICA LĂZĂRESCU

POEMUL ÎNTR-UN VERS

Această prezentare este ultima din seria „Lirica japoneză” și, în mod paradoxal, nu va conține nimic din tema generală.

În anul 1983, apare o carte semnată de Sono Uchida, fostul președinte al „Asociației Haiku Internațional”, cu titlul „Haiku, cel mai scurt poem din lume”. Acest lucru l-a susținut și când a venit la București la o ședință a Societății Române de Haiku. Prof. Florin Vasiliu, președinte al societății, a declarat că în România există o specie – „Poemul într-un vers” – care are doar 13-14 silabe. Să ne amintim că în anul 1936 apăruse volumul lui Ion Pillat *Poeme într-un vers* (Editura Cartea Românească) și că G. Călinescu le-a definit ca fiind „grațioase miniaturi și imagini definiții”.

Poemul într-un vers este format din două hemistihuri de câte 7 și 6-7 silabe, scrise în picior iambic, despărțite de o cezură. Această construcție le conferă un ritm și o cantabilitate deosebită. Poemele într-un vers au întotdeauna titlu care poate fi enunțiativ, explicativ sau paradoxal față de poemul în cauză, dându-i acestuia o autonomie poetică și de idee, de o deosebită frumusețe.

JULES COHN BOTEA

→plin cu ciorbă de știucă fiartă
în zeamă de varză cu hrean; apoi mi-
halți și păstrăvi rasol, muiati în oțet
și untdelemn, iahnii, plachii, morun
gătit în măsline și foi de dafin, crapi
umpluți cu stafide și coconare și alte
mâncări „bucate de cheltuială”.

Nici în privința vinurilor, oferta,
la fel de eclectică, nu este mai puțin
generoasă: vin galben de Drăgășani,
pelin roșu din viile mănăstirei
Bistrița, vinuri orientale de diferite
colori și gusturi, papornițele cu
anason de Chio și cu mastică de
Corint. Și, din nou, tămâioasa de
Cernătești, cu care se desfătau și
boierii. (Ni-l și imaginăm pe Filimon,
poreclit de amici mălai mare, cu câtă
plăcere a așternut aceste rânduri, căci,
preciza Ion Ghica în *Scrisorile sale*,
când vorbea de bucate, i se umplea
gura, iar printre preferințe enumeră
tocmai pârdalnica de ciorbă de știucă
fiartă în zeamă de varză!).

Este în această abundență de
mâncăruri, numite și descrise până la
saturație, o modalitate de a scoate în
evidență dorința de parvenire a
ciocoiului, în contrast cu rafinamentul
(sugerat prin omisiune!) al mesei
boierești, de presupus, la fel de
bogată și de variată, de altfel.

Iată-l însă pe Nicolae Filimon și
în ipostaza de protagonist datat
plăcerilor cuhniei, așa cum îl
imortalizează **Ion Ghica** în *Școala
acum 50 de ani*:

Când era la câte un ziafet, își
sufleca mânecile și iată cum frigea
mielul: îl înjunghia, îl spinteca, îi
scotea pânțele, îl cosea la loc și-l
acoperea cu pielea, după aceea îl
băga într-o groapă plină cu jeratec
cu curpeni de viță-sălbatecă,
unde-l lăsa până când pocnea ca
un tun; atunci îl scotea, îl învălea
într-o pânză și-l ungea c-un fel de
salță inventată de dânsul,
făcută cu vin amestecat cu
usturoi pisat și cu băcănii, cu
lămâie și cu sare, și te poftea
la masă fără cuțit și fără
furculiță, ș-apoi să nu-și fi lins
degetele. Nici repauzatul Homer,
bucătarul bucătarilor, nu știa să dea
o friptură mai bună.

Îl credem pe cuvânt pe
diplomatul Ghica!

În nuvela **Alexandru
Lăpușneanul**, **Costache Negruzzi**
face o reconstituire a ospățului
domnesc, insistând mai puțin pe
bucatele care, pe vremea aceea, nu
erau dintre cele alese, și mai mult pe
veselă și pe ritualul de la curte. Cu
toate acestea, aflăm câteva detalii
interesante: cel mai mare ospăț se
cuprindea în câteva feluri de bucate.
După borșul polonez veneau
mâncări grecești ferte cu verdețuri,
care pluteau în unt; apoi pilăful
turcesc, și, în sfârșit, fripturile
cosmopolite. Este un amestec de
Orient și Occident, stropit însă cu
vin de Odobești și de Cotnar.

Falsa grandoare

Chiar marea piramidă e tot un biet mormânt.

Adolescența

O scurtă dimineață, dar cât e de frumoasă.

Copil în noaptea de ajun

Nu vreau să-l văd pe Moșu, mi-ajunge că există.

Optimism

Speranța altei zile îți ia teama să te culci.

Mirajul vieții

În fiecare ghindă, e ascuns câte-un stejar.

Stalactite

Se-aud în întuneric, cum curg din piatră lacrimi.

Mesaj morții

Nu mă gândesc la tine, tu vreau să faci la fel.

Mărul

E fructul fericirii, pentru Adam și Newton.

Toamna

Ne bucură culesul, ne sperie gândul iernii.

Gând trist

Și timpul care trece, ducându-ne cu el.

Cosmonaut

Sunt mândru că-în rachetă, e tot un om ca mine.

Apocalipsa

În lacrimile lumii, ne vom găsi sfârșitul.

În paralel, mai aproape de
obiceiul locului, slujitorii se desfătau
cu două junci și patru berbeci fripți,
și nelipsitul vin. N-aveau gusturi
rele, rezon! Poetului Daniel
Scavinschi (*Scrisoarea IV. Un poet
necunoscut*) i se propune înlocuirea
tratamentului medicamentos,
dimineața, cu cotlete și un pahar de
porter, la prânz îi sunt prescrise
jambon, macaroane, alivenci și,
evident, vin de Odobești, tratament
recomandabil tuturor celor suspectați
de oarece stare de sănătate precară.

Un elogiu al plăcintelor de
altădată găsim în *Scrisoarea XXII. Istoria unei plăcinte*, unde un
domnitor e mare amator de caimac,
gugoașe, alivenci, iaurt, seralii,
baclavale, plăcinte, învârtite...
Iehnelele și cataifurile nu-l mai
satisfac, însă este învins irezistibil de
o plăcintă pântecoasă cu o
ghirlandă de gugoșele, împărțitea
plăcintelor, cap d-operă în
gastronomie. „Capodopera” îi va
aduce inspiratului boier, care i-o
trimisese, vornicia mult râvnită, dar
și cântecul intonat de norod la final:
*Cu iaurt, cu gugoșele / Te făcuși
vornic, mișele!* De unde se vede că
alimentele își transcend funcția
nutritivă, pe care Negruzzi,
împreună cu Kogălniceanu, o vor
valorifica în celebra culegere 200
rețete cercate de bucate, prăjituri și
alte trebi gospodărești din 1841!

(va urma)

Scandal literar pe Facebook

(IV)

Laszlo Alexandru – 9) Este inutil de precizat că înaintarea pe o asemenea direcție sofistă, interesată în blocarea dezbaterilor despre culpabilitățile intelectualilor în comunism, debranșează literatura română de la valorile occidentale de transparență, de prelucrare critică a trecutului. Ea împinge și ierarhia literară românească în fundături lipsite de reprezentativitate. Așa se face că un Mircea Cărtărescu, venerat pe plan intern de camarila cu privilegiile, reușește prea puține isprăvi pe plan extern. Așa se explică, în schimb, că o scriitoare complet ignorată de clasașterile oficiale românești, Herta Müller, obține în realitate Premiul Nobel pentru Literatură. Între criteriile de evaluare și recompensare, practicate în lumea liberă, și acelea impuse de câțiva pontifi locali, împreună cu aderenții lor mai tineri, există o evidentă discrepantă.

Daniel Cristea-Enache – Evident, raporturile dintre cele două sunt foarte complicate. Dar dacă sunt complicate la mine, care pun centrul de greutate pe literatură, or fi și la domnul Laszlo Alexandru, care pune centrul de greutate pe morală.

Daniel Cristea-Enache – Oricum, domnule Laszlo Alexandru, Mircea Cărtărescu a reușit mai multe isprăvi pe plan extern decât majoritatea scriitorilor români. A contesta asta e cam greu.

Daniel Cristea-Enache – Herta Müller scria în germană. Ea e scriitor german, să nu ne furăm singuri căciula. Scriitorul e limba în care scrie. De aceea, dacă ia Norman Manea premiul Nobel, asta va fi cea mai frumoasă chestie pentru literatura română din câte se pot imagina în acest moment.

Laszlo Alexandru – P.S. Intenția mea nu e de-a participa la o dezbatere în contradictoriu cu dl. Daniel Cristea-Enache, ci de-a preciza o anumită poziție personală, în legătură cu tema de față. Constat însă că, din pletora comentariilor iscate de nedumerirea exprimată de Alexandru Petria, cam jumătate – de natură defensiv-ofensivă – îi aparține d-lui D.C.-E., iar cam cealaltă jumătate provine de la numeroase persoane care nu împărtășesc opiniile criticului literar- premiator. E și acesta un aspect definitoriu pentru esența

DANIEL CRISTEA-ENACHE

dezbaterii. La revedere!

Daniel Cristea-Enache – Stimat domnule Baghiu, eu îl stimez și pe Ioan Es. Pop, eu îl stimez și pe Paul Goma. Sunt coerent în stima mea, chiar dacă unul a rezistat eroic Securității, iar altul a fost mai slab și n-a rezistat.

Daniel Cristea-Enache – La revedere, domnule Laszlo Alexandru! O să vedem la final câți îl apreciază pe Ioan Es. Pop și câți apreciază postarea dlui Petria. Să nu anticipăm.

Daniel Cristea-Enache – Încă ceva. Cărtărescu e un scriitor excepțional în „Levantul”, „Nostalgia” și „Orbitor I”, așa că ar merita un premiu Nobel cu vârf și îndesat, dacă premiul Nobel s-ar da, strict, pe valoarea literară. Dar, cum nu se dă, deduc că dl Laszlo Alexandru e foarte mulțumit de câștigătorii din ultimii zece ani ai Premiului Nobel pentru literatură.

Daniel Cristea-Enache - Oare m-a mai întrebat cineva ceva și n-am apucat să răspund? Fiindcă, dacă nu, m-aș retrace și eu...

Alexandru Petria - Nu cred, doar curajul e distribuit anemic la scriitori.

Daniel Cristea-Enache – Ei, „orișcătuși” (vorba unui scriitor pe care-l prețuiesc), tot am obținut ceva: un P.S. de la dl Petria. Mulțum, domnule Petria. Tschuss!

Alexandru Petria – Să auzim doar de bine!

Vasile Baghiu – Că îl stimați pe Paul Goma este demn de toată stima în ce vă privește, domnule Cristea-Enache, dar că îl stimați și pe Ioan Es. Pop, cel care a scris note informative la Securitate nu mai are logică în lumea noastră românească încă neeliberată de comuniști... Înțeleg că vă place poezia lui, dar nu înțeleg să îl felicitați pentru o mărturisire venită după 20 de ani și din care nu aflăm nici măcar ce s-a întâmplat cu colega turnată... Mai întâi reproșurile, abia după aceea felicitările, iar acestea din

LASZLO ALEXANDRU

urmă pot chiar să lipsească. E dreptul dumneavoastră să îl premiați, dar este și dreptul altora de a vedea în acest gest un fel de „a te face că nu vezi” cum stau lucrurile. Dacă îl stimați pe Goma, de ce nu spuneți despre el că dacă ar primi premiul Nobel ar fi „cea mai frumoasă chestie pentru literatura română din câte se pot imagina în acest moment”?

Daniel Cristea-Enache – Acum, dragă domnule Baghiu, doar nu vreți ca pe toți cei pe care-i stimez să-i propun la Premiul Nobel... Discuția devine neserioasă.

Vasile Baghiu – Ziceam numai așa... Cele bune, domnule Cristea-Enache!

Daniel Cristea-Enache - Vă explic. Norman Manea e cel mai cunoscut scriitor român din lume, la ora aceea. E cel mai tradus, cel mai apreciat, cel mai premiat ș.a.m.d. Dar el, ajungând la acest statut, continuă să scrie în limba română. Nu are comportamentul scriitorului român „ajuns” (gen Petru Popescu), care trece la engleză fiindcă româna e prea „strâmtă”. La Manea, e invers. A ajuns deja la un statut foarte înalt, dar el continuă să scrie în limba română. Asta e ceva minunat pentru literatura noastră și pentru limba română: că un scriitor cu șanse de a lua Nobelul scrie în limba română. Herta Müller scria și scrie în limba germană. Prin urmare, domnule Baghiu, din punctul meu de vedere, dacă Manea ar primi Nobelul, asta ar fi „cea mai frumoasă chestie pentru literatura română din câte se pot imagina în acest moment”.

Daniel Cristea-Enache – Din păcate, Paul Goma nu cred că mai are vreo șansă la Nobel, după ce a luat Herta Müller. Nu e vorba că ar merita sau n-ar merita. Bineînțeles că ar merita. Dar merită și să fim realiști.

Daniel Cristea-Enache – Și vă amintesc, domnule Baghiu, că am fost singurul critic român care, la →

ALEXANDRU PETRIA

trecutele alegeri de la URSS, am cerut public URSS să-și normalizeze relațiile cu Paul Goma și Norman Manea și să le ofere acestor doi scriitori acea elementară datorie de recunoștință pentru ceea ce au făcut ei.

Daniel Cristea-Enache – Așa că nu țin la mine strategia de a-l contrapune pe Goma Hertei Müller, pe Herta Müller lui Manea, pe Norman Manea lui Goma, pe Paul Goma lui Breban, și pe Nicolae Breban lui Tudoran. Eu îi prețuiesc pe toți acești scriitori, fiindcă i-am citit. Înainte ca unul sau altul să-și dea cu părerea despre un scriitor, ar fi dezirabil să-i citească opera.

Daniel Cristea-Enache – Așa că, oameni buni, puneți mâna și citiți „unelte de dormit” de Ioan Es. Pop. Tschuss!

Vasile Baghiu – Dragă domnule Cristea-Enache, îi citesc și eu pe fiecare dintre scriitorii pomeniți și aveți dreptate că nu este cazul să-i opunem unii altora (deși critica trebuie să facă și aceasta), dar nu pot să nu observ că pentru Paul Goma fie nu a fost niciodată momentul din punctul de vedere al lumii literare românești în majoritatea ei, fie, cum se întâmplă acum (într-un mod cinic, aș zice), momentul deja a trecut.

Vasile Baghiu – Mai vorbim, sper, și cu altă ocazie...

Daniel Cristea-Enache – Deci, mica șmecherie publicitară a dlui Petria n-a funcționat.

Alexandru Petria – Nu a fost nicio mică, nici mare șmecherie publicitară. Am procedat cum cred că ar trebui să procedeze oricine care crede în ceva, domnule Daniel Cristea-Enache.

Daniel Cristea-Enache – În ce credeți dvs., domnule Petria? În faptul că un volum foarte bun de poezie nu merită premiat de un juriu literar?

Alexandru Petria – Iar ne întoarcem de unde am plecat?

Daniel Cristea-Enache – Trebuie să recunoașteți că discut aici numai cu oameni tari și foarte încăpăținați (de la Flori Bălănescu la Laszlo Alexandru și la Alexandru Petria) – și totuși autonomistul esteticului nu se lasă.

Laszlo Alexandru – Să mai spun odată că un premiu e mai mult decât examinarea unui text?

Laszlo Alexandru – D.C.E. se vede că aplica strategia: „cine vb. ultimul, ăla are dreptate”.

Daniel Cristea-Enache – La voi, din păcate, e mai puțin decât examinarea unui text. Dl Petria nici măcar n-a citit cartea.

Alexandru Petria – Llosa vorbea de colaboraționiști numindu-i ticăloși, domnule Daniel Cristea-Enache.

Daniel Cristea-Enache – Curajul, domnule Petria, nu e să-l ataci pe Ioan Es. Pop, care a recunoscut colaborarea cu Securitatea. Ce să zic, mare curaj să-l înjuri pe Pop... Curajul e să reacționezi la porcării și la mizerii când acestea se întâmplă să-ți treacă pe sub ochi.

Alexandru Petria – Nu l-am atacat pe Ioan, domnule Daniel Cristea-Enache. S-a atacat singur în momentul în care a făcut pactul cu Securitatea.

Laszlo Alexandru – Curajul nu e să-l ataci pe Ioan Es. Pop, care a recunoscut colaborarea cu Securitatea. Curaj e să te miri că Eugen Simion, Daniel Cristea-Enache și Bogdan Crețu au premiat, după o revoluție anticomunistă, cu oameni împușcați pe străzi, pe un fost turnător la Secu. Iar dacă te miri de asta în gura mare, te așteaptă vreo 200 de comentarii alunecoase, într-o singura zi: de la cele defensive, la cele explicative, ironice ori autobiografice. Oare cine mai crede că poate transforma Românica într-o enclavă și că-i poate impune judecata strâmbă, dar perseverentă?...

Alexandru Petria – Ipotetic, sunt în locul lui Ioan Es Pop și regret pata trecutului: mulțumesc juriului pentru alegere și refuz premiul. Doar mă căiesc, nu?

Daniel Cristea-Enache – Dvs. aveți dreptul să fiți maximalist etic, domnule Laszlo Alexandru. Fiindcă ați fost la Revoluție. De aceea vă respect sută la sută. Dar de greșit, tot greșiți. Asta este opinia mea și ea n-are nici o legătură cu „cariera”, sau cu „beneficiile”, sau cu „avantajele”, sau cu orice altceva ați dori să-mi afirnați, printr-un proces de intenție. Opinia mea este una, sută la sută, de critic literar. Pentru restul opiniilor, care cad alături de domeniul literaturii și al criticii pe marginea ei, există suficient spațiu de exprimare. Pentru asta ați ieșit în stradă la Revoluție, să existe libertatea în care principiile și criteriile să fie aplicate corect.

Balancescu Flori – Am lipsit câteva ore (că nu stam toată ziua pe fb) și am găsit peste o sută de comentarii în plus; Traiana Eliza să știe că eu și dl Petria, de exemplu, nu aveam în 1989 vârsta de 29-30 de ani, cât pare să aibă dânsa acum, și că nu e niciodată prea târziu să te revolți. Pe de altă parte, i-aș ruga pe cei care ne tot dau

VASILE BAGHIU

peste nas că nu am citit cartea premiată să facă bine să vadă de unde a pornit totul, e vorba de context (aici s-ar putea citi/cita eventual din opera psiholingvistei Tatiana Slama-Cazacu); m-a obosit învățatul nostru în cerc, e cam ca la manej, în pușcărie; părerea mea e să ne dăm măsura pe subiect în texte de autor, că tot nu reușim să fim „constructivi”; la bună reîntâlnire! P.S. treaba asta cu „N-am avut și noi un Havel” e din ce în ce mai deranjantă!

Daniel Cristea-Enache – Când o să apăr un colaboraționist sau un informator lipsit de valoare literară, atunci să-mi săriți toți în cap. Chiar vă rog.

Alexandru Petria – Domnule Daniel Cristea-Enache, și eu mi-am riscat pielea la Revoluție.

Daniel Cristea-Enache – Pentru că voi trei (dna Bălănescu, dl Alexandru și dl Petria) vedeți numai informatorul. Eu văd și scriitorul. Eu nu spun că Ioan Es. Pop n-a fost informator. Eu spun că e un poet extraordinar și că volumul lui e foarte bun. Voi, în schimb (nu și dl Petria, care s-a corectat), spuneți numai că a fost informator. De poet nu vă interesează câtuși de puțin. Dna Bălănescu a spus-o limpede.

Daniel Cristea-Enache – Deci, dintre noi trei (FB, LA și DCE), cei care segmentează profilul lui Pop și aruncă o parte consistentă din el sunt primii doi. Viața unui om, ca și opera unui scriitor, reprezintă o rezultantă. Cei doi (FB și LA) iau un segment și-l proiectează asupra întregului parcurs și portret.

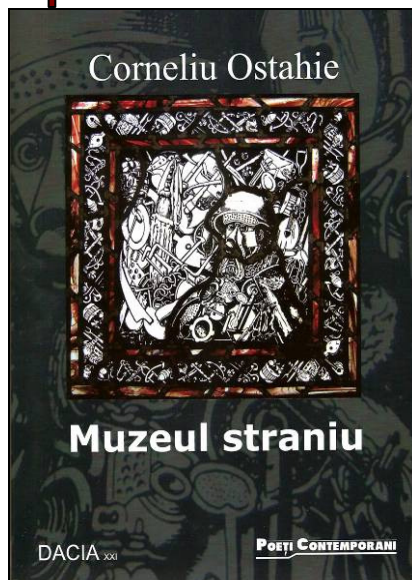
Daniel Cristea-Enache – Știu, domnule Petria.

Daniel Cristea-Enache – Ați ieșit pentru că nu mai suportați minciuna aia generalizată, corect?

Daniel Cristea-Enache – Și atunci, de ce unii de pe-aici nu se referă deloc la valoarea poetului și a volumului în chestiune?

Alexandru Petria – Mă retrag, domnule Daniel Cristea-Enache. Fizic. Mă duc să mă culc. Noapte bună, tuturor!

O poetică a ontosului

Muzeul straniu, antologia lui Corneliu Ostahie cuprinzând creația poetică dintre 1980-1989, apărută recent la Editura Dacia XXI, conturează cu pregnanță imaginea unui poet original, unul dintre cei mai semnificativi ai generației sale, deși nu s-ar putea afirma că a fost răsfățat de critică. Nu ar fi primul caz de inerție a receptării critice focalizată, începând cu anii '80, în special asupra anumitor grupuri de poeți și anumitor forme de discurs poetic, revendicate, în genere, de postmodernism. Este adevărat însă că o selecție cuprinzătoare cum este a lui Corneliu Ostahie, ce include texte din volumele *Recif* (1980), *Experiențe pe sufletul viu* (1983), *Existența de probă* (1985) și *Ochii corbului Poe* (1989), oferă posibilitatea unei perspective de ansamblu și a unor interpretări și judecăți critice mai adecvate.

Primul său volum este ca un preludiu la compoziția amplă ce va urma sau, mai precis, ca exercițiile unui pianist virtuoz pentru a-și găsi tonalitatea potrivită înaintea marelui concert pe care-l va executa. Ca o primă constatare, observăm că poetul tatonează clapele unui discurs ce cuprinde „notele” unui metaforism neomodernist ca reflex al expresionismului blagian și al unor sonorități din Emil Botta : „atingere și somn, răgaz sau arhetip? / – sub lucruri mă aștern și mă preling în

seară, / nebunul mag căzut pe marele oraș / aprins de răsuflarea armurilor de ceară”. Nu mă refer în mod necesar la o practică intertextuală propriu-zisă, ci într-un sens mai larg la aserțiunea lui Genette că un text se scrie totdeauna în raport cu alte texte. Sau la câteva ecouri din zona muzical-metforică a poeziei lui Nichita Stănescu, precum aceste frumoase versuri à quatre épingles din *Vâsla de azur* : „El poartă un auz subțire / și aripi verzi plutind în destrămare, / pe gura lui marea amare / își fac sălaș de viațuire”. Deopotrivă, întâlnim și semne ale modalităților scripturale devenite constante ale discursului poetic din volumele viitoare și care vor asigura substanțialitatea și personalitatea marcantă a poeziei sale. Am în vedere, în primul rând, pluralitatea vocilor enunțiative și diversele forme ale discursului raportat (*Autoportret ratat*): „cineva mă cuprinse de umeri, mă-ntoarse, / „Te uită – îți spun – drept în lumina din mine, / drept în săgeata ei albă, cât nu-i prea târziu / să-nveți să te aperi de cel care vine, // de cel care este pentru că tu l-ai râvnit!” Iar din punct de vedere al eului poetic, ca instanță ontologică, esența ființei nu rezidă în limbaj și nu se lasă prinsă și descrisă în cuvintele-culori. Există un altcineva enigmatic, care este de fapt un alter ego necunoscut, dincolo de cuvinte și care se refuză cunoașterii în calitate de subiect al poeziei. Din această cauză, „autoportretul”, apropierea celui alt eu este ratată și dovedește inanitatea capacității de semnificare a limbajului. Simplu ecou, ca umbrele lucrurilor din peștera platoniciană: „M-a biciuit doar ecoul și-apoi am simțit / cum se sfărâmă-ntre degete pensula fină / cu care voiam să pictez o privire / a celui de mult așteptat ca să vină”. Același mod dialogic de enunțare care trădează însă o alienare și scindare a eului ființial se manifestă și în altă poezie, *Și deodată senserează*, prefigurând astfel o ipostază tare a discursului poetic ce va determina și va defini evoluția ulterioară a poeziei lui Corneliu Ostahie. Eul multiplicat și înstrăinat este un motiv recurent pe care-l întâlnim și într-o poezie ca *Autoportret în oglindă*. Sistemul prin care sinele este spectralizat și vidat de substanță ontologică este al imaginii în imagine, autoportret - primul grad,

și reflecția lui în oglindă - al doilea grad de obiectivare și distanțare: „Mai bănuie umbra, o aură densă coboară / din astre mereu mai străine, dintr-un eter depărtat / chiar dacă lung se destramă în claritate vederea / unor umile recife de care te crezi apărat”. Izotopia fragilității ontice și neliniștii se arată printr-un câmp lexical consistent la nivelul întregii poezii, însă de nuanță modernist-romantică (semantism, structură și figuri poetice): *bănuie umbra, aură densă, eter depărtat, se destramă, austeră paloare, însângeratei memorii*.

Următorul volum, *Experiențe pe sufletul viu*, schimbă aproape radical viziunea și retorica poetică în sensul asumării grave și agonale a existenței de către eul textual. Limbajul poetic este sobru și oarecum sentențios, iar metaforele dense semantic și nu sclipitoare în planul expresiei.

Adoptând structura complexă a semnului din teoria hjemsleviană vom spune că în poezia sa prevalează forma conținutului și mai puțin forma expresiei. Și nu accidental, chiar hipersemnul, care este titlul volumului, indică importanța formei conținutului și, în ultimă instanță, a substanței conținutului, „materia” vie și hipersensibilă a sufletului prin opoziție subînțeleasă, intertextual, cu „sufletele moarte” ale romanului lui Gogol. Și încă un factor determinant, menținerea și chiar amplificarea plurilingvismului, a vocilor discursive ca mod de inserare în existență și expresie a eului textual. Poezia *Ochiul* assemblează mai multe instanțe enunțiative într-o „polifonie” pe tonuri grave a eului poetic și a confruntării cu ostilitatea existenței. Ochiul, ca fereastră a sufletului, percepe, „asuprit de armura unei dimineți cu gust de cocleală”, pulsațiile agresive ale exteriorului și în general ale unei lumi amenințătoare până la limita suportabilului. Astfel, se instituie un dialog tensionat și straniu-întunecat, cu o izotopie a violenței, dar până la urmă exorcizant, între vocile textului, de altfel camuflete, în continuumul scriiturii, amintind de enunțarea specifică discursului suprarrealist.

Vorbim de un *eu* și un *tu* ca prezențe efective ori virtuale și chiar de un *el*, aceste deictice figurând și la plural. →

PAUL DUGNEANU

Când se dorește totuși accentuarea rolului uneia dintre instanțele verbale, aceea este individualizată prin poziționarea grafică: „scutură spaima de pe genele lui prefăcute / în corzi ucigașe care-nconjoară neantul numai lumi căzătoare / în sus și în jos deslușește în curând va sări din orbită / expulzat de contracția unui creier necunoscut va curba / întinderea neliniștii mele / gestul reflex îl va închide definitiv într-o rețea de amprente / stingându-i elanul prevestitor / ar fi spus / ești pierdut niciodată nu a fost cineva mai pierdut decât tine / mai bine așa devorat de corola acestei mânuși carnivore / grație căreia vă este imposibil să aflați cine sunt / cine voi fi ce voi face grație căreia / vă este oarecum teamă”. Incontestabil, în finalul textului versuri ca „...vă este imposibil să aflați cine sunt / cine voi fi ce voi face grație căreia / vă este oarecum teamă” includeau și conotații subversive, mai ales în momentul publicării, la adresa unui context politic și ideologic concentraționar. Se afirmă o strategie a enunțării care de acum înainte va deveni o practică scripturală. Semnificațiile sunt „dramatizate”, iar efectul poetic mai intens în contrast cu impresia de obiectivare și impersonalizare a eului poetic.

În aceeași măsură, stilul rămâne auster și sentențios, deși figurile de stil nu absentează.

Rezultatul se datorează, probabil, și gradului ridicat de intelectualitate al selecției lingvistice: „apoi vei povesti ca și cum ai văzut / în măruntaiele banchizei stau sferele silabelor neștiutoare / străine de legile numelui tău / față în față cu vocea sentinței / care întârzie mișcarea galaxiilor duble / deasupra tangajului neîntrerupt” (*Nu doar un obstacol*).

Dacă acest text se definește, evident, ca o artă poetică - riscând un termen - ontologică, mergând până la silabele existenței, majoritatea poeziilor sunt, într-adevăr, experiențe pe sufletul viu al unei ființe vulnerabile, însă mereu în alertă și pregătită să înfrunte agresivitatea și „unealta feroce” a celui alt, sau neantul existențial: „nervii mei pipăind inconsistența văzduhului”.

Această arhitectură a eului permanent confruntat cu ostilitatea existenței sub diverse aspecte, ca un dat ontologic, structurează ciclul din același volum,

Muzeul straniu. Am spus arhitectură pentru că prefigurată în prima carte, afirmată în aceasta cu puterea evidenței, va fi prezentă ca o dominantă a viziunii poetice și în următoarele.

Ținând cont de premisa enunțată, voi trata în continuare cele trei volume, *Experiențe pe sufletul viu*, *Existența de probă și Ochii corbului Poe*, ca pe un tot ce pune în joc o excepțională poetică unitară la nivel semantic și retoric.

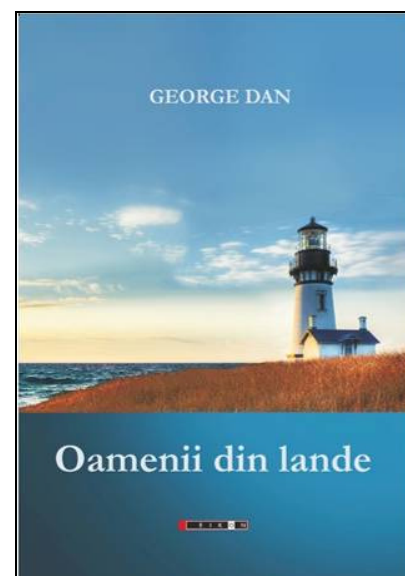
Reacția și atitudinea eului textual sunt definite de atitudinea sarcastică, ironică și autoironică în raport cu aversiunea și amenințarea generală semnificate de întinsa izotopie a cruzimii existențiale (*ochi agresiv, putregaiul lacrimelor însângerate, corzi ucigașe, flacăra fără îndurare* etc.) și de degradarea conștiinței și a criteriilor etice.

Logica însăși și silogismele sale, barbara, felapton, datisi – denumiri mnemotehnice din perioada medievală pentru reținerea diverselor tipuri de silogisme – abdică în fața „lanțului necesității” și a „silogismelor” realității lumii contemporane, barbara streisand (numele actriței și cântăreței americane), rexona (marcă de cosmetice) și spes (în context, veche marcă de blugi, dacă nu mă înșel, nicidecum zeița speranței din mitologia romană) : „adică niște ochi care văd fără să fie văzuți și dispar înainte de marele festin / al rațiunii când printr-o simplă mișcare / însuși aristotel îți leagă lanțul necesității de gât / sunt totdeauna termenul mediu în silogismele barbara felapton datisi / și nu mai puțin în cele barbara streisand rexona și spes”.

Aceeași lume care este pradă alienării, spaimelor nenumite, obsesiilor tulburi și ruinerii morale: „o dovedesc cu prisosință silogismele barbara rexona și spes / în care ochii tăi au învățat să fie mijlocitori odioși / ai oricărui fel de concluzii”.

Din feroarea și intransigența morală, trăite de eul poetic la o tensiune înaltă, proprie și altor absolut remarcabile poeme, ca *Reprezentăția*, *Proba de narcisism*, *Tablouri într-o expoziție* și nu numai, emană fascinația rece a acestei poezii de o indeniabilă valoare și originalitate.

Oamenii din lande

Oamenii din lande – balade și poeme – volum apărut la Ed. Eikon, Cluj-Napoca, 2011, în condiții grafice remarcabile, ediție îngrijită și prefăcută de M.N. Rusu.

Am aflat din prefața cărții aproape incredibila „odisee a unui manuscris regăsit”, încredințat, în urmă cu 65 de ani, într-un fel de taină... la vedere, de către poetul George Dan lui M. N. Rusu: „Te rog să-l citești și să-l păstrezi, ți-l dăruiesc”. Un caiet-manuscris ce se cuvenea păstrat pentru alte vremuri, întrucât în 1947 începuse agresiva expansiune a literaturii proletcultiste și deja nu mai putea fi publicat. N-a fost, totuși, să fie o carte pentru totdeauna pierdută. M. N. Rusu a păstrat manuscrisul mai bine de șase decenii și s-a îngrijit, când a venit vremea, de scoaterea la lumină a unor poeme născute din iubire de semeni și de țară, din credință și revoltă.

Cred că George Dan este din rândul celor vinovați de iubire, întrucât se dăruiește prin poezie, după cum însuși spune, „*Celoralți*” și își așteaptă osânda „Pentru crima de-a fi iubit prea mult omul” (*Cortina*).

Baladele și poemele, scrise într-o perioadă pe care mulți dintre noi o cunosc doar din cărți sau din amintirile părinților, dezvăluie o acută *criză spirituală a umanității* ce pare învrăjbită cu sine-însăși, în anii celui de-al doilea război mondial și imediat după aceea. George Dan deconspiră o lume desacralizată, debusolată, →

MIHAELA MALEA STROE

expropriată de repere, de modele („Don Juan? Un holtei. Don Quijote? Un tont./ Hamlet? Un nebun. Faust? Alchimist vagabond.”), se întreabă și răspunde, cu amară ironie, George Dan, precum odinioară Eminescu: „Virtutea? E-o nerozie. Geniul? O nefericire.”). O lume în care credința este condamnată și arsă pe rug („și prin funinginea Dumnezeuilor arși/ inima bate, bate ca o tobă în marș”). O lume în care triumfă violența și diabolicul: „Sus frunțile, pumnilor! Ridicați cupa! Osâna Satanei cu fața ca buba” (*Împăratul Negru*). O lume în care sfârșitul războiului nu aduce nimănui glorie, întrucât peste tot s-a înstăpânit, în felurite forme, moartea: „Marchiza’n galeră cu togă și coasă/ din om în om și din casă în casă/ bate la geam, sgâlțâie’n uși, sună speracle/ când oamenii dorm în ei ca în racle” (*Voo-doo*).

Desigur, somnul ființei în trup „ca în raclă” permite invaziunea răului și morții – în sens spiritual mai cu seamă – și tocmai de aceea poemul intitulat *Voo-doo* este dedicat, drept atenționare și avertisment omului încremenit/des-ființat, „cu zâmbet de ceașcă”, lui „Burtă-Verde și Gură-Cască”, „ostașului kaki ce pușca-și încarcă”, este scris „pentru toți morții-vii”. În absența stării de trezvie, de veghere, lumea este aidoma unui cer răsturnat, lipsit însă de adâncimea terifiantă a abisului, întrucât, un cer deja golit de semnificații („Cerule salină și peșteri” – *Baladă blondă*), abia de poate să ajungă, prin răsturnare, la dimensiunea unei gropi de gunoi prin care se târăsc haotic, visceral oameni – „râme lichide”, femei-ciuperce, femei-salamandre, copii de cridă, oameni-muște („ca muștele înotăm în otravă” – *Flotă fără Trafalgar*), ori bântuie făpturi robotizate: „Femeia modernă în pantaloni cu vipușcă/ se tunde, fumează, votează și-mpușcă” sau „Oameni în haine de piele albastră, saboți/ merg pe la teatru și râd ca pe roți” (*Împăratul Negru*). Timpul/veacul este, ca și spațiul, insalubru, bolnav asemeni unui „bou umflat de lucerne” (*Baladă blondă*).

Cred că nu greșesc dacă descifrez în poemele și baladele lui George Dan cel puțin două întrupări ale răului reprezentate cromatic, nu întâmplător în culori aparent adverse, în fapt complementare, con-lucrătoare în slujba răului: verde (nazismul) și roșu

(bolșevismul). Pe de o parte – cei veniți din lande, atrași de „lămpile țării”, sunt apercepuți poetic aidoma unor „fluturi de noapte cu capul de mort”, identificabili în „Flamura verde cu uliul de fier/ gheare de ancoră, rături de vier [...] și tunuri (șale de șarpe boa)/ fântâni otrăvesc, țara și roua” (*Baladă blondă*). Ei sunt antropofagii, siniștri autori ai „bibliotecilor legate în piele de om”. Pe de altă parte, ceilalți – „roșu standard în circumvoluție” (*Împăratul Negru*), tot antropofagi și tot siniștri, stârnesc fiorii ființei poetului: „Vântul când bate prin mine se clatin’/toți morții și cetina pădurilor Katyn” (*Voo-doo*). De prisos, probabil, să vorbesc aici despre episodul Katyn, când, din ordin stalinist, au fost uciși deodată, după cum stau mărturie sursele istorice, peste 20.000 de oameni nevinovați.

Cred că poemele și baladele lui George Dan – ofițer de marină de viță-veche – se cuvin citite dincolo de restricțiile și ierarhizările impuse de teoria și critica literară, întrucât sunt poeme cu virtuți de document – deopotrivă literar și istoric – lucid, onest, dramatic, precum jurnalul de bord al unui căpitan înțelept și **patriot** în sensul neperimat, necompromis al cuvântului. Un căpitan de vas îndurerat că, după un război absurd și năucitor, țara, sfărțecată, a rămas cu fantomatici „Nelsoni călări pe sepii” și cu un fel de perpetuu supliciu al lui „Vodă-Cumplitul (legat) de cozile iepii”. Poetul vede și arată o țară dezmembrată, pe care doar îndurarea divină o mai poate salva („Doamne, Moldova zace de lepră/ cade vertebră din ea cu vertebră” – *Moldova*; sau „Dobrogea mulge uger de mină/ și marea fierbe’n cazan anilină [...] Sub Capul Caliacra, poate, foca/ își caută în grotă, culcuș, roca [...] Covor amar ca lacrima în pernă/ ieșim pe stânci cu inima în bernă” – *Flotă fără Trafalgar*). „Flota fără Trafalgar” exprimă, în fond, jertfa zadarnică, la limita dintre tragic și absurd, jertfa care nu aduce izbândă/ răscumpărare/mântuire, ci atrage după sine un șir nesfârșit de alte și alte jertfe. Pentru un neam aflat mereu cu „inima în bernă”, cu istoria zdrumică, în al doilea război mondial, de „două fascisme”, când „’n lume trei meșteri / trunchiul popoarelor taie c’un joagăr / (și) fețe de oameni pălesc, frunze’n lagăr” –

Baladă blondă) șansa nemuririi/ izbăvirii stă în însăși nesfârșirea durerii: „...inima dacă ne doare,/ e nemuritoare, e nemuritoare” (*Et caetera*).

Mai cred că George Dan a ales, în 1947, dăruindu-i manuscrisul lui M.N. Rusu, destinul poezilor sinucigași din dragoste pentru aproapele. Poemele și baladele lui rostesc adevăruri ce nu se puteau rosti cu voce tare atunci când au fost scrise, i-ar fi adus cătușe, nu renume literar, dar mesajul lor se cuvenea să rămână viu, în grija unei persoane de încredere – căci Dumnezeu lucrează prin oameni –, pentru ca mai târziu să iasă la lumină. Poetul, identificându-se unui nou Lazăr lipsit de viață, se roagă: „Dar, Doamne, fă Tu lumină! / Ridică-mă incendiu din raclă! / Și fiecare jeratic de os / din peștera cârnii – ce luminos / Lazăr chemat de Christos” („Lazăre, vino afară!”).

În lumea tulbure pe care o deconspiră, poezia lui George Dan, expresie deopotrivă a credinței neclintite („credința mea-i explozie, lumină” – *Pădurea, Dumnezeu de antracit*), rostește fără echivoc o poruncă simplă, pentru toți cei ce sunt fie sinucigași din dragoste, fie morți de vii: „Cadavre de sub cearșaf, insist: / în viitorul vostru costum, iubiți-l pe Christ.” (*Avertisment*).

George Dan (10 februarie 1916, Cadievu, județul Caliacra, Regatul României - 5 ianuarie 1972, București) este poet și traducător. Este fiul Călinei (născută Duilaș) și al lui Vasile Dan. După ce a absolvit Liceul „Știrbei Vodă” din Călărași, lucrează în Marina Militară, apoi în Marina Comercială, obținând brevetul de ofițer în 1940. După război se stabilește în București. În 1935 scoate la Călărași revista „Nenufar”. Debutează în „Revista scriitorilor români” (1936), cu poezia *Cufundare*, semnată George Danubia; debutul editorial are loc în 1949, cu volumul de balade și poeme *Bună dimineața!*

Din 1945 frecventează cenaclul Sburătorul. Colaborează la revistele „Preocupări literare”, „Viața românească”, „Istm”, „Festival”, „Gazeta literară”, „Contemporanul”, „Tomis”, „Astra”, „Familia”, „Ateneu” etc. Este redactor la „România liberă” (1946-1948) și la „Flacăra” (1948-1949).

(După *crispedia.ro*)

Balade și poeme

Această carte are doi autori: George Dan, poetul care a zămislit poemele și M.N. Rusu, criticul și istoricul literar care a salvat manuscrisul, l-a păstrat un sfert de veac, l-a scos la lumină exact la timpul cuvenit și a îngrijit o ediție excelentă, cu acribie științifică, prefățându-l cu bine cunoscuta-i competență academică.

Apariția acum a poetului marinăr George Dan cu cea mai importantă operă a sa mă duce cu gândul la **generația războiului**. Așa aș numi eu generația care s-a afirmat în ajunul, în timpul conflagrației, dar și în primii ani după ce tunurile păreau a fi încetat să mai bubuie. Este poate cea mai bogată generație a literaturii noastre, cu puzderie de talente, cu nenumărate reviste, edituri, cenacluri, curente și direcții de dezvoltare, dar – în același timp – o generație crunt și neîndurător încercată. În special poeții i-au dat o strălucire unică și tot ei au dat martiri memorabili. Unii veneau din avangardă, alții ieșeau din mantaua lui Arghezi și (pare-mi-se) cei mai mulți veneau din arealul atât de fecund al simboलिष्टilor. Și generația aceasta a fost izbită în plin de istorie: sovietizarea țării, stalinismul cu toată teroarea aruncată mai ales asupra claselor culte, a intelectualității, cu proletcultismul, cu realismul socialist sufocant și steril. Îmi imaginez generația aceasta răstăginită pe un pod rulant al unui gater imens, pironită pe puntea de sacrificii și împinsă spre fierăstraiele ucigașe. Și mai văd patru falii desfăcându-se de pe trunchiul robust al generației:

1. Falia compromisului. Unii (nu puțini!) au acceptat compromisul din convingere, cu patos revoluționar și fantezii mesianice: Nina Cassian, Eugen Jebeleanu, Geo Bogza, Mihai Beniuc, Maria Banuș, Petru Dumitriu, Marcel Breslașu, Miron Radu Paraschivescu, Cicerone Theodorescu, Dan Deșliu, Zaharia Stancu... ș.a. Alții din oportunism, iar alții, (nici ei puțini!) din constrângere, încercând, cu succes uneori, să completeze cu cenzorii, cu editorii, spre a-și oferi o gură de oxigen, spre a menține insule și momente de normalitate într-un imperiu al anormalității agresive.

2. Falia așteptării deznădăjduite: cei care se uitau în albastrul cerului să vadă escadrelile americane și-și încercau șansele pe flori de romaniță: vin, nu vin; vin, nu vin... Și n-au mai venit: Este falia lui Virgil Teodorescu, Gellu Naum, Radu Stanca (cu Cercul literar de la Sibiu) Radu Petrescu (și Școala de la Târgoviște) Tonegaru, Dărie Magheru, Emil Botta, Geo Dumitrescu, Augustin Doinaș, Dimitrie Stelaru, George Dan – la care vom reveni... ș.a. Cenzurați, indexați,

umiliți au continuat să existe. Și însăși existența lor a fost un act de rezistență.

3. Falia salvată prin exil: Eugen Ionescu, Emil Cioran, Vintilă Horia, Virgil Ierunca, Monica Lovinescu, Mircea Eliade, Ștefan Băciu, Ben Corlăciu... ș.a.

4. Falia rezistenței asumate. Radu Gyr, Nichifor Crainic, Nicu Stenhardt, Aron Cotruș, Vasile Voiculescu ș.m.a. Ei au luat în piept dinții fierăstrăului și s-au încăpățânat să supraviețuiască. Prin operă, dacă altfel nu.

Cu M.N.R. ajungem la o altă generație: **Generația 60, Recuperatorii.** Este generația care începe cu Labiș și se încheie cu Nichita Stănescu: Marin Sorescu, Norman Manea, Ana Blandiana, Ioan Alexandru, D.R. Popescu, Grigoru, M.N.R., Aurel Sasu... și lista e lungă. Acești scriitori nu și-au ponegrit înaintașii, ci fiecare și-a scris partitura și a căutat, dimpotrivă, să refacă legăturile de sânge cu generațiile antebelice, să recupereze pentru cultura națională mari valori puse la index de comuniști, să ajute, fiind ei înșiși redactori de reviste sau edituri să recupereze tradiția literară și să dea continuitate filonului național de gândire și creație artistică. Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia erau la index. Șaizecștii i-au pus pe steag.

În acest efort se înscrie și opera recuperatorie și editorială a lui M.N. Rusu, secondat cu „Notă asupra ediției” de Daniela Marino.

Foarte tânăr redactor la *Luceafărul*, aproape necunoscut la vremea aceea în lumea largă a literaturii, M.N.R. a primit în redacția din Bulevardul Ana Ipătescu un marinăr care i-a pus în brațe un manuscris. Marinărul era George Dan, manuscrisul era „Oamenii din lande”. Autorul ținea în mână un text distins cu Premiul pentru poezie „Ion Minulescu” (1946), aproape tot atât de prețios ca Premiul Fundațiilor Regale. Dar, timp de zece ani, nicio redacție n-a cutezat și nici n-ar fi putut cuteza să-l publice. „Ți-l dăruiesc!” i-a spus marinărul și i-a încredințat manuscrisul. Să fie acolo, în sertarul unui tânăr critic! Asemenea unui naufragiat care pune într-o sticlă mesajul disperării sale și-l aruncă în necunoscut, tot așa marinărul sosit în redacția *Luceafărului* a încredințat lui M.N. Rusu manuscrisul vieții sale fără nicio speranță. Dar a fost un poet norocos.

Cartea, editată acum de EIKON sub direcția unui eminent editor, Vasile Dâncu, și lansată recent la Brașov, este o bijuterie bibliofilă. În pagina de stânga, manuscrisul facsimilat. În dreapta, litera tipografică. Între aceste două laturi ale cărții, actul lecturii echivalează cu descoperirea unui poet cu puternică vână creatoare, cu o distincție rară și un timbru absolut inedit.

Mai întâi cucerește prin limbaj. Materialul poetic este dens și de o prospețime cuceritoare chiar și atunci

când cuvintele sunt vechi, arhaice, dar aduse cu meșteșug din condei. E un material adus de la sursa vie, din vorbire, nimic livresc, sofisticat, artificios. Cromatica este dură, limbajul e colțuros, cu expresii șocante prin forța lor de sugestie, nu prin durități gratuite sau vulgarități. Stilul are eleganță. Față de femei, poetul are o atitudine cavalească. Erotismul lui George Dan este respectuos, senzualitatea se compune discret, din nuanțe și aluzii fine și este, totuși, eclatantă. Rostirea poetică e densă, expresivă, amintind plăcut de Dărie Magheru, singurul poet al generației sale cu care poate fi comparat, dar pe care cu siguranță nu l-a cunoscut. „Oamenii blonzi cu păr verde din lande, / val de omidă și pureci de plante – / iubesc doar femeile blonde și tandre / cu ochi somnoroși, femei-salamandre. / Femeile noastre, copiii de cridă/ dorm în subsoluri de aguridă...” (Baladă blondă). Sau: „Femeia din Cetatea Albă / avea ochi negri să înfrunte / zuluful ce-i cădea pe frunte / ca roiul de furnici pe-o nălbă // Femeia din Cetatea Albă / cu pielea gâtului bălană / și buze roșii de spioană / purta, de galbeni grei, o salbă...” (Femeia din Cetatea Albă).

Solidar cu cei necăjiți, poetul vibrează la tragic, protestul său este virulent. Dureros strigăt de disperare, poemul Moldova: „Limba Moldovei se varsă din ștreang / desfășurat jambier într'un gang, / limbă de piele stîrbă'n bocanc. / Blidul Moldovei la capăt de pod / strânge lacrimi ce'n gât se desnod; / pielea frunții întinsă-i pe calapod. / Sănul Moldovei e țurtur de piatră/ supt de țâncii din cenușa din vatră; / câinii' nchirciți care latră'n polatră. / Trec din Polonia spre Delta – trenuri, / turme și care'n exod ca pe vremuri / oameni pe roți pe vagon cu refrenuri...” Poeții generației sale trăiesc în forme specifice fiecăruia experiența simbolismului. Fără a fi un poet formalist, George Dan lasă forma să meargă înainte. Știe că forma e trecătoare. Ei îi urmează esența. Și esența face acordul final.

*

Fără gestul editorial recuperatoriu al criticului și istoricului literar M.N. Rusu, literatura română ar fi pierdut definitiv un poet rafinat, de aleasă simțire artistică, original și vîguros.

DANIEL DRĂGAN

PRIVIGHETOAREA UMLE VIDUL

Vine o vreme a judecății și poeta DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN provoacă apa, timpul, pentru ca lucrurile să vină mai repede în acum-ul etern. Poeta privește în față apa și se privește pe sine, chip curgător printre evenimente precise, prin lumea spirituală în care ne aruncăm cu frenezia adolescenților în căutarea albastrului din valurile jucăușe.

Judecata apei este volumul în care poeta DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN a pus ceva din pasiunea ei pentru versul care intră sub pielea cititorului. Poeme vin din trăiri adevărate, din fapte care au fost, din frustrările omului contemporan care vede risipirea și căderea în ruină a peisajului. Sinceritatea pare a fi tonul care animă poemele și asta dă forță pentru că autoarea acceptă judecata cu luciditate și neputință, dar cu speranță. Față de volumele anterioare Dorina Brândușa Landén are curajul de a aborda și lucrurile obiective care ne marchează traseul vieții, cunoscute, necunoscute, știute, neștiute, dar prezente prin tăria metaforei în sine ca metaforă de idee la marginea continentului și a oceanului.

Volumul se edifică pe trei paliere: *Amurguri*, *Casa de sticlă*, *Judecata apei*. Ciclurile sunt unitare și urcă spre albastru brut al poemelor care lasă semne. Nu întâmplător sunt trei cicluri, ele au o logică a devenirii: încep prin întâmplări concrete, au titluri exacte, dar ultimul ciclu lasă poemul liber să zburde în sfera viziunii autentice. Deși nu au titlu, poemele din ultimul ciclu, *Judecata apei*, se descoperă în final, acolo unde codul apei dezleagă misterul vieții la modul personal, irevocabil.

Primele poeme se fixează din da-

Dorina Brândușa Landén, născută la 9 iunie 1958 în comuna Șoimuș, locuiește în Suedia. A publicat creații poetice în revistele românești de dinainte de 1989: „Luceafărul”, „Transilvania”, „Tribuna”, „Vatra”, „România literară”. A obținut Marele Premiu de poezie la Festivalul „Lucian Blaga”. Volumul de debut a apărut în anul 2010 la Editura Călăuza v.b., intitulat *Vânzătorul de imagini*, apoi, în anul 2011, volumul *La nord de sufletele voastre*, la aceeași editură. Dorina Brândușa Landén este o prezență permanentă în paginile revistelor literare hunedorene – „Ardealul literar”, „Nova Provincia Corvina” – și în publicațiile literare din țară – „Vatra veche”, „Arca” etc. Editorul de suflet este Mariana Pândaru.

Volumul *Judecata apei*, a apărut la Editura „Danimar”, Deva, 2012.

te exacte, date care marchează viața autoarei, fac parte din biografia necesară: această exactitate marchează limitele de jos a existenței, începuturile care vin din amurgul zeilor și urcă spre apele de sus.

Iată energia latentă pusă acolo pentru a dinamiza viața: „Zei anonimi și tăfnoși/ se năruiau în lumina zorilor. / În zbaterea-i aurie / ziua părea ga-ta să explodeze.” (*Izvorul limpede*).

Descoperirea vieții brutale e un tipăt, zicerea primară: „tipătul înmă-nunchind toate spaimele / toate bucuriile strigătul singur / modulat după meandrele instinctului / le dădeam focului să le ardă.” (*Izvorul limpede*).

Viața prinde rădăcini în sufletul ființei bătute de necunoscut, doar energia proprie, intimă, e un reper: „Am trecut peste podul îngust al copilăriei / cu siguranța oarbă a celui ce-a semănat câmpul / și acum așteaptă germinarea. / În tăria zorilor mă trezesc deodată / uimitor de puternică / peste un neam de pruni în floare / îmi întind domnia / pe cer aprind ruguri mari / oceanul întreg l-aș bea / m-aș îmbăta cu veșnicia” (*Iunie 1972*).

Universul poetei se conturează clar în orizontul volumului: izvorul limpede, meditația, oglinda neiertătoare, anotimpurile, începutul vremurilor, ochii, Europa cu misterul ei, supraviețuirea, apele ca dinamică a timpului concret de dureros, memoria ca pod, adevărul acela ultim și ochii prezenți ai prezentului din timpul continuu acum-ului.

Unele poeme sunt lungi și par a rescrie istorii și istoria, dorința de mărturie este irezistibilă, judecata e o parte a vieții în care nu trebuie ratată, ci trăită până la ultima consecință. Evident, poemul în sine se coace în

vara volumului, de la concret la spiritual e lungul drum al apei spre codurile interne.

Să supraviețuiești, iată taina, dincolo de capcanele apei, timpului, indiferent de continent: „Să supraviețuiești sub munții făgăduințelor / în mijlocul concetățenilor ocupând același spațiu / treptuit ca o scară de care se-a-gață – caracatițe – / palide oase în pră-pastia cerului.” (*Meditație în grădină*). Imaginile sunt dureros de reale în visul de ceară a poemului matrice: palma de piatră, universul pârguit până la ultima limită, adâncimea întune-cată a memoriei, lamele spiritului, pielea feminină a zăpezii, orașul alb prin ninsoarea tulburătoare, copacii își schimbă epiderma, oamenii își pierd sinele, privighetoarea umple vi-dul cu arta ei aurită, oameni armoni-zați la tendința universală de auto-distruge-re, oameni cu ochii goi ca niște cuiburi, caii nopții trec prin carnea poetei...

Depășind tensiunile imediate ale existenței, peisajul nordului echilibrează lumea, răceala iernii e una existențială, frumusețea e aici, lângă ochiul flămând: „Ce valuri se zbat deasupra globului și ce lumină / plutind ca apele ploii prin dioptriile aerului! / Noaptea-i pe cale de-a fi sorbită / într-o casă de sticlă / un amfiteatru de flăcări cu limbi/ şuierând vechi farmece. / În zăpada scânteind în verde / argintat de lumină și ondulare / captiv ca într-un cerc de fum / un bătrân elan pe moarte. / Cu lacrima-nghetată pe retină / despuat de mândrie dar atât de frumos / încremenit în centrul fluxului boreal / neștiind că rana lui e mortală / elanul zace liniștit / cu coarnele-agățate de ecoul pădurii.” (*Aurora boreală*).

Europa e un continent comun în care lumea s-a rătăcit, călătoria prin arta tradițională, o lume a discursurilor sterile, autoportrete în stilul *copy – paste*, schimbarea la față a țărilor, dar individul pare pierdut în reguli implacabile din care nu iese, omul și-a țesut istoria și stă ca-ntr-o gogoasă, fluturile ar putea izbucni cândva, dar acum cercul e strâmt: „Hai să facem o spătură-n drepturile / cetățeanului de rând / dar mai ales în obligațiile ce-l preschimbă / într-o marionetă colorată / învățată să rădă să plângă să nască / să moară. / Hai să ne-nfruptăm din noi înșine / să ducem măruntele noastre războaie / împotriva lumii →

CONSTANTIN STANCU

simetrice.” (Hai să umblăm prin Europa noastră).

Judecata apei, partea ultimă a volumului, pare să capteze poemele, să le prindă în codul nevăzut, acestea nu mai au titlu, individualitate, dar sunt real de exacte în infinitul posibil al mesajului poetic, e un semn de maturizare pe care Dorina Brândușa Landén ni-l lasă peste marginile versurilor curgătoare dintr-o parte în alta a continentului, e un fel de universalizare pe care o acceptă de dragul comunicării: „De sus cerul varsă oceane / din piepturi izbucnesc / șarje de iluzii cu baionetele trase / în cerul gurii gustul cenușii / iar ploaia e mai sărată / decât lacrima.” (Adevăr îți spun – auzi-mă!)

Ultimul poem al volumului ne dezvăluie **codul secret** al apei care judecă, judecă, lumea e prinsă în acest ritual al judecății permanente, ca un semn al divinității care ne desenează destinele, printr-un spațiu necunoscut nouă, dar pe care îl putem prinde ca realitate a cercetărilor tainice: „Din ceața primară o mie de ochi / ne privesc ciudat / ne măsoară retrospectiv viața / ne numără toate greșelile / și-ntr-o după amiază / vârgată de umbre / ne condamnă la judecata apei: / doar dacă te îneci / ești nevinovat!” (Din ceața primară o mie de ochi). Imaginea ochilor nenumărați e preluată din ultima carte a Scripturii, Apocalipsa, acolo unde revelația face posibilă judecata prin cunoaștere, iar poezia e o formă a cunoașterii în frumusețea ei eternă...

Dorina Brândușa Landén aduce un plus poeziei feminine din România, are un stil distinct, un aer marcat de misterele nordului care ne îmbată cu misterele dintr-o țară secretă, unde deva între țările reale ale Europei. Cu siguranță avem, prin prezența sa, o nouă dimensiune a poeziei ca poezie, ferită cumva de influențele la modă acum în literatura română, aducând în plus elemente de civilizație autentică în care preocuparea pentru istoria comună a oamenilor e una reală și definitorie: „Din înălțimea domului alb / clopote de argint sună bilingv / răsună până departe-n afara orașului / parcă ar întreba arborii frunzele tinere / și oameni ce poartă / pe chipuri măști de mătase / despre călăreții morții care-au adus asemeni unor cercuri concentrice-n apă / mesajul ruinelor în secolul nostru.” (Duminică în piața Domului).

Monorimurile și diferența

Monorimurile brașoveanului Sorin Basangeac (apărute mai întâi în cele două volume simultane din 2009, **Nocturnă cu nebunul satului** și **Paparazzo în marile mahalale** și, apoi, în placheta din 2010, **Cartea omului matur**, despre care am dat seamă la timp în „Vatra Veche”), acestor *monorimuri* deci (termenul fiind o invenție a poetului) li se adaugă astăzi, în **Quinte la două capete**, o frumoasă suită de „pentastihuri cu rime din părți” – o altă născocire inspirată a autorului, una, cum se vede, nu doar lexicală dar, așa-zicând, de *format* în construirea și gândirea poetică; nu e aci prin urmare numai o inovație prozodică, dar e o înfățișare nouă a spiritului și literei poeziei. O poezie, vorba lui Sorin Basangeac, ce „naște gând” din punerea în ordine a „print”-ului, a textului.

Să desfacem așadar o mostră: „Labirint, / printre sute de catarge / ancorate în Corint, // trec în sprint; / vechi recorduri le pot sparge, / din abis scot mărgărit; // nu m-alint, / zău, nici mă țin de goange, / doar nasc gând și pot da print! // Sub argint, / moț, mai ieri, ca scos din Gange, / simt că-i vremea să dezmint, // clar, succint: / mint doar inime prea large, / vād, Strigoii, n-am scris «Peer Gynt»...

Vom găsi în noua carte a lui Sorin Basangeac o stihuire savantă, rafinată, jocuri textuale, improvizația căutată și (cum aminteam citind

volumele precedente) naturalețea atent fabricată.

Pe aceeași linie oximoronică, Irina Petraș, distinsa scriitoare din Cluj, un critic avizat, care i-a prefătat poetului cea de-a treia carte, evoca în legătură cu ispitirea de reguli și geometrii a poetului, această spusă a francezului Georges Perec: „Îmi dau reguli pentru a fi totalmente liber”. Tot Irina Petraș a mai observat în scrisul lui S. Basangeac performanța formală, dexteritatea în respectarea mlădioasă a unor îngrădiri asumate ale enunțului. Mai mult chiar, criticul clujean nu s-a ferit să vorbească chiar de un adevărat „dezmăț lexical”. Precum aici, în poema **Lady speed stick**: „Evanescenț / măgar în ceață, / un turbo bio indecent, // concupiscent, / speed stick ne-arată, / mimând un aer inoent. // Fosforescent, / un gând aprinde / o lampă demnă de-un docent: // eurocent / doi bani și-o frunză / dintr-o para în curs crescent, // procent / decent din i-ha, i-ha! // să scot punând câte-un accent!”

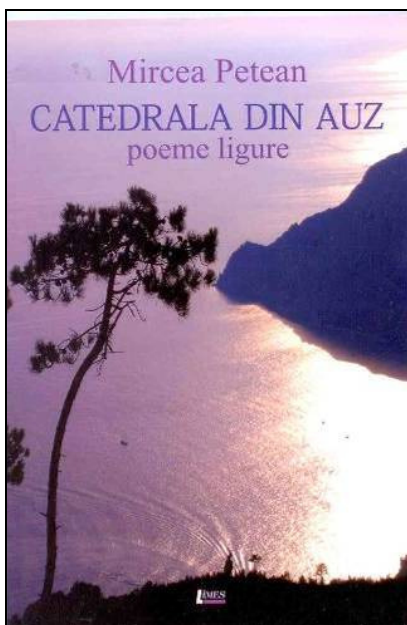
Nu lipsesc din poetica lui Sorin Basangeac, precum la postmoderni, ironia și burlescul, intertextualitatea, nu lipsesc inspirația livrescă și capacitatea incantatorie.

Să citim **Tulburare a liniștii publice** (o poemă în care apar și altfel de conotații, politicul ne dă, iată, câteodată ghes): Trei / șezlonguri așezate / la Sovata, într-o parte, / au ținut să ne arate / c-au ținut de un ținut. // Grei / de cap, fără de carte, / parcă ieri picați din Marte, / juzii din vecinătate / alte alea-au reținut. / Bei, / cam turc, dar cu toți frate, / strigă din Turn Alb, pe Warthe, / cum că în străinătate/ bei și ești întreținut.// Vrei,/ nu vrei, te lași pe spate/cânți, <croiește-ți altă soarte!>/gâlgâind de sănătate, / al bărdacei conținut. // Stei / sub stea, luna jumate / fac peisajul mai aparte, / prin zăbrele cât răzbate / spre ochi stins de deținut.”

Repet, în încheiere, întorcându-mă din nou la Irina Petraș, ceea ce am zis despre poet recenzându-i cărțile anterioare: poezia lui Sorin Basangeac este un act de independență și de... *diferență*.

A. I. BRUMARU

PARADISUL TERESTRU

Fiecare dintre noi își imaginează, un paradis terestru propriu, secret, în care adună cele mai de preț idealuri, cele mai dragi ființe și cele mai de preț lucruri pe care le-a dobândit în decursul existenței.

Mircea Petean are curajul să-și dezvăluie paradisul terestru specific în volumul de versuri CATEDRALA DIN AUZ (1).

Primele două capitole ale cărții, intitulate *'Neața* și *Seară bună*, descriu petrecerea unei zile în acest rai pământean, iar ultimul, *Poemele Anei*, împlinește orele paradisiace trăite până la atingerea limitei ființei.

Prima zi în paradisul terestru, marca Mircea Petean, amintește de Prima zi a Genezei: „la început a fost Cuvântul și Cuvântul era unduire de sunete și tăceri/ și energia eliberată din ciocnirea lor e la originea tuturor văzutei și nevăzutei/ și la ce bună scrierea dacă nu are ceva din frisonul rostirii dintâi”.

În aceste versuri, se ascunde o întreagă viziune asupra lumii, pe care am schițat-o recenzând volumul de haiku-uri peteanene: LINIȘTE REDUSĂ LA TĂCERE (2).

Înainte de cuvânt era tăcerea, la rostirea primelor litere/sunete, cuvintele se amestecau cu tăcerea, apoi cuvintele au făcut lumea, înglobând în ele însele o parte din tăcerea primordială sub formă de liniște.

Lumea creată de poet poate dăinui numai dacă scrierea sa păstrează ceva din energia rostirii divine.

În volumul pe care-l comentez, CATEDRALA DIN AUZ, scrisul se degradează, își pierde voluptatea, preferându-i-se vorbirea/oralitatea, care și ea este estompată de tentația tăcerii. Abia acesta aduce împăcarea deplină cu sinele. Altfel spus, cuvintele nu pot cuprinde absolutul, preferabilă fiind tăcerea: „încetul cu încetul/ în anii din urmă, pe măsură ce/ pierdui din voluptatea scrisului/ exacerbata de pofta nebună de literă plumbuită/ dobândii voluptatea rostirii// în marginea ei când nici nu te-aștepti se cască abisul tăcerii”.

Cuvintele neputând epuiza semnificațiile realității și mai ales ale transcendentului, poetului îi devin proprii acele „chipuri tăcute ale veșniciei” pe care profesorul Vasile Fanache le detectează în lirica blagiană.

Care ar fi acestea la Mircea Petean?

În primul rând spațiul geografic, golful liguric la Marea Mediterană, înconjurat de munții asemănători apusenilor natal. Apoi, prezența familiei (soția Ana, fiica Ștefana, ginerele Luca și nepoțica Daria), amintirea unor personaje emblematice din Jucul de obârșie.

Iată cum își începe ziua mirifică poetul datat la plăcerii ancestrale, domestice: „ca un bun descendent al dacilor liberi / îmi încep ziua cu o linguriță de miere / și o ceașcă zdravănă de cafea / apoi aștept să se trezească ai mei / și odată cu ei să înflorească miraculos salcâmul rostirii”.

Raiul descris de Mircea Petean e trăit senzorial: apa golfului oferă senzații tactile, soarele încinge blând epidermele, privirea se desfată cu munții prăvăliți în apă, iar auzul cu tipătul pescărușilor. În clipele de introspecție, auzul devine privilegiat. Mut și cu ochii închiși, poetul „aude” curgerea amenințătoare a clipelor, autoironia salvându-l de ridicol: „aud clipa cum se sparge precum sămburul / ajuns la maturitate / adun cojile cu mătura / ce faci – mă întreabă cineva / și eu de colo – *mai nimica*”.

Explozia aceasta tragică produsă de trecerea timpului este convertită liric în muzica metricii orchestrată în CATEDRALA ascunsă ÎN AUZ.

Ajungem acum la trăirea expresionistă a iubirii familiare și a

presentimentului morții inexorabile care amenință ființele iubite, transpusă în poeme de un dramatism zguduitoare prin contraste. Să exemplificăm cu imaginea Dariei, care doarme angelic: „bucură-te suflete bucură-te / îngerul a adormit din nou / cu mânuțele sub obraji / (...) / bucură-te suflete bucură-te/ dar taci/ taci odată / poate așa / numai așa / amuți-va spaima de moarte”.

În alt moment, zâmbetul fetei devine lumina raiului. Poetul încearcă prin incantații și dansuri dionisiace să alunge extincția: „bucură-te suflete bucură-te / îngerul se trezește în fața ochilor tăi / sărută-i zâmbetul care-i dezvelește gingiile rozalii / și pernuțele obrajilor i le poți săruta / sărută-i degetele de pianistă precece / și degetele de la picioare i le poți săruta // vorbește-i dansează cântă-i / poate așa / numai așa/ uita-vei spaima de moarte”.

Dar moartea se insinuează în mintea poetului prin viziunea nepoțelii îmbătrânite: „bucură-te suflete bucură-te / îngerul a ațipit în fața ochilor tăi / îi poți săruta ridurile de pe frunte / și palmele de femeie bătrână i le poți săruta / îi poți mângâia coatele îndoit / și genunchii îndoiți îi poți mângâia // vorbește cântă dansează/ poate așa / numai așa/ uita-vei spaima de moarte.”

Deși subminat de extincția inexorabilă, raiul lui Mircea Petean se păstrează la modul ideal.

Volumul de versuri CATEDRALA DIN AUZ este puternic autobiografic. Casa în care locuiește familia fiicei sale este așezată în centrul lumii. De aici legătura cu cerul este posibilă. Prin poemele ligurice, Mircea Petean a realizat acest lucru.

LUCIAN GRUIA

Note:

1. Mircea Petean, CATEDRALA DIN AUZ, poeme ligure (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2012).

2. Mircea Petean, LINIȘTE REDUSĂ LA TĂCERE (Ed. Limes, Cluj-Napoca, 2011).

Cartea este dedicată Dariei, Ștefanei și lui Luca.

ÎNTE ADEVĂR ȘI APARENȚE

Volumul *Ambalajul de staniol* (Editura Emma, Orăștie, 2011), de Livia Fumurescu, se remarcă prin bogăția informației și precizia analizei. „În amintirea părinților și a soțului meu, spre cunoaștere urmașilor noștri...” – glăsuiește dedicația. Acest lucru se și întâmplă, profesoara Maria Ionescu rememorează anii copilăriei, dar și veghea la căpătâiul unui soț bolnav, aflat în stadiul terminal al unei afecțiuni ce i-a măcinat îndelung existența. Cât despre copii, aceștia împliniți profesional și familial dincolo de hotarele țării, reîntorși în anul 2030 în România, după patruzeci de ani de la evenimentele din 1989, când mama lor se pierduse în nemărginire, găsesc în casa bunicilor un manuscris ce purta titlul: „O viață – prof. Maria Ionescu” și un caiet dictando cu însemnările mamei din „perioada aceea confuză, în care fusese primar în orașul de dincolo de colină și din perioada care a urmat.”. Răzbăteau din acele pagini „zbuciumul și disperarea cauzate de neputința de a învinge inerția aparențelor, promovată în totalitarism, dar mult amplificată în așa zisa democrație a perioadei de tranziție...” Inerția aparențelor este moara de vânt cu care se ia la trântă eroina cărții. Chiar titlul volumului poartă în el simbolul falsului decriptat, dat în vileag de la primele pagini. Și așa începe „numărătoarea inversă”, genericul primului capitol, cu scena dintâi a cărții, un Crăciun, în care mama profesoarei Maria Ionescu, Săftica, amână voit momentul deschiderii unei cutii argintii, care, după îndepărtarea staniolului s-a dovedit a fi „o cutie cenușie de carton, jupuită pe margini, destul de zdrențuită”, dar care furase privirile copiilor și le aprinsese imaginația, precum panglica roșie ca o flacără, ce îmbrățișa cadoul mult așteptat. Acesta este chiar mesajul cărții: „ambalajul sclipitor poate păcăli, ascunzând cutia jupuită a unor triste realități pe care decembrie '89 le scosese la lumină: goana după putere și căpătâială, orgoliul, trufia, invidia, răutatea, josnicia, minciuna, ipocrizia, demagogia... și alte urățenii”. Profesoara Maria Ionescu desface nemilos bandajul de pe aceste bube, de pe aceste urățenii, alteori oblojește răni pricinuite nemeritat

unor oameni, dușmani de clasă într-o trecută orânduire departe de sfera puterii, manipulați și înșelați într-una nouă, pe care o credeau a dreptății și egalității. Între rostogoliri și vârtejuri existențiale, se scurg zilele și nopțile concetățenilor și concitadinilor eroinei. Autoarea însăși împarte volumul în două părți esențiale intitulate chiar așa: „Rostogoliri” – prima parte – care cuprinde capitolele: Numărătoarea inversă, Adieri de libertate, Vârtejuri, Dezlănțuire și speranță, Primele alegeri democratice, Dedulcirea, Jurământul rușinii, Manipularea, Haita și Turma. „Vârtejuri” revine și în titlul celei de a doua părți cu precizarea „după zece ani de la tranziție”. Capitolele acestui masiv corp al volumului pot fi socotite tot atâtea stări și trăiri ale eroinei sau lucide etichetări ale evoluțiilor societății și semenilor din preajmă. „Provocare și speranță”, „ABC-ul Administrației”, „Prioritățile comunității”, „Metodologia administrativă”, „Disciplina de partid”, „Obedienții”, „Scenariul compromiterii”, „Promovarea păcii sociale”, „Strălucirea staniolului” și „Cutia jupuită” vorbesc prin generic despre zile și munci în care un intelectual, de bună credință, ajuns prin voința majorității într-o anume demnitate, ce presupune nu numai competență ci și responsabilitate pentru felul în care banii obștei trebuiau folosiți în interesul și spre binele acesteia, este nevoit să lupte cu mentalități păguboase, cu lăcomia, necinstea, dezinteresul, chiar cu cinismul unora dintre cei care, păcălind un electorat credul, odată înstăpâniți în fruntea bucatelor, au ajuns să disprețuiască umerii celor pe care s-au sprijinit spre a ajunge în vârful piramidei, ori cu voita amnezie a altora, ce preluându-ți o vreo idee, ori continu-

ându-ți, bunăoară, vreo împlinire, ce se cerea desăvârșită, uită să te citeze.

Cartea Liviei Fumurescu poate fi socotită o pledoarie la bară a unui profesionist, bun cunoscător al realităților vremii sale, sau o lecție deschisă, interactivă, în care suntem provocați mereu, scoși la tablă, o dezbateră de principii ce ne țin atenția mereu trează și mai ales ne îndeamnă la meditații profunde pe seama timpului în care ne trecem, a rostului acestei treceri prin lume. Cât despre eroina cărții, profesoara Maria Ionescu, înțelegem că a ajuns la limanul existențial după furtuni și vârtejuri de tot felul, senină în forul interior. „Făcuse ceea ce trebuia să facă, străduindu-se să-și păstreze verticalitatea, pe care unii și-o îndoiu numai pentru a fi în funcții și a prospera. În relația dintre aparență și realitate, tot mai mult și mai frecvent învinge aparența sclipirilor, după care se ascund vidul, imensul gol sufletesc și spiritual, ba chiar uman, care nu poate genera fericirea spre care tânjim cu toții, tineri și vârstnici... doar că adevărul acesta îl descoperim, de obicei prea târziu, după ce ne-am irosit... căutându-l”.

Cartea Liviei Fumurescu îi poate ajuta, mai ales pe cei tineri, să scurteze calea de la fals la adevăr, să găsească modalitatea împlinirii interioare, singurul reazem solid întru devenirea unei personalități armonioase. Din acest punct de vedere, se poate spune că volumul *Ambalajul de staniol* are valoarea unui document de istorie trăită. Fac parte din generația autoarei și recunosc că așa a fost. Volumul *Ambalajul de staniol* se remarcă prin precizia analizei, vizibilă mai ales în partea a doua a cărții, care vorbește despre zilele și muncile unui gospodar cu imense răspunderi în gestionarea unei așezări, cum este „orașul de dincolo de colină”. Sunt „analize de caz” pertinente, argumentele în susținerea unei idei ori a unei poziții înscriindu-se, fără îndoială, în sfera unei logici fără cusur, toate izvorâte din nevoia justificată a profesoarei Maria Ionescu de a demonstra că a acționat mereu cu gândul la confortul psihic și material al omului care și-a pus încrederea în ea, că n-a cedat presiunilor, că în ciuda unor opreliști economice ori politice n-a abdicat de la principiile cu care a plecat în lume din casa părintească.

Putem vorbi cu referire la cartea →

MARIA VAIDA-VOEVOD

Liviei Fumurescu despre o voluptate a analizei, a despiciutului firului în patru. Analistul dublează mereu povestitorul și așa spune că este chiar mai vizibil decât acesta. De altfel, în volumul de față, precum în viața de toate zilele, toată lumea face politică: acasă, la o întâlnire cu prietenii, la serviciu, în parc, ba chiar la priveghiul mortului. E un talent, ori un cusur al românului? Cine știe! E însă o realitate transpusă convingător în paginile cărții. Și asemeni oricărui român, încercând, depășit de toate cele ale zilei, să întrezărească lumina de la capătul tunelului, profesoara Maria Ionescu nutrește speranța că prin credință vom putea depăși crizele de tot felul, dintre care cea morală nu este nici pe departe cea mai neînsemnată. Dublând celebra previziune „brucaniană”, eroina crede că după patruzeci de ani de la răscrucea din '89, Atotputernicul întors cu fața spre România ne luminează, în sfârșit, calea. Biruit-a gândul! Dovadă această carte: „Avem nevoie – ni se spune – de lumina spiritului, mai ales cei pentru care nu banul, ci conștiința și spiritul contează, căci înalță omul, îmbogățindu-i cugetul și, poate, viața...” În orașul de dincolo de colină, pledoaria continuă!

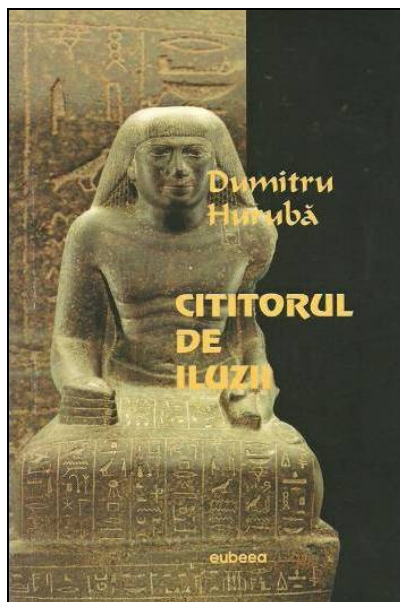
CITITORUL DE ILUZII

Un titlu inspirat pentru o carte scrisă în timp, cu răbdare, o carte în care Dumitru Hurubă a pus câte un strop de prietenie, de artă și spirit critic, plus umorul necesar, zilnic: *CITITORUL DE ILUZII*.*).

Adevărul despre operele scriitorilor sau al celor care scriu: iluzia, ca formă de a rezista în timp, dar și ca lentilă de contact pentru operele capitale care sunt ceva mai departe de lumea imediată a lecturilor zilnice, dar strict necesare pentru viziune.

Dumitru Hurubă ne prezintă cronici, recenzii, note literare, texte despre texte, motive pentru metafora operei scrise, argumente pentru a rezista în *tsunami*, în vremuri grele în care lumea pare a nu fi interesată de lectură, dar în care tot mai mulți scriu și tot mai puțini citesc, aparent... Cronicar din pasiune, el ne invită la un timp al lecturilor, al regăsirilor, al cercetărilor spirituale, al mirării la tema propusă de scriitor.

Lecturile sale sunt țipete în pustie, iluziile sunt mirajele de tot felul,

cititorul pare a fi cititorul de contor, un contor al pulsului ce vibrează în această epocă a informației. Când totul devine posibil, lectura este imposibila realitate a iluziilor care ne țin în picioare, ne țin pe trecerea de pietoni sau pe stadion, ori în fața televizorului.

Desigur că cei care scriu sunt interesați de o părere, de un gând despre opera lor. Dumitru Hurubă e preocupat de iluzia care pune în mișcare un univers complicat, adică universul cărții. O carte este mai mult decât o sursă de informații, este o stare...

Pentru autorul cronicilor, lectura e o incitare la o nouă descoperire, la o nouă revelație, ea poate fi negativă sau pozitivă, dar cronicarului îi pasă. Până la urmă, această carte e un fel de jurnal de bord pentru Dumitru Hurubă, el scrie despre aventurile sale literare, despre opere care acoperă domenii variate: istorie, filozofie, sociologie, literatură, cultura ca formă de evadare din cotidian, jurnalul. Trece de la poezie, la proză, la umor, la măturie. Lume pare prinsă în menhina dorinței de a spune, nimeni nu ascultă, toate operele sunt sunete în marele țipăt de la miezul nopții, timpul pare ceva copleșitor, cartea ceva concret, ceva care rezistă, o cărămidă de pământ ars, din vechime...

Într-un fel, Dumitru Hurubă pare dezamăgit: capodopere sunt puține! În alt fel, Dumitru Hurubă e fericit: mai sunt indivizi pe contrasens, se iluzionează, cred în ceva ce pare perisabil și totuși, nu...

Titlurile cronicilor sunt relevante, ele prefigurează temele societății românești: studenția, sfârșitul lumii,

femeia, umoristul, poezia, destinul nedrept, muzeul rural, Cutia Pandorei, Don Quijote, iubirea, intelectualul de serviciu, civilizația, oamenii locului, Jung, Holobacă, Panaite, I.D. Sârbu, Evu, Crepcia, Bărgău, Dumitru Velea, Radu Igna, Breban, Eliade, Eminescu, Sabato, Saul Bellow, Rainer Maria Rilke... și continuă cu responsabilitatea actului de creație, cu jurnalul unui romancier, demitizarea lui Eminescu (tema obsesie a istoriei literare), autocunoaștere, tradiționalism și fabulos, un oraș în inima poetei, iluzii pentru sinele propriu...

Modul cum abordează Dumitru Hurubă cărțile este unul serios și detașat în același timp: „După ce că, datorită libertății, democrației și credinței că oricine poate, doar să vrea, s-a publicat atâta amar de literatură proastă, orice volum de beletristică nou apărut este, cel puțin pentru mine, un motiv de bănuială, nu tocmai cumsecade – recunosc.”

„Dovada că în România se mai citesc autori „dificali” e această a 2-a ediție a cărții de față scoase de sub tipar de către Editura Humanitas” (C.G. Jung: *Amintiri, vise, reflecții*. Editura Humanitas, 2001.)

„Orice reîntâlnire cu umorul lui Cornel Udrea este un motiv de intrare în normalitatea ființei umano-raționale. Cu atât mai mult în zilele noastre, când râsul înseamnă tot mai mult cu un rictus sau, în caz și mai nefericit, cu un rânjel.”

Ce reține cronicarul din cărțile citite? Esența, labirintul existenței, fabulosul spiritului, curajul, abandonul, devenirea.

Sunt lucruri care dau culoare unei lecturi: trăirea acută a sentimentelor, sinceritatea poetului și arta iubirii, riscul celui care scrie pe teme neconvenționale, singurătatea poetului la Brotuna, cartea – un pas important pentru scriitor, pentru sine, mania titlurilor șocante, suplețea exprimării epice, experiența credinței, receptarea fenomenului liric, bagajul de cultură solidă și bine compartimentat, pătrunderea într-o lume cu alte legi, Bizanțul ca temă uitată, proza scurtă în dulcele stil clasic... „a mai sosit unul cu bouwagonul poezilor”...

Cu siguranță, recenziile și cronicile acestea vin să acopere un gol pe care literatura de specialitate nu-l poate acoperi, criticii de profesie sunt puțini, iar pe de altă parte un scriitor are →

CONSTANTIN STANCU

capacitatea de a intra în lumea altui scriitor, este doar cititorul de iluzii, nu-i așa?...

Dumitru Hurubă și-a luat de bună voie și nesilit de nimeni această slujbă, a reușit cu modestie și noblețe, lectura unei cărți te face mai bun, este și un argument pentru cărțile proprii și o modalitate de a plonja în realitatea lumii în care trăiește.

Cartea nu are postfață, prefață, motive sau argumente pentru care a fost scrisă, din textele publicate reiese, însă, sistemul critic al cronicarului, al cititorului: iubirea aproapei...

Dar să cităm câteva titluri de cărți care au trecut prin ochii cronicarului: *Sfârșitul lumii*; *Femei celebre. Mică enciclopedie*; *De serviciu la clepsidră*; *Îngenunchiat în lacrimă*; *Arta fugii*; *Prăpastia bune speranțe*; *Ușa interzisă*; *Arta iubirii*; *Rochia nesupunerii*; *Omul recent*; *Neantia*; *Despre îngeri*; *Frică și cutremur*...

Dumitru Hurubă reține versuri interesante, cele care prind în vocale și consoane o lume întreagă:

„Îngenunchiat în lacrimă / ca-ntr-o catedrală sufletul celui îndrăgostit.” (Ni-colae Crepcia); „Între ceea ce sunt / și ceea ce nu sunt / se petrece timpul / ca lama unui cuțit.” (Mariana Pândaru); „Ascuns în nume zeul, ca-n semințe, / Când stă să nască-n noapte bunul soare / Își mai visează chipul vechi din mare / Trecut prin irizări, către ființe.” (Eugen Evu); „Brațele tale / precum cătușele lichenilor / pe stâncile visând / grădini suspendate... În steaua de pe umerii tăi / Dumnezeu inventează / povestea noastră de dragoste.” (George Holobacă); „Din prea-iubire m-am născut / pe o colină transilvană / să ard cuvintele la rând / și să le-aștern pe câte-o rană.” (Ioan Evu); „...Noaptea / și moartea / mușcă din mine / ca dintr-o felie de pepene.” (Nina Ceranu); „Poeții așteaptă și refuză să doarmă / Refuză să moară...” (Ana Blandiana).

La un final de cronică, Dumitru Hurubă scrie:

„Ce contează de fapt? Contează un adaos important la cunoașterea de sine și de ceilalți.”

*) Dumitru Hurubă, *CITITORUL DE ILUZII*, Editura „Eubee”, Timișoara – 2010. Lector: Ilie Chelariu. Consilier editorial: Nina Ceranu, 304 pagini.

Stăruire în lucruri duhovnicești

O familia cunoscută și binecuvântată de Dumnezeu, din Miercurea Ciuc, preot Emil Pop și prof. Valeria Pop, perseverează în fapta cea bună, prin tipărirea volumului „*Timpul devenirii, timpul mărturisirii*”, ce marchează o stăruire în lucruri duhovnicești, sub bolta sfințită a unui monument reînviat – Biserica Ortodoxă Sfinții Apostoli Petru, Pavel și Andrei. Spunem că „au stăruit” cunoscând primele două volume: „*Un monument reînviat – Biserica Ortodoxă Sfinții Apostoli Petru, Pavel și Andrei*” (2009) și „*Ctitorii de lumină, ctitorii dăinuitoare*” (2010).

Ca și primele două volume, „*Timpul devenirii, timpul mărturisirii*” (Editura Nico, Târgu-Mureș, 2011) a apărut cu binecuvântarea și cu sprijinul nemijlocit al Înaltpreasfințitului Arhiepiscop Ioan al Covasnei și Harghitei. Cuprinsul celor trei volume au aceleași coordonate, dacă avem în vedere că punctul de pornire e biserica

MAI ESTE MULT PÂNĂ SE FACE SEARĂ?

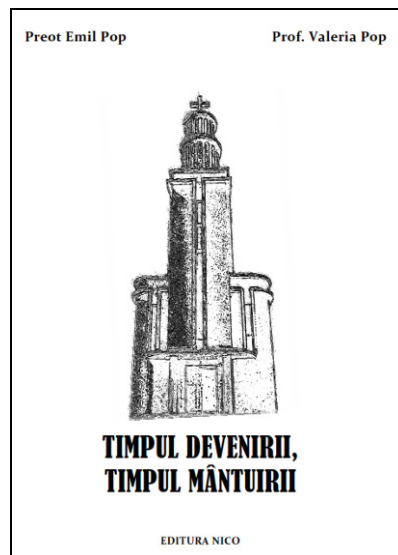
„La ce gândești?”
mă-ntreabă-o ghionoaiă
a nu știu câta oară
bătând în lemnu-mi vechi
cu ciocul.

Moi încă-o dată în luceafăr
tocul
și-aud a inimii bătaie,
și ea acum – ciocănitore –
zburând aceeași căutare
în joacă.

E prima dată
când le aud pe fiecare
cum toacă,
pe rând, pe rând,
fără de sfadă,
pe același lemn.

S-a ascuțit o stea
și verdele înțepă
tăriile de gând;
răspunsul
vârful undeii înfioară:
Mai este mult până se face seară,
că brazii prohodirea-mi vor să-nceapă
spre Lumină
la primul dangăt de la luna plină?

DUMITRU ICHIM

reînviată din Miercurea-Ciuc, fiind elogiata întotdeauna întâiul ei păstor duhovnicesc, părintele Isidor Vlad (1884-1965). Chiar numai titlurile capitolelor „*Biserica noastră – ocrotitori, ctitori, enoriași*”, „*Cuvintele harului*”, „*Rostuiri duhovnicești*”, „*Modele duhovnicești*”, „*Rugăciunea, cale spre cer*” se constituie într-un discurs teologic alcătuind cuvinte ziditoare de suflet, deoarece lectura cărții mărturisește clar că „dacă ai reușit să ai cei mai buni prieteni pe Dumnezeu și familia, atunci ești pe calea cea bună” (p. 111).

Predicile părintelui Emil Pop, cu titluri-citate semnificative din pericope evanghelice, reprezintă adevărate cuvinte de învățătură spre vindecarea sufletului.

Ele transmit credincioșilor idei ziditoare. Una dintre aceste idei extraordinare, „cea mai mare avere pe care poate să o aibă un om este ca la sfârșitul vieții să fie împăcat în inima sa” (p. 57), mă motivează a întreba dacă într-adevăr poate un creștin de astăzi, înainte de a-și da obștescul sfârșit, să spună, precum Sfântul Ștefan, „Doamne, nu le socoti lor păcatul acesta!”. Cuvintele harului, frânturile autentice de viață prezentate frecvent în paginile volumului, modelele duhovnicești, toate ne îndeamnă „să urmăm calea devenirii pentru a fi pe calea mântuirii!” (p. 125). Titlul bine motivat stărnește curiozitatea, îndemnând la lectură.

Iar lectura constituie un strop de sfințenie în drumul devenirii noastre spre mai bine, ca individ și ca neam.

MONICA GROSU

„CASTELE DE NISIP” sau efemeritatea grandorilor

Cu recentul roman (al șaptelea), „Castele de nisip” – apărut la Editura „Sitech”, Craiova, 2012 – scriitorul Ion Catrina ne oferă, așa cum ne-a obișnuit, un inedit și spectaculos impact al lecturii.

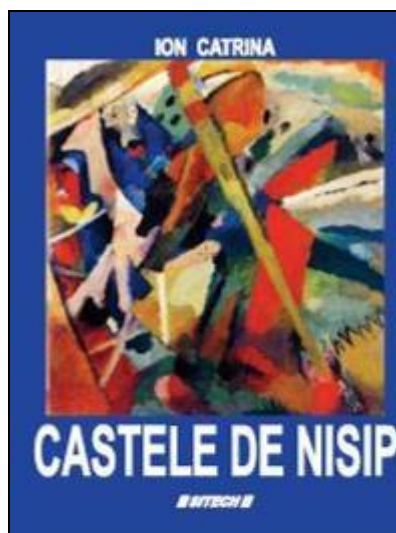
Pornind de la întâmplări reale, fapt declarat cu dezinvoltură, autorul face destine umane, pe care le contorsionează și le agravează după precepte morale personale, dar pertinente, chemându-le în instanță de judecată fără drept de apel.

Subiectul e simplu, dar captivant prin imprevizibilul situațiilor.

Romanul debutează cu stabilirea la oraș a doi tineri care se căsătoriseră în taină pentru a evita oprobiul satului. Lui Mădălin i se înscenase o tentativă de viol, regizată cu premeditare și abilitate de Liliana, care nu se afla la prima abatere sexuală. Tânărului i se frânseseră dureros aripile, stingându-i-se visul de a-și continua studiile și de a-și făuri statutul social râvnit. La oraș, închiriaseră o garsonieră confort III, el își găsise o slujbă umilă de muncitor necalificat, iar ea se mulțumea cu lăncezeala prelungită în pat (uitându-și îndatoririle gospodărești), fiind aptă doar pentru satisfacerea instinctelor primare.

După trei ani de existență larvară, de o parte, și de eforturi zadarnice de a-și depăși condiția socială mediocră, de cealaltă parte, Mădălin pune piciorul în prag, obligând-o pe Liliana să-și găsească un loc de muncă, pentru a se asigura familiei un nivel de trai decent. Dând curs unui anunț publicitar, ea se angajează menajeră la o familie înstărită din oraș. Aici este bine primită, datorită tinereții și vitalității ei, dar este condiționată să nu aibă obligații matrimoniale. Din acest considerent, după o perioadă de existență singulară, Liliana îl prezintă pe Mădălin ca fiind fratele ei mai mare, pe care, în generozitatea sa aristocratică, domnul Măgureanu îl angajează pe post de grădinar și de administrator al bunurilor sale, oferindu-le amândurora, în somptuoasa lui vilă, camere separate de locuit.

Prin râvna și abnegația depuse, pentru a-și mulțumi stăpâni, în scurt timp, tinerii sunt „adopți” de domnul Măgureanu și de fiica acestuia, Valentina, o excelentă pianistă care

nu mai profesa, fiind măcinată de o boală incurabilă.

Deoarece boala se agrava, profesorul își trimite fiica la București, în scop terapeutic, solicitându-l pe Mădălin s-o însoțească pentru a-i asigura supravegherea și sprijinul necesar. Liliana consimte să-i acorde soțului această libertate nutrind diabolica nădejde că, prin eliminarea treptată a celor doi stăpâni, va intra în posesia exclusivă a casei. Ba, mai mult, angajează, în secret, un avocat pentru a obține divorțul temporar de Mădălin, urmând, ca după moartea Valentinei și anihilarea lui Gelu, să-și reîntemeieze familia și să beneficieze de averea Măgurenilor.

Din acest moment, acțiunea romanului se ramifică, proiectându-se pe două planuri: la București se înfiripă o atracție spirituală și afectivă de un sensibil rafinament și dăruire personală, între Valentina și Mădălin, idilă desăvârșită prin stabilirea lor în sudul Franței, în timp ce, la vila din orașul C., Liliana încearcă zadarnic să-l seducă pe bătrân în zăbava la un pahar de vin care, pentru ea, devine o obișnuință. Nerăspunzându-i-se nurilor afișați cu ostentație, ea se consolează cu dăruiri erotice în care se implică un soldat aflat în permisie, pe „mucosul” care îi răpise fecioria și pe avocatul care o ajutase la divorț. Planul ei mârșav de înavuțire se clatină cu fiecare etapă a întâmplărilor. Bătrânul își vinde averea mobilă și pleacă să-și ajute fiica, stabilindu-se la Nisa. Valentina moare. Șocul dispariției iubitei lasă urme adânci în sufletul lui Mădălin care, la rândul-i, cade în patima drogurilor și este arestat. Faimoasa vilă din C., simbolul măreției de odinioară, cade pe mâna samsarilor și devine o ruină

(adăpost pentru familii de țigani)... În acest context distructiv, Liliana își pierde definitiv mințile.

În intransigența sa morală, autorul nu cruță pe nimeni. Niciunul dintre personaje nu-și găsește izbăvirea din calea diluviului nimicitor al vieții. Așadar, verdictul auctorial este fără tăgadă, autoritar și implacabil, în distonanță cu posibila atitudine împăciuitoare și binevoitoare a unei imaginare curți cu juri a cititorilor.

Cu toate acestea, în subtext sau, altfel zis, în clar-obscurul culiselor, scriitorul caligrafiază cu litere mici o anume conciliere empatică față de personajele sale pe care ne-o transferă ca bonus pentru participarea noastră afectivă la derularea acțiunii.

În acest sens, trebuie să mărturisesc faptul că, în subiectivitatea mea (de simplu lector și nu de cronicar), am fost mâhnit de derapajul existențial al lui Mădălin, de sfârșitul prematur al Valentinei și bulversat de „răsplata” nemeritată a senectuții lui Gelu. Paralela dintre destinul său și al vilei este devastatoare. Ne raliem celor scrise de prof. Veturia Adina Colceag în lunarul de cultură *Vatra veche*, Serie nouă, Anul IV, nr. 5(41), mai 2012, p. 38, „Vanitas vanitatum et omnia vanitas”. În schimb, am reacționat aprobativ față de sancționarea corectă și inexpiabilă a Liliane care nu putea beneficia de niciun recurs la metodă.

Inițial, în roman se intersectează și se confruntă două tandemuri: unul conjugal (Mădălin – Valentina) și altul paterno-filial (Gelu – Valentina); primul intempestiv, intrigant, complotist, malign, iar celălalt inofensiv, credul, candid. Raportul de forțe este inegal și de aceea disiparea lui devine o necesitate.

Pe măsură ce acțiunea avansează în economia ei, scriitorul simte nevoia să intervină în matricea primului cuplu și să plaseze personajele pe trasee caracterologice disociativ-accentuate: Liliane îi sporește și îi nuanțează mijloacele aparent ineluctabile de distrugere a eșafodajului Măgureanu, iar pe Mădălin îl amăgește și-l încurajează în dorința ieșirii la un liman existențial sperat, curat și demn, închizându-i, pe rând, toate supapele de eșapare.

Spre deosebire de alte scrieri (și ne referim îndeosebi la romanul „Ur-

TEODOR FIRESCU

(Continuare în p.53)

Recunosc, m-a luat prin surprindere această nouă carte a polivalentului **Gheorghe Bălăceanu**. Eram obișnuit cu incursiunile sale scriiturale în lumea umorului, fie că era vorba despre volume de epigrame, de schițe umoristice sau de proză să-i spunem „hâtră”. De la „Pilule contra devierilor de caracter” (2009), la „Umor pe strada lui Păstorel” (2010), de la „Privind înapoi fără mânie” (2010), la „Nu râdeți, că-i chiar așa!”, Bălăceanu s-a impus, treptat, ca unul dintre puținii umoriști ieșeni „cu program”. Tocmai de aceea, un volum precum cel în discuție, oximoronic intitulat „Viața-i complicat de simplă”, reprezintă o schimbare destul de hotărâtă de ton și, implicit, o devaloare a unei alte fațete auctoriale.

Vorbim despre o carte complexă, în care meditația de tip filosofic se întrepătrunde cu analiza psihologică, reflecția personală se intersectează cu prejudecățile societății, iar temele curente, la zi, își găsesc răsfrângeri în căile bătătorite ale unor subiecte clasice. Este o carte scrisă inteligent și tentant pentru cititor. Gheorghe Bălăceanu adoptă, pentru o mai bună transmitere a ideilor sale, și o traducere a lor pe înțelesul tuturor, metoda dialogului. Nu este, însă, vorba despre dialogul specific dramaturgiei, ci despre un dialog de tip socratic, destul de rar întrebuințat în literatura românească a ultimelor decenii. În rolul protagoniștilor se află un „bunic”, simbolizând, desigur, înțelepciunea senină, și un „nepot”, Dragoș, surprins în diferite faze ale devenirii sale (student la medicină,

medic, îndrăgostit etc.), simbolizând, la rândul său, tinerețea dornică de răspunsuri, setea febrilă de cunoaștere. Practic, întregul volum e construit pe o dialectică oarecum hegeliană: e propusă o teză, se formulează apoi o antiteză, după care, aproape de la sine, se enunță sinteza. La rândul ei, sinteza nu are pretenția de „dat” definitiv, ci lasă deschise posibilitățile reluării, revenirii la subiect...

Interesante mi se par și spațiile în care au loc aceste dialoguri, ele inducând subtil ideea unui peripatetism al zilelor noastre. Unul dintre toposurile preferate este „parcul”, liniștea de acolo potențând tentația filosofării: „...îmi place să mă retrag în parc, pe o bancă mai lăaturalnică, pentru a evita să mă întâlnesc cu cineva, nu pentru că aș fi vreun ursuz, ci ca să mă pot gândi în tihnă la ale mele”. Un altul este locuința bunicului, un fel de decupaj atemporal unde, la o cafea și o țigară, în deplină tihnă a spiritului, pot fi formulate întrebări și răspunsuri.

Scopul acestor dialoguri nu mai este, precum la Socrate, moșirea adevărului. Asta și pentru că vremea Adevărului majusculat a apus, iar Gheorghe Bălăceanu, intelectual la curent cu tendurile științei contemporane, știe asta. Știe că astăzi vorbim despre *adevăruiri*, nu despre Adevăr, despre „adevăruiri convenabile”, relative, nu despre „adevăruiri eterne, imuabile”. Mai știe, citindu-l și citându-l pe Osho, că oamenii sunt diferiți și unici, că „fiecare individ are ceva propriu, un lucru pe care nu îl mai are nimeni altcineva”. Este, de altfel, ideea de fond a întregii cărți, un fel de axiomă de la care se pleacă și la care se revine, într-o mișcare marecă, în care fluxurile și refluxurile sunt tot atâtea acolade ale gândirii...

Remarcabilă mi se pare capacitatea de argumentare a autorului; fără să cadă în nisipurile mișcătoare ale sofismului, Bălăceanu practică o adevărată artă a argumentației; raționamentele sunt, de cele mai multe ori, impecabil formulate și susținute, acuratețea logică este seducătoare, prospețimea gândului e reconfortantă.

În același timp, „Viața-i complicat de simplă” are și valențele unui tratat indirect de educație, o pedagogie orală în care, însă, profesorul nu impune conținuturi elevului, ci pare să le descopere el însuși, într-o

simultaneitate care „se face” chiar acum și aici, sub ochii cititorului. Probabil dacă Neagoe Basarab ar fi trăit în zilele noastre și-ar fi exprimat într-un chip similar învățăturile către fiul său.

Dacă este să ne referim la subiectele despre care se discută, ar trebui să subliniem actualitatea celor mai multe dintre ele. Bunăoară tema suferinței, a vindecărilor presupus miraculoase versus explicații științifice; credința versus viziunea epistemologică; apoi tema stresului, acest omniprezent însoțitor al omului contemporan; tema nedreptății, articulată prin întrebarea „de ce o lume strâmbă?” și nuanțată prin diferențele între oameni; mai este pusă în discuție noțiunea succesului, apoi cea a muncii și a recompensei sociale a muncii, tema dragostei, a căsătoriei și așa mai departe.

Finalul cărții este relevant pentru umanismul adânc al mesajului transmis de autor: accentul se mută de pe gândirea pură, rece, pe inimă, emoție și solidaritate cu celălalt, într-o manieră pascaliană: „Să gândim cu inima. Acesta pare a fi secretul”.

În concluzie, parafrazând titlul volumului, aș spune că avem de-a face cu o carte „complicat de simplă”, și cu un autor aflat într-o etapă de profunzime a dezvoltării sale. Va fi interesant de urmărit dacă Gheorghe Bălăceanu va reveni la umor sau va rămâne în regiunile acestea rarefiate, de înălțime a spiritului. Pentru că de oprit, în mod cert nu se va opri!

CĂLIN CIOBOTARI

„CASTELE DE NISIP”

(Urmare din pagina 52)

mașul”), scriitorul își reprimă bucuria și revelația peisajului, al spațiului mioritic, concentrând acțiunea în scene interioare, citadine, adică într-un univers înăbușit, cu o respirație greoaie, artificială, fără a beneficia de larghețea binefăcătoare și tămăduitoare a firii.

Sau, am putea spune, ni se oferă o piesă de teatru cu mai multe acte și tablouri, luminate doar de incandescența reflectoarelor, animată cu un puls vital deconcertant.

În răvna sa scriitoricească, Ion Catrina nu se dezmințe niciodată oferindu-ne, cu prisosință, varii și originale fațete ale limbajului său românesc.

"CODUL LUI DA VINCI" și ... „INELUL PIERDUT"

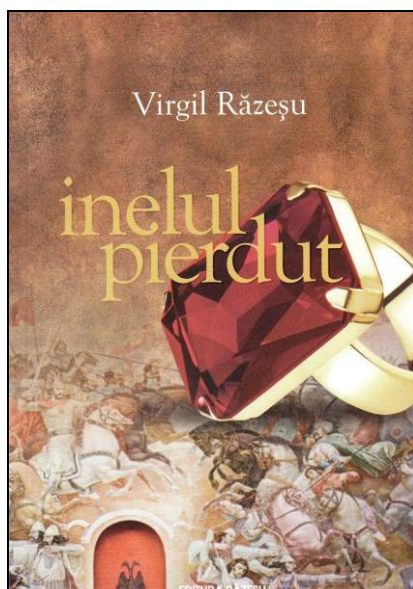
Mărturisesc că am citit pe nerăsuflăte **Inelul pierdut**, cartea recent apărută a confratelui Virgil Răzeșu și cred (părere de cititor, nu de critic !), că se numără printre cele mai reușite scriitoricești ale ultimilor ani.

Pe parcursul lecturii, am fost asaltat de multiplele similitudini – cel puțin ca factură și atmosferă – cu CODUL LUI DA VINCI, celebra creație a nu mai puțin celebrului Dan Brown și, încercând să deslușesc ce ar putea apropia sau distanța cele două romane, nu m-am putut împiedica să reflectez la soarta celor două creații și, de ce nu ?, a autorilor lor. Nu pentru a da peste cap lumea literară, ci doar pentru mine, simplu cititor, bucuros când descoperă laturile frumoase ale vieții, în această lume atât de învâlmășită și agitată.

Fiind vorba de doi autori și de destinele lor, dar, mai ales, de lumile din cărțile lor, dense în evenimente, personaje și semnificații, ajunse sub privirea, gândurile dar și sub judecata noastră, ne îndeamnă să le descoperim trăsăturile esențiale, dincolo de firul lor epic. Și trebuie să recunosc că nu e ușor de navigat printre meandrele, luminile sau negurile pe care le stârnesc și cu care pătrund în sufletele noastre.

Dan Brown a fost mai întâi profesor de spaniolă și engleză, a cochetat cu vocația de cântăreț, compozitor și pianist și abia la 32 de ani a părăsit cariera didactică, pentru a se dedica scrisului. Puternic influențat de Blythe Newlon, cu 12 ani mai în vârstă decât el, multă vreme colaboratoare și ulterior soție, aceasta a contribuit din plin la faima și succesul său de scriitor. Dintre romanele sale, CODUL LUI DA VINCI, cel mai valoros, publicat în 2003, a devenit repede un bestseller de multe de milioane de exemplare, a fost tradus în zeci de limbi, ecranizat și aureolat cu premii și distincții internaționale. Autorul, adulat și prețuit, și-a câștigat faima meritată, neclintit de cei care l-au acuzat că le-a furat ideile sau de alții care i-au bătut obrazul că, deși crescut într-un mediu religios, episcopal, s-a apucat să sape cu o rară frenezie, cu buldozere, dinamită și rea credință la temeliiile creștinismului, un edificiu vechi de peste două mii de ani, doritor să-i năruiască zidurile.

Virgil Răzeșu și-a împlinit profesia de chirurg aproape o jumătate de secol

și abia la bătrânețe (sper să nu se supere pentru afirmația mea), s-a aplecat asupra condeiului, bucurându-ne cu mai multe creații literare peste care nu se poate trece. Spre deosebire de omologul de peste ocean, n-a intrat în grația marilor edituri („nu suntem interesați de romanul Dvs.” se menționează pe manuscrisul ultimei creații), a librarilor și redacțiilor de reviste, e ignorat de critică, se mulțumește cu tiraje modeste, mai mult datorite celor din jur decât vândute, nimeni nu se interesează ce fel de umbră face pământului ca mănuior de condei, ba – după ce a realizat o reușită antologie a scriitor nemțeni – a fost anatemizat de lumea strâmtă și chircită de la noi.

Ultimul său roman, **Inelul pierdut** (interesant este că și Brown a pierdut... nu un inel, ci un *simbol*), ne conduce, pas cu pas, mai bine de jumătate de mileniu (începând cu sfârșitul secolului al XV-lea și până în zilele noastre), pe urmele unui inel valoros mai ales prin mesajul său, de fapt un pretext pentru a ne purta pe un vast teritoriu (Europa și Asia Mică), prin valorile unei istorii aievea, cu foarte multe fapte inedite ori necunoscute, într-o încheiere în care virtualul își dă mâna cu realul, în mod fericit, reușind o poveste antrenantă, cursivă, plăcută, susținută de o galerie de personaje creionate cu meșteșug scriitoricesc real, pe care cititorul o trăiește din plin, într-un amplu registru de sentimente.

Contrar intențiilor lui Dan Brown, Virgil Răzeșu sfârșește, nu prin a demola o religie și a zdruncina zelul credincioșilor care i se închină, ci prin a ne face să gândim și să milităm la o temă spirituală, generoasă și universală sau unică, la care omenirea ar putea recurge spre limpezirea sa, în dauna

fundamentalismului și intoleranței atât de păgubitoare tuturor.

Autorul realizează o frescă de mari dimensiuni a unei istorii reale și ușor de verificat, în care filonul faptic este simplu și ușor de urmărit, față de Codul lui Dan Brown, care abundă de simboluri, semne, embleme, obiecte, anagrame, texte în oglindă, sigilii, capcane, mituri, mărturii ș.a.m.d., care complică și îngreunează desfășurarea acțiunii și îi pun la îndoială buna credință. Nu rareori, cititorul este obligat să se întoarcă din drum, să revină asupra unor date ori chiar să se ajute de creion și însemnări, pentru a nu se pierde în noianul faptic stufos, care-i încălesc firul narativ.

Dan Brown se dovedește un mare maestru al interpretării, apelează la o largă plajă de mistificări, multe dintre ele exagerate ori intenționate forțate, depărtate de semnificațiile obișnuite și statornicite de milenii, tocmai pentru a-și finaliza pornirile demolatoare și nu mai lasă cititorului șansele propriilor judecăți, în vreme ce Virgil Răzeșu ne face, cu simplitate și bucurie, părtași ai trăirilor sale.

Fără îndoială că unii ar putea socoti nepotrivită, dacă nu o îndrăzneală deplasată, intenția noastră de a apropia, a compara sau pune în paralel destinele celor două cărți sau ale autorilor, aflați la distanță uriașă, ca notorietate și succes de public. Dar cititorului din mine îi este mai aproape de suflet și i-a plăcut mai mult **Inelul** decât **Codul**. E posibil ca, din poziția plină de nostalgie a înstrăinatului de țară și ai săi, să nu pot ocoli credința că, nu de puține ori, ignorăm ce se petrece chiar (iertată fie-mi expresia!) sub nasul nostru, privirile noastre trec cu prea mare nonșalanță peste realitățile de lângă noi, ignorăm faptul că se pot petrece lucruri deosebite chiar în umbra noastră și căutăm valorile în curți străine, cât mai departe. Este cunoscuta noastră vocație, a românilor (nu enunț o noutate), de negare a propriilor valori, care nu ocolește nici un domeniu de activitate și, de-a lungul istoriei, ne-a adus reale prejudicii.

În acest fel, cronică de față devine un test pentru cele afirmate mai sus, dar și un îndemn la lectură și scoaterea din anonimat a **Inelul pierdut**, socotită de profesorul Gheorghe Clapa, prefațatorul cărții, unul dintre cele mai dramatice romane ale literaturii contemporane.

LEONID GHEORGHIAN,
Germania

Metempsihoză

Am murit lapidată de cuvinte de
granit
Rupte din stânca sufletului tău,
Fără să plâng.

Apoi m-am transformat în pasăre albă
Și am mai murit odată când
Mi-ai ars cerul.

O floare roșie de mac în lan ascunsă
Când am mai fost, ai rupt-o
Să i-o dai alteia.

Când m-ai văzut ce frumoasă sunt
Renăscută din lacrimi,
Te-am uitat.

Zădărnice

Și ce-mi ajută azi că știu atât de multe
istorii despre oameni și-univers,
despre comete, despre sori și stele
mute
dacă nu știu de unde vine-un vers?

Și ce folos c-am răscolit întreg
pământul,
și-am cucerit oraș după oraș
luptând cu gândul, ochii și cuvântul,
când nu știu ce gândește-un toporaș?

Timp

Timpul meu trăiește cu mine:
îmi măsoară cuvintele,
îmi cântărește dorințele,
îmi cenzurează nopțile,
îmi țese visele,
îmi schimbă mereu chipul...

Timpul sunt eu.
Ce rămâne este eternitatea.

Spaime

Mi-e teamă de vise-ngropate
ce chipuri își iau de strigoi,

de-albastre priviri ferecate...
mi-e teamă de teama din noi.

Când suflete aprig se ceartă,
când unu îl neagă pe doi,
o vină găsindu-i în soartă...
mi-e teamă de răul din noi.

De orga e spartă și clopotul mut
și-i candela stinsă în zori,
de-și caută sfinții nimbul căzut...
mi-e teamă de abisul din noi.

Când ziua de azi se căznește
să fugă mai iute ca ieri
mă tem că secunda greșeste
cadența dictată de cer.

Căutări

Nu pot să cred
că vin de nicăieri,
că azi există fără ieri,
că cercul nu-i întreg...
Să cred nu pot
că-i rece veșnicia,
că e finită nostalgia
și-i ruga fără rod.
Mă chem din mine
ne-ncetat,
și taina nu-nțeleg-o:
cât de adânc
m-am exilat
ascunsă-n *alter ego*?

Oglinda

Un semn nu dă că mă cunoaște
deși lumina-i chipu-mi naște
în fiecare zi.
Și ochii-n ochii-mi se privesc,
un joc ce pare pământesc,
în orele târzii.
În sine mut cristalu-neacă
nebunii ani ce vor să treacă
de la-nceput.
Trup de copil și-apoi femeia,
cuprinde tot și cântă-n cheia
tangoului pierdut.
Toți lungii ani de devenire
azi îi serbează-ntr-o clipire
ce-absoarbe tot
în mistuire.

Liniște

Tăcerea foile-și desface lent,
se mai răsfață-un pic, decent,
și-n zbor tiptil, cu aripi mute
se-nvârte-n spații nevăzute.

E clipa grea a gândului-răsare,

clopote tac ritmat de sărbătoare,
secunde se prelungesc, tăcute
imploră gândul nou să le sărute.

Dali

Sălbatici aleargă caii de nori,
corăbii trec marea în floare,
mici fluturi în vânt sunt aripi de
mori...
idee-mbrăcată-n culoare.

Delfini supersonici cerul supun,
fitul aprinde un soare,
scaieții în flăcări seara apun...
idee-nmuiată-n culoare.

Femeia-filă din carte-a plecat,
cascadă de plete cu sare,
pendulu-necat e pus la uscat...
idee ascunsă-n culoare.

Natura-i un joc și viața-i pretext,
penelul ce râde nu moare,
așterne pe pânză suflul celest...
idee mutată-n culoare.

Ceasuri

N-avem nevoie de ceasuri
eternul e prea măsurat,
freamătă clipa în glasuri
să numeri în cer e păcat.

De ceasuri nevoie n-avem,
clopotul singur va bate
cu suflul divin în tandem
de secol o jumătate.

N-avem nevoie de ceasuri
când știm că *azi* o să vină
n-avem nevoie de ceasuri,
ci doar de puțină lumină...

Clepsidra

Nopti travestite-n zile,
lungi rochii fluturând
se-neacă-n amintire
dinspre cândva spre unde.
Și zile-ncercănate,
orfane de lumină
clepsidrei răsturnate
i se oferă cină...
Vârtejuri de hazarduri
saharele le umplu
nisipul cade-n zaruri
peste perfectul simplu.
Mormane de uitare,
destin rescris în gând...
ce mână-ntoarce oare
clepsidra care sunt?

AURORA ȘTEF

Vatra veche dialog Ion Onuc Nemeș

**„Ignoranța nu face casă
bună cu biblioteca”**

– Încep acest interviu de la premisa că vă consider o persoană răsfățată de soartă, deoarece ați avut privilegiul să vă petreceți o parte a vieții în bibliotecă, înconjurat de cărți și de oameni deosebiți. Când și cum a luat naștere relația dumneavoastră cu universul lecturii și al bibliotecilor?

– Mă considerați un răsfățat de soartă deoarece – ziceți Dumneavoastră – am avut privilegiul să petrec o parte a vieții în Bibliotecă. Parțial aveți dreptate, parțial, nu. Într-adevăr, am fost răsfățat de soartă să lucrez într-o bibliotecă. A fost cel mai mare răsfăț al vieții mele. Dacă ne raportăm însă la anii petrecuți în bibliotecă – șapte ani, ani grași, ani biblici – nu-i putem identifica cu „o mare parte a vieții”. Cred însă că nu numărul anilor contează, cât intensitatea trăirii acestora. Uneori nici nu-mi vine să cred: cei șapte ani au fost aievea sau totul a fost doar un vis?!

– Ați reușit să constituiți o carieră de succes punctată cu multe și frumoase realizări. Dacă ar fi să ne întoarcem în timp, care credeți că ar fi cele mai importante momente care au marcat destinul dumneavoastră de bibliotecar?

– Am ajuns la conducerea Bibliotecii ASTRA din Sibiu la o vârstă când omul, îndeobște, se gândește la pensie, numără anii și zilele, ca și copiii înainte de marea vacanță. Eram directorul celei dintâi instituții create de Asociațiunea Transilvană pentru Literatura Română și Cultura Poporului Român, prima bibliotecă publică națională a românilor din Tran-

silvania, în cel de al 143-lea an al existenței sale. Un astfel de statut, cu un conținut istoric atât de bogat și un patrimoniu uriaș e de natură să-ți sporească îngrijorările, neliniștile și să-ți acutizeze insomniile. Poți glosa la infinit pe o temă majoră atâta vreme cât ești detașat de ea. Dar când trăiești în inima ei, accepți logodna cu o mare răspundere și cu tot ceea ce decurge din ea.

Sinuos și plin de neprevăzut e destinul omului. Uneori lucrurile au un parcurs pe care nu știi cui să-l atribui: întâmplării, hazardului sau cerului!? Se spune că întâmplarea este logica lui Dumnezeu. Asta simplifică, până la esențializare, orice nedumerire. Încerc să explic.

În casa părinților mei, și în satul natal, după credința în Dumnezeu, ASTRA a fost cea de a doua religie. Prin instituțiile pe care le-a creat, ASTRA a ridicat satul meu la statutul de „sat model”, ceea ce echivala cu un grad ridicat de emancipare economică, culturală, spirituală. Aveam în sat: Casă națională, Biblioteca populară, Școală țărănească, Cicluri de conferințe populare, Monografie, Teatru popular, Cor renumit, cu concerte susținute în țară și în străinătate, organizația Șoimii Carpaților. Întreaga mea copilărie s-a hrănit din poveștile legate de ceea ce a însemnat ASTRA pentru satul meu. Peste ani, norocul m-a adus cu slujba chiar în Palatul Asociațiunii, în Casa Națională Centrală a ASTREI din Sibiu, de unde s-au răspândit toate marile idei ale emancipării poporului român printr-un Program național de tip piramidal cu răsfrângeri până în cele mai mici sate și cătune. Spiritul ASTREI, ideea forță de care a fost animată pe

tot parcursul existenței sale a fost ctitorirea ființei noastre naționale. Așa a fost ASTRA: începutul de drum a toate, cum a fost și întemeietorul ei, mitropolitul Andrei Șaguna, cel supranumit „începător a toate”.

Prin urmare, responsabilitatea pe care o aveam în Biblioteca ASTRA am asimilat-o, înainte de toate, ca o obligație morală prin care să exprim, în mod simbolic, recunoștința satului meu pentru tot ceea ce a făcut ASTRA pentru el, ridicându-l într-un orizont de dezvoltare cu putere de exemplu. Așa s-a născut ideea ctitoririi celui de al doilea corp de clădire al Bibliotecii ASTRA, la un secol după inaugurarea celui dintâi.

– În perioada 2004-2011, ați condus destinele Bibliotecii Județene „ASTRA” din Sibiu. Prin ce se detașează această bibliotecă de celelalte instituții similare?

– E, la Sibiu, un caz fericit, într-un fel unic, nu numai în plan național, ci chiar european. Să ai o bibliotecă de tip clasic, academic, cu un patrimoniu reprezentativ pentru România, într-un imobil cu o arhitectură în stilul Art Nouveau, iar la o distanță de numai de 50 m să ai o altă clădire, cu toate funcțiile unei biblioteci publice moderne, într-o arhitectură specifică începutului de secol XXI. Un pendant arhitectural, un dialog în plan istoric, ce se completează, se susține și se acompaniază estetic și în misiune. Pentru proiectarea bibliotecii am vizitat bibliotecile noi construite în țara noastră (Baia-Mare, Cluj-Napoca, Constanța, Onești, Pitești, Râmnicu-Vâlcea, Piatra Neamț, Biblioteca Centrală Universitară București), bibliotecile centrelor culturale francez, spaniol, american, englez din Capitală și peste tot am întrebat ce credeți că este greșit în concept iar dacă ar fi să o luați de la început cum ați proceda? În acest fel, am aflat foarte multe lucruri care ne-au ferit să facem greșeli și ne-au ajutat să îmbunătățim proiectul. De asemenea, am purtat corespondență cu conducerea Bibliotecii din Alexandria (Egipt), am cerut planuri și prospecte de la Biblioteci publice din Suedia, Finlanda, SUA, Italia, Belarus etc. Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România a tradus o lucrare de mare ajutor pentru cei care construiesc clădiri cu destinație patrimonială: „Biblioteci, muzee, →

LILIANA MOLDOVAN

Sediul Bibliotecii ASTRA Sibiu

arhive. Managementul construcțiilor noi de bibliotecă” de Jannette Woodward. O adevărată Biblie pentru arhitecți, constructori, bibliotecari. Toate aceste informații ne-au ajutat să elaborăm un concept modern care să se regăsească în soluțiile arhitecturale și care să slujească rolului și misiunii unei biblioteci publice la început de secol XXI și de nou mileniu.

Fără să descriu proiectul, am să spun că pe lângă activitățile curente ale bibliotecii, accentul l-am pus pe componenta culturală și de socializare, creând spații adecvate scopului urmărit. În felul acesta, biblioteca a ajuns să se identifice cu locul spre care comunitatea vine, unde se simte bine, și pe care îl asimilează drept cea de a doua casă a ei. Într-o competiție națională, Biblioteca ASTRA a câștigat logoul chiar cu acest mesaj: „Biblioteca – a doua mea casă”. Asta presupune să ai un sediu frumos, reprezentativ pentru comunitate, atrăgător, intim, curat, ordonat, cu o dinamică foarte diversificată a evenimentelor, la care comunitatea să se raporteze cu mândrie și orgoliu, în care dacă ai intrat doar pentru câteva minute, la ieșire să ai sentimentul unei împliniri ce te face mai bogat. Pentru că tot ce se întâmplă într-o bibliotecă se convertește în act de educație. Aici totul poate fi comentat, înțeles, învățat, asimilat. În acest demers, am început cu grădinițele. Am adus în bibliotecă copii la vârsta la care nu știu nici să scrie, nici să citească. I-am adus să vadă, și să se exprime potrivit vârstei lor. Să dobândească reflexul căutării bibliotecii cât mai de timpuriu. Astfel vor fi câștigați pentru bibliotecă și pentru ei înșiși pentru toată viața. Iar dacă-i pierzi acum, pot fi pierduți pentru tot restul vieții. În același timp, Biblioteca e parte a principiului de învățare pe tot parcursul vieții. În acest scop, am pornit o universitate internet pentru pensionari, unde cursanții învață să folosească calculatorul și internetul, eliberându-i de un handicap în raport cu copiii sau nepoții. Am inițiat un cerc de sănătate. În fiecare zi de miercuri, între orele 10-17, personal medical calificat face, în mod gratuit, determinări ale valorilor de tensiune, puls și masă corporală pentru persoanele interesate. În această zi, între 80 și 120 de oameni intră în spațiul bibliotecii pentru evaluarea primară a stării lor de sănătate, pe care adeseori o ignoră, fie

Sediul nou al Bibliotecii ASTRA

din criză de timp, fie din motive financiare. La etajul V al clădirii am amenajat o terasă mare, amplă, „Panorama 360°” de unde ai cea mai frumoasă panoramă asupra Sibiului istoric și a împrejurimilor: Munții Făgăraș, Munții Cibin și zonele deluroase din jur. Privind, ai sub ochi toată splendoarea valorii culturale a peisajului natural și construit. Ca funcție, spațiul terasei e polivalent. Găzduiește seri de muzică și poezie, recitaluri, seri de observație astronomică pentru a avea dimensiunea nesfârșită a Universului și înțelegerea lui. Aici se derulează o succesiune de lecții: Lecția Peisajului, Lecția Universului, Lecția Cerului, Lecția Naturii, Lecția Poeziei, Lecția Teatrului, Lecția Muzicii, etc. Un adevărat Olimp. În holuri și pe casa scării, o perdea subțire de muzică de bună calitate întâmpină cititorii și-i pregătește pentru întâlnirea cu Biblioteca. Pe simeză, ochiul se odihnește privind lucrări de pictură, grafică, artă fotografică, tapiserie, sculptură, expoziții de documente, târguri de carte, librărie...

– În trecut, oamenii de cultură, marii specialiști, profesorii valoroși și artiștii talentați se formau mai ales în biblioteci și se perfecționau în preajma cărților, studenții de azi au nevoie de informare rapidă, fac apel la internet și culeg informații de la televizor. Ce atitudine trebuie să adopte managerii de bibliotecă în fața noului val declanșat de dezvoltarea mijloacelor rapide și moderne de informare și comunicare?

– Viața noastră este definită de un singur vector: viteza. Alergăm cu toții fără să știm bine unde și de ce. Alergăm și suntem tot timpul în criză de timp. Părăsim lucruri bune fără să avem regrete. Părăsim certitudini pentru incertitudini și iluzii. Nimeni nu are timp de dramele celui alt. Luăm informații tip pastilă de pe internet. Dar ne lipsește reflecția, gândirea, judecata proprie. Realitatea aceasta este

evidentă și în spațiul bibliotecii. Nu se mai citește cum se citea odinioară. Ascultați limbajul străzii: e sărac, vulgar urât. Limba e brutalizată, murdărită, adevărată caricatură. Frumusețea limbii se menține prin lectură, nu prin absența ei. Din nefericire, se citește tot mai puțin. Fenomenul nu e strict local, e mondial. În școli din Germania, chiar și în facultăți, sunt aduși actori să citească în fața elevilor și a studenților. Să asculte și să aibă revelația unui text rostit frumos, cu intonație, cu accent, cu modulațiile și inflexiunile vocii. Formă originală de îndemn la lectură, de stimulare a interesului pentru citit, contrapondere la timpul petrecut în exces în fața calculatorului. Nu știu dacă este adevărat, dar informația m-a bucurat: Premierul Rusiei, Valentin Putin, a transformat, în Moscova, 800 de baruri în biblioteci! Gestul în sine nu-i o premieră. Prin deceniul patru al secolului trecut, Despărțământul Brașov al ASTREI a ridicat în toate comunele județului biblioteci populare pe locul unor foste cârciumi! Revin la întrebare.

Cum putem noi, bibliotecarii, să cucerim și să recucerim publicul pentru lectură?! Simplu. Aducându-i la bibliotecă. Orice pretext care îi poate aduce în spațiul bibliotecii este un succes. Voi exemplifica. Olanda are un sistem de biblioteci foarte bine pus la punct. Investește bani mulți pentru înzestrarea bibliotecilor cu tot ceea ce apare nou. Din zece în zece ani, schimbă întreg mobilierul, reorganizează spațiile, creează locuri speciale pentru lectură în grupuri mici sau pentru dezbaterea unui proiect, amenajează ambianțe cu mobilier stil pentru cei ce au nostalgia unor astfel de interioare, așază saltele pe care poți citi liber, ca acasă, asigură spații speciale pentru cei care vor să studieze sau să repete la pian... Bibliotecile au cafenea, altele restaurant, teatru, muzeu, spații comerciale. Ca să ajungi la aceste „tentații”, ești nevoit să parcurgi întreg spațiul bibliotecii și e imposibil să nu te atragă ceva din universul cărții.

Îmi amintesc de un mod unic de cinstire, prin lectură publică, a memoriei unei personalități emblematică a literaturii universale, Miguel de Cervantes. De câțiva ani, în fiecare zi de 23 aprilie, ziua de naștere a celebrului scriitor, se deschid porțile Teatrului Național din Madrid și lumea așteaptă la rând să citească un →

ÎNTR-UN APUS DE VIAȚĂ

*fiului meu, Titus,
violinist dincolo de ocean*

Mai știi atunci când te țineam de mână,

Să poți urca șovăitor o treaptă,
Când îți iertam surâzător o faptă?
Țineai vioara sub bărbie până

Trasa arcușu-n cer o cale dreaptă
Și deșira uimirea ghem de lână.
Și-acum acorduri în auz se-ngână
Și-n sală mama să apari așteaptă.

Nu s-au pierdut isprăvile în ceață.
Pe-atunci prin fapte viețuiam anost.
Abia târziu mi-a răsărit în față

Sonetul blând, să-mi împlinesc un rost.

Odată doar, într-un apus de viață,
Tu, fiul meu, să afli că am fost.

1 iulie 2012

ADRIAN MUNTEANU

RUGĂ PENTRU PLOI...

Să ne rugăm, iubito, pentru ploi,
De seceta de-acum suntem de vină,
Adună, Doamne, norii peste noi
Să plouă-n viața noastră cu lumină.

Se tânguiesc și strugurii în vii,
Pe câmpuri lanurile sunt înfrânte
Și cerul a căzut în ciocârlii,
Nici nu mai știu, sărmanele, să cânte.

Să ne rugăm ca doi copii cumiți,
Cu mâinile în dor îngemănate
Și lacrimile noastre sunt fierbinți,
Cuvintele din inimă, sărate;

Nici vântul nu adie peste munți,
Câmpia stă-n genunchi ca o copilă,
Părinte-al nostru, știu că ne ascuți,
Îndură-te de noi și fie-ți milă...

20 Iulie 2012

*Sfântul Slăvitul Prooroc Ilie
Tesevteanul*

TAINA FĂRĂ DE PĂCAT

că am iubit – e-o taină fără de păcat:
nici îngeri n-am trezit în aiurare!
au fost o boală și cutremurare
și cruci de păsări – mii – am împăcat

doar doi apostoli m-au ghicit a vrere
pe drumul de mahnire spre Emaus:
s-au bucurat ca de o revedere
și mi-au zâmbit spre-apropiat repaus...

ce-a fost o taină – va muri în taină
o floare lunecând petale-n vis:
lumina verii n-o ascunzi sub haină
eu – totuși – îmi ascund taina sub scris...

...acolo-i timpul când Hristos cu mine
întrezărit-am gîlgotele crine...

ADRIAN BOTEZ

NICOLAE NICOARĂ

Vatra veche dialog

→

fragment din romanul „Don Quijote”, cea mai tradusă operă din literatura universală, după Biblie. Lectura durează trei zile și trei nopți, fără întrerupere, până la ultima pagină a romanului. Ce omagiu mai frumos, mai profund poate fi adus memoriei unui scriitor decât forma aceasta de lectură care aduce mai degrabă a rugăciune. Inspirați de acest model, am inițiat, la Biblioteca ASTRA, lectură publică de o zi, din Opera lui Eminescu, de două ori pe an: la 15 ianuarie și la 15 iunie. Am avut surpriza plăcută să ne întâlnim cu un public numeros, de la copii la oamenii vârstnici, cu toții fericiți de oportunitatea întâlnirii sub semnul lecturii. Dovadă că lumea reverberază la astfel de formule. Atragerea la lectură depinde, așadar, de fantezia, și de puterea de imaginație a fiecărei biblioteci.

– **Preocupările dumneavoastră legate de îmbunătățirea statutului bibliotecarilor în comunitate sunt binecunoscute. Se știe că ați elaborat și un cod etic al bibliotecarului. Cum s-a născut această idee și cum a fost primită de breasla celor care oferă servicii info-documentare?**

– Ideea elaborării unui cod etic al profesiei noastre s-a născut în cadrul Comisiei Naționale a Bibliotecilor și

a fost definitivat și aprobat de Asociația Națională a Bibliotecarilor și Bibliotecilor Publice din România. Am studiat comparativ mai multe coduri profesionale din diverse țări. Toate ni s-au părut prea mari, ample, stufoase, greu de citit și de asimilat ca normă. Preferam ceva în genul unui decalog: simplu, concis, clar, care să cuprindă totul într-o minimă exprimare. Ceva de genul aforismului Sfântului Augustin: „Iubește-l pe Dumnezeu și fă ce vrei”. Câtă libertate dar și câtă constrângere în numele acestei libertăți! Am propus o variantă de lucru pe care colegii din țară au făcut modificări. Până la urmă, printr-un proces de decantare, am ajuns la această formă finală pe care am așezat-o într-o formă grafică plăcută, pe o pagină, ca să poată fi afișată în fiecare secție sau compartiment din bibliotecă. Codul etic al bibliotecarului este un certificat de noblete al profesiei de bibliotecar, sintetizează a triadei: profesie – bibliotecă – utilizatori. El oferă, impune și cere respect pentru această profesie vocațională.

– **Chiar dacă nu sunteți profet, v-aș întreba cum vedeți viitorul bibliotecilor, al acestor temple de înțelepciune care continuă să ofere publicului servicii de studiu, lectură și informare?**

– Sunt oameni care se grăbesc să cânte prohodul instituției Bibliotecii, instituție care viețuiește, fără întrerupere, de peste 4500 de ani, cu același mesaj: „Cartea e hrană pentru suflet”. Așa era scris pe frontispiciul Bibliotecii din Theba, de pe cursul mijlociu al Nilului, la anul 2500 î.e.n.. În ciuda oricărei revoluții care a marcat destinul cărții, mesajul a rămas același, chiar și în această epocă a calculatorului. Recunosc faptul că un fior de îngrijorare m-a încercat în momentul în care pe adresa de e-mail am primit o ofertă un DVD care conține 10.000 de cărți în format electronic din literatura română și universală. Dacă lucrurile stau așa, mi-am zis, mâine, pe un suport cu capacitate de stocare mai mare, voi avea în format electronic toată Biblioteca ASTRA, poimâine voi avea toate bibliotecile lumii, iar clădirile nu-și vor mai justifica rostul. Vor muri bibliotecile? Nu cred. Lumea se schimbă, iar bibliotecile se schimbă și ele, într-un proces de adaptare continuă. Nu cred că e cazul să intrăm în panică. Pronosticuri despre apocalipse au fost și vor mai fi. Iar bibliotecile vor trăi, vor rămâne chiar și pentru nevoia de a reaminti oamenilor că singura apocalipsă adevărată e în noi. Numele ei este ignoranța. Iar ignoranța nu face casă bună cu Biblioteca!

DOCUMENTELE CONTINUITĂȚII

Catedrala mare Târgu-Mureș

ISTORIE ȘI CREDINȚĂ

Apariția în peisajul arhitectonic mureșean a Catedralei ortodoxe este legată direct de creșterea populației românești în oraș, survenită după primul război mondial și Unirea din 1918. Necesară pentru a servi viața spirituală a noilor locuitori, Catedrala are, pe lângă funcția strict religioasă, și una de simbol. Ea devine astfel expresia fizică a existenței noului stat, la fel ca și administrația românească, schimbările în legislație, în educație, în infrastructură.

Prin impunătoarea ei prezență, biserica va primi valoare de simbol național, care s-a manifestat în orașele transilvane dominate de o cultură a Imperiului, prin cucerirea spațiului central. Mărimea, stilul arhitectonic, poziționarea vorbesc despre o nouă istorie a Transilvaniei, despre schimbări importante în peisajul etnic, administrativ, religios.

Construcțiile de biserici pentru populația ortodoxă a Transilvaniei erau o necesitate stringentă care depășește valoarea de simbol a acestora în perioada interbelică. Politica restrictivă în privința construcțiilor de locașuri de cult de până atunci face ca peste cinci mii de credincioși ortodocși ai Târgu-Mureșului să fie serviți doar de bisericuța de lemn, construită la sfârșitul secolului al XVIII-lea. Chiar și această construcție a întâmpinat numeroase dificultăți din partea administrației orașului. Noua administrație română, prin primarul Emil Dandea, unul dintre promotorii și susținătorii construcției Catedralei ortodoxe, a realizat că micul și subredul așezământ de cult este „o rușine a comunei și a religiunii majorității covârșitoare a poporului român, a religiunii dominante.” Locașul aflat extramuros nu mai putea reprezenta populația majoritară, fiind astfel nevoie de un altul. Opinia este împărtășită și de clerul ortodox al orașului prin vocea protopopului Ștefan Russu.

Importanța contextului în care a apărut Catedrala Mare în peisajul spiritual, cultural, etnic și arhitectonic al orașului, este uriașă. Acesta a influențat în mare parte modul de construcție al Catedralei și a impus acest monument în patrimoniul cultural național, devenind emblema ortodocșilor români mureșeni.

Construcția fizică a Catedralei se întinde pe aproape 10 ani, între 1925 – 1934. Piatra de temelie s-a pus la 10 mai 1925, ziua Proclamării Independenței României, de către episcopul Nicolae Ivan, la acest moment asistând, printre alții, ministrul Cultelor, Alexandru Lapedatu, și fostul ministru Octavian Goga, marele poet transilvan. La 15 octombrie 1931, au fost așezate crucile pe turnuri și cupolă, în 19 aprilie 1932 au fost sfințite clopotele, iar în 2 decembrie 1934 a fost târnosit întreg edificiul, la a 16-a aniversare a intrării Armatei Române în orașul Târgu-Mureș, de către episcopul Nichita Duma de Argeș, fost protopop al Reghinului, printre invitați aflându-se generalul Condeescu, ca reprezentant al Regelui Carol al II-lea, miniștrii Constantin Angelescu și Alexandru Lapedatu.

Prin ridicarea acestei Catedrale, Târgu-Mureșul avea din acel moment un simbol ecleziastic ortodox, cu statut de biserică comemorativă, asemenea ctitoriilor domnești realizate după încheierea războiului de eliberare și întregire națională din 1916-1919. Așa se explică faptul că drept hram a fost ales Praznicul „Înălțării Domnului”, Ziua Eroilor. Efortul financiar la care această construcție a supus comunitatea a fost important.

Persoanele care au condus administrativ proiectul, în frunte cu protopopul Russu, s-au adresat Consiliului Dirigent, obținând acordul acestuia de a face o colectă la nivel național pentru construcția locașului de cult, pe durata unui an, care a fost extinsă în 1921. Construcția beneficiază de ajutoare și donații importante. Ioan Eugen Man, care a realizat un studiu despre Catedrala Mare, găsește printre donatori: „*Direcțiunea Regională de Aprovizionare (care) acordă suma de 300000 lei, Banca Română, suma totală de 40000 lei (câte 20000 lei în anii 1921 și 1922), iar Banca Marmorosch suma de 20000 lei. O contribuție deosebită la strângerea de fonduri a avut-o fostul prefect de poliție, Constantin Popa, care, în scopul construirii bisericii, prin libretul nr. 903 din 1920, depune la sucursala Băncii „Albina” suma de 69 996 coroane, adică 34998 lei.*

Lui Emil Dandea i se datorează și amplasamentul actual al Catedralei, pe locul celebrei fântâni cântătoare a lui Bodor Péter, după ce, inițial, s-a intenționat construirea acesteia pe locul unde se află în prezent Catedrala Mică. În timpul primariatului său, a început și construcția locașului de cult. Finalizarea lucrărilor în 1934 l-a surprins pe Dandea, revenit pe scaunul primarial la timp pentru a lua parte la festivitățile sfințirii Catedralei, al cărei promotor veritabil fusese.

NICOLAE BĂCIUȚ,
GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN

Arhitectonic, Catedrala aparține neobizantinismului interbelic. Arhitectul Iosif Victor Vlad a făcut varii compromisuri de proiect, pentru a satisface necesitățile arhitecturale, de simbol, dar și financiare ale angajatorilor. Catedrala prezintă un plan de cruce grecească, prelungit spre vest cu “tinda femeilor”. Altarul este plasat spre răsărit, în conformitate cu cerințele de construcție a locașurilor de cult creștine. Nu există un perete care să despartă naosul de pronaos, astfel impresia pe care biserica o produce vizitatorului este impunătoare, cu perspective largi. Catedrala este una din cele mai mari biserici din țară și biserica cu cea mai mare suprafață de pictură. Decorația cuprinde varii motive populare, iar iconostasul, încredințat spre realizare, în 1934, lui Traian Bobletec din Nazna, reprezentând una din principalele puncte de decor ale Catedralei, are influențe brâncovenești. Acesta cuprinde o varietate de panouri, frize, colonete, care în ansamblul lor constituie un tot unitar. “Demn de remarcat faptul că decorația inițială a cupolei a fost realizată de cunoscutul pictor Aurel Ciupe (1900-1988), între anii 1932-1940, acesta îndeplinind funcția de custode al Pinacotecii Municipale din Târgu-Mureș.” În timpul protopopilor David Lazăr și Aurel Sămărghișan, în anii 1970 și 1980, s-au realizat lucrări de întreținere, întărire a bolților și realizarea picturii, cu un efort financiar impresionant pentru perioada la care ne referim. Pictura (6500 mp), a fost realizată de pictorul bisericesc prof. Nicolae Stoica și ucenicii săi. În Pronaos, pereții sunt pictați cu imagini ale sfinților Mitropoliți ai Transilvaniei secolului al XVII-lea, Ilie Iorest și Sava Brancovici, alături de care se află cele 12 medalioane care reprezintă imaginile celor mai importante biserici ortodoxe din Transilvania; în cele două abside laterale, sunt frescele reprezentând Nașterea Mântuitorului, cu Vestirea îngerilor, Prezența păstorilor, Venirea magilor și Învierea Domnului; iar în absida altarului, mozaicul are 12 m înălțime și o înfățișează pe Maica Domnului cu Pruncul.

Lucrările au fost sfințite de către Prea Fericitul Părinte Patriarh Teoctist, în 1990, la 11 noiembrie, în prezența unui număr impresionant de Ierarhi, preoți și credincioși.

Catedrala a stat martor la explozia unei vieți culturale și spirituale românești în orașul de pe Mureș. Ea își îndeplinește și astăzi rolul său de simbol național al românilor ortodocși din Târgu-Mureș. În ultimii ani, prin grija preoților **Nicolae Gheorghe Șincan** și **Silviu Negruțiu**, Catedrala a fost restaurată la acoperiș și exterior, după un proiect executat de ing. Ionică Moldovan. S-au înlocuit ușile laterale de acces în Catedrală și ușile exterioare de acces în subsoluri și s-a restaurat ușa principală. S-a amenajat, în spațiile laterale, loc special pentru arderea lumânărilor, iar subsolurile au fost pregătite pentru a deveni spații potrivite pentru “magazin de obiecte bisericești” și birouri parohiale. S-a montat centrală termică nouă, modernă, pentru încălzirea întregii Catedrale, inclusiv a spațiilor din subsoluri și cor.

Actualii slujitori ai Catedralei sunt :Dr. Silviu Ioan Negruțiu (n. 08. 02. 1957), iconom stavrofor, căsătorit cu doamna Silvia, hirotonit la data de 01. 09. 1982. Numit cântăreț bisericesc la Catedrala Mare din Târgu-Mureș cu data de 02.09. 1982, și preot paroh la parohia Glodeni, cu filia Păcureni, a fost transferat cu data de 01.01.1986 la

Intrarea în altarul Catedralei “Înălțarea Domnului”

parohia Hărtău, iar cu data de 01.03.1989, la parohia II Târgu-Mureș, cu slujire la Catedrala Mare.

Dr. Gheorghe Nicolae Șincan (n. 13. 04. 1952), iconom stavrofor, (cruce patriarhală din 6 septembrie 2003), căsătorit cu doamna Maria. Hirotonit la data de 21. 11. 1976, pentru parohia Frunzeni, protopopiatul Reghin, și transferat la data de 01. 03. 1989, la parohia Târgu-Mureș VIII, cu slujire la Catedrala Mare din Târgu-Mureș. Este numit protopop la Târgu-Mureș cu data de 01. 10. 1989. Este delegat în Adunarea Eparhială Alba Iulia și reprezentant în Adunarea Națională Bisericească în mai multe legislaturi începând cu anul 1997.

Protopopul Târgu-Mureșului, pr. Nicolae Șincan, este și autorul mai multor lucrări de specialitate și editorul unor lucrări legate de istoria bisericii ortodoxe mureșene și a unor personalități care și-au legat destinul de viața comunității ortodoxe târgu-mureșene.

Corul Catedralei, “Corală Tropar”, este dirijat de prof. dr. Lelia Albu.

*

Lucrările de reparație la acoperișul și exteriorul Catedralei, vor fi binecuvântate de Ierarhii Sinodului Mitropolitan al Mitropoliei Ardealului, în frunte cu I.P.S. Părinte Mitropolit Laurențiu, în ziua de 12 august 2012.

Vor participa la slujba de binecuvântare și ceilalți ierarhi din Mitropolia Ardealului: I.P.S. Irineu, Arhiepiscopul de Alba Iulia, I.P.S. Ioan Selejan, Arhiepiscop al Covasnei și Harghitei, P. S. Sofronie, Episcopul Oradiei, P.S. Gurie, Episcopul Devei și Hunedoarei, PS Andrei Făgărășanul, Episcop vicar al Arhiepiscopiei Sibiului.

File de istorie

Zile de sărbătoare la Tg-Mureș

Sfințirea Catedralei Ortodoxe Române

**Impresionantele festivități de
Sâmbătă și Duminică**

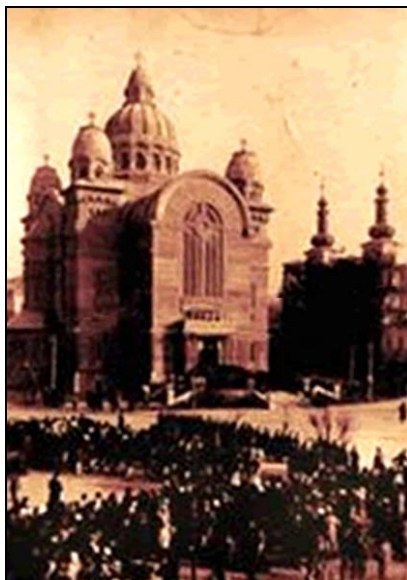
Zilele de Sâmbătă 1 Decembrie și Duminică 2 Decembrie vor rămâne multă vreme neșterse din amintirea Românilor mureșeni. În afară de faptul că Sâmbătă se împlineau 16 ani de la dezrobirea Ardealului de sub grelele cătușe ale sclaviei ungurești, în afară de faptul că Duminică se împlineau tot atâția ani de când cele dintâi trupe desrobitoare românești își făcură intrarea triumfală în orașul nostru, scăpând ținutul de încordarea și teroarea zilelor de nădejde, de teroare și de încordata nesiguranță de atunci, aceste zile au fost de rară și înălțătoare sărbătoare pentru toată suflarea românească mureșană, căci s-a dat lui Dumnezeu, ocrotitor al neamului nostru locaș de închinare, din toate punctele de vedere, minunat, semn al recunoștinței și al evlaviei noastre, mărturie de stăruitoare și dărză hărnicie și jertfă românească, dar în același timp, simbol și cheazășie concretă a definitivei și eternei instaurări românești, în acest cuib de obidă și jale care a fost atâtea veacuri acest Târg al Mureșului.

Așa se explică marea afluență românească, venită nu numai de pe cuprinsul județului nostru, dar și de prin cuprinsurile vecine; așa se explică faptul venirii atâtor oameni de seamă; ziua de Duminică a fost într-adevăr o sărbătorească zi de bucurie și de înălțare sufletească național-românească.

Pregătirile

În vederea festivităților, orașul și-a îmbrăcat haina zilelor mari. Drapele, verdeață, curățenie peste tot. Lucrările de la catedrală, care din cauza zilelor ploioase și reci, fuseseră oarecum întârziate, au fost grăbite în ultimele zile, așa că, cu toată teama și scepticismul unora, ele au fost cu bine terminate și noul locaș de rugă, gata pentru sfințire.

Se cuvin pentru toate acestea laude neprecupețite, atât consiliului parohial al bisericii cât și edililor noștri,

Sfințirea Catedralei, 1934

care și-au făcut într-adevăr datoria cu un zel și un devotament mai presus de așteptări.

Pioasa solemnitate de Sâmbătă

Ziua de Sâmbătă 1 Decembrie, mai bine zis, după-amiaza, a fost rezervată oarecum pregătirii solemnităților ce trebuiau să se desfășoare a doua zi.

La orele 17, s-a ținut un ultim consiliu parohial în vechiul și modestul lăcaș de închinare, cu care ocazie s-a revizuit încă o dată bilanțul celor înfăptuite și s-au pus la punct toate detaliile solemnităților. La orele 18, a urmat vecernia și privegherea rituală, care, în mica bisericuță, ce urma oarecum să fie părăsită de acum înainte, au fost cu totul impresionante, cu atât mai mult cu cât era de față și P.S. Sa episcopul venerabil, fiu al ținutului nostru, Nichita al Argeșului.

**Festivitățile de Duminică
Procesiunea de la biserica veche la
biserica nouă. Oaspeții.
Sfințirea apei și a bisericii.
Liturgia arhierască.
Cuvântările**

Duminică la orele 9, clerul local în frunte cu P.S. Sa episcopul Nichita și vrednicul păstor ortodox local, Păr. Protopop Ștefan Russu, înconjurați de clerici, precum și autoritățile locale urmate de miile de credincioși, au plecat în pioasă și sărbătorească procesiune de la vechea biserică, îndreptându-se spre catedrala din

pieță. Sub cupola limpede a cerului de Decembrie, sub razele de aur ale unui soare, vesel parcă și el, procesiunea a străbătut străzile orașului, în impozant cortegiu, înfiorând toate sufletele.

La orele 9 și jumătate, în vastul cuprins al noii biserici, a început serviciul religios al sfințirii apei.

Erau de față, pe lângă cei mai sus pomeniți, fericitul episcop al Argeșului, clerul și autoritățile locale, D-nii: general Condiescu, reprezentantul M.S. Regelui; D-nii miniștri: Dr. C. Angelescu și Alex. Lapedatu; reprezentanții P.S. Sale episcopului Ivan al Clujului; parlamentarii județului, precum și numeroși oaspeți, înafară de populația din ținut și cea locală.

La orele 10, a început săvârșirea actului sfințirii bisericii, officiant fiind S. Sa episcopul Nichita, înconjurat de un sobor de peste 30 clerici.

După sfințire, s-a oficiat liturgia arhierască, răspunsurile fiind date de admirabilul cor bisericesc dirijat de Dl. C. Alexandrescu.

Sfinția Sa episcopul Nichita a rostit apoi în mijlocul tăcerii și emoției generale, următoarea impresionantă predică:

Predica episcopului Nichita

Iubiți frați și surori întru Domnul, am venit din Argeșul depărtat să luăm parte la marea voastră bucurie și să ne rugăm și să cerem de la cel atotputernic binecuvântarea asupra acestui măreț monument și sfânt locaș dumnezeiesc și asupra acelora care l-au ridicat, din credința de care au decurs inima străbunilor și părinților voștri.

Aceasta este credința cea adevărată revelată oamenilor prin Isus Cristos fiul lui Dumnezeu. El, venind de la Tatăl, ne-a dat învățăături cerești despre taina cea mare a vieții și a lumii.

Căci în această chestie, știința laică nu este și niciodată nu va putea fi. Nu este decât credință și știință evanghelică a Sfintei Scripturi. Fiecare rânduială a lumii așa este că omul nu pentru a trupului hrană trăiește, ci el se hrănește pentru a trăi; spre a trăi cu trupul, dar mai ales cu mintea, cu inima și cu sufletul său.

Căci numai din aceste dumnezeiești adâncuri ale făpturei omenești izvorăște putința de viață și de fericire omenească pe acest pământ. →

Iar pentru așa viață în lume, omului îi trebuie nu numai pâine, ci și cuvântul lui Dumnezeu.

Am ajuns astăzi în al 16-lea an de când s-a împlinit voia atotputernicului Dumnezeu. Armata română cu pași siguri a pus stăpânire pe acest oraș. Cu această ocazie n-a lipsit binecuvântarea lui Dumnezeu asupra poporului român de aci. Ci, ca și oarecând lui Avram arătându-i-se, i-a zis: nu te teme, căci cu tine sunt și te voi binecuvânta și vei înmulți sămânța ta.

Și iată că și aci făgăduința Domnului trup s-a făcut. Căci astăzi vă văd în număr atât de însemnat adunați în jurul mai marilor voștri și alipiți de sânul acestui sfânt locaș Dumnezeiesc, care cu multe sacrificii s-a înălțat, mai presus de așteptările multora.

Două căi ale vieții se înțeleg în lume; una foarte zgrunțuroasă, ce cu mari nevoi te duce la fericire, și alta largă, bine bătută, ce cu mare înlesnire te duce la piere.

Din două vom alege pe cea mai bună. Aceea care nu te poate duce la nicio căință, ne spune Iordache Goleșcu. Iar Sfânta Scriptură ne învață: intrați pe poarta cea strâmtă, că largă este poarta și calea ce duce la piere și mulți sunt cei care intră prin ea.

Tot viitorul neamului românesc de aci atârnă; de a credinței biruință, a credinței în Dumnezeu ocrotitor al părinților noștri.

După terminarea predicii, Păr. Protopop Ștefan Russu, care prin inițiativă, prin osârdie și prin neîntrerupta-i stăruință apostolicească, merită a fi socotit adevăratul ctitor al catedralei, a rostit a scurtă cuvântare, mulțumind lui Dumnezeu pentru marea bucurie ce i-a hărăzit-o de a vedea, în amurgul vieții, terminat acest locaș de închinare românească.

Făcând un istoric al suferințelor îndurate de poporul românesc în aceste părți, Sfinția Sa a mulțumit colaboratorilor și tuturor celor care l-au ajutat cu atâta bunăvoință și cu atâta zel creștinesc și l-au sprijinit în eforturile trudnice depuse pentru înălțarea falnicului locaș de închinare.

La sfârșitul cuvântării sale, Vlădica de Argeș a citit decretul, prin care, ca o palidă răsplată pentru munca și devotamentul lui creștinesc se acordă păr. Russu crucea de stavrofor.

Cuvântarea d-lui ministru Lapedatu

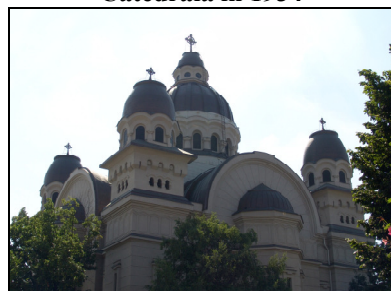
„Am venit aci – a spus d-sa – cu toată dragostea pentru a sărbători împreună cu dv. 2 mari evenimente: sfințirea bisericii ortodoxe din acest centru, unde pe vremuri românimea a fost atât de surghiunită, precum și aniversarea unirii Ardealului cu patria-mamă.

Temelia acestei biserici s-a pus în simbolică zi de 10 Mai a anului 1925 și se sfințește acum la 2 decembrie, zi tot simbolică pentru că acum se împlinesc 16 ani de la intrarea armatei române în cetatea Târgu Mureșului, intrare făcută a doua zi după proclamația de la Alba Iulia.

Ziua de 10 Mai este simbolică cu începerea de la 1886, când principatele unite au proclamat ca principe al lor pe Carol I, simbolică prin proclamarea independenței la 1877, prin proclamarea regatului de la 1881, aceste date sunt de o capitală importanță pentru toată suflarea românească de pretutindeni, dar mai ales pentru românii de pe Valea Mureșului și Târgu-Mureș, care au îndurat în trecut robie și prigoană din partea stăpânilor de pe atunci, care nu le îngăduiau să-și cultive limba și legea strămoșească. Dumnezeu a voit ca să ne serbăm azi în deplină libertate și cu participarea întregului nostru suflet românesc și a preamări pe cei care s-au jertfit pentru realizarea idealului de veacuri al neamului românesc, afirmând o dată mai mult voința noastră nestrămutată de a păstra neștirbit patrimoniul hărăzit nouă.”

Catedrala în 1934

Catedrala în 2012

Cuvântarea d-lui Emil Dandea

După D-sa, a luat cuvântul dl. Dr. Emil Dandea, primarul Municipiului, care, salutând pe oaspeți și pe reprezentanții bisericii și ai guvernului, a glorificat în cuvinte entuziaste mucenicia de veacuri a trecutelor generații, statornice în credința lor, exprimându-și marea satisfacție ce o resimte, împreună cu toată suflarea românească, de a vedea terminat mărețul edificiu al catedralei.

Recepția și banchetul

Terminându-se seria cuvântărilor, cei prezenți au plecat la Palatul Municipal, unde, în sala festivă a avut loc o recepție. Reprezentanții tuturor confesiunilor din localitate și-au manifestat, în românește, bucuria pentru înălțarea bisericii ortodoxe și au adus omagii Tronului și guvernului; au vorbit apoi reprezentanții corpurilor constituite. A mulțumit în numele guvernului dl. Ministru Lapedatu. La orele 3, în minunata sală de oglinzi din Palatul Cultural, a avut loc un banchet de peste 300 de tacâmuri, la care a toastat dl. Ministru Alex. Lapedatu, pentru M. Sa Regele.

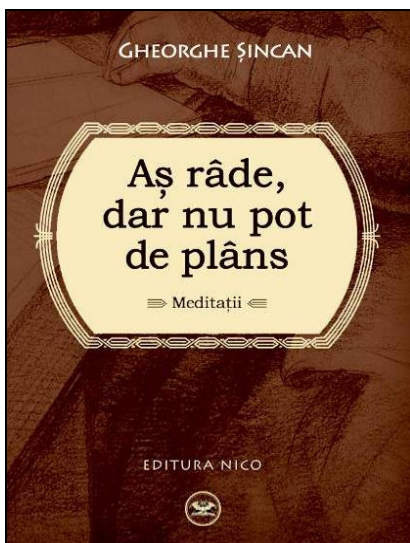
În cursul recepției, dl. general Condiescu a înmănat d-lui Dr. Emil Dandea decorația „Meritul Cultural pentru biserică”, ca răsplată a M.S. regelui și a guvernului pentru truda și bunăvoința depuse, mai ales, pentru terminarea edificiului catedralei.

La orele 4 și jumătate, banchetul a luat sfârșit, dl. Ministru Lapedatu și dl. General Condiescu plecând din oraș.

Din **Gazeta Mureșului**,
Foaie săptămânală pentru
răspândirea culturii în popor
Nr. 44, 9 decembrie 1934

Redactor:
Profesor **MIHAIL DEMETRESCU**

AȘ RÂDE, DAR NU POT DE PLÂNS

„Printre icoanele vechi de pe ziduri”, în, și printre cuvintele oamenilor cu har, ascultăm dintotdeauna „povești despre Dumnezeu”. Și așa, în, și printre rândurile „râsului” oblăduit de „plânsul” înțelepciunii autorului lucrării de față, **Pr. Dr. Gheorghe Șincan (Aș râde, dar nu pot de plâns, Târgu-Mureș, Editura Nico, 2012)**, subliminal, Dumnezeu este tot timpul în viața noastră. Și ne întâmpină cu îmbrățișarea, majestatea, iubirea, duranța, înțelegerea, grația, delicatețea, justificarea și firescul *lucrării* și „*decretelor*” Sale. Toate acestea, prea adesea, lezate de prestația naturii umane, celei atât de dubitative, intempestive, vindicative, instabile, versatile, capricioase, pernicioase, lunecoase, veroase, abrupte, cornute, gregare și patibulare. Tocmai pentru că, *decidenții umani*, mai ales, păcătuiesc și periclitează prin aceea că nu au dileme, sunt năvalnici, (se)supralicitează, nu se îndoiesc de sine, nu-și asumă nimic, nu împlinesc, cu deasupra de măsură, nimic din ce poate face *să triumfe credința* (evident, lucrătoare prin iubire). Cu atât mai mult, atunci când nu au cu ce să umple golul lăsat de vorbele, hotărârile și faptele lor.

Mai e vorba în carte și de implacabilul care ne înfruntă, de surâsul care ne mângâie, de credința și răbdarea care ne mântuie și, nu mai puțin, de „absolutul care nu poate fi decât o piramidă nesfârșită unde fiecare treaptă poate fi relativă și ultimativă, dacă n-o suim cu conștiința propriei finitudini, cu pași hotărâți, cu uluirea și frângerea necesare, cu convingerea

că nici suferința, nici singurătatea, nici superbia nu au dreptul să ne învețe să disprețuim ceea ce ne apropie unii de alții”, pe de o parte. Pentru că, mai presus de toate, mesajul cărții face pandant cu, și se interferează cu vântului propovăduit și lăsat legământ de Mântuitorul, pentru tot omul, tot locul și toată vremea – pentru ca, oamenii cunoscându-l, să facă voia lui Dumnezeu și, făcându-i voia, să și-l apropie. Și așa, cu Dumnezeu aproape, să împărțim celor de lângă noi *numai* frumusețe, prietenie, afecțiune, tandrețe, mângâiere; și să uzăm de singurul nostru drept, în raport cu semenii, dreptul de a-i iubi și sluji.

Pentru că, rostul cuvântului lui Dumnezeu nu e doar acela de a fi anunțător al lumii de dincolo, ci trebuie și să ne deschidă ochii la ceea ce se află aici, „discreționar”, la îndemâna noastră, și refuzăm: *libertatea dragostei*. Fericită libertate care îi îngrozește pe toți cei care trăiesc claustrard, șablonard, ritualist, formalist, legalist, formularistic, paroxistic, fanfaronar, sceptic, septic, edemic. Slujind, nu lui Dumnezeu, ci unor zei care se ȋșesc din și lucrează în somnul, sensul și semnul fricii. Încât, pe drept, ne întrebăm: „*de ce ne trebuie remușcările – și panseurile altora despre viață – pentru a învăța cum să gândim și ce să iubim?*” (...)

Desigur că, nu putem uita felul în care părintele protopop „*amprentea-ză*” fiecare producție literară proprie, și anume inserția de ludic de cea mai bună calitate (e vorba despre ludicul asimilat bucuriei vieții, gândirii pozitive, speranței nesfârșite, credinței că: „*înțelepciunea nu e, poate, decât o iubire care își cunoaște atât de bine motivele încât nu se mai teme să lase tristețea pe aceeași balanță cu lumina amiezii - amândouă ard și purifică*”). Și așa, în succesiunea și ascensiunea sa scriitoricească, descoperim atâtea ziceri, argumente, sfaturi foarte înțelepte „*despre căile de urmat pentru apropierea lui Dumnezeu și nădejdea fericirii*”. Tocmai pentru că, arta, darul, credinței e, până la urmă, o *rană transformată în bucurie și lumină*; tocmai pentru că, în afara bucuriei, credința și fericirea sunt lipsite de taină, ca acea floare ciudată sortită să crească numai pe „*steaua aridă a melancoliilor și frustrărilor*”, floarea căreia nimeni, niciodată, nu i-a văzut culoarea, nici i-a simțit parfumul.

Pr. IOSIF ZOICA

Vechile biserici de lemn mureșene

Din punct de vedere spiritual, omul credincios își găsește împlinirea și desăvârșirea în Biserică. Aici a fost și va rămâne locul de manifestare a cultului divin public. Actele religioase desfășurate în Biserică au menirea de a-l pune în relație pe om cu Dumnezeu, și de a-și exprima respectul și cinstea față de Creator. Biserica a fost ridicată pentru împlinirea nevoilor spirituale ale credincioșilor, devenind locul de formare și educare a virtuților, dar și spațiul pentru împărtășirea de harul divin în vederea desăvârșirii sale. Aici sunt cinstiți sfinții, eroii, înaintașii și toți cei dragi mai înainte dispăruți.

În decursul timpului, viața religioasă a influențat și organizat viața credincioșilor. În funcție de orarul slujbelor bisericești credincioșii și-au stabilit programul lor zilnic. Evenimentele majore ale vieții lor au fost consemnate aici, începând cu botezul și sfârșind cu înmormântarea. Biserica nu este doar spațiul de exprimare a religiozității, ci și cel de cunoaștere, de integrare, de comuniune, de susținere și de întărire a unei comunități, rurale sau urbane. Nu de puține ori, prezența semnificativă și constantă a credincioșilor în spațiul eclesial, a reprezentat un factor de stabilitate pentru acea localitate. Prin rugăciunea liturgică și prin cultul divin public din biserică, se depășește particularismul și egoismul, cultivându-se sentimentul și conștiința universalității →

Pr. dr. GHEORGHE NICOLAE ȘINCAN
Protopop de Târgu-Mureș

Bisericii. În Biserică, poporul a găsit întotdeauna un refugiu și nădejdea că viitorul aparține trecutului. Biserica creează o legătură între trecutul poporului nostru și viitorul neamului, al țării și al credinței noastre, oglindind unitatea românească și argumentând deplin afirmația lui Nicolae Iorga: "creațiunea multilaterală a poporului nostru este aceeași peste toate provinciile", ele fiind în același timp o mărturie convingătoare "că românii s-au aflat pretutindeni acasă în marele spațiu carpatic și că, din nefericire, chiar și în vremurile moderne, procesul de rășuire a posesiunilor strămoșești și de deznaționalizare s-a săvârșit în dauna poporului nostru".

Primele biserici românești au fost construite din lemn, iar apariția acestora a fost o practică adânc înrădăcinată în tradiția românilor, grație unei civilizații a lemnului foarte dezvoltată. Tradiția ridicării bisericilor de lemn s-a dovedit foarte puternică în mediul rural până în a doua jumătate a secolului XIX. Din acest motiv, ea și-a lăsat amprenta asupra unor biserici din secolele XVIII, XIX și chiar XX, ridicate din materiale mai durabile. Bisericile de lemn, care constituie zestrea edilitară moștenită din străbuni, o realitate definitorie pentru cultura spirituală a poporului român, așezate sub poale de codrii, pe locul vechilor vetre ale satelor sau chiar în mijlocul localităților, sunt martorele unui anumit tipar comunitar. Ele s-au constituit și constituie încă, o componentă de bază a patrimoniului cultural al țării, fiind socotite ca monumente reprezentative pentru arhitectura lemnului din toate zonele României. Neglijate de comunități și de autoritățile competente în a le proteja și restaura, bisericile de lemn formează un patrimoniu unic și din nefericire foarte puțin cunoscut. Remarcabile prin specificitatea construcției lor și prin frumusețea picturilor interioare, aceste biserici sunt acum în pericol. Clasate ca patrimoniu național, bisericile de secol XVIII și XIX au fost parțial studiate.

Pentru locuitorii localităților din această parte a Transilvaniei, și nu numai, aceste biserici au o valoare spirituală deosebită. Înțeleasă ca locaș de închinare, o biserică de lemn e cerul cel de pe pământ, de care românul a fost legat indisolubil, prin sărăcie, prin oprimare și prin răbdare și l-au

însoțit prin secole până în ziua de azi. Importanța bisericilor de lemn este vitală în conștientizarea rolului jucat de religie în viața comunității din satele transilvănene, mai ales că românii multă vreme le-a fost interzis să construiască biserici de piatră. Ele au adus, din adâncul istoriei, tipuri de plan, modele decorative și sisteme constructive, elemente care le-au conferit atributul de documente ale existenței și dăinuirii, poporului român.

Pentru satele de pe Mureș, bisericile de lemn sunt și martori ai consecințelor grave ale deznaționalizării la care au fost supuși românii, acțiuni însoțite adesea și de persecuții religioase. Privite sub acest aspect, putem înțelege valoarea remarcabilă a bisericilor din zona Mureșului, de la Porumbeni, în al cărei lemn se păstrează slova secolului al XVI-lea, a aceleia de la Văleni (Oaia), ridicată între anii 1695 - 1696, sub protopopul Toader "cu îndemnarea și toată cheltuiala satului", a aceleia de la Păcureni, strămutată după anii 1990 în mijlocul satului, sau a aceleia de la Valea (fostă Iobăgeni), ridicată din temelie "de cinstiții săteni, în locul celei risipite", care din păcate în 20 martie 1990, a fost incendiată de o mână criminală și a ars în întregime. Prin grija Protopopiatului Târgu-Mureș, în anul 2000, biserica a fost refăcută în aceeași formă și pe același amplasament.

Sunt puține chemări pe care Dumnezeu ni le îngăduie pe pământ! Unele aduc mărire, altele aduc bani.

Catedrala mare, pictură interioară

Printre cei ce n-au ales nici mărirea, nici banii, la loc de cinste stă tehnicianul arhitect Ioan Eugen Man, care de ani buni străbate județul Mureș și nu numai, în timpul liber, cu pasiune și vocație, pentru a ajunge în cele mai îndepărtate locuri în care se află câte o bisericuță de lemn pe care o cercetează, o fotografiază și vrea să o aducă în atenția publicului, ca să afle cât mai multă lume ce valori extraordinare au românii. Nu îmi aduc aminte cum și când l-am cunoscut, nu-mi amintesc nici măcar de ce l-am îndrăgit. Probabil că drumurile noastre s-au intersectat în vremea în care era angajat la Primăria Municipiului Târgu Mureș unde împlinea ascultarea de șef al Biroului de urbanism și gestiune date umane. L-am cunoscut, l-am îndrăgit și l-am apreciat pentru toate calitățile lui! De câte ori l-am întâlnit, am fost uimit de pasiunea pe care o arăta pentru subiectul ce se referea la patrimoniul cultural național și în mod special la Bisericile de lemn din județul Mureș. Pasiunea pentru patrimoniu s-a dovedit peste ani ca una constantă și a fost concretizată nu doar în articole și studii publicate în reviste de specialitate ci și în lucrări de mare interes. Una dintre ele a atras în mod deosebit atenția specialiștilor în domeniu, dar nu numai: „Biserici de lemn din Județul Mureș. Monumente de artă populară”, o lucrare completă, detaliată, bine documentată și structurată, și admirabil scrisă.

Autorul are acum pregătit materialul pentru reeditare, ce va cuprinde pe lângă cartea propriu-zisă și alte texte, publicate anterior sau trimise spre publicare unor reviste de specialitate.

Cu cât trece mai mult vremea, cu atât conștientizez mai mult faptul că Ioan Eugen Man și-a urmat cu ambiție și determinare pasiunea, într-un gest recuperator demn de toată lauda. Lumea de astăzi are nevoie de oameni care să se dăruiască cu simplitate și entuziasm slujirii generoase oamenilor și lui Dumnezeu.

Nu am destule cuvinte să-l felicit îndeajuns pe autorul acestei lucrări **(Biserici de lemn ale românilor din ținuturile mureșene**, Editura Nico, 2012) pentru munca lui laborioasă și rezultatul ei!

METAMORFOZE ARHETIPALE ÎN IMAGINARUL TRADIȚIONAL

(OBICEIURI CALENDARISTICE) (IV)

Obiceiul purtatului apei din casă în casă, dar cu alte conotații, apa având puteri profetice, se practică și la românii din Peninsula balcanică, de sărbătoarea numită „Taghianilu”, în ajunul Nașterii Sfântului Ioan Botezătorul, de Sânziene. Fetele împodobesc o găleată, cu flori culese de pe câmp și, umplând-o cu apă neîncepută, colindă casele, cântând „taghiani”. Gazdele pun în găleată diferite obiecte de argint; dacă aceste obiecte se albesc înseamnă că vor trăi ani mulți, fericiți, iar dacă se înnegresc vor muri curând. Tot de „Taghiani” (Sânziene), cu găleata împodobită cu flori de câmp, asemuită cu o mireasă, fetele, însoțite de băieți, merg prin sat, cântând „taghiani”: „Unde ai pornit, unde mi te-ai gătit? / - Am pornit la cei nouă frați, / Nouă frați, / Tineri ne-nsurăți, / Ne-nsurăți, / Nelogodiți.” Apoi, cu această găleată merg la șase sau la nouă fântâni pentru a lua apă, cântând cântecul de nuntă.⁴¹

Apa antropomorfică este în permanentă concordanță cu celelalte elemente primordiale, participând direct la suferința comunității patriarhale care caută tămăduire în forțele taine ale acestora; De exemplu, pentru a-și regăsi împăcarea cu lumea satului, femeile descântă „de judecată”, cu pietrele „împietrite” de Sfântul Petru: „- Bună ziua, apă mare, / Doamnă mare! / - Mai șezi! / - N-am venit să șez, / Ci am venit să te dăruiesc cu mei, / Tu să dăruiești pe (cutare) cu o sută de zmei. / Martorii lui să se sfrijească, / La judecători, în divan, să se risipească, / Să nu mai aibă gură căscată, / Limba ridicată, / Să nu mai vorbească / Și să nu mai grăiască / Vorbă de rău / Asupra capului meu. / Tu, pământ, / Cum ești mut și surd / Și hărănești lumea, / Așa să amuțești pe (cutare), / Să nu mai aibă gură căscată, / Limba ridicată, / Vorbă de rău / Asupra capului meu, / Să mă vorbească, / Să mă grăiască! / - Bună ziua, alun mare, / Domn mare; / - Ce rudă ești cu (cutare)? / - Nimic. / - Nimic să n-aleagă (cutare) / La judecătorie în divan. / - Bună ziua, soc mare. / Domn mare, / Ce rudă e mă-ta cu tată-tău? / - Nimic nu e. / - Nimic să nu s-aleagă de (cutare) la judecată în divan...”⁴²

De Sfântul Ilie, în Bucovina, mai ales în regiunile Crasna și Câmpulung, de sufletul morților se trimit ulcele cu apă, împodobite cu flori și legate, împrejurul gurii, cu „strămătură” roșie, sfințindu-se, astfel, drumurile pe care le străbat sufletele morților.⁴³

Sfințirea gospodăriilor se face la început de august, de ziua Macaveilor (Macoveilor) sau Ziua Crucii de vară. În Bucovina, se face agheasmă în grădini, pentru insectele și viermii vătămători pomilor și legumelor. Tot în această zi, în comuna Ropcea, se duc la biserică snopi de flori,

buruieni și spice care, după ce vor fi sfințite, se pot întrebuița în scăldătorilor oamenilor bolnavi.⁴⁴

O altă sărbătoare, când se obține „apa de leac”, este Ovidenia (15 noiembrie), ziua în care „s-a vedit lumea pe care Dumnezeu a blagoslovit-o la Blagoviștenie”, sărbătoare care se ține pentru „vederi”. În Bucovina, se crede că „într-o zi de Ovidenii” s-a născut Domnul Hristos și, ca și la Crăciun, se zice că se deschid cerurile, iar vitele vorbesc. Din această cauză, noaptea se petrece „cu lumină” și cu „foc aprins”. În împrejurimile Cernăuților, spre această zi, se pune o strachină cu apă „la priveghiat”, lipindu-se o lumânare aprinsă de vas. Seara, la miezul nopții și în zorii zilei, oamenii fac câte o sută de mătănii, astfel că această apă „priveghiată” este „de mare ajutor”, „dacă se spală cineva cu dânsa, pentru sănătatea trupului și pentru adăpost împotriva răutății omenești.”⁴⁵

De Sfântul Andrei, pentru a-și afla ursitul, fetele merg, noaptea, la o fântână, cu o lumânare de la Paști cu care luminează fața apei și rostesc: „Sfinte Andrei, / Scoate-i chipul în fața apei, / Ca în vis să-l visez, / C-aievea să-l văz!” Se spune că, în momentul descântării, apa din fântână se tulbură și fata își vede ursitul.⁴⁶

În Bucovina, se crede că apele potopului care „căutau, după învăluirea pământului și prăpădirea lumii, să îneco corabia lui Noe, au fost oprite de Sfântul Nicolae.”⁴⁷

În general, forțele tainice ale sărbătorilor primenesc spațiul cotidian, prin intermediul elementelor primordiale care sunt investite, ritualic, cu puteri tămăduitoare.

În Ajunul Crăciunului, pentru a fi sănătoși și tari ca fierul, în vasul cu apă, din care se spală ce ai casei și animalele acestora, se pun nuci și o potcoavă.⁴⁸ Alteori, se atârna, cu o ață, un ban de argint de vasul din care se bea apă, pentru ca dracii, în timpul zilelor de sărbători, să nu spure apa și din acel urciur.⁴⁹

În calendarul tradițional, **apa** este un element proteic, ca parte integrantă ritualului propriu-zis, renăscând forțe magice pentru a sacraliza destinul individual sau colectiv al comunității sătești.

LUMINIȚA ȚĂRAN

⁴¹ Ibidem, p. 70.

⁴² Ibidem, p. 100.

⁴³ Ibidem, p. 132.

⁴⁴ Ibidem, p. 143.

⁴⁵ Ibidem, p. 215.

⁴⁶ Ibidem, p. 227.

⁴⁷ Ibidem, p. 246.

⁴⁸ Ibidem, p. 281.

⁴⁹ Ibidem, p. 284.

Un amvon al spiritualității românești

Pentru distinsele cercetătoare Maria Borzan, director al Muzeului Etnografic din Reghin, și Roxana Maria Man, doctor în etnologie, „buna rânduire” a ținutului mureșean prin cultura tradițională este subiect predilect. Într-o ritmicitate ce ține de crez profesional, cumulând ample documentări de arhivă și consecvente cercetări de teren, Maria Borzan și Roxana Maria Man i-au prezentat acestui tărâm, din zona central-nordică a României, obiceiurile calendaristice sau „de peste an”, obiceiurile legate de momentele importante din viața omului, ocupațiile, profiluri ale meșterilor populari, calendarul ortodox în iconografie, simbolistica ritualurilor legate de Anul Pastoral sau „Udatul nevestelor” de la Hodac, fiecare dintre aceste exegeze însemnând redescoperiri ale spiritualității cu ecouri arhaice, autentificând curgerea cu rost a timpului în satul tradițional mureșean.

Prin cartea-album *Costumul popular românesc mureșean*, Maria Borzan și Roxana Maria Man propun încă o lectură a fondului etnofolcloric al ținutului mureșean, fundamentată, de asemenea, pe studiu îndelungat, sincretic, cu sentimentul mărturisit că regăsirea spiritualității tradiționale este aidoma *aflării de sine*. Prin aceste noi *certitudini* identitare, autoarele conving asupra *idealului* lor cultural, răspunzând unei bogate bibliografii folcloristice mureșene, cuprinzându-i pe Simion C. Mândrescu, Elie Miron Cristea, Vasile Netea, dr. Eugen Nicoară, Theodor A. Bogdan, Alexiu Viciu, de care avem atâta „trebuință sufletească”.

Autoarele paginează elocvent secvențele cele mai semnificative ale vastei cercetări privind geneza costumului popular mureșean, ancorat în tipologia costumului popular românesc, dezvoltarea – pe fondul traco-iliric – în tipare dacice, evoluția ca utilitate cotidiană și podoabă, meșteșug și artă, dinamica ornamenticii, însemnelor și simbolurilor, reprezentativitatea pentru cultura și spiritualitatea tradițională mureșeană. Costumul popular leagă vârste, generații, evenimente și împrejurări de viață,

unicitatea trăirilor umane la marile sărbători ale creștinătății, concepții de viață, idealuri, învățături creștine, acompaniază viața în datele ei cotidiene și sărbătorești, dar și *petrecerea* în „tărâmul celălalt”. Creatorul și purtătorul costumului popular românesc mureșean reprezintă omul așezat temeinic, profund, curat, în firea lucrurilor și curgerea vieții, *modelul* trecerii universului afectiv în cel al semnului etnografic. Perceperea afectivă a timpului și spațiului, credința, echilibrul sufletească, iubirea, răbdarea, bucuria, iscusința, *aflarea de sine*, *la mijlocul drumului dintre pământ și cer* – veșmântul spiritual – trec în veșmântul trupului, ceea ce explică vitalitatea, distincția, subtilitatea, finețea etnoartistică a costumului popular mureșean. Colecțiile expuse ilustrează consubstanțialitatea *viață – artă*, ideea legăturii de sfințenie dintre universul de viață al creatorului și purtătorului costumului popular românesc mureșean și arta sa, felul în care natura, peisajul, relieful, anotimpurile, *obârșiile* și *permanențele*, teluricul și cosmicul devin formă, ornamentală, cromatică, de fapt *cuvinte vii*, în arhitectura veșmântului popular. Ca și casa, pământul, familia, faptele bune sau *pâinea sfântă* pe care, cum scria Nicolae Steinhardt, o ia de la locul de cinste și o taie capul familiei și *de cade cumva o fărâma dintr-însa o ridică de îndată cu mult respect*, costumul popular e înrădăcinare a valorilor umane și morale ce dau prestanță, adevăr și frumusețe culturii tradiționale; fiind, în opinia noastră, un amvon al spiritualității românești. Este sugestiv faptul că marele Matisse, atras de efectele cromatice ale cămășii populare românești, a imortalizat-o într-un tablou.

Maria Borzan și Roxana Maria Man prezintă costumul popular românesc mureșean ca pe o importantă componentă de identitate culturală, surprinzând particularitățile local-zonale, bogăția și diversitatea, prefacerea continuă, cu un apogeu al inspirației, prin formă, cromatică și materialul din care e confecționat, la sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului al XX-lea, după această perioadă produsul industrial atentând, prin *hibridare*, la autenticitate. Originalitatea, unitatea și continuitatea elementelor

componente rămân, în opinia cercetătoarelor, edificatoare, dându-i costumului popular românesc mureșean personalitate distinctă, măiestrie, solemnitate și eleganță. Sunt *invincibile argumentum* costumele populare de sărbătoare din Ibănești Pădure (1880), Pietriș-Vale (1890), Idicel Pădure (1918), Jabenita sau Hodac (1936), Gănești – Târnavă Mică (1940) sau din atâtea alte locuri, adevărate muzee etnografice.

Este convingător demersul numirii ipostazelor de *punere în evidență*, de *etalare* a costumului popular românesc mureșean, de la lada de zestre, obiceiul calendaristic, sărbătoarea creștină, evenimentul din viața omului, spațiul muzeistic instituționalizat până la manifestările cultural-folclorice publice, colocvii, festivaluri, spectacole de folclor.

În această desfășurare, obiectivitatea cercetătorului se întâlnește cu sensibilitatea lui, documentul, înscrisul de arhivă, exponatul etnografic coexistând cu valorizarea și afectivă a culturii tradiționale, ceea ce mărește atractivitatea cărții-album.

Cercetătoarele de la Muzeul Etnografic din Reghin, Maria Borzan și Roxana Maria Man, înțeleg prin temele lor de cercetare, dovadă fiind și cea cuprinsă în *Costumul popular românesc mureșean*, ce înseamnă „că un lucru se petrece românește”, cum spunea, altădată, Mircea Vulcănescu.

Pentru o asemenea înțelegere – o spune, din nou, filosoful – e nevoie de *scânteie, pricepere și voință*.

Autoarele cărții-album dovedesc *scânteie, pricepere și voință*, îmbogățind, consistent, în câmpuri de actualitate, bibliografia tezaurului etnofolcloric.

prof. dr. VALENTIN MARICA

Vatra - semnificație și simbol

Cumulând mai multe sensuri lingvistice și o bogată simbolistică, între cele aproximativ 120 de cuvinte, despre care se consideră că sunt moștenite de poporul român de la geto-daci figurează și cuvântul *vatră*. În dicționarele explicative, denotativ, *vatra* este un loc, o platformă ridicată și amenajată în tinda vechilor case țărănești.

De la acest cuvânt s-au format de-a lungul vremilor derivatele: *vătrar*, *vătrai*, *vătrăiaș*, *vătrărel*, *vetrișoară*, *vetriță*, cuvinte semnalate de dicționarele explicative ale limbii române. *Vătraiul* sau *vătrarul* și diminutivele *vătrăiaș*, *vătrărel* denumesc unealta din fier în formă de cârlig cu care se scormonește focul sau jarul în *vatră*, în sobă sau în cuptor. *Vetrișoara* sau *vetrița* sunt diminutive ale cuvântului de bază. Omul care are în grijă *vatra* este *vătrașul*, în anumite zone, *vătrarul*. În zona de sud a Moldovei, la nunți, înmormântări sau la petreceri mai mari se tocmește o *vătrăriță* / o *vătrărea-să*, adică o bucătăreașă care are meșterie în pregătirea bucatelor și la fierberea oalelor pe *vatra* cuptorului. De altfel, *vatra* este partea plană prelungită în afara cuptorului (pe cuptor, în zilele friguroase, se poate dormi), cât și partea plană dinlăuntrul cuptorului, unde se face focul și, apoi, se coace pâinea, cozonacul ori sortimentele de plăcintă.

Moștenit din stratul autohton, cuvântul *vatră* a intrat în fondul principal lexical, sporind expresivitatea limbii române prin prezența în structura multor unități frazeologice, precum: *a cloci pe vatră*, *a rămâne cu sluta-n vatră*, *a cădea (cuiva) în vatră*, *a nu avea nici cenușă-n vatră*, *a nu-i arde focu-n vatră*, *a-i lua/ vinde cuiva și cenușa din vatră*, *a se prinde cu mâinile de vatră*, *a se muta de pe vatră pe cuptor* etc.

Dacă un ostaș își termină stagiul militar este *lăsat la vatră*; când un țigan s-a statornicit într-un loc, devine *țigan de vatră* sau *vătraș*; *are o vatră* chiar un animal sălbatic ce își are cuib pentru pui; cum omului pribeag prin lume îi este dor de baștină, *la vatră se întoarce*. Apoi, dacă o fată rămâne nemăritată *îmbătrânește în/ pe vatră...* și părinții *rămân cu*

Nicolae Suciu, *Vatra poetului*, pastelanson

sluta-n vatră; dacă aceasta trăiește în certuri și duce o viață amară are *un trai și-un vătrai* ori *trai cu vătrai*, însă, dacă n-are greutăți, ducând o viață de huzur, are un *trai pe vătrai* ș.a. Așadar, *vatra* înseamnă un așezământ stabil, cămin, casă (părintească). În „Proverbele românilor...” (București, Ed. Axa, 1999), de Iuliu A. Zanne, ediție anastatică (10 vol.) îngrijită de Mugur Vasiliu, sunt înregistrate vreo 30 de ziceri (proverbe, zicători, sentințe), în care este inclus cuvântul *vatră*, fără derivate. Între acestea, „*Vatra mea, palatul meu*” (vol. III, p. 429, zicere a lui Iordache Golescu) relevă o sinonimie metaforică de circulație care surprinde în esența-i spațiul benefic, sacru, desăvârșit al locuinței.

În toate zonele țării, în comunicare, apar frecvent structuri care îmbogățesc sensul secundar al cuvântului de tipul: *vatra părintească*, *vatra casei/ târgului/ orașului*, *vatra mănăstirii*, *vatra altarului*, *vatră folclorică*, *vatră de cultură*, *vatră spirituală* etc.

În aria lingvistică toponimică, am constatat că termenul în discuție intră în componența denumirilor atribuite localităților *Vatra Satului* (inexistent, astăzi) din județul Caraș Severin și *Vatra* din județele Botoșani și Teleorman, *Vatra Dornei*, *Vatra Moldoviței* – județul Suceava, *Vetrești-Herăstrău* – județul Vrancea și *Vetrișoia* – județul Vaslui, majoritatea aparținând zonei moldave din dreapta Prutului. În București există cartierul *Vatra Luminoasă*. Considerăm aceasta drept o confirmare a vechimii și statorniciei așezărilor cu

forme de civilizație transmise până-n zilele noastre.

În „Dicționar geografic al județului Fălciu”, de Constantin Chiriță (Iași, Tipografia Petru C. Popovici 84', 1893), toponimul *Vetrișo'ea* denumește comuna din estul „plășei Prut”, „între râul Prut și pârăul Sărata”, „formată din satele: Satul-Nou, Siminisei și Vetrișoaea”. Ultimul toponim, *Vetrișoaea*, este al satului situat „în centrul comunei [...] pe un platou ridicat cu 15 metre de la nivelul șesului Prut” (p. 212). Tot *Vetrișo'ea* este numele șesului între Pruteș și râul Prut, „bogat în fânețe și pășune”, în nordul căruia se întinde o luncă de lozii, numită lunca *Vetrișoei*” (p. 213).

Antroponimele sunt răspândite pe o vastă arie de vorbire românească și reputați lingviști au consemnat în lucrări lexicografice varietatea acestora. Astfel apar *Vătra*, *Vătre*, *Vetrescu*, *Vetruș*, *Vetriș* cu arie de răspândire în Vrancea, Câmpia Dunării, Oltenia, Moldova (N.A. Constantinescu, „Dicționarul onomastic românesc”, Ed. Academiei RPR, 1963, p. 403) sau numele *Vatră*, *Vatre*, *Vetrescu*, *Vetrineanu*, *Vetro* (Iorgu Iordan, „Dicționar al numelor de familie românești” Ed. Științifică și enciclopedică, București, 1983, p. 481). Menționăm aici că documentele istorice atestă, prioritar la denumirea localității *Vetrișoia* din județul Vaslui, că numele *Vetriș* aparținea nepoților lui Toader Vetriș, care „au fost întâriți” de Petru Voevod la 1528 (7036) martie 31 cu „giumătate din sat din Vetrișani”. Locuitorii satului se numesc *vetrișeni/ vetrișani* (reg.) și chiar un poet al satului a preluat denumirea, semnându-și creațiile cu Ioan Mănea *Vetrișanu*.

Semnalăm fugitiv, apariția între anii 1894 și 1896, la București, a revistei „Vatra”, fondată de o renumită triadă scriitoricească: G. Coșbuc, Ioan Slavici și I. L. Caragiale, concepută ca o „foaie ilustrată pentru familie”, în fapt, revistă cultural-literară. O serie nouă a celebrei reviste, cu orientare social-culturală, apare la Târgu-Mureș, începând din aprilie 1971, sub conducerea lui Romulus Guga, fiind susținută de Uniunea Scriitorilor. Revista „Vatra veche” de la Târgu-Mureș, sub direcția lui Nicolae Băciut, din martie 2009, →

LINA CODREANU

îi preia principiile definatorii și nu întrerupe șirul aparițiilor. Mai poate fi amintită și ivirea la Craiova, lunar sau cu intermitențe, a publicației *Vatra*, mai întâi ca „tipăritură pentru popor”, apoi ca „revistă a căminelor culturale din Oltenia”, din 1929 până prin 1946. În fine, în aceeași ordine de idei, menționăm și înființarea în 1990, la Târgu-Mureș și la Cluj Napoca a unei organizații social-culturale și de atitudine civică a românilor / Uniunea Națională „Vatra Românească”, având între obiective cultivarea și răspândirea valorilor culturale ale neamului românesc.

Orientându-ne spre un alt orizont de idei, amintim că omul vechilor noastre așezări considera casa nu numai un obiect material cu funcționalitate familială, ci și un spațiu spiritual de conservare și transmitere a unor valori tradiționale românești. Fiecare casă era (și este) diferită în raport cu celelalte, având caracteristici și istorie proprii, unice. În acest spațiu sacru, vatra era considerată „altar al familiei” (G. Coșbuc, „Elementele literaturii populare”, Ed. Dacia, 1986, p. 196).

Orice comunitate umană baza-tă pe istorie, obiceiuri, norme de viață proprii, are și un loc principal, adeseori central, unde strămoșii s-au așezat, au întemeiat satul, au cultivat pământurile, s-au statornicit în fața nestatorniciei vremurilor. Aceasta e vatra satului, „locul unde s-a ridicat prima casă, unde în prima vatră din sat a ars primul foc sacru” (Romulus Vulcănescu, „Mitologia română”, Ed. Academiei, RSR, 1981, p. 18). Vatra satului era considerată un loc sacru, un stâlp pe care se sprijinea cerul, unde se cinsteau zeii, se aduceau jertfe, se desfășura viața religioasă, se aduna sfatul bătrânilor pentru primirea solilor, pentru judecări, luări de decizii sau pentru discutarea treburilor obștii. Tot aici s-a statornicit bătătura horei satului, loc de manifestare a obiceiurilor de naștere, de nuntă ori de înmormântare.

Aproape fiecare casă, sat, oraș ori așezare păstrează o *vatră*, sancțuat al bunilor ocrotitori, având forme arcuite, rotunde, asemenea pâinii, colacului sau horei tradiționale. Rostul existențial al vetrei în viața de familie se confirmă prin ideea că de aici vin puterea și sănătatea, cultul strămoșilor și rostul urmașilor. Părăsirea vetrei moștenite era consi-

derată de omul tradiționalelor așezări o greșală, deoarece „fiecare mutare e o rupere de trecut, o pierdere a unui tezaur familial, de neam, o suferință de adaptare” (Ernest Bernea, „Cadre ale gândirii populare românești”, București, Ed. Cartea Românească, 1985, p. 35).

Nu e întâmplător faptul că lângă foc, în jurul vetrei luminate de jocul fascinant al flăcărilor, se povestesc faptele străbunilor, se spun basme, legende, snoave, ghicitori, se cântă „cu foc”, se doinește cu jale ș.a. În Bucovina, semnala I.A. Candrea („Graiuri. Datini. Credințe”, Ed. „Universala” Alcalay & Co., p. 36), „focului să nu-i zici foc, ci vatră”, adică primordial era spațiul sacru, vatra, simbol al comuniunii familiale și sociale. În jarul vetrei (simbol al focului mocnit, ascuns, imprevizibil) se făceau farmece cu cărbuni aprinși sau cu tăciuni din vatră, se exersau magii arhaice, se descânta de boală, de dragoste, de jind. Acolo, lângă vatră, se bolea pentru însănătoșire grabnică și exista credința că primul prunc născut pe/ lângă vatră este norocos și aducător de noroc. Tot aici se blestemau oamenii înrăiți, ca să nu mai aibă parte de binefacerile vetrei (hrană, odihnă, armonie).

Focul din vatră are rol purificator, iluminând spiritual pe cei din preajma lui. Focul era întreținut sub formă de cărbuni aprinși înăbușiți în cenușa vetrei, stins și reaprins în ajunul marilor sărbători/evenimente ca semn de înnoire. Fumul este funia către cer, mesagerul pământeanului către zeitatea sau duhul protector. Pe horn ieșea sufletul, dacă cineva muria (își dădea duhul) pe vatră. Cenușa din vatră e păstrătoarea puterilor strămoșilor. Tocmai pentru că este rezultatul unei arderi, al unei morți adică, cenușa din vatră e un avertisment al efemerității vieții pe pământ, dar dă tăria renașterii spirituale din propria cenușă precum pasărea mitică. În zilele de pomenire a morților, nu se scoate cenușa din vatră. După ardere, e împrăștiată pe ogor pentru fertilizarea pământului, e așezată-n temelia locuințelor pentru protejarea de rău, e amestecată-n mâncare de către călugări, ca purtătoare de proprietăți magice, este purtată-n traistă sau în năfrămuță, în caz de plecare. La strămutare, vatra și cuptorul nu se strică, ci se lasă pradă ploilor și vântului.

În alaiurile jocului cu măști – Brezaia (obicei de iarnă), simbol al fertilității la români, cenușa e purtată-n traistă, întrucât „această cenușă păstrează *mana* (puterea sacră) strămoșului și e folosită în riturile fertilității câmpului sau ale întemeierii” (Ivan Evseev, „Dicționar de simboluri și arhetipuri culturale”, Timișoara, Ed. Amarcord, 1994, p. 35). În Oltenia se colindă și pentru stăpânul casei și pentru strămoși, scormonind tăciunii din vatră cu bastonașe înflorate. Gospodarul casei/ vetrei este un *pater familias* care, în acest micro-spațiu se simte în siguranță.

Multe din aceste interferențe, existente și în cultura altor popoare, dezvăluie ordinea interioară a lucrurilor, armonizarea obiectelor împrejmuitoare cu viața omului și a omului cu universul.

Într-o veșnică rotire pe orbita timpului, satul, casa, vatra rămân, la rândul-le, centre de spiritualitate cu semnificații majore în viața ancestrală a unui neam.

Notă. Reluarea și augmentarea acestui eseu, apărut în publicația „Prutul” (Huși), prin 2001, a fost impulsionată de o vizită la Baia Mare, făcută în atelierul unui pictor – prof. univ. Nicolae Suciu, dr. în arte vizuale, președintele filialei Maramureș a UAPR. Având o copilărie comună, trăită în Sârbii din ținutul Moldovei, mare a fost bucuria revederii, după aproape douăzeci de ani, a criticului literar Th. Codreanu cu pictorul. Ne-a dăruit, două albume de pictură și tabloul numit „Vatră din Maramureș” (pastel/ canson). Forma nouă a eseului e un prilej de grațitudine, totodată, și de adâncire a motivului vetrei, pregnant în pictura Domniei sale.

În volumul „Nicolae Suciu: album de artă” (Iași, Ed. DANA Art, 2008) se află două imagini picturale – „Vatra copilăriei” și „Vatra poetului” iar în albumul „Cer și pământ” (Baia Mare, Editura Universității de Nord, 2011), alte două reproduceri, denumite „Interior” (reluat sub acest titlu, „Vatra poetului”), și „Interior II”, toate executate „pastel pe hârtie”/„pastel canson”, ce redau imaginea unor vetre țărănești, două din Moldova și două din Maramureș, dacă adăugăm și tabloul dăruit. Modul special în care cade lumina sinilie ori cea de crepuscul învâluie misterios interiorul odăii țărănești, cheamă aproape terapeutic privitorul către cufundarea într-o simplisimă armonie și într-o uitare de sine ca de început de lume. Cu obiecte din lut ori din lemn așezate în cuminenie prin cotruțe și pe prichici, cu hornul zvâcnind spre grindă, vetrele par niște stâlpi sacramentali care fac eterna legătură în om și divinitate, între „cer și pământ”, cum inspirat numește albumul pictorul Nicolae Suciu.

Scrisori către Bertha

1. Convorbirea cu tine, Bertha
m-a scos din tăcerea
în care locuiam de o vreme.
Sângele meu devenise dintr-o dată
primăvară bătută de agresive
parfumuri,
iar inima-mi vie își purta simpla
iubire
precum clopoțeii de vânt.

Se poate deci spune
că această convorbire cu tine
m-a trezit din letargia mea fără
margini
Ca o larmă de gureșe păsări.

2. Bertha, tu mereu vii înspre mine
cu ziditoare cuvinte
tocmai când sunt gata să cred
că lumea a ajuns
un imens spital de urgență
din care eu nu mai pot alege nimic.

Mă treci apoi prin galeria
cu oglinzi sclipitoare
în care mă văd
cu aripa strânsă în mine
– adevărata și trista imagine
pe care o tulburi
cu flacăra visului tău
și mă porți, Bertha,
mă porți prin grădinile nopții
la lumina înfloriturii pom
Într-un dans nebunesc, mă
convingi
că începutul e doar
un sfârșit amânat.

3. Bertha, ai văzut berzele
– păsări săgeată
cum trec prin visele noastre
împânzind cerul de primăvară?

Eu mereu le privesc
și aş dori să mă ridic
odată cu ele
deasupra tuturor lucrurilor.

4. Jucăușe mai sunt privirile tale,
Bertha!
Ca două mărgeluțe de chihlimbar
în bătaia soarelui ridicat în
amiază,
când îmi vorbești
despre sărbătorile copilăriei tale
îngropată în iarbă.

Ce cuvinte de laudă ai
la vederea porumbeșilor albe
care de-o vreme

însoțesc drumul nostru
prin vechea cetate!

Cine să fie oare umbra
care ne-așteaptă
în cumpăna dealului?

5. Fericite mai suntem, Bertha,
la malul mării jucându-ne
– ca în copilărie –
cu scoicile uitate-n pustiul
nisipului!

Timpul se dilată în preajma
noastră
și ne dă libertatea să împânzim
văzduhul cu păsări viu colorate
țâșnite direct din
inima noastră ca o rodie copată.

Fericite mai suntem, Bertha,
la malul mării jucându-ne!

6. Bertha – prietena dintâi
și din urmă

A venit vremea
să ne luăm rămas bun
Nu mai sunt cuvinte
Nu mai sunt amintiri
Și uite! Până și viețile noastre
se întind pe nisip
ca umbra în creștere
Risipindu-ne!

MARIANA PÂNDARU

Excelsior

Amurg

Visez cu ochii deschiși clipele
rupte din Rai. Iarba verde se
balansează în ritmuri fluidizate.
Vânt. Miroase aerul a floare.
Visez. Sunt fericită! Liniștea
adâncă a întregului nesfârșit mă
învârte într-un glob de cristal. Un
glob unde sunt doar eu, gândurile
mele și liniștea.

Pacea limpede a serii coboară în
glas de privighetoare. Umbra
serii... Umbră ce hoinărește din
codru în codru, din noapte în
noapte. Amurgul serii auriu prin
frunze tainic moare. Și nu-l întreb
nici unde merge și nici de unde
vine. Îl sorb din priviri, îi dau glas
viețuitor și aștept să moară. Să
moară? Da, să moară. Se stinge în

chin și foc, se stinge negrăit sub
pașii încinși ai nopții. Se desprinde
din umbră, din om și fire nesfârșite
și se volatilizează prin râsul sec de
stele.

Clipesc rar și moale. Ascult
respirația arogantă a florilor de tei.
Aleg din petale metafore. Scriu
versuri subțiri și le trec aleatoriu
pe un fir de ață, printr-un cânt
vrăjit. Vraja serii îmi înghețe trupul
amorțit. Numai sufletul pulsează la
cea din urmă strigare a vieții.

Amurgul valsează incert printre
crengile bătrâne, crengi fără de
nume care străpung cerul sângerieu.
Sub piersicii din flori trandafirii
răsare luna. Și cheamă în liniștea
divină puzderie de stele. Văzduhul
clocotește turbure în bucăți
fierbinți de astre.

Privesc cerul, privesc seara
liniștită, smulsă dintr-un basm. Și
visez. Visez cu ochii deschiși clipa
ruptă din amurg. Amurg fără nume,
fără gust, amurg negrăit de
gânduri.... Amurg! Și arde tăcut
seara limpede de Mai.

IOANA ECATERINA TALANCĂ

Biblioteca Babel

GUNNAR EKELOF (1907 – 1968)

Gunnar Ekelöf, primul suedez suprarrealist, se naște în 15 septembrie 1907 la Stockholm și moare în 16 martie 1968 la Sigtuna. Membru al Academiei Suedeze din anul 1958.

Gunnar Ekelöf debutează în 1931 cu volumul de poezie *sent på jorden* (*târziu pe pământ*) și este întâmpinat cu o puternică reacție negativă de către criticii literari ai timpului. Poetul însuși își numește volumul *sent på jorden* o „*carte sinucigașă*”. Despre timpul în care a scris-o, Ekelöf spune: *Am umblat, literalmente, de ici colo, cu revolverul în buzunar... În disperarea mea generală, am apelat la toate căile posibile de a mă menține în lumea mea de vis – sau, rapid să fiu retrogradat din ea*. Singurătatea, moartea și visele sunt motive constante în poezia lui Ekelöf. Într-un eseu autobiografic *En outsiders väg* (*Drumul unui defavorizat*, 1947) scrie: *Prima sarcină a unui scriitor este de a deveni egal cu el însuși, să devină om. Prima sa datorie – sau, mai degrabă, cel mai bun mijloc pentru a ajunge la acest lucru – este de a-și recunoaște singurătatea incurabilă și lipsa de sens în călătoria sa pe pământ... Lipsa de sens este cea care dă sens vieții*.

În volumul de versuri *Färjesång* (*Cântecul bacului*, 1941), problema singurătății stă în centru. În ultimul poem al volumului, *Euforie*, sentimentul de singurătate se transformă într-o experiență mistică de izolare și irealitate, care se revarsă în gânduri la moarte. Dar sentimentul morții, în poemul acesta, este cumva umplut de o încredere luminoasă, mediată probabil de natura suedeză dintr-o noapte de vară de la Hölö.

În 1945, publică *Non serviam* (*Eu nu vreau să servesc*), iar în 1955 *Stroutnes* (*Prostii*). Ultima lucrare majoră a lui Ekelöf este trilogia poetică *Diwan över fursten av Emigión* (*Divan peste prințul Emigión*, 1965); *Sagan om Fatumeh* (*Povestea lui Fatumeh*, 1966) și *Vägvisare till underjorden* (*Călăuză sub pământ*, 1967). Aici își găsește interesul lui Ekelöf pentru misticismul oriental, expresia sa cea mai clară. Poetul nu poate accepta distincția pe care o face creștinismul între bine și rău, Dumnezeu și Diavol. Totul este în tot: prin iubire și mister poți avea această experiență a întregului, a unității: *Cercul este închis, iadul, purgatoriul și cerul / se suprapun, rama este distrusă, suprafața oglinzii este clară*.

**Traducere și prezentare
DORINA BRÂNDUȘA LANDÉN**

EUFORIE

Tu stai în grădină singur cu notesul, un sandwich, plosca și pipa.
E noapte și atât de liniște încât lumânarea arde fără să pâlpâie, împrăstie o reflexie pe masa de scânduri brute și strălucește în lampă și sticlă.

Bei o înghițitură, muști o bucată, umpli pipa și o aprinzi.
Scrii un rând sau două, faci o pauză și gândești
la raza roșiatică a serii ce se îndreaptă-n spre zori,
marea de hasmațuchi sălbatic, verde și alb
spumos în obscuritatea nopții de vară,
niciun fluture în jurul lumânării, dar coruri de țânțari în stejar,
frunzele nemișcate către cer... și plopul foșnind
în acalmie:
Natura toată, puternică prin dragoste și moarte,
în jurul tău.

Ca și cum ar fi ultima seară înainte de o călătorie lungă, lungă:
Ai biletul în buzunar și în sfârșit totul împachetat.
Poți să stai relaxat și să simți apropierea țărilor îndepărtate,
să simți cum totul este în totul, în același timp sfârșitul și începutul,
să simți că aici și acum sunt plecarea și întoarcerea acasă,
să simți cum moartea și viața sunt puternice
ca un vin prin arterele tale!

Da, să fii una cu noaptea, una cu tine însuși, cu flacăra lumânării
ce-n ochii mei se oglindește calmă, de nepătruns și nemișcată,
una cu plopul ce tremură și foșnește,
una cu florile ce se apleacă-n afară din obscuritate
și ascultă
la ceva ce aveam pe limbă să spun, dar nu am spus niciodată.
Ceva ce nu am vrut să trădez chiar de-aș fi putut.

și clocotește în mine de cea mai curată fericire!

și flacăra crește... Este ca și cum florile s-ar îngheși
mai aproape,
mai aproape și mai aproape de lumânarea cu sclipiri de curcubeu.
Plopul tremură și cântă, roșeața serii se-ntinde
și tot ce n-a fost spus și-i departe este nespus și aproape.

Eu cânt despre singurul lucru ce împacă,
singurul practic, pentru toți la fel.

O LUME ESTE FIECARE OM

O lume e fiecare om, populat de creaturi oarbe în revolte obscure împotriva eului rege care stăpânește peste ele.

În fiecare suflet sunt o mie de suflete captive,
în fiecare lume sunt o mie de lumi ascunse
și aceste oarbe lumi mai mici,
sunt reale și vii, dar imature,
la fel de sigur cum eu sunt real. și noi, regi
și căpetenii dintre miile posibile
înăuntrul nostru
suntem noi înșine supuși, captivi noi înșine
într-o ființă mai mare, unde eu și ființa înțelegem la fel de puțin ca superiorul nostru,
ca superiorul lui. Din moartea și dragostea lor
propriile noastre sentimente au căpătat culoare.

Ca atunci când un vapor uriaș trece departe, sub orizont, acolo este așa de sclipitor seara – și nu știm de el până când un val răcoros ne ajunge pe plajă,
prima dată unul și apoi altul și mai multe
care ne lovesc și clocotesc până când totul este
ca și-nainte – și totuși diferit.

Așa suntem prinși noi, umbrele, de o îngrijorare bizară
când ceva ne spune că oamenii s-au dus iar unii din cei posibili au fost eliberați.

EU CRED ÎN OMUL SINGUR

Eu cred în omul singur
în cel ce rățește singur,
care nu aleargă după parfumul ei, ca un câine
și care nu fuge ca lupul de mirosul de om:

în același timp om și neom.

Cum să atingi comuniunea?

Părăsește drumul de deasupra și cel din afară:

Ce este animal în alții, e animal și în tine.

Mergi pe drumul din jos și pe cel dinlăuntru:

Ceea ce este adânc în tine este adânc și în alții.

Greu să te obișnuiești cu tine însuși.

Greu să te scapi de tine însuși.

Cel ce o va face oricum nu va fi niciodată părăsit.

Cel ce o va face oricum va deveni pentru totdeauna solidar.

Teoria este singura practică pe termen lung.

APOTEOZĂ

dă-mi otravă să mor sau vise ca să trăiesc

curând asceza va sfârși în porțile lunii pe care soarele deja

le-a binecuvântat,

deși încă neamestecate cu realitatea, visele celui mort

vor înceta să-i deplângă destinul.

tată cerului tău îi redau ochiul meu

ca o picătură albastră în mare lumea cea neagră nu se mai pleacă palmierilor

și psalmilor

dar vânturi de-o mie de ani piaptână

părul căzut al copacilor

izvoare sting setea nevăzutului rătăcitor

patru puncte cardinale stau goale în jurul tărgii

și muselina îngerilor se transformă printr-un farmec

în nimic.

GÂNDESC

Mă gândesc la ce am părăsit

mă gândesc la singurătatea mea...

Coboară adâncă seara, nemișcate sunt toate :

Un lătrat de câine răsună din

singurătatea depărtărilor

O fereastră luminează – focul păzește coliba...

Cade o stea – a fost steaua toamnei!

Acum dalba vară și-a retras mâna

și-a lăsat inelul de aur să cadă în iaz chezășie pentru o altă țară promisă!

De-aș putea să-mi amintesc formula uitată

și-aș fi în stare să găsesc inelul auriu atunci vara ar fi a mea în eternitate...

Mă gândesc la ce am părăsit,

mă gândesc la singurătatea mea...

VIAȚA UN DELICT

din privirea încețoșată a munților imaginari
am recunoscut ecoul –
oglindea vorbeii și a cântării încercând în van

să corecteze falseturile din strigatul vorbeii primare
când orizontul uitării așterne peste ceruri ecoul plajelor părăsite

la noapte hardughiile cu motor vor curăța totul
și va rămâne doar forma ecoului din propriul trup
negativul zadarniceii osteneii

altfel, viața pare un delict

RESPIRAȚI ADÂNC

neînțelese puncte micșorate până la pământ
precum sclavul în fața stăpânului viclean,
ating imposibila întoarcere, adevărul sensului unic din lanțul faptelor grăbite.

Punctul uitat descoperă gândul precum surpriza stetoscopului, rece.

Respirați, vă rog, adânc, și încă o dată.

AVIOANELE ÎN LUPTĂ CU ÎNGERII

Avioanele, aceste statui răstignite
Pe cerul cerului,
Nu au instinctele Păsărilor migratoare,
Cunosc îngerii doar din povești
Și nu știu că aceștia
Au religia lor, cerească,
Alta decât a pământenilor flămânzi
După trâmbița
Vestind iertăciunea credulă.

Fără teama de sine,
Avioanele acestea răstignite
Mor de propria uimire,
Ca fluturii, muți, după.

ANDREI FISCHOF

Jack Kerouac

(1922-1969)

Haiku anglo-saxon

o pălărie
am purtat toată ziua
însă nu pe cap

în dulapul meu
farmaceutic musca
s-a stins de vârstă

bluza de vară
se leagănă singură
în vântul rece

gheață în bazin
în loc de păsărele
se-adapă o frunză

seară de Cuptor
o cogeamitea broasca
în pragul ușii

la ora două
după prânz mă trezesc
în ce zi suntem?

mai beat ca un porc
și ascultând furtuna
ticluiesc scrisori

amurg de toamnă
nebun am pus perdele
de poezie-n foc
mergând pe apă
umbra mea-i cu mult mai grea
decât tot plumbul

ploaie blândă-n zori
doi bondari fredonează
în timp ce muncesc

copacul care
freacă-n clar de lună
îmi vede jocul

un fulg dolofan
de zăpadă-afănată
cade solitar

sub luna plină
în mijlocul vacilor
stă și cugetă

seri lungi de băut
și de pian - Crăciunul
deja a trecut

morile de vânt
din Oklahoma privesc
în orice parte

o floare
pe faleză salută
canionul

Traduceri de ION ROȘIORU

Biblioteca Babel

Maria Chapp

María Ester Chapp este poetă, eseistă și diplomată în sociologie. S-a născut și locuiește în Buenos Aires, Argentina. O preocupă teme legate de familie, discriminare socială și problemele persoanelor cu handicap. Ca sociolog, a publicat lucrarea *Despre tineri și familie într-o societate în criză*, la Centrul Editor de América Latina, Buenos Aires, 1990.

A participat cu versuri în numeroase antologii dintre care cităm:

- *Poesía Argentina de Fin de Siglo*, Editorial Vinciguerra, Buenos Aires, Argentina, 1996.

- *Palabra de la Noche*, Editorial Catálogos, Buenos Aires, Argentina, 2001.

- *Antología del. XI Encuentro Internacional de Escritores*, Chañaral, III Región de Atacama, Chile, 2007.

- *Antología II Encuentro Internacional de Escritores*, Loja, Ecuador, 2009.

Cărți publicate:

- *La Sed*, Ediciones El Mono Armado, Buenos Aires, Argentina, 2005.

- *El Ojo Peregrino*, Ediciones El Mono Armado, Buenos Aires, Argentina, 2008.

A primit impotante premii pentru opera sa literară.

A participat ca invitată la festivaluri și întâlniri de poezie atât pe plan național, cât și internațional.

Traducere și prezentare
FLAVIA COSMA

Nașteri

Pentru toate femeile din familia mea

Să naști acum sau atunci
Corpuri noi
Răni, întrebări,
Aceeși rană?
Aceeși întrebare?
Un fel de a întâlni golul, neantul,
A-l numi casă, casa mea,
Eul meu.

Să dai naștere printre ruine,
În luni de regrete, pocăință,
Ucenicie în mijlocul uraganelor.

Să-ți înfrangi karma,
Urletele fiarelor antice;

După o noapte prelungă
Se vede o față,
Un pământ nou pe care să construim.

Floarea lichidă își cunoaște destinul
Alfabetul cosmosului îi este deja
întipărit în carne

Oare propria viață există?
Sau totul e o mare risipire, un mare
nimic,
Un dans etern –
Și existăm numai atunci când
izbucnesc
Fulgerele în cascade?

II
A te naște, a te naște mereu și mereu
A ieși din pântecul mamei
Al mamei, al mamelor
Să te recunoști în această genealogie
De piei abandonate
De alchimiste filantroape
Vindecătoare;
Doamne locuind sub candelabre,
Învățând esperanto;

Destinul este un fluviu adânc și orb
Unde câteodată cineva împinge
Și tipă
Înăuntrul tău

De la care ancestor moștenit-am
mila?
De la care durerea?

Ochiul blând

*pentru Daniel Baremboim
și pentru Horacio Hidrovo
Peñaherrera*

I
Latitudine zero, inel ecuatorial
Aici ne putem răsuci ca un derviș

Atingând prin vortex esența
lucrurilor,
Trecând de la o emisferă la alta,
Împletind un pod între muzici
O urzeală din fire strălucitoare.

Aici la granița dintre jumătățile lumii,
Mă așez pe un scaun,
Gândesc la Ramallah, Ierusalim,
Deșertul Gobi,
La verdele sudic al Americii.
Închid ochii cu blândețe
Ca să las universul
Să intre în privirea mea

Cu ochiul blând privesc aceste
creaturi
Dansându-și dansul,
Văd această delicată membrană
Care ne unește pe toți.

II
Să tremuri în mijlocul lumii
În casa umanității,
Să tremuri așa cum a tremurat
Guayasamín,
Cum a tremurat Nagasaki,
Cum tremură Irakul și Peru,
Cum tremurau odată buzele
Celui răstignit

O rugăciune în centrul lumii,
O floare
În centrul capelei, pe altar,
În adâncul inimii

O sabie de lumină
Străpungând abisul.

Ochiul nemărginit

Nu-i poetul cel care vorbește -
Un vârtej îl înconjoară,
Un cristal îl susține
Îi dictează vorbele,
Cuvintele răsar din fulgerele nopții
Ca gălgăitul unei fântâni de-a-pururi
tinere.

Litera pulsează în interiorul a ceea ce
rămâne nespus
Poemul călărește prin densitatea
luminoasă;

Cartea ia ființă în spatele orizontului,
Între pleoapele visătorului;
aurul limbajului se distilează
În muțime absolută,
O frumoasă înlănțuire de sunete
Țesută în tăcere.

Nu este poetul cel care vorbește,
Este marele ochi
Care-și amintește.

Eseu

Fernando Arrabal, 80. Reflecții despre teatrul începuturilor

Născut în Melilla (Spania), Fernando Arrabal e unul dintre dramaturgii cei mai importanți ai celei de-a doua jumătăți a veacului trecut și ai anilor care s-au scurs din cel pe care astăzi îl petrecem. Dar nu numai atât: a fost un mare romancier, eseist, gazetar, poet și cineast. S-a făcut remarcat în limba și cultura franceză, care l-a primit în 1955, când s-a autoexilat din Spania franchistă, unde era văzut și urmărit ca un spirit rebel, considerat periculos pentru regim.

E adevărat, pentru că familia sa a cunoscut sfârșirea și prigoana mai apoi, odată cu arestarea tatălui său, ofițer, pentru că nu a participat la răzvrătirea militară a celor care i-au fost colegi și au acceptat să se revolte în contra Republicii Spaniole, în 1936. De atunci, când era doar un copil de doar 4 ani, nu și-a mai văzut tatăl. Acesta a fost purtat prin varii închisori, a fost condamnat la moarte, a evadat în 1942, dar din acel moment nu s-a mai știut nimic de existența lui. A fost sacrificat pe altarul credinței lui în valorile democrației. Fernando Arrabal, fiul, crede că "Datorită acestui fapt astăzi îmi vine mie rândul să fiu martor, exemplu și simbol, ca și el față de tot ceea ce e mai transcendent din ceea ce se întâmplă? Eu care doar sunt un exilat. Și dacă sunt scos din idolatrele mele cifre, ceea ce mă înconjoară mă duce la confuzie (he-las!) și la deconcertare și la dezordine! Nu vreau să fiu țapul ispășitor cum a fost tatăl meu, doar vreau să mă sfârșesc viu, când zeul Pan va dori".

Datorită acestui fapt, prin tot ceea ce a creat, s-a ridicat împotriva celor ce se credeau îndrituiți să-și impună voința lor tiranică peste fragilele conștiințe ale celor slabi și inofensivi. Astfel, amintim celebrele scrisori publice ale sale îndreptate către Generalul Franco (scrisoare reeditată în 2009 de către Editura Senecca), scrisoarea către Fidel Castro (1984) sau cea către Stalin. Datorită acestei ferme atitudini, la moartea bătrânului dictator spaniol, Fernando Arrabal făcea parte din grupul celor cinci spanioli consi-

derati cei mai periculoși pentru regim, alături de Santiago Carrillo, Dolores Ibárruri, Enrique Lister și Valentín González. Iar opera sa, după moartea acestuia (în 1975) s-a bucurat de recunoașterea deplină în țara natală, deși el și-a scris marea literatură în limba lui Cervantes și mai apoi a fost tradusă în franceză de studenta și după aceea profesoara de limba și literatura spaniolă, Luce Moreau, care din 1958 îi va deveni credincioasă soție și colaboratoare de-o viață.

Dar acel accident al istoriei Spaniei repercutat atât de profund în conștiința copilăriei sale îl va face să fie atent la tot și la toate cele care vin din organizarea acestei lumi, în care cei buni, cei onorabili și morali ajung la cheremul celor răi, celor trădători și nerușinați profitori, în care valorile și idealurile sunt călcate în picioare de cei pretins puternici și venali. Iar arta sa va urmări să dea expresie cât mai apropiată de ceea ce e această realitate prost întocmită, pentru ca cititorii să nu se lase seduși de false ideologii care strivesc și curmă vieți nevinovate, în folosul acelor neaveniți. Așa s-a născut teatrul său care anunță nebunia controlată ca formă de supraviețuire într-o societate în criză de valori, teatru ca artă și mișcare panică din Parisul anilor 1962, care i-a reunit pe Fernando Arrabal, pe regizorul de film Alejandro Jodorowsky, pictorul și actorul Roland Topor. Mișcarea Panică își propune să depășească în artă reflectarea pură și simplă a societății aristotelice și să ofere o perspectivă mai complexă despre aceasta. E vorba de respectul nerușinat adresat zeului Pan, ca o critică a rațiunii pure, a secolelor de false conveniențe și etichete lipite de ființe de-a lungul

istoriei. Teatrul panic respinge seriozitatea suficientă sieși, ambiguitatea care camuflează răul din societate și din ființă. E un amestec de contrarii: de dragoste și ură, tragedie și comedie, prost gust și rafinament estetic, sacrilegiu și sfințenie, ceea ce e individual și ceea ce este colectiv: ceremonialul ritual în acte transcendente ale vieții; viziune onirică și uneori crudă și satirică a vieții, abuzurile din lume; ceea ce se repetă, pentru că, uneori, se concepe timpul de manieră circulară. „Obiectul – scrie Arrabal – nu este cel al descoperirii că în jur este confuzie ci doar ceea ce se poate zice despre aceasta”.

Dar până la coagularea acestei teorii și practici teatrale, Fernando Arrabal a răspuns, prin virulența și complexitatea creației, lumii care i-a dezmembrat familia, care i-a mutilat copilăria și mai apoi l-a urmărit vigilentă ca pe un dușman nesupus. Plecând în străinătate a observat că nici acea societate a consumului nu este nici pe departe o complexitate umană a fericirii, ci, dimpotrivă, dincolo de abundența valorilor materiale omul e supus aceluiași legi ale absurdului, ale violenței și ale inechităților de tot felul. Pentru aceasta teatrul lui e o continuă răscolire, o chemare implicită a omului către propria esență, către valorile abandonate și cosmetizate atât de fals și de strident.

Una din piesele de începuturi, *Pic Nic* (care a cunoscut mai multe variante între anii 1952-1961) reflectă, în manieră originală, războiul civil spaniol pe care autorul l-a trăit de copil. În piesă, personajul principal e un soldat, Zapo, aflat singur pe scenă, printre sacii cu nisip ce-i serveau de pavăză contra gloanțelor și obuzelor și care se plângea căpitanului de... singurătate. Legătura cu ierarhia militară care îl trimisese în luptă se face în manieră impersonală, prin telefon. În acel infern al singurătății îi cere căpitanului să-i trimită un coleg, „...Chiar dacă e capra...” Iată că războiul nu e doar un spațiu al așteptării iminentei morți, ci și unul al singurătății funciare, al incomunicării, al pierderii de sine. Ar dori ca orice soldat să fie vizitat de ai săi, dar își dă seama că aici nu se poate. Îl asigură pe căpitanul de dincolo de capătul firului: „... În război, disciplină și →

GEO CONSTANTINESCU

bombe, dar de loc vizite.” Totuși, printr-un artificiu arrabalian, părinții soldatului, burghezi, reușesc să pătrundă pe linia frontului și vor să petreacă în maniera clasei lor, la un picnic cu fiul, soldat. În contra bombelor, se consideră apărați de umbrela de soare sub care vor așeza masa. Ei reprezintă convențiile sociale și familiale, crusta de educație și de mentalități ale generației lor, manifestate atât de absurd, tocmai pe linia de front. Sunt totuși niște privilegiați, ca indivizi, pentru că ei nu au trăit drama războiului, pe care o trăiește din plin fiul lor. Din discuții, ne dăm seama că reprezintă varianta degradată a instituției familiale, redusă și limitată la un sistem de relații pur formale. Doamna Tepán, mama, își manifestă de la început caracterul, amestecând căldura maternă cu duritatea. Referindu-se la starea de fapt, afirmă cu nonșalanță că dintotdeauna a fost fascinată de bătălii. Când era mică, voia să devină ”colonel de cavalerie”. Când face referințe la igiena personală a fiului ei, se comportă ca un sergent care inspectează un soldat mai neîngrijit. Mai apare în cadru și Zepo, dușmanul, ca un personaj în oglindă, tânăr ca și el, luat din spațiul familial și cel al educației timpului și trimis să moară pentru înalte idealuri patriotice. Când cei doi se întâlnesc, constată cu stupeoare că se aseamănă foarte mult, ca vârstă, ca idealuri și mai ales ca prejudecăți. Vorbesc aceeași limbă, uniforme sunt aproape identice. Dar fiecare învățase din ideologiile care le otrăviseră ființele că inamicul este rău, „că pune pietricele în pantofi pentru ca atunci când mergem să ne rănească”. Întotdeauna Fernando Arrabal, când face referințe ironice la lumea reflectată, transpune totul în planul inocenței copilăriei tocmai pentru a arăta seriozitatea lor, în ciuda ilarității stărnite. Soldații inamici se aseamănă atât de mult că, de obicei, atunci când unul trage cu pușca, face o rugăciune către Tatăl nostru pentru cel eventual rănit sau mort, iar inamicul face, la fel, o rugăciune către Fecioara Maria. Încă ceva descoperă ei în comun și anume faptul că, atunci când se plictisesc, între lupte, Zepo își ucide timpul în manieră lucrativă, împletind jerseuri, iar Zepo face flori de pânză pentru eventualii colegi uciși. Dar, când toată lumea comunică la nivel individual uman, se produce evenimentul obișnuit al războiului,

rafala de mitralieră care îi seceră pe toți. Într-o astfel de criză a sistemului, viața nu mai are nicio valoare. Tot ceea ce a fost pus pe tapet din arsenalul de convenții și prejudecăți s-a stins. În teatrul lui Fernando Arrabal, indivizii, în lupta lor surdă pentru a accede la valorile ascunse ale sistemului, eșuează. Moartea, lipsa de viitor, rămâne singura cale de rezolvare.

Același lucru se întâmplă într-o altă piesă a începutului, *El tricycle*. Și aici, personajele nu ajung niciodată să aibă conștiința adevăratei structuri a sistemului în care încearcă să se integreze. Piesa reprezintă societatea spaniolă de după războiul civil, când ieșise din autarhia înrobitoare și încerca timid să se capitalizeze. Bineînțeles, accesul la capital îl avea doar casta învingătorilor privilegiați. Cei-lalți, învinși, trebuiau să-și accepte condiția de marginali și lipsa de viitor în încercarea de a accede la demnitate și la viață. Sistemul e reprezentat aici de posesorul instrumentului de lucru, triciclu, (care, fizic, nu e prezent în scenă, dar la care se fac referințe obsedante), triciclu pe care îl închiriaza celor ce nu au decât forța de muncă pentru a supraviețui în sistem (Climando și Apal). Deși acel triciclu ca instrument de muncă este ruginit, degradat, totuși, înainte fusese frumos, după cum se consolează personajele care trăiesc din exploatarea lui. Aceasta constă în plimbarea copiilor contra plată, activitate care, din păcate, în ultimul timp nu a mai produs banii necesari pentru a-l închiria în continuare de la posesor, ca să-și continue astfel precara existență. Societatea nu le poate oferi o șansă în această direcție și cei doi sunt nevoiți să-l ucidă pe omul cu bilete pentru a putea plăti chiria și a merge mai departe. Nu-și înregistrează crima decât când sunt prinși, iar sistemul îi judecă și-i condamnă la moarte. Atunci ei oferă cu generozitate puținele bunuri pe care le au prietenilor, astfel încât societatea să poată dăinui și după dispariția lor. Pentru ei, sistemul este impenetrabil, intransformabil și, în final, le neagă viitorul. Discursul lui le e mereu străin și de neînțeles. Gardianul care-i reține vorbește o limbă ininteligibilă. E o bolboroseală care seamănă cu un limbaj al copiilor, când imită, în joacă, o limbă străină, neînțeleasă: „Caracachicho, corocochocho, cha, che, chi, caracachi”.

La început, Climando are încre-

dere în sistem și în posibilitatea de a merge mai departe. „Dar nu suntem atât de săraci, avem triciclu. Rău e că, dacă mâine nu plătim chiria, ni-l vor lua.” În același timp, el o iubește pe Mita, care trăiește o criză existențială: „Aș dori să mă sinucid de atâta tristețe care m-a cuprins.” Ea e urmărită la un moment dat de omul cu biletele, dar nu-l acceptă, pentru că este prea urât și nu-l va putea iubi. Îi dă în continuare speranțe lui Climando, care o iubește mult, dar tot cu inocența copilărească: „El nu va ști că tu știi să mergi ascunsă într-un butoi, nici că desenezi cu degetele de la picioare în nisip, nici că faci păsări din hârtie.” În tot acest timp, asociatul său, Apal, se retrage din comunicarea cu sistemul într-un somn vegetativ, salvator: „Eu trebuie să dorm, când gândesc mă cuprinde foamea și frigul.” Crima lor poate fi interpretată ca o încercare de salvare a indispoziției Mitei față de dorințele agresive ale omului cu biletele, dar Climando vede în aceasta doar ca pe singura cale de a mai colabora cu sistemul întru viață și fericire: posibilitatea de a plăti chiria triciclului. Însă sistemul este implacabil, crima este pedepsită exemplar. Ei vor da, în final, înainte de despărțire, obiectele care îi legau de viață și de colaborarea cu sistemul: ghetete, jacheta, stăpânirea pentru un timp a triciclului, inclusiv a cutiei cu scule, foile de calendar, oala pentru urină, cleștii și sârmele.

În *El laberinto*, Fernando Arrabal imaginează un spațiu închis, imens, ca un labirint, unde sunt adăpostite mantale militare, „atărnate, precum rufe la uscat, de funii care străbat scena în toate direcțiile”. În toaleta acestui labirint, sunt doi oameni închiși, Bruno și Esteban, legați între ei printr-o pereche de cătușe. Bruno este deshidrat, în pragul morții, cerând în permanență apă. Esteban îl ajută, →

dar este tot mai preocupat să-și taie cătușele pentru a se elibera. Reușește în final, dar nu poate ieși din labirint. Cere ajutorul Micăelei, fata organizatorului acestui labirint, cu nume justițiar, Justino. Acesta organizase perfect labirintul cu efecte militare, astfel încât din el să nu poată ieși nimeni. E o organizare foarte asemănătoare cu lagărele sistemelor totalitare ale morții. Între timp, Bruno se sinucide, iar Esteban încearcă să fugă. Prins nu după mult timp, e învinuit de crimă. Are loc o judecată sumară, realizată de un judecător care devo-rează între timp un uriaș sandwich cu salam și își bea direct din sticlă vinul tare. Îl asistă Justino, executantul acestui spațiu de tortură despre care Esteban afirmă că „fără niciun motiv m-a adus în parc și a dispus închiderea mea într-un closet murdar împreună cu o specie de cadavru viu. Și totul fără niciun motiv, doar din cruzime” și Michaela, pretinsa lui copilă, despre care acuzatul afirmă că „nu e fiica sa, iar el profită de ea sub toate aspectele: dându-se față de ceilalți ca fiind un bun părinte, dar în realitate e un adevărat tiran”. La acel proces, judecătorul însuși afirmă despre sine că „sunt judecătorul unuia din tribunalele de urgență, dar, în definitiv nu sunt mai mult decât un sclav: el are dreptul la viață asupra mea.” În această atmosferă kafkiană, Esteban e condamnat la moarte. Sistemul participă la condamnare prin aceste jalnice personaje, care nu sunt decât figuri caricatate ale reprezentanților unora din sistemele de justiție represive, unele apuse, dar altele încă funcționând în actualitatea lumii contemporane.

Ceea ce trebuie remarcat în teatrul lui Fernando Arrabal e faptul că textul are o valoare esențială, dar nu e singura. El construiește lumea pieselor sale în manieră teatrală, folosind cu succes toate limbajele scenice, orchestrate viu. Dialogurile paralele, limbajul gestual, mimica, zgomotele din natură, mișcarea, decorurile, muzica și dansul participă la crearea universurilor scenice care provoacă, incită și țin treze conștiințele spectatorilor.

Prin toate aceste valori, și mai ales ca urmare a succeselor repurtate pe toate scenele lumii, creația lui Fernando Arrabal se dovedește a fi un moment fericit în evoluția teatrului contemporan.

Călătoria muritorilor dinspre zei, înapoi

Mi s-a părut că uriașul vapor este prea ușor (îmi amintesc de Arhimede la modul subiectiv) atunci când am observat impactul vasului cu apa, jocul valurilor de la baza lui, valuri suprapuse care desfac marea, în straturi circulare, mișcătoare – de o suavitate fragilă și pură în relația cu lumina care nu poate fi descrisă nici măcar de un pictor. O pictură de John Constable? Un detaliu din „marinele” sale? Am privit obsesiv aceste mișcări ale mării „ranită” de corpul dur al unei construcții menite să asigure călătoria muritorilor dinspre zei, înapoi.

ASCULTĂ

Ascultă, femeie, mirarea obrajilor pădurii!
Și păsările care plâng în rănilor scorburilor,
când eu îți rup umbra în vreascuri hoinărindu-te în cenușa nopții.

Azvărlită în mine, pari un cuțit cu preselele sparte în oboseala frunzelor
din rochia toamnei ce ne poartă în raniță.

ȚI-AȘ SPUNE

Ți-aș spune că te iubesc,
dar numai viața mea murită
ți-a strigat inima ceresc
cu vocala aiurită,
într-o noapte de trupesc.

Ți-aș umbla pe sân cu ninsul mirat în dunga zării mate,
să mă biciuie întinsul,
nedestăinuit de șoapte,
cu care-mi săruți cuprinsul.

GEORGE BACIU

Trăiesc cu o seninătate clasică o „realitate” fascinantă, încât privirea s-a diluat și ea fuzionând odată cu valurile sacadat ritmice. Mi-am pierdut întru totul privirea, lăsând-o să se reverse peste valurile mici de suprafață, trans-aparente inundate de stropi stelari. Amețitor mi-am pierdut privirea în materia răscolită din adânc spre suprafața lină a mării, a Mării Egee. Am orbit de prea multă frumusețe primordială, am orbit de prea multă lumină. Am orbit privind îndelung singurătatea lumii.

În vecinătatea valurilor, opacitatea apei și negura ei evidențiază și mai mult jocul luminii cu apa fosforescentă, verde smarald, albastrui-celest, alb color și incolor. Îmi oferă însă și negura infinită a întinderii marine, misterul spațial, nesfârșitul. O melancolie a nemărginirii, o distincție a luminii de marea întuneric.

Fixată în acest fascinant abis, am înțeles cât de pașnică și îmbietoare este marea, cât de inofensive sunt temutele valuri, (cele atât de aproape de noi) câtă stabilitate și siguranță poți avea în momentul în care „trăiești” pe apă și nu pe pământ. O împăcare cu o realitate aparentă sau cum ar spune Andre Malraux „seninătatea albă a mării de nouri” (Lazăr).

Am reușit să-mi recuperez privirea rătăcită pe valuri, gândind că ar fi bine să le invit pe Ana și Iulia aflate pe scaunele albe de la „coada” vaporului sub presiunea toridă a razelor solare.

Am deliberat sufletul încărcat de frumusețe în culoarea translucidă și murmurul valurilor explicându-le ca într-o lecție de pictură despre transparență, lumină, mișcare și contrast, ca elemente ce pot constitui un limbaj al comunicării poetico-spațiale, metafizic-picturale cu marea, cea care ne-a determinat să schimbăm elementul primordial al lumii, pământul cu „aqua” pentru 45 de minute.

Părăsind Insula Thassos, care ne-a primit pentru zece zile în paradisiacul său ținut, am avut senzația mitologică că mă despart de propria-mi tinerețe întrunchipată tulburător alături de Zeus înainte de răpirea Europei.

SUZANA FÂNTÂNARIU

8 iulie 2012

Din Jurnal – Insula Thassos (12-24 iunie, 2012)

Un român în India (XXII)

-file de jurnal-
Aprilie 2012

New Delhi are în aprilie un aer ușor dezolant, cel puțin anul acesta. Temperaturile încep să fie insuportabile, deși, evident, apogeul va fi atins în lunile care urmează. Într-o bună zi, îmi telefonează A.R., un român care, aflându-se în India, mă întreabă dacă nu cumva ne putem întâlni. Firește, ne vedem. În cei aproape trei ani petrecuți în India, nu am avut ocazia să vorbesc cu prea mulți conaționali. Exceptând recepțiile de Ziua Națională de la Ambasada României, îmi aduc aminte de întâlnirile cu o singură româncă, M. Mai degrabă întâlniri banale, pe alocuri plictisitoare. Nu am găsit multe lucruri să ne spunem și îmi aduc aminte că am stat minute bune reflectând la situația în care mă aflu; preferam compania vecinilor mei cu care vorbeam într-o limbă străină. Să fi fost snobism, lipsă de patriotism sau... ce altceva? Pentru mine, lucrurile sunt clare, având în vedere că mă lasă rece și patriotismul și ideea de etnie sau chiar națiune, dar m-am gândit atunci și mă gândesc acum, în momentul în care scriu, la cum ar putea fi văzută o asemenea atitudine din exterior. În cele trei întâlniri pe care le-am avut, în diferite contexte, nu am simțit nici măcar o singură secundă un soi de solidaritate națională care să mă facă mai... tolerant sau mai îngăduitor. Pur și simplu, cu M. m-am limitat la o comunicare minimală, pe care am întrerupt-o bucuroș când am avut prima ocazia.

Merg, așadar, la întâlnirea cu A.R., al doilea român cu care am ocazia de a vorbi de când am ajuns în India (cu excepția, repet, contactelor formale cu Ambasada), fără prea multe iluzii că ziua s-ar putea dovedi una interesantă. Ne întâlnim la Nirula, un restaurant din apropierea Universității. Convorbirea dintre noi debutează relativ neinteresant, dar, în timp, ajunge să se anime. Aveam să petrecem destul de mult timp împreună în următoarele zile. Ceea ce rețin e că îmi reproșează la un moment dat că acuz comunismul românesc pentru tot ceea ce încă se întâmplă în România. Nu e pentru prima dată când aud un asemenea reproș; într-un comentariu

scris la un articol pe care îl publicasem nu demult în revista „Acum”, unul dintre cititori îmi aducea aceeași acuză. Problema e că eu încă sunt convins că deceniile de comunism poartă o responsabilitate majoră. Însă, ca de atâtea ori în viață, nu convingerile noastre contează, nici măcar dacă ele sunt perfect legitime... important e *stilul* și echilibrul rațional la care ajungi în expunerea ideilor tale. Îmi promit să fiu mai atent pe viitor în tot ceea ce scriu despre comunism; nu-mi pot permite asemenea... obsesii. Ele mă pot împiedica, la un moment dat, să văd peisajul mai amplu. În definitiv, și comunismul a fost, odată, demult, o consecință, un efect care, abia apoi, în anii din urmă, s-a transformat în cauză.

Din păcate, am ajuns la concluzia că sunt o ființă umană destul de greu impresionabilă. Nu știu de ce se întâmplă asta. Sau știu, dar este oricum irelevant. Însă, într-o seară din acest aprilie 2012, lucrurile s-au schimbat, cel puțin pentru câteva ore. Să vă vorbesc puțin despre context. Vedeți, în zona în care stau se întâmplă adesea ca o vizită prin vecini să se prelungească la nesfârșit. Am petrecut destule nopți fumând, ascultând muzică sau discutând aprins despre tot felul de subiecte, câteodată cu un amatorism pasionant totuși. Nimic nu este planificat. Merg pentru a fuma o țigară sau sunt vizitat în aceleași scopuri, după care, brusc, totul se transformă într-o noapte lungă. Din când în când, cineva mai pleacă,

altcineva tocmai bate la ușă și intră... cam aceasta este atmosfera. În general, în India, când ieși pe ușa apartamentului nu există nicio garanție când și dacă te vei mai întoarce. În seara despre care vă vorbesc, merg la S.C pentru țigara de seară. M.B. este deja acolo. După o vreme, găsim pe you tube un videoclip despre aghori, o sectă de sadhu indieni. Ritualurile lor mă îngrozesc. Consumă carne umană, beau urină și își fac veacul în jurul locurilor în care se incinerează cadavre. Cele câteva minute în care se prezintă tranșarea unui cadavru uman și pregătirea lui pentru... consum sunt, poate, imaginile care, în ultimii ani, au avut cel mai important impact asupra mea. E indescritibil. Îmi aduc aminte că m-am mai simțit așa în vremea adolescenței mele când, lucrând pentru o televiziune locală, am făcut un reportaj despre un copil de doar câteva luni mâncat de un porc într-un sat din Vâlcea. Lucram atunci în colaborare cu poliția; erau alte vremuri. Regulile CNA nu erau atât de stricte, iar eu însumi eram îmbătat de ideea că sunt jurnalist și am în fața mea o poveste senzațională. Am exploatat până la sadism starea părinților, am împănât reportajul cu imagini macabre, cu cadavrul copilului și imaginea animalului care atacase. Este, de departe, lucrul cel mai lipsit de sens, cel mai dezgustător pe care l-am făcut până acum. Însă, în seara aceasta de aprilie, pe un continent diferit, aveam să trăiesc aceeași senzație de uluire naivă, de pesimism față de potențialul rasei umane. Însuși faptul că împart temporar aceeași țară cu aghori îmi creează o senzație de rău fizic. Cel puțin în adolescență, când se petrecea episodul despre care v-am vorbit, pe tot timpul desfășurării lui m-am aflat într-un fel de transă. Aveam o poveste pe care o consideram unică, adrenalina își făcea și ea datoria și abia mai apoi am realizat ce s-a întâmplat și ce rol degradant jucasem în toată povestea. Acum, însă, cu ochii în monitorul laptopului, nu reușesc să mă trezesc din deznădăjduit.

Episodul mă face să mă gândesc că, poate, am petrecut deja prea mult timp în India. Se vor face în octombrie trei ani. India a devenit deja oboșitoare, zgomotoasă până la iritare. Deși ar mai fi atâtea de descoperit, simt că, pentru o vreme, nu voi mai avea puterea de a descoperi nimic. →

OVIDIU IVANCU

Mănăstire tibetană Buda – Manali

Hadimba Devi Temple Manali

Desigur, sunt perfect conștient că ceea ce trăiesc acum e doar o stare temporară. Nu îmi trebuie nimic mai mult decât câteva săptămâni în afara Indiei și, mai apoi, în Europa, pentru a începe, ușor, aproape insesizabil, să idealizez India în forul meu interior. Încep să cred că mecanismul acesta e unul din cele mai uluitoare atitudini defensive înscrise în gena umană. Orice lucru, cât de îngrozitor ar fi el, devine suportabil odată cu distanța. Când ceva pare de nesuportat, singurul gest pe care trebuie să îl faci este să așezi o oarecare distanță între tine și el. Văzute de la distanță, ridurile și defectele devin inobservabile. Rămâne doar conturul. Perfect suportabil. E valabil pentru oameni, e valabil pentru țări.

Fiecare sfârșit de an universitar înseamnă și despărțirea de câțiva prieteni. Doar eu și S.C. suntem în India de trei ani. Toți ceilalți vin, pleacă, așa că în fiecare an, prin aprilie, încep petrecerile de bun-rămas. La Institutul Cultural Italian, ne luăm la revedere de la S.A. O cină plăcută, conversație mai mult decât agreabilă, doar că, la final, câțiva dintre invitați pleacă fără să plătească. Urmează un incident destul de tensionat, care se rezolvă în cele din urmă, nu îmi mai aduc aminte cu exactitate cum. Altceva, însă, rețin cu destulă acuratețe. A.D. îmi povestește cum un indian se poate simți străin în propria lui țară. Observasem asta în călătoriile mele prin India, în special în Goa, acolo unde mulți indieni se simt și sunt tratați asemenea oricărui turist venit din afara țării. A.D., însă, îmi vorbește despre cât de greu i-ar fi să își găsească de lucru într-un alt stat, despre cum ar trebui să ia, practic, totul de la zero. E adevărat, el e din Haryana, un stat care nu se bucură de o reputație foarte bună. Ideea rămâne. Până și în materie de limbă, diferențele dintre state sunt majore. Când mă gândesc la vastitatea subcontinentului indian, la diferențele culturale majore dintre nord și sud, dintre est și vest, la istoria diferită a tuturor statelor care formează actualmente India, la tradițiile sau mai noile stereotipii cu care fiecare stat în parte e asociat, la animozitățile și glumele nu tocmai binevoitoare cu care se gratulează între ei, la caste și la alte atâtea realități eterogene, am din ce în ce mai mult sentimentul haosului definitiv. Mă gândesc la extrema ușurință cu care vorbesc despre India, în

România, oameni care au stat aici o săptămână și au senzația că au devenit dintr-o dată, experți. Nu mă exclud din această categorie, deși, pe cât îmi este omeneste posibil, cu riscul de a mă repeta, încerc să scriu despre acest adevăr fundamental, că nu înțeleg nimic din această țară. Am acum convingerea că nici măcar marii specialiști în sanscrită, mitologie hindusă sau indianistică nu sunt mai puțin farseuri dacă încearcă să vorbească despre India. Căci, într-o asemenea măsură poate fi observată falia profundă dintre ce e India astăzi și cultura ei străveche, încât a cunoaște cultura, filosofia și spiritualitatea indiană nu echivalează nicidecum cu a ști ceva despre această țară, despre prezentul ei debusolant, schizoid, despre amestecul de sublim și morbid, de zgomot

AJUNG ÎNTREBĂRILE

*să măsoare totul
sărutându-mi părintește fruntea
Dumnezeu este mereu o trecere
niciodată nu s-a oprit
ca să-l întreb
ce culoare sau gust au tihna cerului*

*există oare un design
încrustat în lentilele de culoare
albastră
care ar putea semăna cu nesfârșirea?*

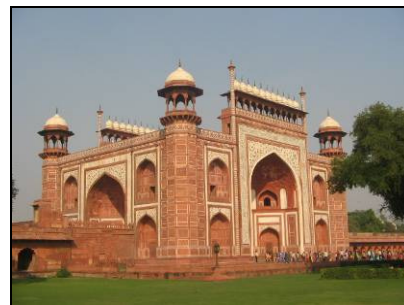
*n-o să mai fiu chinuită cu diferite
abordări
nu mai vreau
va fi doar una limpede
care deschide albastrul în palmă
când aduce răsăritul din poveste
când fuioare torc trăiri în vești
colorate*

*țesând cel mai deosebit borangic
săgețile șoaptelor
își deșiră simțurile în tablou
și melodia lunii e stratificată între
albul și roșul rugului*

*într-un final
pe tâmpla copacului dezosat de
frunze uscate
adoarme vântul
gustul deznădejdiei*

*tu nu poți face asta
nu ști să ascuți
dar mai ales
cu nepăsare
strivești cântecul*

MARIA BELEAN

În drum spre Taj Mahal

zgomot și tăcere, de cruzime și sensibilitate, de ipocrizie și ingenuitate, de kitsch și artă care coabitează în spațiul indian.

Aerul condiționat nu mai funcționează în cameră. Corectez lucrări în condiții climaterice destul de delicate. Seara lucrez mai bine. Chiar și în absența curentului electric, pixul roșu se mișcă cu mai multă acuratețe pe foile de hârtie la ore târzii din noapte. Dacă n-ar fi țânțarii, ar fi chiar plăcut. Urmează acest stil de lucru: o insomnie prelungită, care se întinde pe parcursul întregii luni. Adorm pe la 7-8 dimineața și dorm până seara la 5-6. La început, se instalează un disconfort fizic destul de accentuat, peste care trec, însă, repede. Nu încerc să lupt împotriva insomniei. O accept și încerc să scot ce poate fi mai bun din ea. Dacă am învățat ceva în India atunci este tocmai această atitudine de acceptare (senină, atunci când e posibil!) a disconfortului, cu certitudinea fermă că, oricât de mult ai lupta împotriva lui, rezultatul va fi același. Insomnia va dispărea la fel de brusc cum a și apărut. Între timp, de ce aș dramatiza! T.C ia pastile pentru dormit. E adevărat, ea lucrează mai mult în această perioadă și trebuie să fie pe deplin funcțională în timpul zilei.

Eu, însă, îmi pot permite luxul de a ceda insomniei. Nu e o lună foarte agitată.

Oricum, nu peste multă vreme, voi pleca spre Thailanda și acolo, cu siguranță, lucrurile se vor rezolva de la sine. Insomnia prelungită are și ea farmecul ei.

Noaptea, simțurile sunt mai ascuțite, mă pot gândi în liniște, pot scrie mai bine, înțeleg altfel lucrurile pe care le citesc. Mă hotărâsc ca până la final de august să nu mai scriu în acest jurnal.

Mă voi întoarce în Delhi la sfârșit de iulie și atunci voi relua însemnările. Asta dacă va mai fi ceva de spus...

DIVIZII BLINDATE DE PAZNICI DE NOAPTE

Ce faci dacă vrei să ecranizezi un roman plin de jocuri lingvistice? Dacă ești Louis Malle, nu te intimidezi de stilul lui Raymond Queneau și apelezi la jocuri de imagini, în melanj inedit de alerte și alegre. Te bazezi pe imagini șocante, inedite, pe ritm verificat de film mut, dar și pe culori.

Queneau (1903-1976) e preocupat de valențele limbii franceze. În cartea *Zazie în metrou* o puștoaică de zile mari caută multiple senzații în Paris. Traducătorul de excepție Laszlo Alexandru a făcut un slalom strălucitor printre jocurile de cuvinte, referințele culturale, intertextuale, citate savante. Editura Paralela 45 a tipărit reușita traducere în câteva ediții. Dacă faci o comparație cu opera franceză, vei înțelege urgent câtă trudă se află sub „găselnițele” lui Laszlo. Vei privi altfel acele „dundeputașa” sau „ceaizismainaint”.

Regizorul Louis Malle a ecranizat cartea în 1959. În distribuție: Catherine Demongeot, Philippe Noiret, Annie Fratellini. Mișcare pariziană, micile meserii, bârfa stradală,

coregrafie citadină, feerie vizuală. Un Paris patriarhal, cu bătaie de sticle, giumbușlucuri, cu pitoresc sugestiv. Baletul străzii sfidează neodihna orașului, frizând burlescul. Armate de ospătari apar din toate părțile. Ieșeau „de prin bucătării, beciuri, birouri, budă. (...) Ca și coleopterul atacat de o coloană mirmidonă, ca și boul asaltat de o armată hirudină, Gabriel se scutura, se răsucea, se zbătea, proiectând în diferite direcții proiectile umane, care se grăbeau să rupă mesele și scaunele sau să se facă sul printre picioarele clienților”. Astfel curge impecabilă traducerea lui Laszlo Alexandru. Totul curge spre mișcări ample, deoarece „magma umană” nu cedează. De aceea în piața Pigalle „două divizii blindate de paznici de noapte și un escadron de spahii jurasieni tocmai luaseră poziție”.

Carte, traducere, film – trei reușite la

Alte scrisori către Iulia

1.

Undeva, cândva prin Octombrie, Iulia vom însera printre curțile de beton ale orașelor cu numele asemănător unor rețele de socializare
Cocorii vor desena în văzduh mesaje indescifrabile
Noi vom număra orele până la iarnă și vom începe să le trăim ca doi îndrăgostiți
prin corespondență electronică vom crede că există frumuseți prea mari pentru o singură inimă și gramatici latine mult prea sărace pentru rostiri esențiale
Discreți vom prefera pescărușii în locul explicațiilor
Fanarea se va zări pe chipul oricărui manifest on sau offline
Din emisfera sudică primăvara va ieși dulceagă și rece precum zeama din fructele tăiate

ALEXANDRU CAZACU

o înălțime valorică de invidiat. O trudă imensă le înnobilează. Și citim finalul: „Ei, te-ai distrat bine? – Așa ș-așa. – Atunci ce-ai făcut? – Am îmbătrânit”. Iar noi adăugăm: cu un folos colosal.

ALEXANDRU JURCAN

The Dreamers

După ce Bernardo Bertolucci a șocat în 1972 cu filmul *Ultimul Tango la Paris*, iată că în 2003 ne-a adus *The Dreamers*, un film pe un fundal politic, în care se respiră filme și în care jocurile sadice sunt la ele acasă.

Paris. Mai 1968. Jean-Pierre Leaud își ține discursul în față la Cinéma-thèque Française înconjurat de susținătorii lui Henry Langlois. Facem cunoștință cu Matthew (Michael Pitt), americanul venit la Paris pentru studii și care își petrece timpul în cinematografe. Apariția fermecătoarei Isa (Eva Green) legată de porțile cinematografului poate impresiona pe oricine. Întâlnind-o pe ea și pe fratele ei Theo (Louis Garrel), Matthew se

pregătește fără să știe de o lună cum nu a mai avut niciodată. E ușor să rămâi impresionat de cei doi frați siamezi. Comuniști, luptători pentru cauza lor, duc o viață boemă în Parisul anilor '60, în care filmele sunt viața lor. Replica Isei: I entered this world dans les Champs-Élysées 1959. Dans le trottoir du Champs-Élysées. And do you know what my very first words were? New York Herald Tribune! ne arată că cei doi frați nu existau înainte de Noul Val Francez, aceasta fiind o replică din filmul *A bout de souffle* (1960) de Jean-Luc Godard, unul dintre inițiatorii Valului.

Factul că părinții celor doi frați sunt plecați timp de o lună, le dă acestora ocazia perfectă de a-l invita pe Matthew să stea cu ei. Recrearea scenelor din *Bande à part* (1964) sau *Scarface* (1932) le dă ocazia perfectă de a-și pune în joc planurile. Deși au reușit să bată recordul din *Bande à part* și au parcurs Louvrul în 9 min. și 28 s., iar Matthew a fost acceptat în grupul lor, dorințele Isei și ale lui Theo sunt departe de a fi îndeplinite.

Deși relația dintre Theo și Isa poate fi văzută ca una incestuoasă,

totul se rezumă la faptul că cei doi au rămas la fel de apropiați ca în copilărie, fără să-și de-a seama că odată cu maturizarea, ei ar trebui să se gândească de două ori la relația lor, pentru a-și da seama dacă nu cumva fac vreo greșală.

Matthew este singurul care își dă seama că, deși o iubește pe Isa, nu va avea niciodată o șansă din cauza apropierii prea mari dintre ea și Theo. Luna petrecută în apartamentul din Paris este întreruptă de realitate și mai exact revoluția din mai 1968. Deși Theo era un susținător al lui Mao Zedong și credea că lumea are nevoie de cultură și nu de violență, va uita de convingerile lui și va ieși în stradă împreună cu Matthew și Isa.

Deși Matthew încearcă să-i convingă să se răzgândească și să renunțe la cocktail-urile Molotov, nu mai există șansă de întoarcere. Isa și Theo vor fi mereu nedespărțiți, două persoane care vor forma un întreg și care vor trăi în continuare în universul format de ei, și asta doar dacă vor supraviețui revoluției.

MĂDĂLINA POJOGA

PAMFLET

A nouăsprezecea scrisoare franco-afonă, în care miza cade pe... „paispe”!

Spre satisfacția neveste-mii și a întregului ei arbore „ginecologic” pur francez, până la mezialianța cu mine, cutremurul *gauchist* care l-a adus „în capul trebii” pe Holandezul Zburător a provocat un adevărat *tsunami* electoral. Iar valul său a măturat de pe malul Senei majoritatea de *dreapta* din aula Adunării Naționale, dar nu numai. Să vedem acum dacă și pe aici (precum pe malurile dâmbovițene unde a eșuat flota, dar și submarinul galben spre... portocaliu) vor „întra la apă” conducerile unor clădiri învecinate, precum ar fi cele de alături, ale *Air France*, sau ale Muzeului Branly, ori cele de peste gârlă, adică Louvrul și, ceva mai la vale, Muzeul de Artă Modernă... Cât de locatarul eternizat la Invalides⁵⁰, nu cred să se atingă nimeni, oricât de mare ar fi furoarea lui *scoală-te tu ca să mă așez eu!*

Dacă, din ipostaza de fost cetățean român ce nu poate totuși să-și arunce peste bord „lestul” cultural, te nimerești acum, după alegeri, în trecere prin Paris trăiești o senzație de-a dreptul stranie. Cam asta mi s-a întâmplat și mie în prag de vară, când inginerul-șef m-a trimis într-o deplasare legată de asigurarea unei garanții de *service*, cu gândul să facă economie, dar fără să se expună el la rigurile caniculei. Așa că pentru cele câteva zile necesare intervenției, îmi făcuse o rezervare „la cucurigu”, într-un „otel” sordid, fără aer condiționat, undeva pe lângă Gare de l’Est, și nicidecum la un hotel onorabil din zona Marais. Oricum, calul de dar nu se caută la... proteza dentară, așa că am acceptat cu entuziasm, pentru că exact în zilele acelea își anunțase vizita la noi soacră-mea, ce tocmai avea programare „la oraș” în vederea unui implant dentar. Eram totuși liniștit că nu îi cășunase babe(ttei) să-și facă un alt tip de implant..., mai ales că de data aceasta sosea escortată cavalereste de ultimul ei logodnic, antologicul ex ofițer din Legiunea Străină, de care am apucat să vă scriu mai anțărț. Cel puțin tipul avea umor,

susținând la telefon, spre indignarea ipocrită a neveste-mii și în chicotelile mamei-soacre, că o prefera pe „iapa sa ghidușă” foanfă, știa el de ce, că prea o zicea cu foc...

Deci, m-am prefăcut a accepta docil argumentele bine simțite ale șefului, conform căruia mi făcuse o favoare în a fi fost desemnat pentru această deplasare de răspundere pentru care el însuși îmi asigurase – pasămite! – o cazare perfectă: TGV-ul de la Strasbourg trage în Paris la cheiurile din Gare de l’Est, iar sediul firmei la care trebuia să mă deplasez era nu departe de acolo, adică pe bulevardul Sebastopol. Am înghițit pe nemestecate goșile lui, ba chiar m-am făcut că-i mulțumesc nătâng, pentru că important era doar să o șterg de acasă pe perioada *vizitei bătrânei doamne*. Iar odată ajuns la Paris, las’ pe mine că știu eu cum să mă ghituiesc cu sarmaluțe în foi de viță, pâine pe vatră și bere de Azuga. Toate acestea așteptându-mă la restaurantul unui fost camarad T.R.-ist, cu care văcsuiam pe vremuri Mig-urile gata să decoleze de pe Deveselu, spre interceptarea tocmai a ălor de ocupă acum plațul pe acolo.

Cu siguranță că multe mi s-ar fi iertat mie până la urmă: și lipsa de acasă tocmai în momentul vizitei lui *maman* (în interes de servici’, dragă; ce să-i faci, dacă e musai – e de bunăvoie! He, he, he...), eventuala achiziționare de la Paris a vreunui moft electronic foarte scump, ba poate chiar și o escapadă amoroasă cu secretara nimfomană a firmei asistate, dar în niciun caz să mă umflu în chiar capitala Țării Vinului cu litri de bere izvorâtă din stâncile de pe valea Prahovei! Așa că, dând dovadă de cea mai mare discreție, o întindeam seara peste Sena, până în Montparnasse, la locanta cu pricina. Acolo, împreună cu patronul, ne puneam la separeu burdihanțul la cale, tănuind cu duioșie și voioșie despre vremurile apuse din... Est. Adică cele ale tinereții noastre, când, în plin Război rece, săream înfierbântați gardul garni-

zoanei ca să nu ratăm prestațiile Miței Dos-de-Fier ce susținea (i)moral și contingentul nostru pe bazinul ei... fluvial, după care ne răcoream mai departe, exersând aruncarea din nuc a lasoului cu care agățam expert câte o sticlă de bere din depozitul decopertat al unei terase din apropiere, etc., etc... Și „să fiu al *paispelea*”, dacă nu chiar așa a și fost, mai ales în ceea ce privește etc.-urile! Dacă nu credeți, întrebați istoricii! Cât despre prezent, lasă-l să devină trecut, ca să putem vorbi apoi frumos despre el cu ocazia unei viitoare întâlniri!

Și doar la reîntoarcerile mult prea târzii peste Sena, la „otelul” meu din place d’Alsace, în timp ce anevoie „mergeam pe gard, și mă țineam de drum, ca să nu mă câine nici un latră”, resimțeam sistematic acel ireal presentiment de care vă scrisei mai sus. După fiecare pod sau debarcader, aveai efectiv senzația acută că acu’ – acu’ o să dai nas în nas cu năsosul fost Prezident care, după pierderea puterii politice, ar bântui ca posedat pe malul Senei, asemeni Cezarului viziunii eminesciene din *Împărat și proletar*: „Pe malurile Seinei, în faeton de gală, / Cezarul trece palid, în gânduri adâncit; / [...] / Îi pare că prin aer în noapte înstelată, / Călcând pe vârf de codri, pe-a apelor măriri, / Trecea cu barba albă – pe fruntea-ntunecată / Cununa cea de paie îi atârna uscată – / Moșneagul rege Lear.”

Și parcă stăteau să-l vezi pe Sharko bătând „*treispe-paispe*” printre umbrele misterioase ale clădirilor lui Hausmann, deși un judecător chiar foarte Gentil⁵¹ îl căuta pe acasă. Și asta, nu de floricelele cucului⁵², ci cu prilejul unei perchezitii vizând finanțarea presupus ilegală a campaniei prezidențiale din 2007. Ce să-i faci, pentru un perdant e bun un și perdaf cu *after shave* „L’Oréal”⁵³, dacă nu s-a învrednicit și el, acolo, de un *trofeu al calității*⁵⁴... Degeaba i-a întors el sfidător spatele Prezidentului nostru, pentru că, iată, acum soarta→

HYDRA N.T.

⁵⁰ La subsolul din Dôme des Invalides se află mormântul monumental al lui Napoleon Bonaparte!!!

⁵¹ Acesta e pur și simplu numele respectivului funcționar de stat, probabil neexistând nicio legătură între onomastica sa și atitudinea din timpul anchetelor...

⁵² Adică, un barbarism trecut prin Vama Cucului: „les *pop corn* du cocou” - he, he, he !

⁵³ Firmă ai cărei proprietari se pare că se aflau la originea sponsorizării buclucașe...

⁵⁴ Denumirea jurnalistică a dosarului de prapionire în 2012 a perdantului din 2004 a Alegerilor prezidențiale din România.

În vara aceasta se poartă alba-neagra

Întrucât în țara noastră bogată și mai ales frumoasă totul merge bine, dar cetățenii – cei care nu au părăsit-o încă –, obișnuiți tot mai mult cu cercul au cam început să se plictisească, și cum până la alegeri mai e ceva timp (puțin pentru unii, mult, prea mult pentru alții), opoziția s-a gândit să agite nițel masele ale(r)gătoare și să facă o repetiție la varianta optimistă a viitoarelor alegeri. Și așa s-au trezit la putere înainte ca opoziția să se dezmeticească! Masele largi dar rare... s-au oprit brusc din marșul spre lumea promisă mai albă, mai uscată (vara asta se poartă albul, prin care fosta putere se distinge de actuala –negrul– printr-o linioară când de unire când de despărțire)...

Văzându-se în șa, băieții au devenit romantici. Cum adică?! Așa!, cum scrie Pessoa în însemnarea 54 (*Cartea neliniștirii*, Humanitas, 2009), despre „tipul omului fatal” existent în visurile oamenilor obișnuiți, *romantismul* nefiind altceva decât „domeniul cotidian al fiecăruia

dintre noi, dar întors pe dos” pentru că „fiecare dintre noi visează în secretul sufletului, la realizarea unui mare imperialism propriu, avându-i în subordinea lui pe toți bărbații, avându-le supuse lui pe toate femeile, adorat de toate popoarele”... Așadar *visul* s-a concretizat în acte justițiare, în declarații în care masele erau motivul (paravanul) acțiunilor, iar replicile obraznice voiau să însemne indignarea proletară împotriva etc. și etc.... - Iată, - au exclamat atunci, vrăjite, masele -ăștia bărbați! Nici n-au zis c-au și făcut! Mai merită cheltuiți banii pe alegeri, referendum? Votul nostru va fi un carton alb sau unul negru, dar cum soarele de iulie decolorează atât de repede și de eficient, cine știe ce se va găsi/număra în urne?!...

Apoi mai trece puțin și romanticii vor lua cu asalt ce-a mai rămas. Chiar, ce-a mai rămas?

Fernando Pessoa era nemulțumit că nimeni n-a formulat împotriva romantismului ceea ce el consideră principala acuzație: „aceea că el reprezintă adevărul interior al naturii umane” și că „excese lui, posturile lui ridicole, multiplele lui

posibilități de a emoționa și seduce vin din faptul că el este figurarea exterioară a celei mai interioare și mai concrete realități sufletești”.

Urmează iarna când crinii și trandafirii vor fi o dulce amintire. Căii băieților aflați în șa vor necheza cerând ovăz, dar ovăzul va fi puțin (vezi vara secetoasă, greaua moștenire...). Câți dintre visători își vor păstra „destulă luciditate cât să poată și să rădă de posibilitatea (...) de a visa în acest fel? se întreba Pessoa.

IULIAN DĂMĂCUȘ

Pamflet

→le arată deopotrivă cotul la amândoi, urmând evident o mare cotitură politică, dublată – poate – și de o coteală judiciară.

Și la rândul lui, Micul Paris dâmbovițean așteaptă acum la rândul lui... provincia pentru a vedea împreună cum nu va începe al treilea imposibil mandat prezidențial și cum se va sfârși a doua suspendare a ascultătorului de colinde ale lui Hrușcă chiar și „vara, când nu-i ca iarna”, adică a cititorului neobosit prin sextant al lui „Cărtărescu” sau al altor stele mai în cinci colțuri...

Și care dintre ei să fi auzit oare de Mihai Eminescu? Adicăte, cum ar veni, de Michel Eminesco, cel ce nu a ajuns niciodată pe cheiurile Senei...

Numai că nouă „ne e în pașpe” de toate astea, fiind noi mult mai interesați de pariul pus mârânește, pe ce altceva, decât pe o ladă de bere! Am bătut care va sa zică palma pe o chesție șuie și cotoioasă care cu siguranță că nu va fi scoasă pe piață de nicio casă de pariuri, și anume: „La repeta-rea suspendării de catargul Constitu-

ției a „marinerului” prezidențial, vor depăși *ai noștri*, ori nu, recordul portocaliu de la ultimele alegeri parlamentare, când la Ambasada României din Paris s-a dat cu votul o dată la aproximativ 14 secunde”? Cât despre rezultatul consultării poporului „rău bolnav”, e ca și cum ai face la bancă un credit de nevoi (...fiziologice!), după care te-ai duce să-l mizezi pe 14 roșu la cazinoul din Knokke-le-Zoute⁵⁵, adică, nu departe de lăcașurile zeiței Fortuna și ai altor zei din Bruxelles. Dar, oricum, e preferabil să joci *martingala* francofonă, decât... *ruleta rusească*!

Până una alta, eu vă pup gentil pe portofel și pe... card, trimițându-vă această ilustrată cu „Salutări color din capitala Franței, referendum care vă doresc și vouă!”. Drept care semnez cu deplină detașare, dintr-o detașare cu diurnă pe trei zile lucrătoare, plus un întreg weekend pe daiboj: Ura !⁵⁶

⁵⁵ Cazinou de pe litoralul atlantic al Belgiei, devenit celebru după ce în 1953 a fost decorat mural de celebrul suprarealist René Magritte.

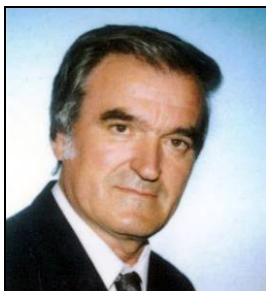
⁵⁶ Desigur, aici e vorba de *ura* din sufletul nostru !

toamna rea mă desfrunzește lent,
lăsând fotonii taina să-mi divulge;
de-acum voi fi în lume mai absent
poema-n vânt din gândul meu se smulge.

dunga zării grea retează calm
arterele care-mi nutreau florul;
simt în stern mari arbori sub
napalm,
abia mai țin aripe deasupra mării
zborul.

gigantice deliruri sunt gata de
cules
miresma de cadavre emană din
cuvinte;
Morții-i voi rămâne de-a pururi cel
ales,
calc capete de îngeri dar nu mai
iau aminte

OVIDIU BAJAN

AUGUST

Fiind caldura și mult soare,
Concediul se impune iară,
Și-s mulți români acum la mare...
Distanță de-a lor țărișoară.

AH, PREȚURILE!

Sejurul de acum la mare
S-a cam redus, pe neștiute,
E clar deci, în continuare,
Cu toții ne-om „prăji” mai iute!

DUPĂ VARA FIERBINTE

- Ce faci, tu? Ai fost la mare,
Te-ai bronzat?... – O, m-am prăjit
Și cu prețul la mâncare
Și cu cel de la dormit!

UNEI TINERE

Mi-a zis, venind ea de la mare:
„Necucerită-am fost de juni!”
Iar eu, naiv, i-am dat crezare...
Dar nu mai mult de nouă luni.

TINEREI CU MINIJUPĂ

De-o vezi, s-o critici nu se poate,
Pe stradă, în tramvai, oriunde,
Că-i plină de sinceritate:
Nimic nu are a ascunde.

CRAIDONUL LA MARE

La patru ace, în Constanța,
Cum l-am văzut, aflai misterul
Din comportări, că eleganța
Perfect ascunde caracterul.

ALPINIȘTI

Sunt cei ce știu mereu să-nfrunte
Primejdiile naturale,
Dar unii-s ași spre vârf de munte,
Iar alții numai pe la... poale!

SOȚII LA CUMPĂRĂTURI

Harul vieții nu-l refuză,
El modern, iar ea vetustă:
Ea ocăște câte-o bluză,

El, privește spre o... *fustă*.

JALNICA AGRICULTURĂ ROMÂNEASCĂ

Privind spre-a țării geografie
Sunt întristat, pe drept cuvânt:
Că a ajuns de-un timp să fie
Chiar și pământul la pământ!

EVOLUȚIE

S-a dat maimuța jos din pom,
Croindu-și viitorul drum,
Și a ajuns prin muncă, om...
Dar unde să muncească-acum?

PAS HOTĂRĂTOR

S-a depășit o grea etapă,
Schimbată e a noastră viață:
Eram la margine de groapă
Și am făcut un pas în față!

ELEVUL MODEST (rondel)

E model de modestie,
Nu se laudă cât face,
Să vorbească mult îi place,
Și-asta nu-i o tragedie.

E de neclintit și pace,
Nu-s ca el prea mulți la mie...
E model de modestie,
Nu se laudă cât face.

Nimeni însă să nu știe
Ce în capul său mai zace
El și la examen tace,
Nici nu scrie pe hârtie...

E model de modestie.

CHILIPIRGIUL (rondel)

Cu poftă și pe săturate
Toți doritorii de foloase,
Mănâncă-n locuri mai retrase
La mesele îmbelșugate.

Cinstesc apoi licori spirtoase
Din păhărele asortate,
Cu poftă și pe săturate
Toți doritorii de foloase.

Dar la festinurile toate,
Persoanele suspicioase
Spun că a bine nu miroase
Când mă tot mușcă pe la spate

Cu poftă și pe săturate.

VASILE LARCO

Ezitare

Am o mare îndoială:
Dacă să citesc ce-am scris.
Nu, nu-i lipsă de-ndrăzneală,
Dar nici kamikaze nu-s.

Imagini rurale

De pe câmpul pârlogit,
Neatins pe la țărână,
Vine Ion Borhot grăbit
Și c-o sticlă goală-n mână.

Ușa birtului deschisă
Lasă loc privirilor,
Până-n ceața nepătrunsă
Din fumul țigărilor.

Stă la bar un tip fericit
Ce se-ntreabă de mulți ani:
Pentru scumpele pacioace,
Cum facăștia rost de bani?

Criză mare, recesiune,
Deznădejde și colaps.
Poporenii ... vor minune
Și mai trag câte un șnaps.

Pe Ion îl văd acuma
Trist în sticlă cum se uită,
Amărât că n-are suma
Pe care s-o facă țuică.

Depășește cu-ntristare
Birtul cel ispititor,
Unde clasa muncitoare
Stă degeaba cu mult spor.

Cine crede că pământul
De la sine-i roditor
Poate fi curat cu gândul,
Da-i un mare visător.

Urna

Urna veselă zâmbește,
Când înghite buletine;
Nu pricepe că nu-i bine:
Nou blestem se pregătește.

Risc electoral

Fiindcă vrei să fii primar,
Ți-ai pus poza într-un par,
Sigur, când închei mandatul,
Nu-ți vom vrea acolo capul?

Alte riscuri

De când împodobesc bugetul
Din biata noastră sărăcie,
Le obosește intelectul
Și iată: le-a crescut chelie.

MUGUREL SASU

De la „Vatra” veche, la noua „Vatra veche”

Dragă Nicolae Băciuț,

Mulțumesc pentru revistă! E un număr excelent! Mă bucur că-l ilustrați cu imagini de la tabăra de sculptură... Am fost și eu acolo, mai înaintea mea Ruxandra Garofeanu... E un loc binecuvântat... Mă bucur și că dați câte ceva despre Petru Dumitriu... Mie mi se pare că apărarea cea mai bună pentru el este chiar ceea ce a scris... Nu cred că poate fi apărut cu răspunsuri date pentru receptorii lui de azi... Aici intră în joc alte opțiuni culturale... Dar pentru veacul XX românesc, pentru perioada socialistă, este cel mai puternic scriitor pe care l-a avut această parte de lume... A înțeles și a scris despre evoluția lumii românești petrecută vreme de două veacuri, cu toate prefacerile claselor sociale și cu toate consolidările și derapajele de civilizație. A definit modul de supraviețuire identitară a spațiului românesc pentru jumătatea de veac a socialismului. De fapt, pentru această anvergură nu este el acceptat de mai mărunții zilei... Dar Marin Preda s-a reclamat întotdeauna și pe față de la Petru Dumitriu...

Vă asigur că, în ce-l privește, a știut dintotdeauna ce i se întâmplă și din ce cauză i se întâmplă. Am găsit, în dosarele lui recuperate de la Securitate, o serie de rugăciuni, în română sau în latină. Scria câte una înainte de a începe o lucrare nouă... Miza era între el și Dumnezeu, nu între el și oameni... Vi le-aș trimite dacă le-ați publica... Am simțit nevoia să va trimit aceste rânduri fiindcă fotografia pe care i-o publicați eu i-am făcut-o, la Metz, pe când îmi povestea lucruri de tot amare despre viața lui... Și mi-am adus aminte exact cum a fost, ce-a zis... Cum m-a condus spre gară... Nu era un om simplu. Deloc...

Cele bune,

Ecaterina Țărâlungă

Mulțumesc mult, o voi citi cu plăcere. Totodată, felicitări și multe înainte!

Ilie Șandru

Mulțumesc frumos, Nicolae!

Cum ajung în posesia câtorva exemplare de revistă cu Iulian Filip? Că nu știu de ce, dar taaaare mi-a plăcut.

Cu cele mai bune gânduri,

Iulian

Bună. Vă mulțumesc frumos! Prezentarea este deosebită. Va rog să nu mă ocoliți cu viitoarele numere.

Silvia Miler

Bună ziua,

Îmi cer scuze pentru mailul care s-a grăbit să plece "îmbrăcat" necuviincios.

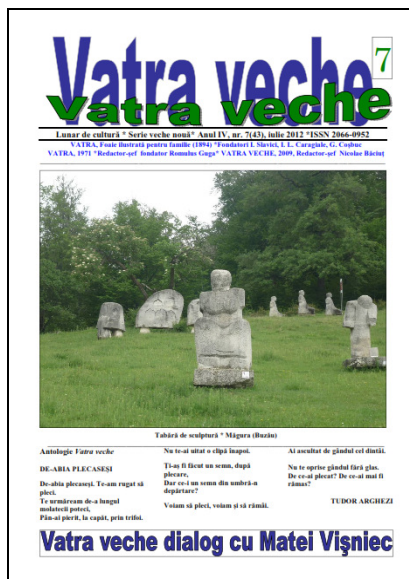
Vă mulțumesc frumos pentru revistă și felicitări pentru ținută!

Cu tot respectul,

Silvia Miler

Bacău

Mulțumesc mult, abia aștept să citesc proza, mai ales. Mă onorează gestul tău, chiar surpriză mai mult decât plăcută. Atâta mișcare, atâta freamăt în grădinile de sus, în grădini

suspendate, în viața după viață. Văd iar și iar că-mi place, șontăc- șontăc, să trec pe răzoare, nu mă gândesc la soiuri, mai mult la meseria ta de grădinar.

Vera Gogol

Cu deosebit respect vă confirmăm că am primit prestigioasa Dvs. Revistă „Vatra Veche”.

Vă mulțumim și vă felicităm pentru realizare. Dumnezeu să vă ajute să-o duceți mai departe la același nivel. Vă trimitem și noi alăturat câteva numere din publicația noastră. Ea e mai mică și mai săracă... În cazul în care găsiți ceva interesant în ea, puteți să preluați. Sănătate, pace și bucurii să vă dea Dumnezeu!

Pr. Al. Stanciulescu-Barda

Țin să vă mulțumesc pentru că mi-ați publicat poeziile în revista "Vatra Veche"...

Mi-am promis să nu-i dezamăgesc pe cei care au crezut în destinul meu poetic...

O singură remarcă am a face... La cuprins, la pagina 39 scrie: Daniel Tei - poezie...

Bine că la acea pagină sunt poeziile semnate de mine, George TEL...

Încă o dată, MULȚUMIRI!

Mii de mulțumiri. Număr foarte reușit, erudit, nivel intelectual ridicat.

Dimovici

Domnule Nicolae Băciuț,

Mulțumesc frumos pentru minunata dvs. revistă! Mă bucur de fiecare dată când îmi trimiteți revista *Vatra veche*! Felicitări celor care vă ajută la redactarea ei, felicitări celor care vă susțin, felicitări celor care citesc revista - *Vatra veche*!!

Vă îmbrățișez - cu drag,

Georgia Miculescu

Vă mulțumesc pentru noua mea lectură!

Cadar Katalin

Minunat, Domnule Băciuț!

Mulțumesc mult! Aceeași, a Dumneavoastră

Gabriela

Mulțumesc mult. Sunteți foarte amabil.

Toate cele bune,

I.G.

Vă ff mulțumesc de revistă. A fost o lectură minunată. Am dat-o și la alți români să o citească.

Festivalul aflat la prima ediție este o reușită care intră în istoria literaturii. Eu sunt la Ottawa până în fine de iulie. În 7 iulie merg la

Montreal la o întâlnire cu scriitorii români. Vă interesează o prezentare??

M-ar bucura dacă ați scrie dumneavoastră sau altcineva despre cartea mea Podul soarelui. Aștept cu mult interes. Poate aveți un cronicar al revistei, dacă dumneavoastră nu aveți timp.

Cu prețuire,

V.B.

Mulțumesc frumos. Vă trimit și eu revista BANAT din Lugoj - numărul aniversar 100, unde aveți interniul acordat Veronice Bălaj. Sper să vă placă!

Cu drag,

Adriana Weimer

Stimate Domnule Nicolae Băciuț,

Vă trimit o recenzie a ultimei mele cărți, scrisă de Călin Ciobotari, cu rugămintea de a o introduce într-un viitor număr al revistei.

Cu alese sentimente,

Gh. Bălăceanu

Stimate domnule Băciuț,

Mulțumesc frumos pentru revistă și pentru înserarea sonetului. De regulă, mai trimit câte ceva în primul rând că să se știe că mai exist și mai scriu. Dacă va folosește ceva și când va folosește, rămâne la latitudinea dumneavoastră.

Printre acțiunile viitoare pe care le organizez la Brașov se numără o întâlnire cu poetul american Michael Waters, în 27 iulie. Voi mai anunța.

Cu prețuire.

Adrian Munteanu

Distinse domnule Nicolae Băciuț,

Țin să vă mulțumesc din suflet, pentru trimiterea revistei "Vatra Veche" nr.7/2012! Ca de obicei, un număr dens, cu un conținut deosebit de interesant și atractiv, ce se citește cu emoția și fiorul sufletului...

Vă felicit din toată inima și aștept cu nerăbdare, viitorul număr!

Am fost deosebit de onorat, să vă cunosc la "Cafeneaua literară" ce a avut loc recent, la Alba Iulia. Am rămas profund impresionat de excelentul colaj de versuri, pe care l-ați recitat auditoriului.

Splendid!

Vă trimit câteva poze pe care le-am făcut cu această ocazie.

Fără nicio legătură cu cele de mai sus, îndrăznesc să vă trimit câteva poezii, aparținând subsemnatului.

Vă doresc multă sănătate și putere de muncă, în minunata dv. activitate!

Cu prețuirea dintotdeauna,

Victor Burde

Stimate și dragă domnule Nicolae Băciuț,

Vă mulțumesc mult pentru trimiterea revistei "Vatra veche", nr. 7/2012! Un număr mai dolidora de frumuseți ideatice decât toate celelalte, de până acum!

FELICITARI! - sincere și calde!

Doamne-ajuta!

Cu, mereu, aceeași prețuire și caldă prietenie,

Adrian Botez

Domnule Băciuț,

Remarcabil număr. Interviu cu Vișniec e unul important. Îndrăznește în interviu și altceva.

Darie Duncan

Dragă Nicolae,

Mulțumesc pentru mereu tână și frumoasă revistă *Vatra Veche*.

Aștept cu nerăbdare un poem din partea ta care să troneze în numărul 100 al surorii voastre, revista CONTACT INTERNATIONAL.

Cu prietenie,

Liviu Pendefunda

Stimate domnule Nicolae Băciut:
O săptămână șapte zile are,
Românii șapte vieți au de trăit,
Sunt șapte anii cei de-acasă, -mi pare,
Iar eu tot șapte..."VETRE" am primit!

Mulțumesc frumos! "Vatra Veche" e mereu caldă, acum e încălzită, e vară, iar dumneavoastră îi primiți cu căldură pe toți colaboratorii. Felicitări!

Vasile Larco

Stimate domnule Băciut,
Vă mulțumesc pentru că mi-ați trimis revista.
Este un număr excelent, pe care îl voi citi cu plăcere. Vă doresc succes în continuare.
Multă sănătate!

Corneliu Ostahie

Vă mulțumesc, domnule Nicolae Băciut, pentru că mi-ați trimis revista. Vă felicit pentru conținutul ei consistent și elegant. Este un număr excelent. Felicit totodată și pe domnii Gheorghe Moldoveanu pentru "Șicane ale limbii...", pe domnul Mircea Dinutz, pentru "Un cuvânt și o realitate", și pe doamna Cătălina Popa pentru "Dialog cu Matei Vișniec".

Aurelia Corbeanu

Nicu dragă,
Îți trimit un omagiu mai puțin obișnuit alături de adresa mail a domnului profesor Ion Căpleanu, un posibil viitor colaborator la revista ta, pe care tocmai a citit-o și o apreciază.
Cu aceleași gânduri alese,

Gabriela

Stimate domnule Băciut,
Vă mulțumesc pentru revistă. Succes în continuare !

Voica Foișoreanu

Felicitări. Din nou un număr de citit de la A la Z ! Meritați din plin toate aprecierile noastre !

Erwin Josef Tigla

Reșita

Felicitări cu mulțumiri pentru noul număr al revistei. Cu aleasă prețuire,

Ion Berghia

Mulțumesc domnule Băciut. Excelent număr! Felicitări. Cu sinceritate,

Lia Lungu

Vă mulțumesc mult pentru revistă.

Iris Soare

Stimate domnule Băciut,

Am primit numărul 7 al revistei "Vatra veche" și vă mulțumesc mult - nu doar pentru că mi-ați publicat recenzia literară a cărții "Împătimit în cântec", apărută sub egida Editurii Nico din Târgu-Mureș, al cărei director sunteți, ci și pentru conținutul plin de substanță al acestei prestigioase publicații care promovează cu seriozitate cultura și face, cu siguranță, educație culturală.

M-am bucurat să văd imagini de la Festivalul Național de Creație și Interpretare "Ana Blandiana", desfășurat în luna mai, la Brăila. Bucuria am împărtășit-o cu o elevă de la C. N. "Mihai Viteazul" din Sf. Gheorghe, membră a Cenaclului nostru literar "După-amiezele poeziei" și laureată (alături de mulți alți tineri talentați) a concursului inițiat de dumneavoastră. Mi-ar fi plăcut să fim de față la evenimentul cultural deosebit, să trăim momentele de emulație spirituală pe care le-a creat această întâlnire. Calde felicitări organizatorilor, d-nei profesoare Gabriela Vasiliu, "dascăl de poezie", ca și profesorilor coordonatori care "au scris cu penița" în inima copiilor, sădindu-le dragostea pentru frumos.

Așteptăm cu mare interes apariția volumului colectiv cu lucrările premiate. Iată deja un motiv care să vă aducă la Sf. Gheorghe, pentru

a dialoga cu tinerii despre nevoia de poezie, despre dimensiunea culturală a educației oferite în școală, azi.

Cu cele mai bune urări și speranța reîntâlnirii în poezie,

Prof. Maria Stoica

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Vă mulțumesc că ați găzduit în paginile revistei Dvs. "Scrisoarea deschisă". Mi-aș dori, dacă nu e prea greu, să-mi expediați numărul, contra cost, cu ramburs, la adresa Virgil Răzeșu, (...) ba chiar să-mi faceți un abonament.

V-aș rămâne foarte îndatorat dacă ați ruga pe cineva (cred ca ați primit volumele trimise) să scrie niște cronici referitoare la cărțile mele. Dacă socotiți necesar vă pot expedia un scurt CV și o fotografie, pentru a mă înscrie printre colaboratorii Dvs. De asemenea, dacă socotiți oportună lansarea celor trei scrieri, m-aș înscrie în programele Dvs.

Pentru numărul următor va trimite în "attach" un material.

Cu deosebit respect și prețuire,

Virgil Răzeșu

Domnule Băciut,

Vă mulțumesc sufletește pentru revistă și pentru sprijinul acordat proiescului ÎNTOARCEREA POETULUI RISIPITOR.

Mereu alături,

Ștefan Doru Dăncuș

Stimate domnule Băciut,
Mulțumesc pentru revistă și felicitări pentru tot ce faceți !!! Chiar dacă mai aveți materiale de la mine, profit de această ocazie și vă trimit povestea „Bunicul și caii”. Pentru că este o revistă bună, știu că mulți „bat” la porțile ei, însă eu aștept „Cu pluta pe Mureș”! Cu cele mai bune urări și mulțumiri anticipate,

Adalbert GYURIS

Mulțumiri pentru noul număr al revistei! Mi-a atras atenția împletirea literaturii cu arta sculpturii pe care ați valorificat-o în acest număr al revistei. Ne sensibilizați prin cultură, prin parfumul artei și diversitate. Felicitări și pentru activitatea Cenaclului Literar „Nicolae Băciut”! Toate cele bune!

Jungheatu Georgiana

Mulțumiri, noi mulțumiri,

If.

Mulțumesc pentru revistă, să aveți o vară splendidă!

Elena Oprea

Am expus de ieri revista ta (numarul 7, nu demult pe 6) cititorilor de pe blog (mi-a trimis-o Eugen Evu). Numai bine,

LIS

Vă mulțumesc, cu sinceră admirație,

Ioan Gâf-Deac

Vă mulțumesc din suflet și vă doresc multă sănătate și bucurie.

Pr. prof. univ. dr. Emil Jurcan

Am primit revista: felicitări, este foarte interesantă! Cu urări de bine,

Valeria

Vă mulțumesc pentru revistă, bucuria mi-a fost sporită de poemele în piatră de la Măgura, unul din locurile atașate sufletului meu încă din copilărie!

Am recomandat revista unui om special mie, care locuiește în Canada, de o înaltă formație spirituală, provenită dintr-o familie de elită culturală, veți primi de la domnia sa câteva evocări relevante în seria N.Steinhardt și nu numai. Cu urări de bine și prețuire,

Carmen Tania Grigore,

Anglia

Bună ziua! Sunt încântată să mă număr printre cititoarele revistei „Vatra veche”. Vă

pot spune că o expediez la nenumărați colegi profesori, foști profesori, cu deosebită plăcere.

Aștept cu nerăbdare numerele următoare.

Irina-Catalina Jijie (Bacău)

Vă mulțumesc mult pentru revistă !!! Mai aștept și alte numere. Doamne Ajută!!!

Valentin Gibaltoysky

Dear Mr. Băciut,

My name is Jim Heavily & a few poems of mine translated by Flavia Cosma appeared in the most recent. She mentioned that I might be able to get a print copy of the issue, which I would be interested in. If you could send me a little information, payment method, etc., I would be grateful. Hope to hear from you soon. Sincerely,

Jim Heavily

Poetry Editor, *Hinchas de Poesia*

Stimate Domnule Nicolae Băciut,

Mulțumesc pentru nr. 7 al revistei *Vatra Veche*! E un regal intelectual! O admir pe Ana Blandiana și îmi imaginez că faptul de a o fi întâlnit a fost și pentru Dvs. o bucurie. Matei Vișniec a fost la Iași în primăvara aceasta și, în cadrul unei conferințe din Aula Magna a Universității ne-a încântat cu amintirile sale și ne-a povestit despre viața sa dintre două lumi și două culturi, cărora le este la fel de devotat. Vă felicit și vă doresc succes în continuare!

Aurora Ștef Ciucă

P.S. Să știți că am trimis din nou cele două plachete, sper că de data asta vor ajunge.

Stimate domnule Nicolae Băciut,

Felicitări și mulțumiri pentru "Vatra veche"!

Luna trecută l-am invitat pe un coleg puțin mai în vârstă decât mine, domnul profesor Teodor Firescu, să-i arăt revistă dumneavoastră, în format pdf. Domnul profesor manifestă reticentă față de calculator... Nu are un computer și nici nu are curajul să se inițieze în abc-ul întrebuințării computerului. În schimb, a fost foarte plăcut impresionat de conținutul "Vetrei..." Astfel, domnul profesor Teodor Firescu (fratele lui Alexandru Firescu - secretar literar al Teatrului "Marin Sorescu" din Craiova), motivat de o cronică referitoare la penultimul roman al lui Ion Catrina, "Păpușă de sticlă", publicată în numărul 5, a.c., a notat câteva impresii de lectură referitoare la romanul lui Ion Catrina, "Castele de nisip" (publicat recent, 2012). Textul l-a redactat la mașină de scris și i l-a trimis prin fax autorului. Probabil că lui Ion Catrina i-a plăcut cronica, a cules-o și i-a trimis-o prin mail soțului meu, atașând și cele două variante de copertă (variantele cu fundal albastru fiind cea finală). Domnul profesor Teodor Firescu m-a rugat să îndrăznesc să vă trimit dumneavoastră textul intitulat "Romanul lui Ion Catrina *Castele de nisip* sau efemeritatea grandorii".

Iată că îmi respect promisiunea față de domnul profesor și vă trimit articolul pentru "Vatra veche".

Mulțumiri și urări de bine!

Carmen Sima

Și lectura acestui număr este un minunat exercițiu de bucurie intelectuală. Felicitări! Cu cele mai bune gânduri.

M.B.B.

Mulțumesc pentru selecție. Am pus ceva nou pe blog. www.dumitruichim.com Mi-a apărut la Cluj, Editura Eikon, PSALTIREA APOCRIFĂ A DREPTULUI IOV, prefată de Aurel Sasu. Condiții grafice superbe! Încă o dată felicitări pentru revistă!

Cu adâc respect,

D. Ichim

Kitchener, Ontario, Canada

Mulțumesc mult. Vă doresc toate cele bune.

Otilia Teposu

Stimate domnule și iubite coleg Nicolae Băciuc,

"Vatra veche" este una dintre cele mai bune reviste lunare de cultură din istoria românilor. Numărul mare de colaboratori de înalt prestigiu și tinuta intelectuală, civică și morală a materialelor semnate de ei îi asigură un loc important în evoluția spiritualității române contemporane. Domnia Voastră, creator liric de stralucită vocație și arhitect de publicație, sunteți cititorul și mentorul ei.

Sunt bucuros și onorat că această minunată revistă acordă un interes special activității mele literare. Vă mulțumesc, cu admirație și profundă recunoștință.

Al Domniei Voastre, devotat,

Mihail Diaconescu

Domnule Băciuc,

Mulțumiri pentru noul număr al revistei dumneavoastră. Aș fi fericită să pot înscrie la concursurile organizate de dumneavoastră lucrări ale elevilor mei, dându-le șansa să se perfecționeze și să ia contact cu lumea adevăratei arte. În speranța unei fructuoase colaborări, dublată de grija de nu vă fi supărat, vă doresc toate cele bune,

Savina Popa

Dragă Domnule Băciuc!

Vă mulțumesc pentru nr. 7/2012 al revistei, prin care mi-ați făcut și deosebita surpriză publicându-mi două poeme în traducerea excelentă a dlui prof. Simion Dănilă.

Felicitări și pentru acest număr foarte reușit al revistei. Cu stimă,

**Hans Dama,
Viena**

Stimate D-le Băciuc,

Am citit ieri, sâmbătă, pe nerăsuflăte și aproape din scoarță în scoarță nr.7 al revistei Vatra Nouă (Veche n.n., N.B.). Nu sunt un un apropiat al domeniului literelor. Îmi permit, totuși, să apreciez că este o publicație de un "nivel remarcabil". Cinstesc celor care au creat-o și o editează.

Mi-a făcut plăcere revedere imaginilor de la tabăra de sculptură "Măgura". Cunosc această tabără chiar din perioadele ei de început. Aproape o coincidență: promotorul și mai mulți ani organizatorul taberei se numeaBăciuc (implicat direct în activitatea culturală din jud. Buzău). Am mai revăzut tabăra de mai multe ori. M-a întristat, ca să nu spun mai mult, starea în care era, încă acum 3 ani, partea din stânga drumului (venind dinspre mănăstire) vite păscând printre sculpturi, urme de focuri pentru camping, unele sculpturi degradate de oameni.

De unde, oare, această pasiune a noastră pentru distrugerea a ceea ce avem bun și frumos? Oare autoritățile județene chiar nu posedă un minim spirit de inițiativă, chiar spirit de gospodărie (tabăra poate deveni un deosebit punct turistic) pentru a pune în valoare integral această colecție de artă?

Cu urări de bine,

Ilie Mușat

Dragă Nicu,

Felicitări pentru munca colosală din „arhitectura”revistei *Vatra veche*, o adevărată construcție culturală, care cuprinde potențialul românesc evaluându-l, descoperindu-l, revelându-l.

Îndrăznesc să vă trimit câteva impresii de pe un feribot care transporta din Insula Thassos spre România nu zei, ci muritori.

Am relatat doar impactul vasului cu apa, acele valuri care „desfac” marea sub greutatea

vasului. Am privit obsesiv aceste mișcări ale mării „rânite” de corpul dur al unei construcții menite să asigure transportul maritim.

Cu admirație și atașament,

Suzana Fântânariu

Am primit revista și vă mulțumesc. E foarte interesantă ca de obicei.

Vă doresc o vară cât mai plăcută.

Flavia Cosma

Bună ziua,

Numele meu este Tudor Petcu, sunt doctorand al Facultății de Filosofie din cadrul Universității București, iar motivul pentru care vă scriu mesajul de față constă în faptul că manifest un interes deosebit în ceea ce privește o posibilă colaborare cu revistă dvs. În acest sens, cu permisiunea dvs., atașez mesajului de față o biografie personală pentru a vă face o oarecare idee cu privire la profilul meu academic și, desigur, un material pentru o eventuală publicare, dacă acesta din urmă întrunește condițiile necesare. Așadar, în măsură în care puteți și timpul va permite, aștept o reacție din partea dvs. Vă mulțumesc frumos și îmi cer scuze pentru faptul că v-am deranjat. Toate cele bune. Cu stimă,

Tudor Petcu

Vă mulțumesc pentru bucuria lunară cu care mă răsfățați trimițându-mi revista domniei voastre.

Recent a avut loc la Vama cea din Bucovina festivalul a cărui cronică (realizată de distinsa mea colegă Catalina Orsivski) o atașez. De asemenea, lipesc și modesta mea contribuție la cele ce s-au spus. Urmează revistele în format PDF.

Ioan Mugurel Sasu

Stimată Redacție*,

Mă numesc Veronica Pavel Lerner, fiica dnei Amelia Pavel (critic de artă, 1915-2003) și sora lui Toma Pavel (Thomas Pavel), prof. la Univ. din Chicaco, personalitate cunoscută în lumea literară. Sunt chimistă, dar am avut și câteva încercări literare. (Vezi "Enciclopedia Personalităților Feminine din România" de George Marcu și Rodica Ilinca, 2012) Vă scriu din Canada. Am primit copia electronică a revistei dv. (**Vatra veche**) de la o poetă, colegă cu mine pe un site literar din România și vă felicit pentru o revistă cu totul excepțională! (poeta e din Anglia, site-ul e din Romania).

Părinții mei au fost prieteni cu Nicu, mama a fost colegă de facultate cu el. Și eu am fost prietenă cu el și, recent, cu ocazia centenarului, am scris un articol cu câteva amintiri personale despre el, pe care l-am postat pe câteva site-uri și mi s-a publicat și în ziarul "Observatorul" din Toronto, în a cărui redacție sunt.

Poeta de care vă spuneam a citit articolul meu și mi-a trimis revista dv. pentru articolul despre N.S., știind cât de mult l-am iubit. M-a sfătuit să vă trimit și dv. articolul, pe care fratele meu (care și el a fost bun prieten cu Nicu) l-a citit și mi-a spus că și lui Nicu i-ar fi plăcut fantastic.

Urmez sfatul poetei și vi-l trimit în attachment.

Cu aleasă stimă pentru munca dv,

Veronica Pavel Lerner

*)Caut cu disperare acele fotografii, deocamdată n-am dat de ele. Una era făcută la Bran, unde eram împreună cu el și cu Andrei Pleșu, ne-am fotografiat la casa de creație, unde eram datorită mamei, membră în UAP. Nu găsesc poza, dar aia era tare mică, eu aș vrea să le găsesc pe alea din București din anii

72, iarna, ambii eram în platon, eu în cojoc, el într-un palton închis la culoare.

În schimb, am găsit o ilustrată (cu un câțel) trimisă de el din Elveția din 1978. Fratele meu îmi spunea când eram mici, "Beroici" (în loc de Veronica) și Nicu, păstrând litera "B", mi s-a adresat cu "Dragă Brandy". Dacă vrei, pot scana ilustrata pe față și pe dos și să ți-o trimit. Iată textul copiat (am păstrat rândurile așezate ca în cp:

"Iubită Brandy,
În amintirea minunatelor zile petrecute împreună la Bran și în semn de caldă recunoștință pentru prietenia purtată și dovedită bătrânului și devotatului tău
Nicu
Rapperswill (Iacul Zürich)
18-8-78."

Spune-mi, te rog, dacă vrei ilustrata scanată pe ambele părți. Eu am plecat în '82 din țară, ilustrata asta am luat-o cu mine... Cred că fusese trimisă în plic, nu are adresă pe ea. Explicabil că pune în plic, deși știa că plicurile erau deschise.

Veronica Pavel Lerner

*) Cum am promis, trimit azi ilustrata scanată. Lui îi plăceau pisicile și eu îi dădeam poze cu pisici. În schimb, mie-mi plăceau câțelei, de asta mi-a trimis o ilustrată cu un câțel.

M-am umplut de praf, n-am găsit fotografiile, parcă au intrat în pământ. După ce va apărea articolul, probabil că vor apărea și ele...adică prea târziu.

Chiar l-ați cunoscut pe Nicu? I-ați luat interviuri? Nu-i așa că era un tip fantastic? (...)

Cu stimă,

Veronica

PS: Mă bucur că m-ați iertat pentru nepolitețea de ieri...

*

Sigur, o cunosc (N. Steinhart. *Între lumi, convorbiri cu Nicolae Băciuc*, Ed. Dacia, 2009 n.m., N.B.) s-a vorbit mult despre cartea asta. N-am făcut legătura de nume. O recitesc cu mare emoție.

Dar, să vă spun ceva: una e intelectualul N.S., care vă răspunde la întrebări în scris, și alta OMUL, lângă care dacă ați fi stat măcar câteva ore, v-ar fi marcat.

Sigur, era un erudit și ideile lui pot fi citite și recitate, le recitesc acum și mă regalez. Dar el, Nicu, era absolut fantastic....un veșnic exaltat și fericit... Îmi plac și întrebările, mulțum mult de tot, vă rămân recunoscătoare!

*

(...) Îmi place la nebunie, vă felicit, e o carte fantastică, dar, cum vă spuneam, am citit-o deja, n-o am, cred că am împrumutat-o. Și îi recunosc lui Nicu exigența și perfecționismul, exact așa era în literatură. Doar că el, cu mine, avea altfel de relații, nu literare. Cu mine era blând și iertător! Și scriitor în dialoguri! Dar ce dialoguri erau între el și Andrei Pleșu la Bran! De fapt, și cu Andrei am fost (și sunt) prietenă...

Doamne, ce incultă sunt! Am de a face cu dv, un poet atât de apreciat de Nicu și eu mă adresez cu "tu"!

Primiți, vă rog, omagiile mele. "Vatra" de atunci e "Vatra veche" de acum? Formidabil! Am simțit eu că e o revistă mai specială. Tare mă bucur că v-am cunoscut!

Veronica

Centenar Nicolae Steinhardt la poalele Tâmppei

Motto:

*Un loc pe care l-am iubit mult și
cărui îi păstrez neștirbită afecțiune este
Brașovul.**

Brașovul este un oraș căutat în orice anotimp. Îl iubesc turiștii, îl frecventează iubitorii de artă și literatură, atrași de numeroasele evenimente culturale găzduite de această citadelă care a înălțat un zid protector, permițând spiritului - românesc și universal - să dăinuie. Alura de capitală europeană este asigurată de frumusețea orașului, parte integrantă a unei culturi care topește în retortele ei secole de istorie și de civilizație.

Sunt multe locuri cu rezonanță în Brașov. Unul dintre ele este chiar în inima orașului vechi, la poalele Tâmppei, în galeria Kron-Art, care oferă spațiu deschis expozițiilor culturale de artă plastică, organizează lansări de carte, miniconcerte de muzică clasică și de jazz, găzduiește conferințe și întruniri.

Ziua de 12 iulie a fost dedicată Centenarului Nicolae Steinhardt, eveniment organizat de filiala Brașov a Uniunii Scriitorilor împreună cu Direcția Județeană de Cultură și Patrimoniu Național Mureș. În spațiul elevat al galeriei Kron-Art s-au lansat volumele *Cu timp și fără de timp – Nicolae Steinhardt, lecturi critice* și cea de-a IV-a ediție a cărții *N. Steinhardt. Între lumi*, convorbiri cu Nicolae Băciut, apărute la Editura Nico din Târgu-Mureș.

Scriitorii, profesorii și publiciștii prezenți au evocat figura monahului de la Rohia, vorbind „altfel” despre un scriitor, „cel mai mare din generația sa”, după cum a afirmat Nicolae Băciut, citându-l pe Alexandru Paleologu.

Introducerea în sfera trăirilor descrise în „Jurnalul fericirii” de Nicolae Steinhardt a făcut-o academicianul Alexandru Surdu, care a definit conceptul de fericire, punându-l în relație cu filosofia aristotelică și teologia creștină. Demonstrația s-a întemeiat pe aserțiunea că „Jurnalul...” este o carte de literatură care exprimă trăiri în legătură cu fericirea – așa se explică de ce autorul nu urmărește o

Academicianul Al. Surdu

**La Kron-Art, la un pahar de vorbă
Victor Bibicioiu, Eugen Axinte,
George Pușcariu, Gabriel Stan,
Nicolae Băciut și Sorin Basangeac**

cronologie a faptelor, nu vorbește despre întâmplări, ci expune stări, trăiri, corelând sentimentele care l-au ajutat să descopere esența fericirii. „Singurul reper cronologic apare abia spre finalul cărții, care-l descrie pe copilul din 1924 făcând un drum în mașină cu părinții. Îi apare în față imaginea unei biserici cu o cruce mare, strălucind în lumină... este momentul când Steinhardt are o previziune. Un alt moment revelator este condamnarea. Ajuns în închisorile comuniste, Steinhardt trăiește, sinergetic, sentimentele care compun fericirea, în viziunea filosofiei aristotelice – eudaimonia, atingerea stării de catharsis, purificarea prin frică, prin milă, prin iubire, dar și plăcere, uimire... În închisoare, Steinhardt face cunoștință treptat cu fiecare. Trăiește frica adâncă, mila față de semeni, simte iubirea. Vede că preoții ortodocși au altă atitudine, o liniște sufletească ce le dă tăria să îndure și cere să fie botezat, creștinat”.

Completarea celor cinci sentimente care compun fericirea, în accepțiunea dată de antici, are loc în vis, când Nicolae Steinhardt „trăiește plăcerea și uimirea de a se afla în

lumina taborică a Divinității creștine – ceea ce pentru antici însemna eudaimonia onirică”.

Eliberat din închisoare, Steinhardt pătrunde într-o pușcărie mai mare decât înainte – și alege calea teologiei. Își dă seama că frica trăită în închisoare era mică, în comparație cu frica de Dumnezeu: „Marea frică e taina înțelepciunii, cea care l-a dus pe Nicolae Steinhardt către părăsirea vieții obișnuite a lumii noastre, către călugărie, sihăstrie, istihia.” Căutând liniște și trăiri mai puternice decât cele din închisoarea comunistă, Nicolae Steinhardt ajunge la Rohia, la Mănăstirea Sf. Ana, hotărât să îndure, să lupte, să reziste, în dobândirea fericirii veșnice.

Academicianul Alexandru Surdu și-a încheiat prelegerea spunând: „Nicolae Steinhardt a intrat în împărăția lui Dumnezeu. Nu vom ști niciodată cât de departe a ajuns... Asta să ne fie învățătura de minte: începutul înțelepciunii este frica de Dumnezeu – este frica cea mare, de unde izvorăsc mila, iertarea și iubirea”.

Scriitorul Doru Munteanu, mulțumind distinsului profesor pentru expunere, a precizat că academicianul Alexandru Surdu este inițiatorul ședinței Academiei, de evocare a lui Nicolae Steinhardt la împlinirea centenarului nașterii sale. Brașovenii au ales să-l omagieze altfel, participând la scrierea unei cărți „Cu timp și fără de timp. Lecturi critice”, apărută din inițiativa și cu sprijinul scriitorului Nicolae Băciut, redactorul-șef al revistei „Vatra veche” din Târgu-Mureș. „De altfel, această revistă reinventată, reînnoită de Nicolae Băciut, vizualizată de un număr impresionant de cititori, a făcut în tot anul 2012, cu fiecare număr, omagierea lui Nicolae Steinhardt” – a menționat Doru Munteanu.

Vorbind despre cartea scrisă, în parte, de literații brașoveni – „dascăli de românește”, scriitorul a evidențiat factura inedită a textelor care „fac analiză literară aparte, seamănă cu o vedere dincolo de Nicolae Steinhardt, ca un fel de tomografie... îi preocupă mai mult autorul, într-o viziune și o frământare morală a textului... Autorii au identificat tonul impresionant al spovedaniei lui Nicolae Steinhardt →

prof. MARIA STOICA
C.N. „Mihai Viteazul”, Sf. Gheorghe

care trece la ortodoxie, alegând calea rugăciunii”.

Doru Munteanu a atras atenția asupra unui motiv literar, cel al ferestrei, care asigură deținutului legătura cu lumea, lăsând să se vadă un petec de cer și a precizat în finalul intervenției sale: „Cartea scrisă și de profesorii brașoveni este un gest foarte frumos de recunoaștere pentru intelectualul și gânditorul Nicolae Steinhardt care ne-a lăsat, în fapt, o poartă deschisă către căutarea de sine”.

Scriitorul Nicolae Băciut, salutând publicul prezent, a apreciat cadrul select pus la dispoziție literaților de graficianul Gabriel Stan, amfitrion al unor evenimente culturale deosebite: „Kron-Art este spațiul unor trăiri care ne fac să nu ne simțim în primejdie... suntem mai tari, mai curajoși aflându-ne aici”.

Evenimentul literar găzduit aici – omagierea lui Nicolae Steinhardt – a fost pentru scriitorul târgu-mureșean și un prilej de a intra în contact cu lumea culturală brașoveană, care a găsit spațiu de publicare în paginile revistei „Vatra veche”: „Nefericita circumstanță administrativă, care a făcut ca brașovenii să fie privați de o revistă de cultură a devenit o șansă de a absorbi energiile de la revista *Astra* și de a le coagula în revista *Vatra veche*, care câștigă tot mai mulți adepți, grație posibilității de promovare în format electronic... Revista nu contează dacă se vinde sau nu; important nu este câștigul bănesc, ci mecanismul creat și încrengăturile culturale pe care le-a generat... ceea ce este veșnic, nu ceea ce este vremelnic contează...”.

Vorbind despre motivul care l-a adus la Brașov, scriitorul Nicolae Băciut a evidențiat legătura specială avută cu monahul de la Rohia, pe vremea când, „adolescent curios fiind”, încerca să-l întrebe în alt fel „de ce?” Răspunsul la aceste întrebări a stat la baza cărții de interviuri cu titlul „Între lumi”, care ne dezvăluie o altă fațetă a personalității lui Nicolae Steinhardt: „Este o carte recuperată, care n-ar fi existat, dacă n-ar fi fost tânărul curios și mirat care a avut curajul de a se adresa fostului deținut politic”.

Scriitorul Nicolae Băciut a mărturisit că s-a bucurat de protectoratul lui Nicolae Steinhardt toată viața; iar experiența avută în

Dascăli din Brașov și Sfântu Gheorghe, sub semnul centenarului steinhardtian

tinerețe i-a marcat biografia. Așa se explică de ce a considerat un act recuperator necesar omagierea scriitorului în anul 2012, la centenarul nașterii sale. Publicarea cărții „Cu timp și fără de timp”, cu lecturi critice întreprinse și de profesorii brașoveni, este un fericit prilej de a cinsti memoria scriitorului, care „trebuie în permanență **citit** – și nu doar **citat**”. Iar citirea operei lui Steinhardt s-a făcut cu un deosebit profesionalism: „Există o categorie de cititori de mare consistență intelectuală și morală care fac critică literară în fața generațiilor de copii... ei au nevoie de această abordare a literaturii”.

Cartea „Cu timp și fără de timp” a oferit editorului prilejul de a aduna într-un simbolic amfiteatru oameni de cultură, care fac critică literară cu mijloace perfecționate: „Ei au un cuvânt de spus nu doar în fața elevilor lor, ci și în cultura română contemporană, de aceea trebuie recuperați, reintegrați în circuitul valorilor naționale” – a concluzionat Nicolae Băciut, mulțumind autorilor prezenți.

Ca să-l parafrazăm pe scriitorul târgumureșean, trebuie să recunoaștem că demersul recuperator întreprins de revista „Vatra veche” și Editura Nico ne dă tuturor curaj, făcându-ne să nu mai simțim în primejdie cultura română.

La poalele Tâmppei, în inima vechiului Brașov, privind prin fereastra gravată cu semnul crucii, am trăit pentru un timp fericirea de a-l readuce în conștiința noastră pe Nicolae Steinhardt. Spiritul lui a fost prezent în locul pe care monahul de la Rohia l-a iubit nedezmînțit.

** Nicolae Steinhardt. Între lumi, convorbiri cu Nicolae Băciut, Editura Nico, 2010, pag. 79.*

Bunicul și caii...

(Urmare din pagina 88)

Atunci bunicul s-a ridicat, m-a luat de mână și am intrat în curte. Am aflat mai târziu că acei cai erau ai bunicului. Nu peste mult timp, în toamnă, într-o dimineață, a venit mama de la bunici și mi-a spus:

– A murit bunicul tău. Țin minte că a fost o mare pierdere pentru mine, mai ales că l-am văzut pe tata cum plângea după tatăl său și ce durere mare a fost.

Timpul nu stă locului și au trecut doi ani de când bunicul meu s-a dus să locuiască în ceruri...

Era o toamnă târzie, cu vreme urâtă. Am stat cu mama în casă, mama lângă masă, eu lângă fereastră și am privit afară în stradă. Din când în când, au mai trecut prin fața casei noastre oameni și căruțe.

La un moment dat, o căruță încărcată cu lemne s-a oprit chiar în fața casei noastre. Caii n-au mai vrut să tragă, roțile erau afundate mult în noroiul uliței.

Căruțașul, stăpânul cailor, a blestemat, a lovit caii, însă căruța nu s-a urnit. Caii erau transpirați și tremurau de frig și mai ales de frica stăpânului lor.

Atunci s-a apropiat un bărbat mai în vârstă, era cu spatele la mine, și l-a certat pe căruțaș. N-am înțeles tot ce vorbeau, însă după mimică mi-am dat seama că bărbatul iubea caii și a dorit să-i ajute.

Stăpânul cailor s-a dat la o parte și și-a aprins o țigară, era furios și înjura întruna. Bărbatul s-a apropiat de fețele cailor, i-a mângâiat și le-a vorbit. Caii au început să se liniștească și s-au oprit din tremurat.

Stăpânul cailor fuma, se uita la bărbat, la cai și cred că nu înțelegea mare lucru.

În cameră era plăcut, mama tricota o bluză pentru mine și uneori mă întreba ce mai văd pe afară.

Bărbatul a mângâiat caii, le-a vorbit mai departe și s-a așezat lângă cai în poziția de tras. Atunci a întors capul spre mine. Nu-mi venea să cred, era bunicul. Mi-a făcut un scurt semn și caii împreună cu el s-au urnit. Eu am spus atunci:

– Bunicul !

Mama m-a întrebat ce-i cu bunicul?

I-am povestit mamei ce-am văzut. La insistențele mele, mama a venit și a deschis fereastra, însă nu mai era nimeni.

Și azi, după foarte mulți ani mă gândesc ce am văzut atunci ?

Este sigur erau bunicul și caii.

Catedrala Mare Tg. Mures, iconostas, (detalii)

Ocean întors Resfințirea catedralei „Înălțarea Domnului”

din Tg. Mureș,
de către P.F. Patriarh Teoctist

Așezată în centrul orașului și ridicată între cele două războaie mondiale, catedrala „Înălțarea Domnului” din municipiul Tg. Mureș este o construcție monumentală, într-un autentic stil bizantin, la care încă din anii când era protopop părintele David Lazăr au început lucrările pentru repararea ei capitală și demersurile pentru a fi pictată, lucrare extrem de pretențioasă, ținându-se cont că, după calculul unor specialiști, ca spațiu pictural este una din primele mari catedrale din țară, dacă nu cea mai mare.

Lucrările de pictură au durat aproape zece ani și au fost executate de vrednicul pictor bisericesc Nicolae Stoica, adormit de curând în Domnul.

Toate aceste lucrări au fost încoronate prin resfințirea catedralei, care a avut loc Duminică, 11 noiembrie 1990, resfințire săvârșită de către Prea Fericitul părinte Teoctist, Patriarhul Bisericii Ortodoxe Române, ajutat de Î.P.S. Mitropolit Nestor al Olteniei, P.S. Episcop Gherasim al Râmnicului și P.S. Episcop Andrei al Alba Iuliei, înconjurați fiind de un mare sobor de preoți și diaconi.

După slujba de resfințire, în fața catedralei s-a oficiat Sf. Liturghie arhierască, cu participarea a aprox. 40000 de credincioși.

La sfârșitul Sf. Liturghii, P.S. Episcop Andrei, într-un vibrant cuvânt, a subliniat importanța momentului pentru preoții și credincioșii noștri din Tg. Mureș și, de altfel, din întreaga Episcopie a Alba Iuliei, mulțumind lui Dumnezeu pentru întreaga Sa purtare de grijă și pentru bucuria hărăzită fiilor săi duhovnicești.

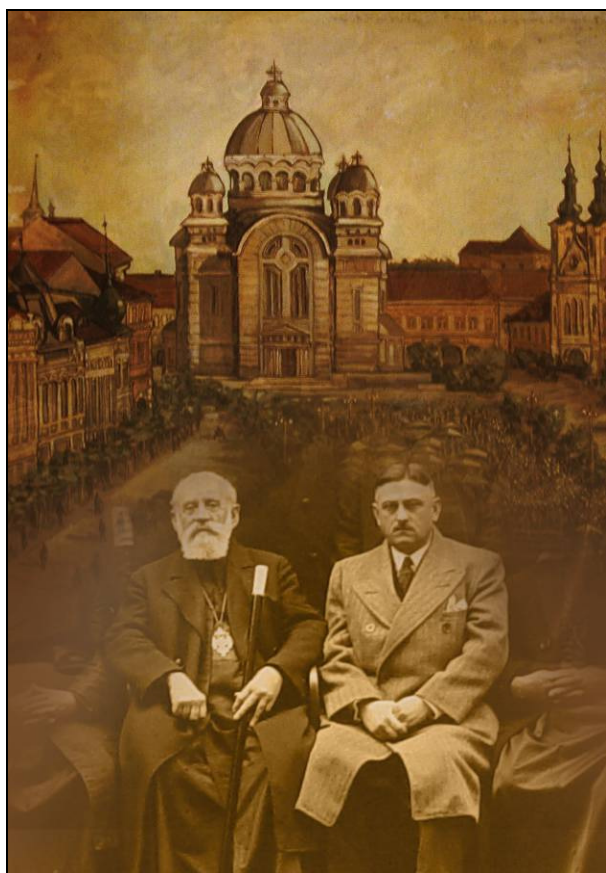
Mulțumiri calde a exprimat Prea Sfinția Sa P.F. Teoctist, celorlalți ierarhi și tuturor preoților și credincioșilor prezenți la acest praznic.

A vorbit P.S. Părinte Patriarh Teoctist, care, cu graiul său cumpănit, a împărtășit credincioșilor un ziditor mănunchi de învățături creștinești desprinse îndeosebi din pericopa evanghelică, îndemnând credincioșii la dragoste întreolaltă, la dragoste cu toți semenii lor, fără deosebire de limbă și religie, la cultivarea cinstitoare a omeniei românești, la demnitate și muncă cinstită.

Apreciind lucrările înfăptuite la catedrala care s-a resfințit, Prea Fericirea Sa a oferit P.S. Episcop Andrei un engolpion patriarhal, ca semn al prețurii pentru activitatea arhierască susținută pe care o desfășoară, iar părinților protopopi onorari David Lazăr și Aurel Sămărghișan, care au condus lucrările de pictură, li s-a înmănat crucea patriarhală.

În după masa aceleiași zile, P.F. Patriarh Teoctist, însoțit de ceilalți ierarhi prezenți la resfințirea semnalată, înconjurați de un sobor de preoți și diaconi, a pus piatra fundamentală la biserica nouă din „Dâmbul Pietros” din Tg. Mureș, biserică închinată „martirilor neamului”, eveniment la care a participat un foarte mare număr de credincioși, cu lumânări aprinse, simbol al luminii Mântuitorului Iisus Hristos, care luminează a venit în lume și din care suntem chemați să ne împărtășim cu toții, spre zidirea noastră lăuntrică și spre zidirea unor zile mai bune pentru toți fiii Țării noastre.

(M.A.)

Protopopul Ștefan Rusu și primarul Emil Aurel Dandea, ctitori ai Catedralei Mari

Bunicul și caii...

Îmi aduc aminte cu plăcere de bunicii mei.

Am avut noroc, au fost în viață toți patru cât am fost eu copil. Părinții părinților mei erau oameni simplii, cu frică de Dumnezeu și tare de treabă.

Din ambele părți aveau animale ca buni gospodari, o pereche de cai, o vacă sau două, porci, găini, găște și rațe.

Am copilărit în satul Izgar, localitate la câțiva kilometri de stațiunea Buziaș. Am avut casa lângă buncii din partea tatălui, am fost vecini de slog. Când tata s-a însurat, a primit jumătatea din grădină și o casă din cea părintească, așa am locuit aproape împreună. Țin minte cum mergeam la pământurile părinților și bunicilor mei, la vie și chiar la pădurea noastră.

Însă într-o bună zi a venit colectivizarea...

Oamenii au trebuit să „doneze” lucrurile de preț din gospodăriile lor și valoarea cea mai mare au fost caii.

Într-o după masă de vară, după colectivizare, am stat cu bunicul în fața casei, pe o bancă, și el mi-a povestit ceva ca să învăț, să stau liniștit și să cresc. L-am ascultat cu mare atenție, simțeam că mă iubește și pentru că de fiecare dată după o astfel de discuție și întâlnire cu el îmi dădea o bomboană.

Pe stradă, prin fața noastră, au trecut mai multe căruțe care au venit de la câmp și probabil s-au îndreptat spre colectiv. Eu eram pe genunchii bunicului meu și el povestea mai departe.

La un moment dat, în fața noastră s-a oprit o căruță și caii n-au mai vrut să înainteze. Caii au întors capetele spre noi, bunicul s-a oprit din povestit și eu m-am uitat la fața lui. Din ochii întredeschiși curgeau lacrimi. Până atunci, eu nu am știut că și oamenii plâng...

ADALBERT GYURIS

(Continuare în pagina 86)

Directori de onoare

MIHAI SIN

ADAM PUSLOJIC

Redactor-șef adjunct

VALENTIN MARICA

Redactori:

Cezarina Adamescu, Eugen Axinte, A.I. Brumaru, Mariana Chețan, Luminița Cornea, Mariana Cristescu, Melania Cuc, Iulian Dămăcuș, Darie Ducan, Răzvan Ducan, Alexandru Jurcan, Mioara Kozak, Lazăr Lădariu, Rodica Lăzărescu, Cleopatra Lorințiu, Bianca Osnaga, Mihaela Malea Stroe, Ioan Matei, Menuț

Maximinian, Miruna Ioana Miron, Liliana Moldovan, Marcel Naste, Cristian Stamatoiu, Gabriel Stan, Gheorghe Șincan, Victor Știr, Gabriela Vasiliu

Correspondenți : Raluca Andreea Chiper (Spania), Claudia Șatravca (Chișinău), Flavia Cosma (Canada), Mirela Corina Chindea (Italia), Andrei Fischof (Israel), Ovidiu Ivancu (India), Dorina Brândușa Landén (Suedia), Gabriela Mocănașu (Franța), Ionela van Rees-Zota (Germania), Dwight Luchian-Patton (SUA), Raia Rogac (Chișinău), Adriana Yamane (Japonia)

Lunar de cultură editat de ASOCIAȚIA „NICOLAE BĂCIUȚ” PENTRU DESCOPERIREA, SUSȚINEREA ȘI PROMOVAREA VALORILOR CULTURAL – ARTISTICE ȘI PROFESIONALE Președinte SERGIU PAUL BĂCIUȚ

Tiparul executat la S.C. Intermedia Group, Târgu-Mureș, str. Cuza Vodă nr. 57, România. Nicio parte a materialelor nu poate fi preluată fără acordul editorului. Copyright© Nicolae Băciuț 2012 *Email : nbaciut@yahoo.com; vatraveche@yahoo.com *Adresa redacției: Târgu-Mureș, str. Ilie Munteanu nr. 29, cod 540390 * telefon: 0365407700, 0744474258. Materialele nepublicate nu se restituie. Responsabilitatea asupra conținutului textelor revine autorilor. Opiniile reflectă exclusiv punctul de vedere al acestora.

